

શ્રીલિ

જીવનમુક્ત પુ. શ્રી. ઈશ્વરલાલ લા. પંડ્યા (પુ. મોટાભાઈ)

સમૃતિ અંક

સત્સંગ પ્રદીપ

(શ્રીસ્વામિનારાયણ સત્સંગ મેવામંડળનું મુખ્યપત્ર)

(ફુલ ૧૭, નં. જેડા એ/૨૧૬૭)

નાની : ડૉ. મોહનલાલ ક. શાહ

અધ્યક્ષની : ડૉ. જનાર્દન ર. પંડ્યા

૧૫૦ ૧૨]

મુદ્રાગસ્ટ-સાયોમ્યર, ૧૯૮૮

[અંક ૮-૧૦

આચ્છુ-ભાડરાયા, ૨૦૩૮

સત્તુલુપેનાં જીવન દીવાંઢી કેવાં હોય છે. સંસાર-

સાગરમાં ભૂલા પોલાંગો ભણે અને એને પાર કરવા
અટ, એ પ્રકારા પાથરીને આગ્નિ દ્વારા વેદ.

મંડળ વિષે જાણવા જોગ

ઓસ્વામિનારાયજુ સત્સંગ સેવામંડળના સભ્યોને સત્સંગ પ્રદીપ માસિક મોફક્ષવામાં આવે છે. સભ્ય દી નીચે પ્રમાણે છે:

(૧) મુરખળી સભ્ય રો. ૧૦૦૧૩ સામન્ન આપનાર, (૨) આખ્યાતા સભ્ય રો. ૫૦૧૩ સામન્ન આપનાર, (૩) આલુન સભ્ય રો. ૧૫૧૩ સામન્ન આપનાર, આ ગણું પ્રકારના સભ્યો લાઈએ મેંબર્સ છે. સામાન્ય સભ્ય વર્પો રો. ૫૩ આપનાર. આ ઉપરાંત (૪) "મહાદાતા" સભ્ય નામનો વર્ગ પણ રહ્યો હૈ. કે રો. ૫૦૦૧૩ કે લેચી વધારે રકમ સામટી આપે, તે આ વર્ગના સભ્ય ગણુંશે. આ વર્ગના સભ્ય મંડળની કાર્યાભારી સમિતિના કાર્યમના સભ્ય ગણુંશે.

હિંદ અધ્યાત્મ નસતા સફ્યોએ મુરખળી સભ્ય અથવા આખ્યાતા સભ્ય થઈ જવા વિનંતી છે.

ઓસ્વામિનારાયજુ સત્સંગ સેવામંડળના અથવા સત્સંગ સેવામંડળ પ્રદીપ સહાયક ફેલાં નાથાં, એક અથવા દુઃક્રિયા, "સ્વામિનારાયજુ સત્સંગ સેવામંડળ" ના નામદીજ, નીચેના મંત્રીશીલ સરનામે મોફક્ષવા વિનંતી છે. ઓસ્વામિનારાયજુ સત્સંગ સેવામંડળનું હિસાણી નવું વર્પો એપ્રિલ માસથી રાઝ થઈ ગયું છે. ચાલુ સામાન્ય સભ્યોએ સભ્ય હી દર વર્પો હિસાણી વર્પો રાઝ થાં આપનાની ઢોય છે. કે સભ્યોની પાછલાં વર્પની સભ્ય દી નાકી ઢોય તે સભને સભ્ય દી ચાલુ વર્પની સભ્ય દી સાથે મંડળના મંત્રી, મ. બ. શ્રી. લક્ષ્મીપ્રસાદ ધૌખરસાલ પંડ્યા, એટ્ટવેંટ, નાગરસાલા, નડીયાદ, અથવા તંત્રીને પંથમુણી મહાદેવની પોળ, પડોદસ - ૧ એ સરનામે મોફક્ષવા વિનંતી છે, અથવા સ્વામિનિક ક્રાર્બદ્ધરોને પહોંચ લઈ આપવા વિનંતી છે. તંત્રી

પ. અ. શ્રી. જનની જનાદીન રાધેંદ્રલાલ, ઘર નં. ૧૩૦૦, કાનક દીપાનનો ખાંચો, રાજ મહેદાની પોળ, રાયપુર, અમદાવાદ - ૧ (૫ રે.)

પ. અ. શ્રી. કલ્યાણ કાગજાલ પરસ્પર, પરસ્પર, ઘર નં. ૧૨/૧૮, ચુરત (૫. રે.)

પ. અ. શ્રી. રવિશ્વાર્થ વેદાજાહી પેર, પેર મોહેલાંનો, ૮, નવમેતન એપાર્ટમેન્ટ્સ, નાનપુર, ચુરત - ૧ (૫. રે.)

પ. અ. શ્રી. નવતીલક્ષ્માલ હેચ્યાં શાલ, C/O પ. અ. શ્રી. રતીલાલ મગનલાલ દોચી

એપાર્ટમેન્ટ બીલોગ, પદેલે માળ, એપાર્ટમેન્ટ લેન, પાટકોપર (ખૂન), મુખ્ય - ૫૦૦ ૬૭૭

પ. અ. શ્રી. નરેન્દ્રભાર જોરધનદાસ કલ્યાણ, ૧/૧૩, ચાલુ એપાર્ટમેન્ટ, આદરશુનગર, રોડ નં. ૨, મહાલ (દેસ્ટ) મુખ્ય - ૧૪

પ. અ. શ્રી. નામભાઈ શીવાલાલ પટેલ, ફેસ્ટ નં. ૩૩, નીચે માળ, ગાર્ડનામુ કો. ૬૧. સેસાલારી સિ. જોવાલીલા ૨૦૫, ફેસ્ટાયિ ન્ડ્રેસની બાબુના, મુખ્ય - ૩૧.

પ. અ. શ્રી. રામભાઈ જેમ. જોની, "ઈંધરાલય" દીપાનપરા મેરીનરેટ, રાયપુર - ૧

પ. અ. શ્રી. ધરમશીલાઈ કાનદાલાઈ પટેલ, "ખાંડુંબ" પાનપાડી રોડ, નવા, ભાવનગર (સૌરાષ્ટ્ર)

પ. અ. શ્રી. દેસાઈ શાલિકાલ કળીલાસ, દેસાઈ શેરી, માંત્રિક (સાલરકોણ)

પ. અ. શ્રી. ભાઈ મનુભાઈ મેતીભાઈ, જાપીયા પોળ, નાગરપાઠ, નડીયાદ - ૧.

પ. અ. શ્રી. પ્રે. ડૉ. દિપિંદ્રાલ જિ. કલ્યાણ, "ઈંધરાલય", છ - ૧૧૦, મહૂરુંજ સેસાલારી, વાડી, પડોદસ - ૧૭.

પ. અ. શ્રી. જ્યોતિલાલ દરિયાઈ પટેલ, જુમા મરીદ સામે, જોસીએટ રોડ, પડોદસ - ૧.

પ. અ. શ્રી. પ્રે. વીરાલાલ ર. કલ્યાણ, ઓસ્વામિનારાયજુ મંદિર, વાડી, પડોદસ - ૧૬૦ ૦૧૭.

પ. અ. શ્રી. રમભૂલાલ ર. પટેલ, વડીયાળી પોળ, વાડી શેરી, પરસોતમ નિવાસ, પડોદસ - ૧.

Shri Hareram K. Chauhan, C/o Arvind Store, DHOND (Dist. Poone)

Shri Nanalal Amarsinh Chauhan, Nalanda Printers, Station Road, RAIPUR-492 002 (M.P.)

Shri Mohanlal M. Chauhan, Quarter No. C-3, Sect. X, Near Central School, Koyna Nagar, DHANBAD - 826001 (Bihar State)

: શ્રીલિ :

જીવનમુહુરત પૂજય ઈશ્વરલાલ લા. પંડ્યા (પુ. મોટાભાઈ)

સમૃતિ અંક

અનુક્રમણિકા

અનુક્રમણિકા

પાન

- (૧) આ નિ. પુ. મોટાભાઈને મહુરમ
- (૨) પુ. મોટાભાઈનો હેઠો

વિભાગ - ૧

- (૩) પુ. મોટાભાઈના જીવનના વિવિધ પાસાં રૂપરૂપ રૂપરૂપ ૩ થી ૧૩

વિભાગ - ૨

- (૪) પુ. મોટાભાઈના અનુભવ પ્રસંગો ૧ - ૩૦

I to XXIV

- (૫) પુ. મોટાભાઈના પગોના અચતરણો

વિભાગ - ૩

- (૬) પુ. મોટાભાઈના અક્ષરનિવાસ નિમિત્તો આવેલા અંદેશાઓ,
પત્રો, શોકસભાના હેઠાલ, અદ્દાજલિ, ડરાવો. ૧ - 28

- (૭) સમાચાર 29 - 32

- (૮) મંળ વિચે અખુલાનેગ
સર્વ સંક્ષેપે અખુલાનેગ ૫૪ પાન - ૨

૫૪ પાન ૩ અને ૪

વિગાગ - ૧

અ. નં.	લેખા	લેખકનું નામ	પાઠ નંબર
૧ આદ્ય		વાદ્મીકી (નહીંઆડ)	૩-૪
૨ હરિમજનતું કોણન કરતા મોટાભાઈ		રમેશચંદ્ર પંડ્યા (નહીંઆડ)	૪-૬
૩ મોટાભાઈ નામ શુદ્ધાંગે પાઠેલું છે.		ઘનશ્યામપ્રસાદ નાથળભાઈ શુદ્ધલ (ઉમરેઠ)	૬-૭
૪ આદ્ય આત્મભૂદ્ધિ અને પૂ. મોટાભાઈનો પત્ર		ડૉ. મોહનલાલ લ. શાહ (વડોદરા)	૮-૧૧
૫ આદ્ય સાધુ મોટાભાઈ		આધ્યાત્મભાઈ જ. અદ્ધારુ. એડવેન્ટ (વડોદરા)	૧૨-૧૬
૬ સંવિદ્યાના સાથી મોટાભાઈ		લક્ષ્મીનારાયણપ્રસાદ નાથળભાઈ શુદ્ધલ (ઉમરેઠ)	૧૬-૧૮
૭ સેવામૂર્તિ મોટાભાઈ		રામભાઈ એસ. પટેલ (ઝુંબદી)	૧૯-૨૩
૮ આદ્ય પિતા અને પૂ. મોટાભાઈનો પત્ર		મગનભાઈ લ. પટેલ. એડવેન્ટ (નહીંઆડ)	૨૩-૨૫
૯ પૂ. મોટાભાઈને શ્રદ્ધાળિ		પ્રે. ડૉ. મહેન્દ્ર પંડ્યા (લોપાલ)	૨૫-૨૬
૧૦ ક્રીઠી કુંજરનો મેળાપ		નટવરલાલ મનલું ચૌહાણું, અરીયા (હાલ વડોદરા)	૨૬-૨૮
૧૧ અવનસુકત મોટાભાઈનું પ્રેરણુત્તમક લુચન		શાન્તિકુમાર જ. બંદ રાસુભાઈ મ. ઠક્કર (સુંદરી)	૨૮-૩૦
૧૨ કાદ્યશોયી મોટાભાઈ		જનાઈન ર. જાની (અમદાવાદ)	૩૧-૩૩
૧૩ આત્મભૂદ્ધિ એટલે શું ?		બોકોરભાઈ લ. પટેલ (અમદાવાદ)	૩૩-૩૪
૧૪ ભગવાન સાથે સીધે સંબંધ ધરાવતા મોટાભાઈ		અશોકકુમાર લ. હવે, એડવેન્ટ (નહીંઆડ)	૩૫

૧૫	એવા સંતને નામું હું શિય	જ્યાંતિકાલ ભાઈલાલભાઈ નિવેદી ૪૬-૪૦ (અમદાવાદ)
૧૬	માનવતાની મૂર્તિ મોટાભાઈ	પ્રો. હીરાલાલ ૨ ઠાકર (વડોદરા) ૪૦-૪૧
૧૭	સહુના મોટાભાઈ	પ્રભુલાલ મનજી ચૌહાણ ૪૧-૪૨ (અમદાવાદ)
૧૮	મહુરબસલ મોટાભાઈ	પ્રો. ડૉ. ધર્મનાથ મ. માસ્તર ૪૩-૪૪ (મહુરમ) (નડિયાદ)
૧૯	સત્સંગના મોટાભાઈ	સુળજી છ. પંજવાણી (ગઢઠા ૪૫-૪૬ સ્વામિનારાયણ)
૨૦	યોગમૂર્તિ મોટાભાઈ	દિનેશ ભ. વૈદ (વડોદરા) ૪૭-૪૮
૨૧	જ્યોતિષશાખાની દિલ્લિએ મોટાભાઈ	ડૉ. બદ્દુલેશ ર. પંડ્યા (અમદાવાદ) ૫૦-૫૨
૨૨	અંતરની વાત	હરિષધન રતનલાલ શેખત ૫૩-૫૪ આસી. જલજલ, (જૂનાગઢ)
૨૩	મૃત્યુંજ્ય મોટાભાઈ	પ્રો. ડૉ. જનાર્દન ર. પંડ્યા ૫૪-૫૭ (વડોદરા)
૨૪	શુદ્ધાતીત પૂ મોટાભાઈ	ઓઢુભાઈ ગી. ભંડ (વડોદરા) ૫૭-૫૯
૨૫	પૂજય મોટાભાઈના પંચશીલ	પ્રો. ડૉ. હરિપ્રસાદ ત્રિલુલુંબન ઠાકર ૫૮-૬૦ (ડોાઇ)
૨૬	પૂજય મોટાભાઈનું પ્રેરણ્યાદાયી ઉચ્ચાલુંબન	ચંપકલાલ સાંકળચંદ નિવેદી ૬૦-૬૧ (વડોદરા)
૨૭	મારા મોટાભાઈ	નવિનચંદ્ર જીરખરલાલ પંડ્યા ૬૧-૬૩ (અમદાવાદ)

* * * * *

અ. નિ. પુ. મોટાભાઈને

(ભુજગી)

તમો ધર્મ જીવ્યા, તમે શાંતિ આપી
તપસ્વી સમા જીવને ધૈર્ય સેવી,
ઘણુંને સુખોથી ભર્યાં જિદ્દગીમાં
તમો સંત સાચા અમારા બધામાં. —૧
તમે કર્મચારી રહ્યા સાદગીમાં
અન્યા બોભિયા સત્યનો રાહ ચીધ્યો,
હતા સંયમી ઉધમી, ધીર ન્યાચી
તમો જ્યોતિ જેવા પ્રકાશી ગયા છો. —૨
તમે ઓથ આપી અમેને ધર્ણુંયે
તમો બોધ ગીતા તણો આચર્યો હાં
દુઃખોમાં તમો વીરતા દાખવીને
ભતાવી ય કર્તાંય કેડી અમેને. —૩
તમો એકલા જુલિયા ધર્મપંથે
અને દિંયતા દાખવી વિશ્વમાણ,
સુઅંધી અધે દાખવી છે વિભેની
હતી જિદ્દગી ખૂપદાની તમારી. —૪
હતા છત શા જિદ્દગીમાં ઘણુંને
ઉઝળી ગયા જિદ્દગી ધન્યતા છે. —૫

—મધુરમ્

* * * * *

જીવનમુક્ત પૂ. મોટાભાઈ આ. ધ્યેરલાલ લાભશાહેર પંડ્યા

જીવન : સંવત ૧૯૫૩ આસો ૧૬-૨

અધ્યક્ષરનિવાસ : સંવત ૨૦૩૮ આપાઠ ૧૬-૩

અદ્ય

ધીદ્યના લાલ ! નમો નમને
કુર અને લક્ષ્મની પર
એ પુરોગતમ,
યેમની લભીપ સેવામંથી
યેમ, રાજ લગ્નના સાડ હળવ
પુત્રાનું કલ્યાણ કરવા માટે
દેવલેખમંથી હેઠી ગંગા
પૂર્વી ઉપર અવતયોં હતાં,
તેમ,
પુરોગતમની આજાથી, તેમની પ્રસન્નતાથે,
આ લોકમાં, અમ વર્ષે તમે અવતયો.
અવતારંડા સ્વભાવને માણસ
યોગમાં એ જેતા, સમજતો નથી
તે વિયોગમાં જુદે છે, સમજે છે.
આજ સ્વભાવના માણસને
પરોક્ષમાં જેવી પ્રતીતિ હોય છે,
તેવી પ્રત્યક્ષમાં હોય નથી,
એ સત્ય મોડું મોડું આજે સાંપડ્યુ.
હૃદામૃત હ્યાથમાં હોય
ત્યારે ન પીવાય તેમ.
પણ વિશાળ વડવા નીચે
ગોમેલો માણસ, વડવાને
ન ચોળાયે, ન આગામે,
તો પણ
વાલો, એને શીતળ છાંખો આપે છે,
જેના તાપ હરી લે છે.
હૃપા અને હયા, ક્ષમા અને ઓહાર્ય,
શ્રીહરિના સ્વભાવ છે.
હાસના હોય લગ્નાન લેતા નથી,
એ એમનું મિરં છે.
તમે હેડ છતાં
અને ડક મૂક્યા પછી તો સવિરોધ,
શ્રીહરિનું સાધમ્ય પામ્યા છો.

એટલે
લગ્નાન શ્રીહરિનારાચણે કશું હતું
તેમ,
તમારી પાસે આવેલાચોનો હોય અહંક,
સંસાર માયાસાગર પાર કરાવનો.
શ્રીહરિની સેવામુક્તિ સિદ્ધ કરાવનો.
ધીદ્યના લાલ ! નમો નમને
આત્મા તો ન હૃદયે હૃદયમાને ફરીરે। એવો છે.
એ અનાદિ છે.
અનાદિને જન્મમરણ ન હોય
પણ
માયા કર્મવાસનાના યોગથી,
હેડ સાથે એકત્વ સંયંધથી
આત્મા, જન્મમરણ અને
સુખદુઃખનો બોકતા બને છે;
પણ તમે તો જીવનમુક્ત છો,
તમ અથે તો સુખુ ભરી ગયું છે.
તમે તો સહા છો, છો ન છોજ.
તમ પાસે આવેલાચોને
આ જાનદારિ સાંપડે
એવું તમે કશું છો.
હૃપા કરી તે કરતા રહેંકે.
ધીદ્યના લાલ ! નમો નમને
આજા અને ઉપાસના, નિયમ અને નિશ્ચય,
સેવા અને સમર્પણ, તથ અને ત્યાગ,
ગિરલ અને સંયમ, કથા અને કીર્તન,
આત્મહારિ અને આત્મભાવ,
શ્રીહરિને સર્વમાં નીરખવાની દાદિ અને શક્તિ,
આ તમારા જીવનનાં લક્ષણો હતાં-છે.
સૂર્યના યોગમાં આવે
તેને પ્રકાશ તેજ સાંપડે છે;
ચંદ્રના યોગમાં આવે
તેને સત્ત્વ શાતળતા મળે છે;

તેમ, તમારા ચોગમાં આવેલાએને
આ દક્ષિણા સંપદે, વૃદ્ધિ પામે અને નિત્ય નથાં રહે,
એવી હૃપાદાદિ કરલે.
જીવનમાં તમે “લથને” નહિ,
“આખીને” પ્રસ્તુત થયા છો.
તમે અન્યમાંથી શુદ્ધ જ
આરલુ રહ્યો છો,
ડેઢના હોથ નેયા નથી;
પોતાના જ હોથ નેયા છો.

એવી સમજથું
તમારી પાસે આવેલાએને આપણે.
આ મૂળ નથી, સુનિ નથી,
મમ અંતરને અથર્ છે.
ઇથેસના લાલ ! રવીખારશોને ?
નથો નમણો !
જ્યથ શ્રીસ્વામિનારાયણ.

વાદમાંદિ

હરિભજનનું બોજન કરતા મોટાભાઈ

ભજન પહેલું કે બોજન પહેલું ? એ પ્રશ્ન આહિકાગથી પૂછાતો આવ્યો છે. કળિયુગની ચોથ લથને એ પ્રશ્નના જવાગમાં કહેવામાં આવે છે કે, જગતમાં ભજન માર્ગનું છે; એની ઉપચેગિતા થયી છે. પણ તે સાથે સ્વીકાર્યું જેઠાં કે, બોજન પણ ગતિ આવશ્યક છે. “અનુ સમા પ્રાણ” એ લોકોનિત અનુભવી સંજ્ઞાનેચે જ પ્રચલિત કરી છે. આ સત્યને આધાર લઈને લોકો કહે છે કે, ભૂજ્યા પેટે જગતાનનું ભજન અતું નથી—થઈ શકતું નથી; ચેલે ભજન કરું તે સાથે બોજન પણ કરું, ચેલું સૂત વ્યવહારમાં પ્રચલિત થયું છે. પરિખામે ભજન જને બોજન જને બાળતો જીવનમાં આજે સાથે સાથે ચાલતી લેવામાં આવે છે અને ત્યારે, ચાહી રજા ભજન કરતાં બોજન પાછળ વધારે ભજન જાણતું જેવામાં આવે છે.

ખંડ લિખસની (તા. ૬ મે થી તા. ૬ જુલાઈ) મંદિરી લલિયાન પૂ. મોટાભાઈએ, વજનની જાતાનું કહીએ હે. ચારેક રોડ લેટલો જોરાક લીધો હોએ મંદિરી ગરુનાન મેનિયાના એપરેશનથી કાઢ લેલાયા. એપરેશનનાજી અંચે દિદિ (Vision) આપ્યું હે, ચેલું હેઠાં ચાલતાં કરીને ભાહેર કરું. ત્યાં પણ એવી ચાહી ચાહું રહી ત્યારે, એનું જુદા જુદા અગિયાર ડોક્ટરાએ તપાસળું કરેલી છે. એ બધા આપણે

વધારે. ગીત હિવસે એ કારલુ નાખૂડ થયાનું જાહેર થયું. છતાં પણ માંદગી ચાહું રહી ત્યારે, મગજમાં જ્ઞાનતાંતુંએ. ઉપર વિપરીત અસર થયાનું કારલુ જતાવવામાં આવ્યું. મગજના હોટાએ લેવામાં આવ્યા, તેમાં ડેઢ વિપરીત અસરનાં ચિહ્નો જાણ્યાં નહિ ત્યારે, માંદગી માટે કીઝનીને ઘણો લાગ્યાનું કારલુ કહેવામાં આવ્યું. કીઝનીની તપાસ કરવામાં આવી, હોટાએ લેવામાં આવ્યા, કીઝની બરાબર જાણ્યાઈ. છતાં માંદગી ચાહું રહી ત્યારે, હડયમાં કંઈ કૃપાવિ થઈ છે જેમણે કહેવાયું. ચાર જુદાનુંડા ડોક્ટરાએ જુદાનુંડા વખતે તપાસીને કારીએઓ આમ લીધા, જેમાં કંઈ વિપરીત જાણ્યું નહિ. છતાં, માંદગી ચાહું રહી ત્યારે, કોલીના જિયાનીઓ રખાયુંને કારલભૂત કહેવામાં આવ્યું. હિવસમાં વધુ ચાર વખત લોહીનું રખાયું તપાસીને નોંધવામાં આવ્યું. માંદગી દરમિયાન, એક વિચિત્રતા જેવામાં આવી — માંદગી પહેલાં, પૂ. મોટાભાઈનું લોહીનું રખાયું કેટલીક વખત પચાશથી નીચે ચાળીસથીય નીચે આટવીશ સુધી જતું હતું; પણ આ માંદગી દરમિયાન હેત્સા અઠવાડિયા સિવાય લોહીનું રખાયું પંચાવનથી નીચે ગયાતું નોંધાયું નથી. આમ લોહીના રખાયુંને માંદગીનાં કારશૈલુ-માંથી છેડી નોંધવામાં આવ્યું. પૂ. મોટાભાઈના શરીરની માંદગી દરમિયાન, જુદા જુદા અગિયાર ડોક્ટરાએ તપાસળું કરેલી છે. એ બધા આપણે

એ નિર્ણય ઉપર આવ્યા કે, "Medically there is nothing abnormal - દૈવકીય દરિયે, શરીરમાં કોઈ વ્યાપિ નથી, પણ વૃદ્ધાવસ્થા છે; જોરાક વેતા નથી એટલે અશક્તિ વધી છે— વધતી જાય છે. એમણે જોરાક લેવા જેઠાં એ." એ પછી ડૉક્ટરો છેક છેલ્લા હિવસ સુધી એકજ વાત કહેતા "મોટાભાઈ! તમે જોરાક વો". પરિવારના સભ્યો હિવસમાં અનેક વખત પુ. મોટાભાઈને જોરાક વેવાની વિનંતીઓ કરતા ત્યારે, એ બધાને જંતેખચ ખાતર, એ કેટલીક વખત એકાં એ કોળિયા વેતા અને પછી હાથ લોડતા.

એ આંખે જોપરેશન કર્યું હતું તે આંખે હેખાપ છે—હેખાશે. એવી ડૉક્ટરે ખાની આવ્યા હતાં અને બીજી કે આંખ આદી હતી તે આંખે હેખાતું હતું હતાં જોપરેશન પછી, એ જને આંખો મોટાભાઈ માંગેલીજ રાખતા. આંખો જોલીને લેવાતું જોચાર વખત કહેવામાં આવે ત્યારે, એકાડ વખત આંખ જોલે અને પાંચેક મિનિટ પછી, પાંચી બંધ કરી હેતા. આંખો જોલીને લેવાનો બહુ આચાર થાય ત્યારે, એ ધીમા અવાજે કહેતા "એ લેવાતું છે તે આંખો જોલ્યા સિવાય જ લેવાતું હાથ તો પછી, આંખો જોલવાની રીત જરૂર?"

પુ. મોટાભાઈ "જોરાક વેતા નથી" એ વાત સર્વત્ર પ્રસરી ગઈ. વડાલ, ડાલાલ, ડાકોરથી સર્તે ખાસ આવ્યા અને પુ. મોટાભાઈને જમવાનો આચાર કર્યો. બધાના આશ્રીય વચ્ચે, એમના હાથે એ "આદી રીતે જર્યા", પણ એ વિદ્યા થયા પછી, જમવાતું વળી બંધ કરી દીધું. અમદાવાદથી ધ. કુ. પ. પુ. આચાર્યશ્રી તેલેન્દુ-પ્રસાદજીનો જમવાનો આચાર કરતો ખાસ પત્ર આવ્યો; પત્ર માથે લગાડીને તે હિવસે એ થાડું જર્યા; પણ પછી જમવાતું બંધ. ડૉક્ટરો અને ગીજા ખુદ્દિલુંખી માલુમેસાને લાગ્યું કે, એ ઈરાદા-પૂર્વક જમતા નથી—જમવું હાથ ત્યારે જમેછે જ.

માટે એ જોરાક લે એવા પ્રયત્નો સંબંધકારી સર્વેએ કરવા જેઠાં એ.

જોરાક બંધ; પ્રવાહી પણ એક્ષું લેતા. એક્ષે, ડૉક્ટરોએ "જુકોઝના બાટલા" કારા જોખલુ આપવાતું શરૂ કર્યું, પણ એ એમને પસંદ ન હતું. ડૉક્ટરોએ બેનલું ઇજેશન આપીને પછી જુકોઝ આપવાતું શરૂ કર્યું ત્યારે, એ પ્રક્રિયા માટે એમણે સમય નારાજ વ્યક્ત કરી.

એક હિવસ કોઈએ એમને કહ્યું, "મોટાભાઈ! સાધુઓ આવ્યા હતા ત્યારે તો તમે એમના હાથે જર્યા હતા; અને એમે કહીએ છીએ ત્યારે કેમ ના કથા કરે છો? મુખ ઉપર મખુર હાસ્ય દાખવીને ત્યારે એમણે કહ્યું, "એ બોજન ન હતું, ભજન હતું; પ્રસાદ હતો." લેખક ત્યારે એમની પથારીની બાળુમાં જ બેડો હતે. એમના સુખમાંથી નીકળેલા આ શખ્દો સંભળતાં જ લેખકના હૃદયમાં પ્રકાશ થયો; એના સુખમાંથી સહસ્ર શખ્દો સરી પડ્યા, "મોટાભાઈ! આજા-હિકનું બોજન છાટું, તમે હું લે ભજનતું બોજન શરૂ કર્યું છો." લેખકના શખ્દો સંભળીને એ હસ્યા.

એક ભાઈએ એક હિવસ લેખકને પૂર્ણું, "મોટાભાઈ, ઈરાદાપૂર્વક ખાતાં નથી. એમની જાળી જેઠાં નહિ ખાવાની કિયા આત્મહત્યાના પ્રયાસ લેવી ન કરેવાય?" લેખક કહ્યું, "એવું માનવાની ભૂલ કરી ન કરતા; એ નિત્ય ભરપેટ બોજન કરે છે. પણ આપણે જેને બોજન કહીએ છીએ તે બોજન નહિ, પણ એ ભગવાનના અખંડ ભજનદર્શી બોજન કરે છે અને એ બોજનનો આચાર માણે છે, એવા પુરુષને લૌલિક બોજન જરાય રૂચિકર અને તથ્ય લાગતું નથી.

શાસ્ત્રી, ઈતિહાસ અને પુરાણા એક વાત રૂપી શખ્દોમાં જાહેર કરે છે કે, જેના અંતરમાં

ભગવાનના ભગ્નની ભૂખ જાગે છે અને કે એ
ભગ્નનૃપી જોજન કરે છે તેને માટે તુલબત જગત
નિરસ્પૂર્ણને જગત અને એના ધન વૈભવ તુલુપત
હોય છે તેમ, અનાદિક આડાર પૂળ કેવ્યાં લાગે
છે. એ પુરો અનાદિકનું જોજન છોડી હો છે,
એમ માનવું ભૂલ ભરેખું છે—સાચી વાત એ છે કે,
એને અનાદિકનો આડાર કરવાની ટેવ અનાયાસ
છુટી જાય છે. કે માલુમ ભગ્ન ક્ષયો વિના ડેવણ
જોજન કરે છે તેનું જોજન વધે છે, નિદ્રા વધે છે
અને તે સાચે જન્મ મરણના ફેરા પણ વધે છે.
(જોજન વધું એટલે આડાર વધવો; નિદ્રા વધવી
એટલે મમતા મમત્વ વધવાં; જન્મ મરણના ફેરા
વધવા એટલે શહીદિક પંચ વિષયોમાં આસક્તિ
વધવી)—એ સંકેતાથી સર્વેને સમજવા જેવો છે.

કે બોજનની પરવા કંધો સિવાય ભગવાનતું
ભગ્ન કરે છે, તેનું જોજન ઘરે છે એટલે આડાર
ઘરે છે; તેની નિદ્રા ઘરે છે, એટલે મમત્વ ઘરે છે
અને જન્મ મરણના ફેરા ઘરે છે એટલે આસક્તિ
પણ ઘરે છે. ભગ્ન કરે છે એનું જોજન ઘરે છે.
મરીને જીવનારાચોને મરણની ફરકાર હોતી નથી;
તેમ, હરિસન ચાખનારાચોને જગતના જોજનરસની
સ્પૂડા હોતી નથી. પ્રેમાનંદસ્વામીએ એટલેજ ગાયું
છે, “વાતા ! એ રસના ચાખનહાર, છાથ તે
નવ પીએ રે કોલ”. હરિસનના ચાખણુંદાર પુ.
માટાભાઈ બૌતિક બોજન માટે ઇચ્છા ન દાખલે
એ, એકને એક એ જેવી હેઠળી વાત છે.

રમેશચંદ્ર પંચા

માટાભાઈ નામ ગુરુલુએ પાડેલું છે

૧. એક હિવસે, હ્યાળુશ્રી ગુરુલુએ માતુશ્રીને
બોલાવી હાડોરણના જાળ માટે કેસર, બદામ,
પ્રાક્ષ, ચાદોળી વગેરે નાખીને લાપરી બનાવવાનું
કહ્યું અને પછી ઉમેયું, “થાળ તો નિત્ય પ્રમાણે
સમયસર કરને, પણ હું જરૂર માડો જમવા
નેસીશ.” બાર વાગ્યા એટલે, હ્યાળુશ્રીએ પુત્ર
હરિપ્રસાદને બોલાવીને સ્ટેશને જવાનું કહ્યું.
માતુશ્રી સુરજભા અને હરિપ્રસાદ બંનેને બોડું
આંકદર્ય રહ્યું. ત્યારે હ્યાળુશ્રીએ હરિપ્રસાદને કહ્યું,
“આજે તારે માટોભાઈ આવવાનો છે; તેને
આવકારને તેડી લાવવા માટે તારે સ્ટેશને જવાનું
છે.” માતુશ્રી, હ્યાળુશ્રીના શખાને સાંબળનીને
આંકદર્યમાં પણાં. પોતાનો માડો પુત્ર મહનમોહન
(અને હરિપ્રસાદનો માટોભાઈ) તો બોડી મહિના
પહેલાં અક્ષરનિવાસી થયો હતો — અને આજે
હ્યાળુશ્રી હરિપ્રસાદના માટોભાઈને તેડવા માટે
હરિપ્રસાદને સ્ટેશને જવાનું કહી રહ્યા છે. એ
મૂંઝાયાં; પણ એમની મૂંજવણું તરતન અહશય
થઈ ગઈ અને પુત્ર ઉપર આનંદ છાવાઈ ગયો;

કારણ કે, માટા પુત્ર મહનમોહનના અક્ષરનિવાસ
પછી, શ્રીલુમાડારને ફર્શન રીતે મહનમોહન
કરતાં પણ વધારે સારી રીતે સેવા કરી
શકે એવો એક માડો પુત્ર મોકલવાનું કહ્યું
હતું, એ શખાનો અને દુશ્ય ચાડ આવ્યાં; તેથી
એ સમજી ગયાં કે એ માડો પુત્ર આજે આવી
રહ્યો છે. એ હિવસે બોલાવે પોછા એ વાગે આવવતી
ગાડીમાં પૂન્ય દુર્ઘટાલભાઈ આવ્યા. વેર આવતાં
જ, હ્યાળુશ્રીએ “દુર્ઘટ ! તું આવ્યો ?” એવી રીતે
શખાનો બોલીને અતિપ્રેમયી ભાવમાં લઈને લેટ્યા.
માતુશ્રીએ અંતરના અલોચિક ઉમળકાચી બેમના
માથે એ હાથ મૂક્યા. હ્યાળુશ્રીએ હરિપ્રસાદ
અને બીજાં છોકરાંચોને કહ્યું, “આજે આ તમારા
માટોભાઈ છે, પણ ભવિષ્યમાં સૌ કોઈના માટોભાઈ
તરીકે બોળાયાશો”. પુ. દુર્ઘટાલભાઈ ત્યારથી
માટોભાઈ બન્યા. એ પછી, ઘર સંબંધી, મંડળ
સંબંધી, સત્સંગ સંબંધી, સંપ્રદાય સંબંધી વગેરે
તમામ કાર્યો હ્યાળુશ્રીએ પુ. માટોભાઈને સંપવા
માંડયા. પુ. માટોભાઈએ હ્યાળુશ્રીની દુનિયા બરાબર

સમજુને સર્વ કાચો કરીને, એમને પ્રસન્ન કરેલા છે.

૨. એક વર્ષથે, વડતાલના કાર્તિક સમૈયા દરમિયાન રાતે હરોક વાગે એક સત્સંગી ભાઈ વડતાલ ઉતારે આવ્યા. બધા સૂર્ય ગયા હતા, એક માત્ર પૂ. મોટાભાઈ હ્યાળુશ્રીની પથારી પાસે સેવા કરતા જગતા હતા. સુવાની વ્યવસ્થા ન થવાથી એ ભાઈ પૂ. મોટાભાઈ પાસે આવ્યા. એમની મુરકેલી પૂ. મોટાભાઈ વગર કઢે સમજુ ગયા. નાક ઉપર આંગળી મૂરીને એમને કૃપ રહેવાનું સૂચન કર્યું; અને પછી તરફથી પોતાની પથારી એ ભાઈને આપી દીધી; અને પોતે આપી રાત પૂ. હ્યાળુશ્રીની પથારી પાસે સેવાભજન કરતા એસી રહ્યા.

૩. હ્યાળુશ્રી ગુરજુણે પૂ. મોટાભાઈને એલાંદેલ. બી. થથા બાદ, થોડા સમય મારે ઉમરેહમાં રાજ્યા. ત્યારબાદ, નડીઆડ વડીલાત શરૂ કરવા આપ્યા કરી; અને પોતે, વડતાલ તેડી જઈને શ્રોદુરિકૃપ્ય મહારાજ અને શ્રીકલેખભીનારાયણદેવને પગે લગાડી, માથે પુનાચારી પાઘડી (ચકરી પાઘડી) પહેરાવીને વડીલાત શરૂ કરાવી. સર્વેધર શ્રીહરિ અને હ્યાળુશ્રી ગુરજુણની કૃપાથી થોડાજ વર્ષથમાં જેડા જિવલાના અભેગાદ્ય વડીલ તરીકે એમણે નામના મેળની. વડીલાતના ધંધામાં એવા કેટલાક પ્રસંગો આવ્યા કે એ વર્ષથે પેસાની કે કીર્તિની લાક્ષ્યને વરા ન થતાં, પૂ. મોટાભાઈ, સત્ય, ન્યાય, ધર્મ અને નીતિને જ વળગી રહ્યા હતા. એ ધર્મ રાખે છે, તેની સાથે ધર્મનંદન પરાયના પરમાત્મા પણ રહે છે. એ કારણે શ્રોદુરિમહારાજની આપ્યા અને હ્યાળુશ્રી ગુરજુણની અનુમતિને અભેગ આપવાથી, વડીલાતના ધંધામાં પણ દ્વારા અને પ્રતિષ્ઠા ઘણા સારા પ્રમાણમાં મળ્યા.

૪. હ્યાળુશ્રી ગુરજુણની અધ્યાત્મા અદ્ધ્યાત્મા, પૂ. મોટાભાઈને માગણી કરી કે, અન્યાર સુધી આપ, બધા જરૂર્યા પદ્ધી જમતા હતા; પણ હવે આપની તંહુરસ્તી જળવાય મારે આપ સમયસર જમી લો તો સાચું; બધાને જમાડીને જમવાની

આપની પ્રથાલિકા હું સાચવીશ. હ્યાળુશ્રીએ પ્રસન્ન થઈને એમની વિનંતી સ્વીકારી. ત્યારથી, પૂ. મોટાભાઈ શરીરની સ્થિતિ ગમે તેવી નબળી ડાય તો પણ, હુમેશાં સૌથી છેવટેજ જમતા. ગુરુઆશાથી શિરસાવંધ કરેલી આ પ્રથાલિકાના પરિણામે, રસોએના પ્રમાણ કરતાં જમનારની સંખ્યા વધી જાય તો પણ, આજદિન સુધી કરી “ફુટયુ” નથી; અને મોડા જમવાના કારણે એમનું શરીર સ્વાસ્થ્ય પણ બંગડયું નથી.

૫. હ્યાળુશ્રી ગુરજુણની ધંધાતુસાર પૂ. મોટાભાઈએ વડેદામાં ‘શ્રીકલેખભીનારાયણદેવને પદ્ધતિ’ આશ્રમની શરૂઆત ધાર્યી સુંદર રીતે કરી હતી; અને એમની આપ્યા અતાં જ એ પ્રવૃત્તિ સંકેલી પણ લીધી હતી.

૬. હ્યાળુશ્રી ગુરજુણએ જન્મારે ધામમાં જવાનો આપણી નિર્ણય કર્યો ત્યારે, પૂ. મોટાભાઈને અને મંડળના સર્વ સભ્યોને પોતાની પાસે (અમદાવાદ) પ્રાલાયા. પોતાના પદે પૂ. મોટાભાઈને સ્થાપિત કરીને, તેમને પિતા જેમ પુત્ર, ધર, લાદુંએ અને પરિવારની જેવી રીતે સંભાળ કે છે તેમ મંડળના નાના મોટા સર્વ કોઈની સંભાળ કેવાની આપ્યા કરી; અને મંડળના સર્વ સભ્યોને પૂ. મોટાભાઈની આપ્યા અને માર્ગદર્શિન પ્રમાણે વર્તવાનો આદેશ આપ્યો. હ્યાળુશ્રી ગુરજુણે હેઠલીલા સંકેલી લીધાને આજ અહુયાથી વર્ષ વીતાં છે અતાં, પૂ. મોટાભાઈએ હ્યાળુશ્રી ગુરજુણની પ્રસન્નતા મારે જીવનની છેલ્લી ક્ષણ સુધી કેવળ સેવાભાવે કામ કર્યું છે; અને હ્યાળુશ્રી ગુરજુણની જેરહાજરી સ્થળ દર્શિયે પણ જણાવા દીધી નથી. એ સિદ્ધિ પણ જેવી તેવી નથી. હ્યાળુશ્રી ગુરજુણ સર્વ પ્રત્યક્ષ જ છે, એવી દઢતા જેમ મોટાભાઈએ સિદ્ધ કરી હતી અને બીજાઓમાં એ સિદ્ધિનું સિદ્ધન કર્યું હતું, તેજ પ્રમાણે પૂ. મોટાભાઈ સર્વ પ્રત્યક્ષ જ એવી દઢ માનસિક સ્થિતિ આપણે કેળવવી રહી.

આદર્શ આત્મભૂદ્વિ

પૂજય મોટાભાઈ પઠીયનાલભાઈ,

તમે, શુદ્ધવર્ય પરાપ્રકાનિષ અ. નિ. નાથળ-
ભાઈ દુઃખારામ શુક્રવનાં દર્શને, હી. સ. ૧૯૭૯માં
વડોદરાથી, કુલેજના અભ્યાસ હરમિયાન, ઉમરેડ
ગયા ત્યાંને, તેઓથીએ કૃપા કરીને તમને ગ. પ્ર.
પ્ર. ૫૪ અને ગ. મ. પ્ર. ૫૪ એ એ વચ્ચનામૃતો
સમજાન્યાં હતા; અને તેમાં કહેલી આત્મભૂદ્વિ—
પોતાપણાની ખુદ્વિ, સત્સંગનાં સર્વ અંગો—હેવ,
આચાર્ય, સંતો અને સત્સંગીઓને વિષે કરવાને
આહેશ આપ્યો હતો. આ આહેશને દ્વારાનુશ્રી
શુરુલુની આજા સમજી, જીવનમાં ચરિતાર્થ
કરવાને તમે દદ નિશ્ચય કર્યો. પ્રથમ, તમે શુરુ-
ગૃહને પોતાનું ઘર સમજી, ઘરનું નાતું મોટું સર્વ
કામ, મહિમા, પ્રેમ, ઉસાડ અને આત્મભૂદ્વિથી
કરવાનું શરૂ કર્યું; અને ઘરના સર્વ સભ્યોના
કૃપાપાત્ર અને પ્રેમપાત્ર બન્યા.

પ્રેમાનુભૂતિ

એ હિવસ પણી, વડોદરા ગયા પણી
પણું એજ આલોચ ચાલુ રાખ્યો — આત્મ-
ભૂદ્વિ એઠેલે શું? સત્સંગનાં સર્વ
અંગો પ્રથે આત્મભૂદ્વિ કેવી રીતે રાખવી? આવા
વિચાર સતત કર્યો કરતા. તે સર્વ મારા આત્માના
સાચા સગા છે એમ સમજી, તમે ભગવદ પ્રિત્યદે
મન, કર્મ, વચ્ચને સર્વનું કામ સેવાભાવથી કરતા.
આથી, નાના મોટા સર્વ હરિભક્તતો અને સંતોના
તમે કૃપાપાત્ર અને પ્રેમપાત્ર બન્યા.

તમે હી. સ. ૧૯૮૩માં મુખ્ય એકએલ. બી.ના
અભ્યાસ માટે ગયા. ત્યાં દ્વારાનુશ્રી શુરુલુની
પ્રસન્નતા કેવી રીતે મળે તે અનુસંધાન સતત
રાખતા. ત્યાં ભજન, દીર્ઘન, સત્યાખાનું અધ્યયન
અને સુમજુઓને ભગવદ્વાર્તા કરેવા ઉપરાંત
ધ્યાનનો આચ્છા રાખતા. દ્વારાનુશ્રી શુરુલુની કૃપાથી
તમને ધ્યાનમાં ભગવદ સુખ સાચું મળવા માંડયું.

તખિયત સારી રહેતી ન હોવાથી, તમે થોડા
મહિના પણી વડોદરા આવ્યા.

હી. સ. ૧૯૮૪માં, પ. પુ. ધ. ધુ આચાર્યશ્રી
શ્રીપતિપ્રસાહલુ માહારાજની આજાથી અને સ. શુ.
પુરાણી રઘુનીરચનાલભાસળુના આગ્રાહથી, દ્વારાનુશ્રી
શુરુલુએ વડોદરામાં “સત્સંગ વિદ્યાર્થી આશ્રમ”
શરૂ કરવાનું નાકી કર્યું, તેમાં માનદગૃહપતિ તરીકે
તમનેનીભ્યા. તમે સત્તાંગ વિદ્યાર્થી આશ્રમના ચાળીસ
વિદ્યાર્થીઓની આદર્શ આત્મભૂદ્વિથી સંભાળ
રાખ્યી, સર્વને સર્વ પ્રકારે વિકાસ સાચ્યો અને
સર્વને ભગવદ્ધિનિષ્ઠા દદ કરતીને, સત્સંગના સાચા
સેવકો બનાવ્યા. તમે આત્મભૂદ્વિને પાડ, તમારા
પોતાના વર્તનથી, આશ્રમના સર્વ સહકાર્યકર્તાને
પણ શિખવ્યો. આશ્રમની સ્વચ્છતા, વ્યવસ્થા,
નિયમો અને વિદ્યાર્થીઓનું શિસ્ત લેઈ, સ. શુ.
પુરાણી રઘુનીરચનાલભાસળુએ દ્વારાનુશ્રી શુરુલુ
સમજી, પૂછ રાજુપો દર્શાવ્યો હતો. આ અરસામાં
તમે આલોઝ અને અસ્કરવામની એકતા અનુભવતા
હતા; એક હિવસે તમે આરતી પણી કહેતું,
“અસ્કરવામાં આરતી ધીમા સ્વરે સંભળાય છે.”

એક વર્ષ વડોદરામાં રહી, તમે મુખ્ય એકએલ
એલ. ડી.ના અભ્યાસ માટે ગયા. તમે મુખ્ય રહ્યા
તે હરમિયાન, ત્યાંના ને સત્સંગીઓના તમારા
યોગમાં આવ્યા તે સર્વ, તમારા કલ્યાણકારી
શુણો, તમારો શિક્ષાપત્રી પ્રમાણે વર્તવાનો આચ્છા
તથા તમારી સત્સંગ પ્રત્યેની આત્મભૂદ્વિ લેઈને,
તમારા અંગત મિત્રો બન્યા. તમે તે સર્વને
દ્વારાનુશ્રી શુરુલુના કૃપાપાત્ર બનાવ્યા; અને તે
સર્વ સત્સંગના સાચા સેવકો બન્યા. સુંખ્યાના
અચ્યુત્ય હરિભક્તતો અને સંતો, તમારી ધીરેખ
પ્રત્યેની નિષા, ધીરેખવના સિન્હાંતોની તલસપર્શી
સમજાય તથા સેવાભાવ બુક્ત સર્વને વિષે

આમણુદ્ધિ અને આત્મિયપ્રેમાં લેઇ, તમારો પરમભાવથી સંભંધ રાખતા વયા. આમ મુખ્યિના સત્તસંગને પ્રગતિના પંચે લઈ જવામાં તમે સારો એવો કહેણા આપ્યો હતો.

દ્વારુશ્રી શુક્રલુની ધર્મજાથી, તમે નહીંઆડ વરીલાત કરવાનું શક્ત છુટું. તેમ કરવવામાં, દ્વારુશ્રી શુક્રલુનો આશય વડતાત સંસ્થાની-શ્રીલક્ષ્મીનારાયણદેવના પીઠસ્થાનની, મ. પુ. ધ. ધુ. આચાર્યશ્રી મહારાજની, સંતોની અને સત્તસંગાંયોની સેવાનો તમને લાભ અપાવવાનો હતો, તે તમે સારી રીતે સમજતા હતા. તેથી, જ્યારે જ્યારે, સંસ્થાની સેવા આવે ત્યારે, તમારું પોતાનું કામ સુલતથી શરીરી, તેને અભસ્થાન આપતા; અને આત્મભુદ્ધિથી તે કામને પોતાનું સમજું પાર ઉતારી આપતા. તેમ કરવામાં તન, મન, ધનથી પણ તમે વસાતા અને સર્વનો રાજુપોં લેતા. તમે એ વ્રત જીવન-ભર પાળ્યું.

તમે દ્વારુશ્રી શુક્રલુના સિદ્ધાંત પ્રમાણે, શ્રી-લક્ષ્મીનારાયણદેવની પીઠ અને શ્રીનિરનારાયણદેવની પીઠને એક શરીરની એ આંખો સમાન સમજતા અને તે સમજખુથી બન્ને દેશની સેવા તમે જીવન-ભર એકાત્મભાવે કરી, સત્તસંગના સર્વ અંગોની પ્રસન્નતા મેળવી છે.

વિશાળ દણિથી, જીવપ્રાણીમાત્રને પોતાના ધર્મદેવનાં બાળકો જાળી, કે કોઈ તમારી પાસે કોઈપણ પ્રકારની મહદ માટે આવે તે સર્વને, તન, મન, ધનથી તમે મહદ કરી છે; તમે તન, ધન, ધામ, કુદુંબ, પરિવાર સર્વ, સત્તસંગના ચરણે ધયું છે. તે માટે જ, તમે “અ. નિ. શુક્રલ નાથશુ-ભાઈ ઈંદ્રજારામ સાર્વજનિક દ્રસ્ટ”ની રચના કરી છે,

જેમાંથી અને વિદ્ધાડાન, અગ્રહાન, નિવોહિ, વૈઘનિક સારવાર અને સાહિત્ય પ્રકાશન માટે મહદ આપવામાં આવે છે; વળી, તેમાંથી સાર્વ-જનિક કાંચો કેવાં કે વોટર વર્કસ, મંડિયો અને શાળાઓનાં મકાન, હવાખાનાં, ધર્મ-શાળાઓ વગેરે માટે પણ મહદ આપવાની વ્યવસ્થા છે.

એજ આત્મભુદ્ધિથી પ્રેરાઈ, તમે તમારા શુક્રભાઈઓ કે તમને મોટાભાઈ સમજે છે અને કહે છે તે સર્વની, આર્થિક, હૈલીક અને આધ્યાત્મિક ઉજ્જ્વલ માટે, તમે “શુક્રશુપા”માં શ્રીહરિદ્વિપદ્ય મહારાજ આગળ બેસીને હરદોન એક કલાક માળા ફેરવતા. એજ આત્મભુદ્ધિથી પ્રેરાઈ, દ્વારુશ્રી શુક્રલુના મોટા હીકરા તરીકે, શુક્રગૃહનું—શુક્રસ્થાનનું અને સર્વ શુક્રભાઈઓનું ગૌરવ વધી તે પ્રમાણેજ, તમે જીવનભર વત્યો છો; અને તે આત્મભુદ્ધિને પાડ શુક્રભાઈઓને શિખ્યો છે, તે માટે અમે સર્વ આપના અત્યંત કાળી છીએ.

તમે સંપ્રદાયમાં સુસુક્ષ્મો કેવી સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવી લેઇએ એની વિગતો હાખવતો એક પત્ર તા. ૧૧-૮-૫૩ના રોજ. તમારા શુક્રભાઈઓને લખ્યો હતો, તે પ્રસિદ્ધ કરવા માટે તમારી સંમતિ છે એમ માનીને, એ કેવો છે તેવો તમારા હસ્તાક્ષરમાં નીરે પ્રસિદ્ધ કરીને, તમને કોટિકોટિ વંદન કરું છું.

પૂજ્ય મોટાભાઈના હસ્તાક્ષરનો તે પત્ર સાથેના એ પાન ઉપર આપ્યો છે.

ડા. મોહનલાલ લ. શાહ
તંગી, સત્તસંગ પ્રદીપ

Ishwarlal L. Pandya
B. A. LL. B. PLEADER.

NAGARWADA,

NADIAD, 99- C- 1958

କେବଳ ମୁଖରେ ପିଲାଗ୍ନି ହାତରେ ପିଲାଗ୍ନି -

ପାଦକ ନିରାକାର ହେଲା ଏହାର ମଧ୍ୟରେ ତିଆର ହେଲା
ଏହା ଏହା ହେଲା ଏହା ହେଲା ଏହା ହେଲା ଏହା ହେଲା
ଏହା ହେଲା ଏହା ହେଲା ଏହା ହେଲା ଏହା ହେଲା ଏହା ହେଲା
ଏହା ହେଲା ଏହା ହେଲା ଏହା ହେଲା ଏହା ହେଲା ଏହା ହେଲା
ଏହା ହେଲା ଏହା ହେଲା ଏହା ହେଲା ଏହା ହେଲା ଏହା ହେଲା
ଏହା ହେଲା ଏହା ହେଲା ଏହା ହେଲା ଏହା ହେଲା ଏହା ହେଲା

ଓঠামুর প্রতিষ্ঠান সমিতি (১) প্রদত্ত কর্তৃপক্ষে
২০১৫ (১৩) মার্চ, কলকাতা, প্রিয়া-প্রিয়া ও অন্যান্য
চৰকলা প্রকাশনী, বালাই মি ফৰ্মেস অফিস

၁၇၃၉ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ၊ ၂၅ ရက်နေ့၊ ၁၀၁၄ ဒေသန၊ ၁၈၆၁ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ၊ ၁၅ ရက်နေ့၊ ၁၀၁၄ ဒေသန

ମୁହଁ କାହିଁରେ ପାଇଲା - କିମ୍ବା ଏକବଳେ ମାନ୍ଦି
ଏହିକିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା
ଏହିକିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା
ଏହିକିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା

କାହାର ପାଇଁ କାହାର ପାଇଁ କାହାର ପାଇଁ
କାହାର ପାଇଁ କାହାର ପାଇଁ କାହାର ପାଇଁ
କାହାର ପାଇଁ କାହାର ପାଇଁ କାହାର ପାଇଁ
କାହାର ପାଇଁ କାହାର ପାଇଁ କାହାର ପାଇଁ

આદર્શ સાધુ, મોટાભાઈ

પરમ વંહનીય ભક્તાંશે ચિદ્રવાલભાઈ પંચા,
એ સ્વામિનારાયલુ સંપ્રદાયમાં અને અન્યત્ર
“મોટાભાઈ” એવા લાડીલા નામથી સુપ્રસિદ્ધ
છે તેણે, ગૃહસ્થ હોવા હતાં સાધુતાના સંપૂર્ણ
ઉમદા ગુણો ધરાવતા હતા. સામાન્ય રીતે સાધુ
૨૦૭૩ બગવાં વલુ ધારણુ કરનારુ ત્યાણી માટે
વાપરવામાં આવે છે; પણ અરેખણ તેમ નથી.
સાધુતા વળોમાં કે વેશમાં નથી, પણ સાધુના ગુણ
ધારણુ કરવામાં છે; અને જેમાં જેમાં સાધુના
ગુણોનું દર્શન થાય તેને સાધુ કહી શકાય, એ
હુકીતા શાસ્ત્રસંમત છે.

પરમ વંહનીય મોટાભાઈના ગાઢ સંપર્કમાં હું
છેલ્કા દ્વારા વર્ષથી હતો. મારા અક્ષરનિવાસી ગુરુ-
દેવ દ્વારા ગુણી નાયલુભાઈના પ્રભુણ શિષ્ય તરીકે,
તેણેશ્વરને નજીબી લેવાનું અને તેમના સહયોગનું
નિરીક્ષણુ કરવાનું સૌભાગ્ય મને પ્રાપ્ત થયું છે;
અને મને બનુભવે હર્મણાં એમ લાગ્યું છે કે,
શાલીય અર્થમાં અને વાળી, વિચાર અને વર્તનમાં
તે એક ઉત્તમ સાધુ હતા. તેમના સાધુતાના પ્રાયેક
ગુણોનું દર્શન કરાવવાનો પ્રયાસ આ લઘુ લેખમાં
કરવામાં આવ્યો છે.

શ્રીમહાભાગવતમાં અગ્નિયારમા રંધનમાં, અગ્નિ-
યારમા અદ્યાયમાં, બગવાન શ્રીકૃપા અને ઉદ્વિગ્નાના
સંવાદ છે. ઉદ્વિગ્નાને બગવાનને પૂછ્યું, “હે
પ્રભુ! તમારા સાધુ કેવા હોય તે મને કહો.”
બગવાને શ્વેત ૨૬-૩૦-૩૧માં સાધુના લક્ષણો
ગણ્યાયાં છે:

દ્વાલુરુકૃતદ્રોહમિત્રતિષ્ઠ: સંબેહિ ૫।

સાધ્યસારોऽનવાસ્તવમાં સમ: સંયોગકારક: ॥૨૧॥

કામેરહતધીવાંતો મૃતુ: શુદ્ધિરક્ષિતઃ ।

અનીહો પિતમુક્ત શાસ્ત: હિંદુ મણ્ણરણો મુનિ: ॥૨૨॥

અદ્યમતો યમોરાત્મા પૃતિમાચ્છ્રિતષ્ઠઙ્ઘનઃ ।

અમાની મ.નદ: કળ્પો મૈત્ર: કાદણિક. કથિ: ॥૨૩॥

ઉપરના શ્વેતોમાં સાધુતાનાં કે લક્ષણો
ગણ્યાયાં છે તે પ્રત્યેક લક્ષણ પુ. મોટાભાઈમાં
કેવી રીતે હતાં તે બલાવવાનો પ્રયત્ન કરીશ.

(૧) દૃપાળું:- વીજાનું હુંઘ ન સાદન કરનાર.

પુ. મોટાભાઈ ખરેખર કોઈનું પણ હુંઘ
સાદન કરી શકતા ન હિતા. દંદદેવ બગવાન
શ્રીસ્વામિનારાયલુનો દ્વારા ગુણ તેણોમાં
સંપૂર્ણ પણે હતો.

“કોઈને હુખિયો રે હેણી ન ખમાય,
દ્વારા આપીને અતિ આકળા થાય;
અજ ધન વલુ રે આપીને હુંઘ રાળો,
કરેલાદંપણે રે હેણી વાનજ વાં.”

એ મહાપ્રભુનો ગુણ, પુ. મોટાભાઈમાં અનેક
વખત લેવામાં આવ્યો છે. તેણે જમે તેવા
કામમાં રોકાયેલા હોય, શરીર અસ્વસ્થ હોય,
તો પણ કોઈપણ હુંઘી માણુસ તેમની પાંચે
માર્ગદર્શન અથવા સહાય માટે આવે તો,
અથવાંત દૃપા કરીને પૂખજ ચિરજપૂર્વક તેની વાત
સાંબળતા અને આવશ્યકતા પ્રમાણે તેને માર્ગ-
દર્શન અથવા તો સહાય કરતા. ખરેખર, તે
લુલપ્રાણી માત્ર તરફ દ્વારા હતા.

(૨) અનૃતદ્રોહ : સર્વ દેહિનામ :—તમામ
હેલાદીઓમાંથી કોઈને પણ દ્રોહ ન કરનાર.

પ્રક્રિય મોટાભાઈએ સમબ્લૂપન પર્યન્ત
કોઈને પણ દ્રોહ કર્યો નથી. કોઈને
દ્રોહ કરવો તે તેમના સ્વભાવમાં જ
ન હતું. લુલપ્રાણી માત્રમાં પરમાત્મા રહેલા
છે તેમ જાતીને, કોઈ લુલપ્રાણી માત્રને દ્રોહ
કરવામાં આવે તો, તે પરમાત્માનો દ્રોહ થાય
છે તેમ સમજતા. અપણાર કરનાર ઉપર પણ

ઉપકાર કરવો એવો એમનો સહજ સ્વભાવ હતો. અપકાર કરનાર માણસોને પણ તેમણે ગ્રેમથી બેલાચાંચા છે અને રાજ્યા છે અને તેઓને હિંદુપૂર્વક અને ઉદ્ઘારતાથી તેમનાચી બની રહે તેખી સહાય પણ કરી છે.

(૩) તિતિશુ : ક્ષમાવાન

અપરાધ કરનાર પ્રત્યે પણ તે ક્ષમા દિશથી જેતા. કેદિએ અપમાનજ્ઞનક વર્તન કર્યું હોય તો પણ, તે સહજ કરી લેતા. પરંતુ અપમાન કરનારનું અશુભ થાય તેવા સંક્રમ પણ તેમણે કરી કર્યો નથી. ઊંઠું, તેનું શુભજ દંછયું છે.

(૪) સત્યસાર : સત્ય બેજ જેનું બળ છે એવા.

પુ. મોટાભાઈ સત્યનેજ પોતાનું બળ માનતા. જીવનના પ્રત્યેક ક્ષેત્રમાં અને સમયમાં જમે તેવો લાલ થવાનો સંભવ હોય તો પણ અસત્યનો આશ્રય તેમણે કરી લીધો નથી. વડીલાતના ધંધામાં પણ તેમના આ ગુણુંની કસોટી થઈ જય તેવા પ્રસંગે ઘણી વખત આવતા; પરંતુ, તે સત્યનિષ્ઠ હોવાથી જોડા કેસમાં જીબા ન રહેતા; એટલું નહિ. પ્રમાણિકપણે ન્યાયાધીશને પણ સારી હકીકત કહેતાં સંકાચ પામતા નહિ. તેનું પરિણામ એ આવ્યું કે, કોઈ અઠનાર પક્ષકારો તેમને હંમેશાં ચાહતા અને તેમની શિખામણું પ્રમાણે વર્તતા. ન્યાયાધીશો પણ તેઓ એક સત્યનેજ આશ્રય કરનાર છે તેમ માની, તેમનો અભ્યં અભ્યં આડર કરતા.

(૫) અનબદ્ધારા :—અસુધા વગેરે હોયોથી રહિત.

પુ. મોટાભાઈએ આખા જીવન દરમાનમાં કોઈની પણ કંઈ કે અસુધા કરી નથી. બીજા પુરુષોને ઉત્કર્ષ તેમને કરી ખૂંચ્યો નથી કે, હિંદોથી તેના કરતાં પોતાની મહત્ત્વ વધારે છે

તેવું બતાવવાનો વિચાર સરળો કર્યો નથી. નાના મોટા સંતો અને હરિબકટો પ્રત્યે ખૂબ મહિ-માથી એવી રીતે જેતા કે, ધ્યાં કે અસુધાનું તત્ત્વ તેમના હિંદુમાં કરી બેખુન થઈ શકે નાંદ.

(૬) સમ :—સુખદુઃખમાં સરખા રહેનારા.

પુ. મોટાભાઈની આત્મનિષા અને અગવજ્ઞિષા એટાં અધાં પ્રમાણ અને સર્વોચ્ચ કક્ષાનાં હતાં કે, તેમણે હેઠિક અતે બૌતિક સુખ દુઃખને પોતાનાં સુખદુઃખ માન્યાં નથી.

(૭) સર્વોપદારક :—યથાશક્તિ સૌ કોઈ ઉપર ઉપકાર કરનારા.

પુ. મોટાભાઈના જોડાક પણ સંપર્કમાં આવેલા સૌ કોઈને જેવામાં આવ્યું હશે કે, તેઓશ્રીએ હમેશાં કોઈ પણ વ્યક્તિ તેમની સહાય માગવા માટે આવી હોય, તેને મહા કરી ઉપકૃત ન કરી હોય તેવું બન્યું નથી. જેના જેના ઉપર તેઓશ્રીએ ઉપકાર કર્યા છે તે કોઈ પણ બહલાની આશા સિવાય કેવળ પરમાત્માની પ્રસત્તા માટેજ નિષ્ઠામભાવે કર્યા છે. તેમણે કરેલા ઉપકારો અનેક પ્રકારના જેવામાં આવ્યા છે. એવા હરેક ધર્મનું વિગતવાર વર્ણન કરવું આ લખુંબેખ માટે અશક્ય છે. પણ એટસું ચોક્કસ કરી શકાય કે, તેઓશ્રીના ઉપકારનું ક્ષેત્ર ઘણુંજ વિશાળ હતું; તેઓશ્રી કોઈપણ પ્રકારના ભેદભાવ સિવાય સંપ્રદાયનો અનુયાયી અગર તો બીજી અનુયાયી હોય, હરિબકટ હોય કે સાધુ હોય, લી કે પુરુષ, બાળક કે વૃદ્ધ, સૌ કોઈને યથાશક્તિ મહા કરીને સર્વ ઉપર ઉપકાર કરનારા હતા.

(૮) કામેરહતથી :—કામનાઓથી જેનું ચિંત કોથાં પામ્યું નથી એવા.

પુ. મોટાભાઈ કામનાઓથી પર હતા. અગવાન અને અગવાનના ભક્તને રાજુ કરી અગવાનની સેવારૂપ સુકિતને પામ્યું એ સિવાય

तेमने कोई डामना नहीं होती, तेमनी अङ्गुत आत्म-
निकाल अने रवृपनिका एटवां वर्षां प्रमाण होता
के कोई डामना तेमना चित्तने क्षुभित करे तेमन
होती, तेमनी इच्छा प्रमाणे कांड अने के न अने तो
पछु के कांड अने छे ते परमात्मानी इच्छाश्रीज
अने छे अपनी हठ मान्यताशी तेज्जा हुमेशां
श्वेतावती पर अने रवृपन चित्त रहेता।

(८) गातः—ज्ञेषु भाव्य इन्द्रियोने संयममां
राखी छे अवा।

आद्यनिरयो उपर पू. मेटाभाईनो संयम
अङ्गुत अने उदाहरण्युक्तप होतो, अमनां इन्द्रियो
अने अंतःकरण्य परमात्मामां संबंधन छेवाथी
इन्द्रियो अंतःकरण्य वश होता, इन्द्रियो तेमना
वशमां छोड़ तेज्जाश्री इच्छे तेज डाम करी शक्ति
अने अप्स करमात्मा सन्मुख रहेती।

(९) मुहुः—दोभण चित्तवाणा।

पू. मेटाभाईनी प्रकृति अत्यंत डामण होती;
तेजी तेमनी वाणी अने वर्तनमां करी पछु कठोरता
जेवामां आवती न होती, तेज्जा के कांड वातो-
व्यवहार करे ते भीडाश अने कोभणताशी करता,
तेजी तेमनी पासे जनार सहु कोई ने तेमनी
साथे वात करवी अने तेमने वातो करता
सांबंधवा, अे धृष्टं भीड़ लागतुः, अमनुः हृष्ट्य
हृलथी पछु कोभण होतुः, अमनी मुहुतानो
लहावो आ लेखने अने भीज अनेक जनोने
भणेवा छे।

(११) शुचिः—अंतर भाव पवित्रता अथोत
सहाचारवाणा।

उच्च दुणना प्राक्षण्य अने भगवह भक्तने
शामे तेजी पवित्रता अंतो अमनी अंक शुवन-
पद्धति अनी चूडी होती, अमनो प्रसंग अने
सत्संग करनार व्यक्ति पवित्र अने सहाचारी
थहु जती अटलु तो तेमना शुचित्यमां बण होतुः
अमनी पासे अटली व्यक्तिना अयोग्य संक्षेपो

बंध थहु जता, चित्त निर्भग थहु जतुः अने
अे व्यक्ति आंतर अने बाध्यरीते पवित्र थहु
जती।

(१२) अकिचनः—अपरिभ्वही, पोताने माटे
संब्रह न करनार।

पू. मेटाभाई वृहस्य छेवाने डारणे द्रव्य
संब्रह तेमने माटे अनिवार्य होतो; पछु तेमनो
द्रव्य संब्रह पोताने माटे न होतो; अने आसक्ति-
पूर्वको अने न होतो, “तेन स्वस्तेन भृजीया मा
यूः कम्यमिद्दनम्।” — त्याग करीने लोगवो,
कोई धननी इच्छा न करेतो, धन कोईनुँ पछु
नहीं,” अे शुतिने अमेषु शुवनमां चित्तार्थ करी
होती, तेमेषु पोताना धननो उपयोग पछु भगवान,
भगवानता भक्त अने गरीबोनी सेवा माटे क्यों
छे, पोताना अंगत स्वार्थ के लोगविकास माटे
क्यों नहीं, पोतानी पासे आवेला द्रव्यने तेमेषु
करी पोतानुँ गहरानुँ नहीं, यीजने आपीने लोगवो
अे वेहाजानुँ पालन तेमेषु शुवनना प्रत्येक तण्डे
क्षुः छे, अटलाज माटे तेज्जानी पासे संपत्ति
होवा होता पछु हुमेशां अदियन रह्या छे।

(१३) अनीह = धृष्टा - इच्छा रोहित।

भगवान अने भगवानना भक्तनी सेवा अने
तेमां उपयोगी थाय ते सिवायनी कोई इच्छा पू.
मेटाभाई करी नहीं, तेमना शुवनतुः ध्येय ज
भगवान अने भगवानना भक्तने प्रसन्न करवा,
अंक छेवाथी, ते सिवायनी तेमज तेमां उपयोगी
थाय ते सिवायनी कोईपछु शैलिक इच्छा तेमेषु
करी नहीं, तेज्जाश्री संपूर्णरीते पूर्वकाम होता।

(१४) मितभूक् = मिताहारी - लघु आहार
करनार।

पू. मेटाभाई अदेखर अल्पाहारी होता,

તેમની પાસે એથીને તેમને જમતાં જેવાનો લડાવો
આ લેખકને અને બીજા ઘણાને મળ્યો છે. પૂ. માટાભાઈ સાચા અર્થમાં ભિતાહારી હતા.

(૧૫) શાત = જેનું અંતઃક્રષ્ણ નિયમમાં
છે એવા.

(૧૬) સ્વિર = સ્વધર્મમાં સ્વિર.

(૧૭) સ્વચ્છરણ = મારો એકલાનો જ આશ્રય
છે કંને એવા.

(૧૮) ગુનિ = મનનશીલ.

પૂ. માટાભાઈ સ્વધર્મ પાલનમાં ખૂબ કુદ
અને સ્વિર હતા. સ્વધર્મ પાલનમાં તેમને કોઈ
ઝગપી શકે તેમ ન હતું. પરમાત્મા ભગવાન શ્રી-
સ્વામિનારાયણ સિવાય તેમને અન્ય ડોઇના આશ્રય
ન હતો. અને સાચા અર્થમાં મુનિ એટલે આત્મા-
પરમાત્માના સ્વરૂપનું સતત રમણે કરવાના
સ્વભાવવાળા હતા.

(૧૯) પ્રયત્ન = —સ્વધર્મનું પાલન કરવામાં
સાબધાન, અપ્રમાર્ગી.

(૨૦) ગમોરતા :—વિકાર રહિત, ગંભીર.

(૨૧) વૃત્તિમાં = આપણિમાં પણ ઉદાર અને
ધીરજવાળા.

પૂ. માટાભાઈ સ્વધર્મ પાલનમાં એટલે કે
શિક્ષાપરોની આજાયોનું પાલન કરવામાં અપ્રમાર્ગી
અને સંપૂર્ણપણે સાબધાન હતા. પ્રકૃતિથી તેઓ
ગંભીર હતા; તેથી જમે તે પરિસ્થિતિમાં તેઓ
નિવિકાર રહી શકતા. આપણાણમાં પણ અત્યંત
ધીરજવાળા અને અડગ હતા; કરી પણ ગમે તેવા
સંભેગોમાં પણ તેઓ વ્યાખ થતા નહિ.

(૨૨) વિત્તબદ્ધણા = ભૂખ અને તરસ, શોક અને
મોહ, જરા અને મૃત્યુ-એ છેય જિમિયોને એમણે
જુતેલી હતી. સામાન્ય માનવીઓને છ જિમિયો
જીતની હુક્કર છે. વારંવાર છ જિમિયોના આવેગથી
માનવો હુંઘા થતા હોય છે. પૂ. માટાભાઈ આ છેય
જિમિયોથી પર હતા અને આ જિમિયો તેમનો
પરાભવ કરી શકતી ન હતી.

(૨૩) અમાની = માનની ધર્મિષ્ઠ વગરના.

(૨૪) માનવ = બીજાઓને માન આપનારા.

પૂ. માટાભાઈનું નિમાનીપણું અનેડ હતું.
માનની અપેક્ષા તેમણે કરી રાણી નથી. ગરીબમાં
ગરીબ હરિલાલની આગળ પણ તેઓ બીજાને
માન આપવા હુંમેશાં તરપર રહેતા અને સૌ
કોઈને ઉચિત માન આપતા.

(૨૫) કલ્પ = બીજાને ઉપહેશ આપવામાં હક.

(૨૬) મેચ = અવંચક-કોઈની પણ વંચના
કરવાની વૃત્તિ વગરના.

પૂ. માટાભાઈસત્સંગ કરાવવામાં કેવા માલુસને
કુની રીતે ઉપહેશ કરવો અને સત્સંગની સાચી
વાત કેવી રીતે તેના હુદયમાં ઉતારવી તે
કરા. સારી રીતે જલ્દી હતા; અને તેથી જ
તેઓથી સેંકડો ચુવાનોને સત્સંગી બનાવી શક્યા
છે. વ્યાવહારિક હેતુસર તેમની પાસે આવેકા
કેટલાંચે અસીલો સત્સંગી બની ચૂક્યાનાં દણ્ણો
માળૂર છે. અસીલો મરીને તેઓ પૂ. માટાભાઈ
તરફ શુલ્કાવ રાખીને શિષ્ય તરફે વર્તાતા હતા.
પૂ. માટાભાઈની પ્રવૃત્તિમાં વંચનાનો લેશમાત્ર
પણ ન હતો. તેમનાં મન, વાગી અને વર્તન એ
ત્રણેયમાં એકરૂપતા હતી અને તેથી સાચા
સન્મિત્ર હતા.

(૨૭) કારણિક = કરેણ્ણાથી વર્તનારા.

(૨૮) કહિ: કાંચ કરવામાં નિપુણ. સમયદુ
પ્રકારે જાની.

પુ. મોટાલાઈનાં નેત્રોમાંથી હભેશાં કરણાં
વરસતી હતી. પોતે કહિ હતા. કાંચો કરે તેજ
કહિ કહેવાય એમ નથી; સમયદુ જાની પણ કહિ છે.
કહિ શહિને અર્થ કહિ પણ થાય છે; અને
સાચા અર્થમાં તેઓ કહિ હતા. વાચન રસાલમાં
કાચયમ, એ ઉકિટ અનુસાર તેમના કેળો ગંધ-કાંચ
હોવા છતાં રસપ્રચુર હોવાથી તે કેળો ગંધ-કાંચ

છે. "નિમિસમાત્ર" એ નામનો તેમનો ગંધબેખ-
સંબંધ તેમના કવિતનું પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ છે.

ઉપર જણાયા પ્રમાણે પુ. મોટાલાઈ પરમા-
ત્માને ગણુવેલાં સાધુતાનાં તમામ લક્ષ્યાંને
શુક્ત હોવાથી, તેઓથી સાચા સાધુ, અથોં
મૂળિતમાન સાધુ હતા. આવા પ્રવાસનૃપ લઘનમુક્ત
સંતને અમારા ડોટિ કોટિ વંન હો.

ભાઈલાલભાઈ કે. અનભક
એડવોકેટ (વડોદરા)

ખદ્વિદ્યાના સાથી, મોટાલાઈ

સત્યાંગો અને સત્પુરુષો વિદ્યા એ પ્રકારની
ગણ્યાવે છે—પરા અને અપરા; કેટલાક વળી વિદ્યા
અને અવિદ્યા એવા એ પ્રકાર પણ ગણ્યાવે છે.
વિદ્યા એટલે જેની સાધનાથી આત્મનિક શ્રેષ્ઠ
થાય તે. સા વિદ્યા યા વિમુક્તયે ।—એ અનુભિવાય
આધારે, આ વ્યાખ્યા પ્રચલિત થયેલી છે. જેના
સેવનથી આત્મનિક કલ્યાણ સિવાય બીજું બધું
મળે, જેનું નામ અવિદ્યા. જેની સાધનાથી પરથી
પર તત્ત્વને એણાણી શક્યાય—પામી શક્યાય, એને
પરાવિદ્યા કહેવામાં આવે છે; જેની સાધના અને
પાત્રનથી પરથી પર નહિ પણ આપર હોય એવાં
પહાર્થોને એણાણી શક્યાય અને પામી શક્યાય,
જેનું નામ અપરા. અપરાવિદ્યા બૌદ્ધ પ્રકારની
ગણ્યાવાય છે—કુબેદ, બળુર્વેદ, સામેવેદ અને
અથર્વવેદ એ ચાર વર્ગ શાસ્ત્રો; રિદ્ધા, કટ્ય,
વ્યાકરણ, નિરુક્તા, છંડ અને જ્યોતિષ એ છ
બેદાંગશાસ્ત્રો; તથા ધર્મ, ન્યાય, ઈતિહાસ અને
પુરાણ જેવાં શાસ્ત્રો. અપરાવિદ્યાનાં શાસ્ત્રો,
ત્રિગુણાંત્ર એટલે સર્વ, ૨૪ અને તમ એ ગ્રંથ
માયિકગુણ વિષય પ્રધાન મનાય છે. કેવળ
એની સાધના અને પ્રાપ્તિથી, માણસ
અમાયિક તત્ત્વાને એણાણી શક્તો નથી અને
પામી શક્તો નથી.

અને એક પ્રશ્ન સહજ ઉપસ્થિત થાય છે.

દેહ, જેને ભારતીય સાહિત્ય અને ઈતિહાસમાં
નિગમ કહેવામાં આવે છે તે ઈશ્વર નિઃખ્યાસિત
મનાય છે; એટલે કે, તે કોઈ માધુસની કૃતિ
નથી, પણ ઈશ્વરની કૃતિ છે; એવું માનવામાં
આવે છે. આ માન્યતાના કારણે, વેદના મંત્રોના
અધિક્ષમાને મંત્રકર્તાની નહિ, પણ મંત્રદાશ તરીકે
એણાણાવવામાં આવે છે. મંત્રદાશ એટલે જેમણે
મંત્રની મૌલિક રસના કરેલી ન હોય, પણ મંત્રની
શફાવતિનાં દર્શન થયાં હોય અને તે દર્શનમાં
જે શંકો હોમાયા હોય, તે લિપિખંડ લખી
લેનાર વ્યક્તિ. ભારતીય ધર્મ અને તત્ત્વજ્ઞાનના
સાહિત્યમાં શાસ્ત્રો અને વ્યક્તિએને આદિતક
અને નાસ્તિક એવા એ વિલાગમાં વર્ણવેલા છે:
સામાન્યાંતર: તો ઈશ્વર છે અને ઈશ્વર સર્વાંતોષાંતો
છે, એવું જે શાસ્ત્ર કે વ્યક્તિ માનતો હોય તે
આદિતક મનાય છે; ઈશ્વર નથી અથવા એ તો એ
સર્વાંતોષાંતોની નથી, એવું શુનાર અને માનનાર
શાસ્ત્ર અને વ્યક્તિ નાસ્તિક ગણ્યાય છે. આ સામાન્ય
વ્યાખ્યામાં વેહો અંગે એક વાત ઉમેરી
આસ્તિકનાસ્તિકની ચાખ્યા કરવામાં આવે છે—
જે વેહને ઈશ્વર નિઃખ્યાસિત માને એ આદિતક અને
જે એને મનુષ્યકૃત માને એ નાસ્તિક કહેવાય છે.
નાસ્તિક એટલે વેરિઝન: નાનિતક: । એવી વ્યાખ્યા
આ માન્યતાના પરિણામે પ્રચલિત થયેલી છે.

પ્રક્રષ એ થાય છે કે, કે વેહને કૃથિતની દૂતિ અને કૃથિતનું સ્વરૂપ માનવામાં આવે છે તે વેહનો અપરાવિદ્યામાં સમાવેશ કરવાનું શું કરશે? આ પ્રક્રષનો જવાબ, ગીતા આપે છે. એના એવી અધ્યાયના રૂપમાં કણેવામાં આવ્યું છે કે,

“ત્રૈગુણ્યવિવિદા વેવા નિર્જીવાણ્યો ભવાર્જન ।
નિહંન્દો નિત્યસત્ત્વાણ્યો નિર્યોગસેમ આત્મવાન ॥

—અનુભૂતિ ! વેહો નિગુલુટમણ સંસારના કર્મ-પ્રવાહમાં વહી રહેલા જીવને ઉદેશીને ઉપરેશ આપે છે; એનું કે, એ કે વિવિદાનો ઉપરેશ કરે છે તે સત્ત્વ, રજ અને તમ એ ગ્રંથ ગુણોવાળો હોય છે. મારે, તુ એ ગ્રંથ ગુણો—એ ગ્રંથ ગુણના ભાવોથી પર ગુણાતીત, નિર્ણય ગનન; સુખહુરાખ, હુરંશોક વળેદે દંડોથી પર બન, ચોગ અને કોમની ચિત્તા રહિત બન; નિગુલુટમણ હેઠ તું નથી, પણ એથી બિન્ન અને વિલક્ષણ આત્મા છે, નિત્ય ચેતન છે એવા આત્મ સ્વરૂપે બન.” વેહમાં ચાર વિભાગ હોય છે: સાહિતા, આધ્યાત્મ, આશ્રયક અને ઉપનિષદ: પહેલા ગ્રંથ વિભાગમાં ગુણ ગુણ પ્રકારના વેદીય અને યાજીદી કર્મકર્તાની વિધિ સમજવેલી છે. જગત, જીવ અને જગતીશરના સ્વરૂપ અને સંબંધના જ્ઞાનની રાતો ચોથા અથવા હેઠલા વિભાગ, એનું ઉપનિષદમાં કરેલી છે. વેહશાસ્ત્રનો મારો ભાગ આમ કર્મકર્તાનો ઉપરેશ આપતો હોય છે. ગીતામાં એને “અનુભૂતિના: ।—શુલુ વિવિદક” રહેલા છે. જ્ઞાની મહાત્માએ એ તેથી એનો સમાવેશ અપરાવિદ્યા વિભાગમાં કરેલા જાણ્ય છે. અપરાવિદ્યામાં જગતના સાહિત્યમાં જેટલી વિદ્યાશાખાએ વિદ્યમાન છે અને નવી જે જે શાખાએ સંરોધાય અને પ્રવર્તો, તે તમામ વિદ્યાશાખાએનો સમાવેશ થાય છે. પરાવિદ્યાની જે વ્યાખ્યા કરવામાં આવી છે તે ઉપરથી પણ આ હકીકત રૂપ થાય છે. કે વિદ્યા અને જ્ઞાનની સાધના અને પ્રાપ્તિની નાલનું સ્વરૂપ જ્ઞાનાભાય અને પમાય; અને જે સ્વરૂપમાં રિથત રહીને એમાં અંતર્યોગી

શક્તિસ્વરૂપે આમંડ બિરાળ રહેલા પરમાત્માના સ્વરૂપનો સાક્ષાત્કાર થાય — તે પરાવિદ્યા કણેવાય છે. પરાવિદ્યાને એવલા માટે અધ્યાત્મિક યા સહિવિદ્યા કણેવામાં આવે છે. સહિવિદ્યા એનું કે તરફે સાંદ્રા સત્ત્વ છે તેનું જેનાથી જ્ઞાન અને અનુભવ થાય તે. પરાવિદ્યાની સિદ્ધિ માટે અક્ષરરૂપાન અને શાસ્ત્રજ્ઞાન અનિવાર્ય લેખાતું નથી. શિક્ષાપત્રીમાં રહેલો. ૧૩૨ દારા સહિવિદ્યાનો પ્રચાર કરવાનો આદેશ આપેલો છે. એમાં નોકે સંસ્કૃત ભાષાનો અને શાસ્ત્રજ્ઞાન જ્ઞાનનો સમાવેશ કરવામાં આવે છે; પણ શિક્ષાપત્રીના સમર્થ લાભયતારે રૂપ કર્યું છે કે, એમાં જે વિદ્યા અને જે જ્ઞાનથી, જીવ, જગત અને જગતીશરના સ્વરૂપ અને સંબંધનું જ્ઞાન અને અનુભવ થાય તેનો જ સમાવેશ થાય છે. ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણે સહિવિદ્યાની વ્યાખ્યા કરતાં રૂપશ્શા કરી છે કે, પરાખા પરમાત્મા, દિક્ષુજ, હિંય, સાંદ્રા સાક્ષાત છે; એને જીવે પ્રબ્રહ્મ થઈને પરાખા પરમાત્મા, ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણની દાસભાવે સાંદ્રા અનન્ય લહિત ઉપાસના કરવી, એનેજ પ્રક્રષિદ્યા યા સહિવિદ્યા સમજવી. પૂર્ણ મોટાભાઈ આ પ્રકારની સહિવિદ્યાના સાથી હતા.

3. પૂર્ણ મોટાભાઈ અપરાવિદ્યામાં પણ સિદ્ધ હતા. એમણે સુનિવસિટીની ઇતિહાસ અને અર્થશાસ્ત્રની સ્નાતકની પદવી મેળવી હતી; કાયદાની પદવી પણ મેળવી હતી. આમ, એ નેવડા સ્નાતક હતા. જીવન નિર્માણના વ્યવસાયની દર્શિયે, એ વક્તીલ હતા. લોક વ્યવહારની દર્શિયે, એ વિકાન હતા. મુખ્ય અગ્નિયાર કપનિષદો, મહાભારત, ભાગવત, ગીતા અને યાજીવદ્યારભૂતિ જેવા ધર્મશાસ્ત્રનું એમણે અધ્યયન કર્યું હતું. સમાજલુધનની દર્શિયે, એ પ્રમાણીક, મુત્સહી અને નિષ્ઠામ સમાજસેવક હતા. કૌદુર્યિક જીવન અને લોકલુધનની દર્શિયે, વ્યવહારદક્ષ અને વિવેકી સમાજપુરૂષ હતા. આશ્રમધર્મ, એ ગૃહસ્થ હતા; એ આદર્શ પતિ હતા અને આદર્શ પિતા

હતા, અથેત અપરાવિદ્યાને જીવનમાં વરેલા હતા; પણ એની સાથે એમનો સંબંધ ડેહનિવોડ પૂર્તો જ હતો. તહુપરંતુ, એ સંબંધને પણ એમણે પરાવિદ્યાના સુવર્જનરસ્થી રસેલો હતો. એટલેકે, એ સંબંધ, સ્વસ્વરૂપ અને એમાં અંતયોગી શક્તિસ્વરૂપે આમંડ જિરાળુ રહેલા પરમાત્મા પ્રસન્ન થાય અને એમની આજા પ્રમાણે વર્તાય એ અનુસંધાન અને દર્શિ અને ભાવનાસુદૂર હતો. આ રીતે, પૂ. મોટાલાઈ, અપરાવિદ્યાના પણ સાથી હતા.

૪. ઉપનિષદમાં ઉદ્ઘાટમુનિ અને એમના પુત્ર શ્રવેતકેતુના જીવનની એક વાત કહેલી છે. પરા અપરાવિદ્યાના સાધકોએ એ વાત જાણી સમજીને જીવનમાં જીતાશ્વા એણી છે: શ્રવેતકેતુ તેજસ્વી હતો, ઉચ્ચ ખુદ્દિપ્રતિભા ધરાવતો હતો, એની અહિષ્યાઃહિત ઉત્તમ કેટિની હતી, આવા પુત્રને પિતા ઉદ્ઘાટકે ભાષ્યાંયો; પણ પણી વિદ્યાચાળાઓમાં એ સયોનામ થાય એવા હેતુથી, એમણે એને ભારકાજકાયિ પાસે ભજવા મેઝાંયો; આડ વર્ષ સુધી એ રીતે વિશેષવિદ્યા ભાષ્યાંયો, વિદ્યાવાચસ્પતિ જન્યો. પિતા પાસે એ જે વિદ્યા ભષ્યાંયો હતો તે કરતાં બીજી ઘણી ઉત્તમ કહેવાય એણી વિદ્યાચાળાઓમાં એ નિષ્ઠાત જન્યો. હેતુ પાછા આવ્યા પણી, પિતા પાસે બેસવાતું એણે છોડી દીધું. પોતે ખૂબ ભષ્યાંયો છે એની ધૂનમાં ને ધૂનમાં આમતેમ ઝ્યો કરે. એના વિચાર, વાળી અને વર્તનમાં અભિમાન વર્તાવા માંડયું. પિતા ઉદ્ઘાટકે જા જેણું. વિદ્યા પ્રાપ્ત થાય એટલે માણસ વિનાન અને વિવેકી બનવો જોઈએ. પિતા જિજ્ઞ થયા. એક દિવસ, એમણે શ્રવેતકેતુને પોતાની પાસે પોલાવ્યો. અને શરૂઆતમાં એણું જે વિદ્યા સંપૂર્ણ કરી છે તેના વર્ણાણુ કર્યો; અને પછી, ધીરે રહીને એક પ્રશ્ન પૂછ્યો, “ શ્રવેતકેતુ ! જે તત્ત્વ યા પદાર્થને જગવા સમજીયા પણી જગતમાં બીજું કંઈ જાણુવા

સમજવાતું શેષ ન રહે, એવું તત્ત્વ કે પદાર્થ કણું છે ? એના સ્વરૂપનું જીન તેં મેળાયું છે ??” પિતાના પ્રશ્ન સાંબળીને શ્રવેતકેતુ મૂંઝાયો. પોતાની જાનથાંજિત, ચાદરાંજિતને બાંધુ હંદોળી પણ પિતાના પ્રશ્નનો જવાબ સાંપડ્યો. નહિ. એણું અભિમાન એણાણી ગણું. પિતાના પગમાં એણે માણું જુડાણી દીધું. આંખમાંથી વહી રહેવી જાણુયારથી એણે પિતાના પગ પાથા; અને રિષ્યબાવે એ તત્ત્વ યા પદાર્થના સ્વરૂપનું જીન પોતાને સમજાવાની વિનંતી કરી. ઉદ્ઘાટક મુનિએ દ્વારા કરીને પછી શ્રવેતકેતુને પરમાત્માના સ્વરૂપનું જીન સમજાયું. જે સ્વરૂપને જાણ્યા સમજીયા પઢી, બીજું કંઈજ જગવા સમજવાતું બાકી ન રહે એનેજ સત્રાંશો અને સત્પુરુષો સહવિદ્યા કરે છે. પૂ. મોટાલાઈ એ પ્રકારની સહવિદ્યાના સાથી હતા.

૫. એણે જીવનમાં પરાવિદ્યા યા સહવિદ્યા સિદ્ધ કરી હોય તેનું જીવન ડેવું હોય ? ઉપસંહિતીએ એ ખીજ સામાન્ય માણસ જેણું જ હોય; પણ જરા તહુસ્થ દર્શિ અને વિવેદ્યુહિતી જોવા વિદ્યારવામાં આવે તો, એમાં કેરળાંડ દક્ષણે અચ્યુત જોવા મળે છે. એ, ખીજની પાસેથી માન મેળવીને નહિ, પણ માન આપીને રાણ રહે; ખીજે માણસ મિગ હોય, સંબંધી હોય યા રાણ હોય ગમે તે હોય, પણ તેને હુંઘ થાય એવું પોતે વિચારે નહિ, બોલે નહિ, વર્તાં નહિ. ખીજને હુંઘી જોઈને પોતે હુંઘી થાય અને તેના હુંઘનું નિવારણ કરવા મારે શક્ય તેટલા તમામ પ્રયાસો કરે. જ્યા જ્યાં કંઈ વિશેષ ખુદ્દિ, તેજ, ચાંદિત વગેરે જુદે ત્યારે રાણ રાણ થાય; અને એમાં પોતાના ઈંદ્ર આરાધ્ય ભગવાનના સ્વરૂપને અને શક્તિને જુદે અને આનંદ. કોઈ હેવ, શાસ્ત્ર, સત્પુરુષ, ધર્મ અને સંપ્રદાયની કરી નિદા કે ટીકા ન રહે, પણ એમાંથી સાર તત્ત્વ જ અહિષ્ય કરે. અનેક નામે અને સ્વરૂપે ભગવાનના અવતારે થયા હોય યા વર્તમાન

હોય તો પણ, એ બધામાં પોતાના છીટ ઉપાસ્ય ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણના સ્વરૂપને જુઓ અને એ રીતે એકો દેવ: સ્વામિનારાયણ: પ્રમુ! એ પ્રકારના એકેશ્વરવાદનો નિક્ષેપ વધુ સુદૃઢ કરે; ભગવાનને સદ્ગુરૂજ સમજે અને સદ્ગુરૂજભાવે જ વર્તે અને છીટ આરાધ્ય ભગવાનના લીલાચરિત્રોની કથા વાતો સિવાય એક કાળ પણ વ્યર્થ વ્યતીત ન કરે. સાચી સફવિદાનું આ હણ છે. પૂ. મોટાભાઈના જીવનમાં આ લક્ષ્ણો જેવા અનુભવયામાં આવતાં હતાં, તેથી પણ એ સહવિદાના સાચી હતા એવું રૂપી થાય છે.

૬. સહવિદા જેણે સિદ્ધ કરી હોય તે સાચી ગુરુભક્ત હોય. સાચી ગુરુભક્ત ગુરુની સેવા, શ્રીદર્શિની સેવા જેમજ કરે, પણ એની પોતાની

પતિત્રતાની ભક્તિ અને ઉપાસનામાં, તેથી વાંચિન આવે એની ખાસ કાળજ રાખે. ગુરુને, હરિદ્રષ્પ પામવા અને સેવવા તે સાથેજ, સર્વેશ્વર શ્રીદર્શિની ઉપાસના આરાધનામાં લવંગેશ ખામી ન આવે એવી રીતે જીવન જીવું એ આરે મુરુકેલ કાર્ય છે. પૂ. મોટાભાઈ એવા ગુરુભક્ત હતા છતાં, છીટ આરાધ્ય પરમેશ્વર ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણના સાચા સેવક હતા. સહવિદાના એ સાચા સાચીના જીવનમાંથી સાચી સહવિદા ગ્રાઘવાનું અને સિદ્ધ કરવાનું ખર મળે, એજ અભ્યર્થના.

લક્ષ્મીનારાયણુપ્રસાદ નાથજીભાઈ શુક્લ
(ડિમેરો)

સેવામૂર્તિ મોટાભાઈ

સેવાધર્મ: પરમગુરૂ યોગિનાપદ્ધતિમ: । સેવાધર્મ પરમગુરૂન છે; મન, જુદિ અને ધર્તિદ્વારાને જીતી હોય એવા મોટા ચેઠા પુરુષો માટે પણ એ ધર્મનું પાલન કરવું હુફર હોય છે. જગતમાં રૂપાની થવું સૌને ગમે છે; સેવક થવું કોઈનેથ ગમતું નથી, અથવા ઘણા એાધાને ગમે છે. માલુસ જાની થઈ શકે છે; ચોગી, તપસ્વી અને ત્યાગી થઈ શકે છે; અક્તા થઈ શકે છે પણ સેવક થવું મુરુકેલ હોય છે. “સેવા કરે તે મેવા પામે”, એવી જે લોકેડિત પ્રચ્છિત છે તે માત્ર પ્રાસાનુ-પ્રાસ અલંકાર હામવવા માટે ચા કલપનાવિહાર કરવા માટે પ્રચ્છિત થયેલી નથી; ચુગથુગના અનુભવનું સત્ય એમાં સમાચેલું છે. રાતોના ઊંગરા કરીને, જેણે પારા બાંધીને, ગડન ગણ્યાતા શાબોનું અધ્યયન અને મનન કરવાથી જે જ્ઞાન મળતું નથી, જીધા માણે જીલા રહીને કરેલી કહેવું ચોગસાધનાના પરિણામે પણ જે સ્વિતિ પ્રાપ્ત થતી નથી, ધર્મની અટપટી વિધિરાતી સમજુને જીવનમાં ધર્મનું આચરણ કરવાથી પણ જે વસ્તુ મળતી નથી અને નવ પ્રકારની ભક્તિની

સાધના અને યોગ્યોપચાર વિધિથી કરેલા પૂજન-અર્થન અંતે પણ જે આનંદ મળતો નથી તે જ્ઞાન, સ્વિતિ, વસ્તુ અને આનંદ, નિષ્કામ અને નિષ્કપત્રભાવે આત્મયુદ્ધિથી કરેલી સેવાથી મળે છે. “કામ કરે છે તે કામથું કરે છે” – એવી જે કહેવત સમાજમાં સુપ્રસિદ્ધ છે તે સેવાધર્મની યથાર્થ મહત્ત્વ હાપવે છે. પ્રતિકાર કરી ન શકાય એવા બળથી પણ જે જીતી શકાતું નથી, તે માત્ર સેવાના સ્વલ્પ બળથી જીતી શકાય છે, મેળની શકાય છે અને સમજું શકાય છે. સર્વ પ્રકારની શક્તિએમાં, સેવાની શક્તિ એક છે. પ્રશ્ન એ થાય છે કે સેવા એટલે શું?

શાબોનાં, આરાધ્ય ભગવત્ત્વરૂપ જેવું રૂપ પામવું, એટલે કે સાર્વય, ભગવાનની સમીપ રહેવું, એટલે કે સામીપ, ભગવાનના લોકમાં રહેવું, એટલે કે સાદોક્ય અને ભગવાન જેવું એક્ષર્ય પામવું, એટલે કે સાર્થી-એ ચાર પ્રકારની મુહિતનું વર્ણન કરેલું છે. કેટલાંક શાબોનાં વળી,

ભગવાન સાથે જોડાઈ જવું—સાચુલ્ય એજ સાચી મુક્તિ છે એવું કહેલું છે. ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણે મુક્તિની આ બધી વ્યાખ્યાએ ર્ણીકારેલી છે, પણ તે સાથે જ આશ્રિતો અને સુમુક્ષુઓના જીવનધૈર્ય તરીકે એમણે મુક્તિનું એક વિશિષ્ટ સ્વરૂપ સમજાવ્યું છે અને મુક્તિની એક અનોખી વ્યાખ્યા પ્રતિપાહિત કરેલી છે. સર્વવ્યાપક, સર્વસમર્થ, સર્વતંત્રસતતંત્ર અને સર્વોંત્યોગી પરાયણ પરમાત્મા ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણને સદા પ્રત્યક્ષ સમજી અનુભવીને, એમણી આજ્ઞા અને અનુમતિમાં હાસ્થાવે આખંડ વર્તાવું એ પ્રકારની સ્થિતિ—એ મુક્તિસર્વથી શ્રેષ્ઠ છે; અને અસ્તુરથ્રણ પણ એંત સૌ કોઈ માટે એ સદા આહર્ણુપે સેવનીય છે. શિક્ષાપત્રીમાં અને સેવામુક્તિ નામ આપેલું છે. વચ્ચનામૃતમાં ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણે તરચ્છાના પોતાના સિદ્ધાંતનું સરળ શરૂઆતમાં રૂપી નિરૂપણ કરતાં જાણાવ્યું છે, “અધોઉદ્ધ્વ” પ્રમાણું રહિત અને ચોરકોર પ્રકારાયુક્ત એક અનંત મહાતેજ રાશિ છે (જેને શાકોગમાં અસ્તુરથ્રણ, ચિહ્નાકાશ, અદ્ભુતાલ, અસ્તુરધામ વગેરે નામે વર્ણવવામાં આવે છે); તેના મધ્યમાં એક અલીકિક (એટલે માયાના શુદ્ધોથી રહિત હિવ્ય) સિહાસન ઉપર સર્વોધાર, સર્વોપરી શ્રીહરિ (જે અને ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણ નામે સુપ્રસિદ્ધ છે, સદા દ્વિષૂજ હિવ્ય સાકાર મૂર્તિરૂપે બિરાજમાન છે (સદા શરૂઆતથી માટે વાપરેલો છે કે પરમાત્મા એ તેજ રાશિમાં આખંડ બિરાજમાન રહીને જ, જેવા સેવક, જેવું કાર્ય અને જેવું સ્થળ એને અનુરૂપ, પોતાના ભક્તજનોના લાલનપાલન માટે સ્વરૂપ ધારણું કરે છે એટલે કે અધિતાર ધારણું કરે છે ત્યારે, અન્યત્ર એ દ્વિષીઓચર થાય છે તે સાથે જ પોતાના ધારમાં પણ સર્વને દ્વિષીઓચર થતાજ હોય છે); અને એમણી ચારેકાર સુક્તો જોડેલા છે અને ચાતક જેમ ચંત્રમાં સામે અનિભિષ નથેને જોડ રહે છે તેમ ભગવાનના મુખારવિંદ સામું જોઈ રહે છે. ચારે કોર એટલે ભગવાનની આગળ પાછળ પડ્યે, ચારે બાજુ

મુક્તો જોડેલા છે, પણ હરેક સુક્તને ધ્યેયમૂર્તિ પરમાત્મા સદા સન્મુખ જ વતો છે; અને “સામું જોઈ રહે છે”, એટલે કે ભગવાનની ધર્મા અને આજ્ઞા શી છે તે, પતિવતા જી જેમ ગૃહિતાર્થ કરતી હોય છે છતાં તે પ્રક્રિયા હરભિયાન પણ પોતાના પતિની ધર્મા અને આજ્ઞા અનુભૂતા અને તેનું પાલન કરવા માટે સદા તત્ત્વ રહે છે તેમ, તે લાણ્ધવા, સમજવા અને જીવનમાં આચરણ માટે સદા કટિબદ્ધ રહે છે. વચ્ચનામૃત સમજાવે છે કે, ભગવાનના પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપની ર્ણિલા, આજ્ઞા અને અનુમતિમાં રહેવું જેતું નામ જ સેવા છે. કે હેઠ છતો અને હેઠ મૂક્ષુદ્વારા એવી એ રીતે લુબતો હોય છે તેણે સેવામુજિ સિદ્ધ કરી છે એમ માનવું જોઈએ. લોકબદ્ધારનમાં અને ન્યાયનીતિ અને ભાપાગારોમાં સેવા શરૂઆતી અને તે વ્યાખ્યા કરવામાં આવી હોય પણ સહાયતાની રીતે તરચ્છાના અને ધર્મસાહિત્યમાં જે શરૂઆતી ઉપર જાણાવ્યા પ્રમાણે વ્યાખ્યા, ન્યુખાંતિ અને અર્થ કરેલો છે. આ વ્યાખ્યા, સર્વ સુસ્વાગતનેચે અભૂતમાં રાખવાની જરૂર છે. પૂર્ણ જોડાયાને જીવનમાં આ પ્રકારની સેવામુજિ સાચિયી હતી.

3. તરચ્છાનની ભાષામાં સેવા અને સેવામુજિની વ્યાખ્યા હિવર જગતાચાર પ્રમાણે છે. પણ લોકભાષા અને વ્યવહારમાં જેને જોડો જુદી અર્થ હોય છે. જીવનાશીભાગની સેવા ઉત્તી એટલે જેના હુંઘમાં સહભાગી જવું—સહન જોડવાની નહિ પણ જન્ય સર્વ કોઈની, સ્વાધીની ત્વાગ કરીને પરમાર્થ દ્વારા સેવા ઉત્તી, માદ્યાં, પણ મણીને માણસ જવું અને જીજાની સહન તરીકે તન, મન અને ધનની સેવા ઉત્તી, સત્તા, નામના અને પદની લાલના રાખવા વિના સૌ કોઈની સેવા ઉત્તી—જેને સેવા ઉત્તેવામાં આવે છે. ભૂખ્યાને જીન અને તરસ્યાને જીન, તેણીને જીન અને સારવાર, નિર્ઝનને જીન, વિદ્યાહીનને વિદ્યા, માદ્યાંદીનને આશ્રમ અને નિર્ઝનને જીન જાપવું, એ પણ

કેવા કહેવાયાછે. અપકાર ઉપર પણ ઉપકાર કરવો એ સેવા કહેવાય છે. પડેલાનો હાથ જાણીને જિલ્લા કરવો, જીવપ્રાણી પ્રતિ હ્યાબાવ દાખવીને મહંગ કરવી, એ પણ સેવા કહેવાય છે. આ પ્રકારની સેવા કરવી એ પણ પૂ. મોટાભાઈનું જીવનની હતું. તેથી પૂ. મોટાભાઈ સેવાની સાક્ષાત મૂર્તિ તરીકે ચોળાખાતા હતા.

૪. નાના, મોટાની સેવા કરે એ જીવનરીતિ અને લોકાચાર છે; પણ મોટા, નાનાની સેવા કરે એ તો ને સેવામૂર્તિ હોય તે જ કરી શકે. મારા જેવા નાના માણુસની, પૂ. મોટાભાઈ જેવા મહાપુરુષે સેવા કર્યાનો પ્રસંગ, આને અને જીવનના અંત સુધી મારી અંણ સામે નિન્ય રહ્યો છે, રહે છે અને રહેશે. એ પ્રસંગની વિગતો દુંડમાં નીચે પ્રમાણે છે: ઈ.સ. ૧૯૬૬ના જુનમાં પૂ. મોટાભાઈ મહાપુરુષ નિમિત્તે મદ્રાસ પદ્ધાયો હતા તે વખતે હું સાચે હતો. એ દિવસ બહેલા પહેંચયા એનું અમે ચાર પણ જાણે તિરુપ્તિ બાલાજુનું દર્શન કરવાની ઇચ્છા જતાવી. પૂ. મોટાભાઈએ કહ્યું, “બાલાજુનાં દર્શન કરવા જવું એ સાનું છે; પણ મહાપુરુષના એ નિમિત્તે તમે બધા અતે આચાર છો. તે કામ પ્રયત્ન પતાવીને અન્યત્ર જરૂર સાનું.” મહાપુરુષો ને દર્શિથી ભાવિ જોઈ શકે છે અને જાણી શકે છે તે દર્શિ આપવામાં હોતી નથી; એટલું નહિ પણ મહાપુરુષના વચનમાં જે શરૂઆત અને વિશ્વાસ હોવો જોઈએ તે પણ હોતો નથી; અથવા હોય છે તો ધોરણો ચોછો. હોય છે. અમે હલીલ કરીઃ “મહાપુરુષ વચ્ચે હલુ હોઠ દિવસ આડો છે. જાહી નવરા જેસી રહેલું તે કરતાં દર્શન કરી જાવીએ તો સમયનો સહૂપયોગ કર્યો કહેવાયે અને દર્શનનો લાભ થશે.” ગંભીરવહને એમણે કહ્યું, “એવી તમારી ઇચ્છા.” અને અમે મોટર-ગાડી લઈને તિરુપ્તિ ગયા-હું, પ. બ. સર્વશ્રી રામચંદ્ર જોગ, તેમનો મુત્ર દેવકૃષ્ણ, જશભાઈ પટેલ અને પૂ. મોટાભાઈની પૌત્રી શુભાખેન.

મોટા પુરુષોની ઇચ્છા અને આજા વિકુદ્ધ વર્તવામાં માણુસને ભારે નુકશાન થાય છે એ હકીકત, અમે પ્રવાસયાત્રાનો આનંદ માણુસમાં ભૂલી ગયા. પાછા દ્રશ્યાં, બપોરના સાડાતરણ ચારેક વાગે, મોટર એક ગરનાળાની હીલાલ સાચે લેરથી અથડાઈ. મોટર તો ભાગીને બેચડ વળી ગઈ. એમાં એઠેલાંએ પૈકી એકમાત્ર ચિ. શુભાખેન સિવાય, બધાને હળ થઈ. મને તો મરણાંતોલ ઈન્ન થઈ-દાયમાં ત્રણ અને પગમાં એ ઝેંકચર, માયામાં અને છાતીમાં પાંચણીએ ઉપર ભારે ઈન્ન, અભા અને દાંતને પણ સખત ઈન્ન. હું એભાન થઈને પઢ્યો. જીવતા રહેવાની આશા ન હતી. કદાચ જીવતા રહેવાય તો હાથે, પગે અને માયામાં કાયમની જોડ રહી જય એવી સ્થિતિ હતી. પૂ. મોટાભાઈ અકર્માત વખતે મદ્રાસમાં માળા ફેરવતા હતા. અચાનક એમણે માળા ફેરવણી બંધ કરી અને પ. બ. શ્રી. જયંતિલાલ પરીખને બોલાવીને તિરુપ્તિ ગયેલાએ હલુ સુધી પાછા કેમ હ્યાં નથી, એની તાત્કાલિક તપાસ કરવાનું કહ્યું. તપાસ કરવા જવા માટે એ તૈયાર થાય તે પહેલાં તો એ પોતેજ તૈયાર થયા અને બીજુ મોટર લઈને અકર્માતવાળા રથેણે આચાર. બધી સ્થિતિ નેઈ. તરતજ મદ્રાસથી એમણુલાંસ મંગાવી. રાતે બાર વાગે, ઈન્ન પામેલા બધાને, અકર્માતનો ડેસ હોવાથી સીનીલ હોસ્પિટલમાં દાખલ કર્યાં. પ્રાયમિડ સારવાર કરાવી, પોલીસ તપાસમાં મહંગ કરી. સાચી હકીકત જાણુનીને પછી સવારે અમને બધાને ખાનગી નર્સિંગ ડોમમાં દાખલ કરાન્યા. બીજી બધાને તો પાટાપીડી કરી પણ માટે ડોક્ટરે કહ્યું, “ઓપરેશનો કરીને હાડકાં વ્યવસ્થિત કર્યો પછી જ પ્રારંભ થઈ શકશે”. મારી સ્થિતિ ગંભીર હતી. એમણે ડોક્ટરને કહ્યું, “કૃપા કરીને તમે દર્શને દર્શિથી તપાસો; પછી જે ઓપરેશન કરવાનું અનિવાર્ય લાગે તો આપણે વિચાર કરીશું.” એમ કરીને એ માળા ફેરવવા જોડા. અધ્યા ઠલાકે ડોક્ટરે બહાર આવીને કહ્યું, “મોટાભાઈ !

ઓપરેશન કથોં સિવાય જ ભાગેલાં હાડકો જેસાડી શકાયો. તમે કરીને કરીથી તપાસવાની સૂચના કરી એ સારું કર્યું. હું હાડકો જેસાડું ત્યારે તમે પણ મારી બાન્ધુમાં જીભા રહેલો-એવી મારી પછી છે.” પૂ. મોટાભાઈ, ડૉક્ટરે હાડકો જેસાડી ખાસ્ટર લગાવ્યું ત્યાં સુધી મારી પણે જીભા રહ્યા. ખાસ્ટર થઈ ગયા પછી, હું લાનમાં આવ્યો. ત્યારે, હું લુંતે રહીશ એવી મને અને મારાં ચાગાંવહાલાંને આશા બંધાઈ; પણ હાથે, પણ અને માથે ચીરી જોડ રહેશે, એવી લીલિ તો મનમાં ઘર કરી એકી. બીજી પણ ભારે ચિંતા થતી હતી. બંધાનું શું થશે? વધેં, બોખંડની દ્વારાની એટલે વેપારીએને મળવા માટે કર્યું પડતું. પાંચ-૫ માસ સુધી ખાસ્ટર ચાલે તો બંધાનું તો મીડું જ વલે! જાહેર મારા મનની ચિંતા પામી ગયા હાથ તેમ અક્ષમાત થયાને દરોડ દિવસ વીતી ગયા બાદ એમણે મને કહ્યું, “રામભાઈ! ચિંતા ન કરશો, તમારા ધંધેં તમારી જેરહાજરીમાં પણ સારો ચાલશો. તમારા શરીરે કોઈ જોડ નહિ રહે. તમને અત્યારે પથારીમાં પડી રહેવાનો સમય ભણ્યો છે તો જેટલું મને તેટલું વધારે શ્રીલુભૂતારાજનું ધ્યાન-ભજન અને રમરલું કીર્તન કરો.” અને અજન-સમરણું-કીર્તન કરવામાં મને માર્ગદર્શિન મળે અને સહાયભૂત થયાય એવા હેતુથી એ પોતેજ પથારી પણ એસીને અજન-સમરણ અને કીર્તન કરતા.

બીજી દિવસે મેં વિનંતી કરી, “મોટાભાઈ! નિદ્યાદ કોઈએ જીથી ગઈ છે એટલે તમે નિદ્યાદ પદારેની એવી મારી વિનંતી છે. મારે તો આખા શરીરે ખાસ્ટર મારેલું છે એટલે અહીં પથારીમાં પડી રહ્યા સિવાય છુટકો નથી.” મારા શંદો સાંભળીને એ હસ્યા. મને કહ્યું, “મારા વડીલના ધંધાની તમે ચિંતા ન કરો. બાન્ધુલાધુને આ પ્રકારનો અક્ષમાત થયો હોત તો એને છોડિને હું નિદ્યાદ જત ખરો? આ શંદો સાંભળીને મારા અંતરાત્મામાં આનંદ આનંદ

રેલાઈ ગયો. વિચાર આવ્યો, “કથોં એમની આન્મીચતા ભરી સેવાદિપું અને ભાવના અને કથાં મારા સ્વાર્થપદ્ધ વિચારો!” ખાસ્ટર કાઢી નાખ્યું ત્યાં સુધી પૂરા સત્તાવીથ દિવસ પૂ. મોટાભાઈ મારી પથારીની પદપે જીભા રહ્યા. એ ન્યારે મારા ખાસ્ટરવાળા શરીર ઉપર અમીરસભાયો હાથ ફેરવે ત્યારે મને ભારે શાંતિ થતી. એ પછી ખાસ્ટર બાદલાવીને મદ્રાસથી મને લઈને એ સુંબદ આવ્યા. અને ત્યાંથી ડૉક્ટરની સૂચના પ્રમાણે કરીથી પાઠ બંધાવવા માટે મદ્રાસ જઈ આવવાની તાઈફ કરીને એ નિદ્યાદ ગયા. મોટા પુરુષોની ચારા વિસુદ્ધ વર્તવાના પરિણામે ભારે બુંડું ક્રણ મળ્યું હતું; છાતાં અવળાંડા મનને વશ થઈને, સગાંસંબંધીઓની સલાહને લીધે મેં ડૉ. ધાળાલીએ અને ડૉ. પરીખ નેવા નિષ્ઠાનોને જ્યાંયું. એમણે કહ્યું, “હાડકો બદાબર જોડાની નથી. ઓપરેશન કરીને કરી જેસાડાં પડશે. નહિ તો શરીરમાં એ ત્રણ જગ્યાએ ભારે જોડ રહી જશે.” હાથે કરીને જીભી કરેલી આ ઉપાધિના કારણે, હું અને ઘરના બધા સહયોગીઓ મહાસાગરમાં દુણી ગયા. શૈન-કારા પૂ. મોટાભાઈને નિષ્ઠાત ડૉક્ટરનેએ રહેલી વાત કરી. એમનો એકદિન જવાબ હતો. ખૂબ શાંત દ્વદે એમણે ઝાંખમાં કહ્યું, “મદ્રાસ, એ વખત કરીથી પાઠ બંધાવવા જવા સિવાય બીજું કંઈ જ કરવાનું નથી. શરીરે કોઈ પ્રકારની જોડ નહિ રહે. શ્રીલુભૂતારાજ જ કટોડાતો છે. એમના ઉપર વિશ્વાસ રાખો.” આ શંદો સાંભળ્યા પછી ગંડ વાળી; બીજી ગમે તેવી સલાહ આપે તોપણ બીજી કોઈ ડૉક્ટરને જ્યાંયું નહિ. એ વખત મદ્રાસ જઈને ખાસ્ટર કરાવ્યું. છચેક માસ બાદ, હું સંપૂર્ણ સ્વસ્થ થયો. આજે મારું શરીર કોઈ જુઓ તો આવો ભારે અક્ષમાત થયો હતો. એ વાત માને નહિ. પૂ. મોટાભાઈએ કૃપાદિશી મારી સેવા કરી હતી એવી સેવાભાવના મારામાં આવે, એવી પ્રાર્થના હું રોજ કથોં કરું છું.

સંશોયો મનમાં ભરી રાજનાની પ્રગતિ થતી નથી. મનમકારું એકવાર મનમાં એક તરંગી પ્રથમ જીહાયો, “ભગવાન કયાં રહેતા હોય?” પ્રથમ વિચિત્ર હતો. મંહિચોમાં હર્ષન કરવા રોજ જાહેરું છું; ભગવાનની મૂર્તિએ સમક્ષ એ હાથ નેટીને માથું નમાલું છું; વચ્ચનામૃત વગેરે શાંતો વાંચું છું; સારા સારા વજ્ઞાચોના સુખેથી હર્ષિકથા સાંભળું છું; છતાં, આ પ્રથમ જીહાયો એટલું નહિ પણ એક હિવસ પૂ. મોટાભાઈને એ પ્રથમ પૂછ્યો પણ ખરો. મને એમણે પ્રતિપ્રથમ પૂછ્યો, “શ્રીલુલુલાશાલ કોઈ જગ્યાએ આ પ્રથમો જવાબ આપ્યો છે ખરો?” મેં જાહેરું, “ના”. એટલે એ બોડું હસ્યા અને પછી જાહેરું, “શિક્ષાપત્રીમાં ભગવાને જવાબ આપ્યો છે. શરીરમાં હૃદયમાં કેમ જીવ રહ્યો છે તેમ જીવની શરીરમાં—જડ ચેતનારૂપી શરીરમાં—શરીરીરૂપે, અંતનિયામારૂપે

શ્રીલુલુલાશાલ અખંડ રહેલા છે.” મારાથી બેઠી જવાયું, “એ તો ઘણીવાર વાંચ્યું છે.” એમણે જાહેરું, “એ રોજ માનવજીવનની મારી અડી છે. રોજ આચ્છા ઘણીવાર વાંચીએ ઠીએ છતાં એ કાયમ યાદ રહેતું નથી. શ્રીલુલુલાશાલ સર્વના અંતરમાં, સ્વામી અને શરીરીરૂપે સથા બિરાજે છે એવું ભાન, ને સતત રહેતો તો જીવપ્રાણી-માત્રાની, તેમાં પણ ભગવાનના ભક્તોની તો ખાસ સેવા કરવાનું મન થાય. રસામી શ્રીહરિની સેવા કરવી એ તો સેવકને ધર્મજ કહેવાય ને!” એમની સેવાખાવના આ પ્રકારની ઉત્કૃષ્ટ હોય તેમને સેવામૂર્તિજ કહેવાયને? એવા સેવામૂર્તિના સંગ્રહમાગમના હૃળ સ્વરૂપે, સેવામતને જીવનમાં ધારીએ તો જીવન સાર્થક બની થય, એમાં કોઈ શંકા નથી.

રામભાઈ એસ. પટેલ (મુખ્ય)

આદર્શ પિતા

પિતા શરીરનો અર્થ એ ધાતુ ઉપરથી રક્ષણ, પોથથી એ પાલન કર્યાર એવો થાય છે. પૂ. મોટાભાઈ એમણે તા. હિન્દુલાઈ '૮૨ ના રોજ અક્ષરનિવાસ સ્વીકારેલો છે, તે સાચો અર્થમાં પિતા હતા. પિતુપદનો આદર્શ એમણે જીવી દાખલ્યો છે. દોષન્યવહારમાં કે પિતા, પુત્ર પરિવાર માટે સારા પ્રમાણમાં સ્વચ્છરજંગમ મિલકત, ધનસ્પતિ તથા સામાજિક પ્રતિધા મુકૃતા બાય તે સારો પિતા કહેવાય. આ અર્થમાં, પૂ. મોટાભાઈની પિતા હતા. અનુભાવી સન્જનનો કહે છે કે, કે પિતા, પુત્રપરિવારમાં સહવિદ્યા અને સર્જર્મનું સિચન કરે, સંચૂતિ અને કર્મના બંધન-માંથી છોડાવે અને પરમેશ્વરના પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપને એણાખાવે એ સારો પિતા કહેવાય. આ અર્થમાં પણ એ આદર્શ પિતા હતા. શાંતો કહે છે કે, કે પિતા, પુત્રપરિવારને સંપત્તિ કરતાં સત્તસંગને, સ્વાર્થ કરતાં પરમાર્થને, દ્રવ્ય કરતાં દાનને, શક્તિ કરતાં ક્ષમાને, માન કરતાં નિર્માનને, શાંત

કરતાં નિષ્ઠામને, બોગ કરતાં ત્યાગને, આસક્તિ કરતાં અનાસક્તિને, જ્ઞાન કરતાં સેવાને અને આત્મા કરતાં પરમાત્માને જીવનમાં પ્રાધાન્ય આપવાનું અને જીવનમાં આચ્છાદનાનું શિખવે એજ સારો અને સાચો પિતા છે. પૂ. મોટાભાઈ આ પ્રકારના પિતા હતા. એ પિતા, પુત્રપરિવારને જગતનો દોષન્યવહાર તટસ્વરીતે ચલાવતાં શિખવે પણ તે સાચે જ પારલૈકિક એટલે અક્ષરધામનો વ્યવહાર શિખવે એજ સારો અને સાચો પિતા કહેવાય. પૂ. મોટાભાઈ, આ પ્રકારના પિતા હતા.

૨. દેહલીલા સંકેતી લેવાની છે એની જાતુ, ભગવતૃપાથી એમને અગાઉથી થતી. ઈ. સ. ૧૯૭૪ ના દેખુઅસીમાં એવો એક પ્રસંગ બન્યો ત્યારે, ભગવદ્ગીતાથી આશુષ્યમર્યાદા લંબાઈ. એ વખતે તા. ૧૪-૨-૭૪ના રોજ પૂ. મોટાભાઈએ, પોતાના પુત્ર પ. લ. શ્રી. લક્ષ્મીપ્રસાદ (બાણુભાઈ), એડવોકેટને એક પત્ર લખ્યો હતો. તે પત્ર પ. લ.

Punjab's most significant figures

1. Mohammed Ali Jinnah was born in 1876 at Karachi.
He was a lawyer by profession. He was a member of
the Indian National Congress. He founded the All-India Muslim League
and became its president. He was instrumental in
securing the partition of India and the creation of the
independent state of Pakistan.

2. Zakir Hussain was born in 1887 at Srinagar.
He was a lawyer by profession. He was a member of
the Indian National Congress. He was instrumental in
securing the partition of India and the creation of the
independent state of Pakistan.

3. Baba Daud was born in 1888 at Lahore.

He was a Sufi saint and a poet. He wrote many
poetry books. He was a member of the Indian National
Congress. He was instrumental in securing the
partition of India and the creation of the
independent state of Pakistan.

4. Sardar Patel was born in 1875 at Patan.
He was a lawyer by profession. He was a member of
the Indian National Congress. He was instrumental in
securing the partition of India and the creation of the
independent state of Pakistan.

5. Sardar Bhagat Singh was born in 1899 at Lahore.
He was a革命家 (revolutionary). He was a member of
the Indian National Congress. He was instrumental in
securing the partition of India and the creation of the
independent state of Pakistan.

6. Qazi Mehmood Ali was born in 1889 at Lahore.
He was a lawyer by profession. He was a member of
the Indian National Congress. He was instrumental in
securing the partition of India and the creation of the
independent state of Pakistan.

7. Quaid-e-Azam was born in 1878 at Sialkot.
He was a lawyer by profession. He was a member of
the Indian National Congress. He was instrumental in
securing the partition of India and the creation of the
independent state of Pakistan.

8. Abdul Ghaffar Khan was born in 1890 at Nowshera.
He was a lawyer by profession. He was a member of
the Indian National Congress. He was instrumental in
securing the partition of India and the creation of the
independent state of Pakistan.

નાનાની નાનાની નાનાની નાનાની નાનાની નાનાની
 ૧૦- કૃતુંનો કૃતુંનો કૃતુંનો કૃતુંનો - કૃતુંનો
 નાનાની નાનાની, નાનાની, નાનાની નાનાની, નાનાની
 નાનાની નાનાની, નાનાની, નાનાની નાનાની, નાનાની
 નાનાની નાનાની, નાનાની, નાનાની નાનાની, નાનાની
 નાનાની નાનાની, નાનાની, નાનાની નાનાની, નાનાની

નાનાની નાનાની નાનાની નાનાની નાનાની

ભાઈશ્રી બાળુભાઈની સંમતિથી, સર્વને લાલ થાય
 તે માટે, પાન ર૪-૨૫ ઉપર આપેલો છે. પત્રમાં
 લખેલા આહેશો ખૂબ સ્પષ્ટ છે; લુચનમાં સુખ, શાંતિ,
 શ્રેય ઈચ્છનાર સર્વેંબે, એ લુચનમાં આચરણાની

જ્ઞાન છે. પુ. મોટાભાઈ એવા પિતા તો, અનેક
 જન્મો સુધી સત્કરો કર્યાં હોય તેને જ સાંપડે.
 અગનભાઈ લ. પરેલ એવોકે
 (નડીચાદ)

પૂજય મોટાભાઈને શ્રદ્ધાંજલિ

માથે કાળી ટોપી પહેરી,
 લાંબી લાંગકોટ પહેરી,
 હાથમાં લાઠડી લઈ ચાલતા;
 એવા મોટાભાઈને વારંવાર નમું નમું-૧

આરામ ખુરસીમાં,
 પગની પલાઠીવાળી બેસતા,
 સર્વને સ્નેહાશ્રિપ વર્ધાવતા;
 એવા મોટાભાઈને વારંવાર નમું નમું-૨

નોપાલથી હું નિદ્યાદ જતો,
 મને ભાવથી પૂછતા,
 મહેન્દ્ર તેમ આવી ગયો ?
 એવા મોટાભાઈને વારંવાર નમું નમું-૩

શ્રીલુ જ્ઞાના નાડની અલ્લિયે રાખતા,
 સર્વ સંતંગીએને શ્રીલુજ્ઞાજ્ઞા પાળવા કહેતા;
 એવા મોટાભાઈને વારંવાર નમું નમું-૪

લાલે વચનામૃત વંચાવતા,
 અને એનો જાનોપહેથ સમજાવતા;
 એવા મોટાભાઈને વારંવાર નમું નમું-૫

સર્વના શુભચિંતક અને શુભેચ્છક હતા;
 એવા મોટાભાઈને વારંવાર નમું નમું-૬

સર્વના શિરદ્ધન સમેવડા,
 એવા મોટાભાઈને વારંવાર નમું નમું-૭

હરેકના મુંઝવતા પ્રભોના ઉકેલ સમજાવતા;
 એવા મોટાભાઈને વારંવાર નમું નમું-૮

કોઈ પણ વિકટ સમસ્યાને,
 શ્રીલુમહારાજનું બળ મૂડી ફર કરતા;
 એવા મોટાભાઈને વારંવાર નમું નમું-૯૦

નહિયાદ આવનાર હરેક સત્તસંગીને,
વડતાલના હરિદૃષ્ટુ મહારાજમાં શ્રદ્ધા
વિશ્વાસ દઢ કરવા સમજવતા;
એવા માટાભાઈને વારંવાર નમું નમું-૧૧

દૂર દૂર વસતા સત્તસંગીને,
વર્ષમાં એકવાર વડતાલ આવવા નિયમ લેવડાવતા;
એવા માટાભાઈને વારંવાર નમું નમું-૧૨
અને ગાહીના આચારોને માનથી જોતા;
એવા માટાભાઈને વારંવાર નમું નમું-૧૩

અને ગાહીના સત્તસંગીનો,
ભાવે વારંવાર માટાભાઈને મળતા;
એવા માટાભાઈને વારંવાર નમું નમું-૧૪

ઉમરેઠના શુદ્ધાર્થ નાથજીભાઈ શુદ્ધલ ઉદ્દે
લાઈલના જીવનમંત્રને,
'હુ' હરિનો હરિ છે મમરશ્ક,
એ ભરેસો જાય નહિ;
ને હરિ કરશે તે ભમ હિતનું
એ નિશ્ચય ખદ્દાય નહિ.
વ્યાપકનીતે સર્વ સત્તસંગીને સમજવતા;
એવા માટાભાઈને વારંવાર નમું નમું-૧૫

મગણકે પ્રાતઃકાળે જઠી,
'શ્રીલુણે જ્યાન શ્રીધર્મના કુંવરનું' એ પડ નિત્ય ગાતા;
એવા માટાભાઈને વારંવાર નમું નમું-૧૬

હરેક કાચે શ્રીલક્ષ્મીનારાયણદેવતનું મંગળરમણું કરતા,
અને સર્વ જોડે કરાવતા;
એવા માટાભાઈને વારંવાર નમું નમું-૧૭
શ્રીલુભ્રારાજનું બણ અને શ્રદ્ધા રાખતા,
પણ સસું હૃદા,
કુલ સમીવદું બની જતું,
એ ગૃહ વાત સર્વેને સમજવતા;
એવા માટાભાઈને વારંવાર નમું નમું-૧૮

જનમંગલપાઠ અને
ભક્તાચિતામણિના ૨૬ થી ૩૩ પ્રકરણોનું
મહારાજ સમજવતા,
એવા માટાભાઈને વારંવાર નમું નમું-૧૯
સજલનેણું આ સ્મરણુંનલિ અપું,
દિવ્યદેહ સદ્ગ્રાણિષ વર્ણોવો;
એવા માટાભાઈને વારંવાર નમું નમું-૨૦

ડા. મહેન્દ્ર પંડ્યા (કોપાલ)

કીરી કુંજરનો મેળાય

ઉદ્ધિજ, આંડા, ર્યેન્ઝ અને જરાશુજ્ઝ
યેનિના મુખ્ય ચોયાંશી લાખ જાતિના હેઠોમાં,
મનુષ્યદેહ સર્વ શ્રેષ્ઠ ગણ્યાય છે. ચોયાંશી લાખ
જાતિના હેઠોમાં, પોતાના કર્માનુસાર કર્માનું હોય
મોગવવા માટે, જીવ એકવિશ વર્ખત દેહ જરૂમ
પામે છે ત્યારે એક વર્ખત એને મનુષ્યદેહ
મળવાનો સંભવ રહે છે. મનુષ્યદેહની પ્રાપ્તિ
આટહી હુદ્દાલ ગણ્યાય છે; તેમાં પણ, ને જીવને
ભારતમાં મનુષ્યદેહ મળે તો, એ વળી વધારે
હુદ્દાલ ગણ્યાય છે. જગતનો ઈતિહાસ એક વાત
સ્પષ્ટ કરે છે કે, પૃથ્વી પર ભરતભાઈ (ભારત)

સિવાય બીજા બધાજ પરંતુ લોગભૂમિ ગણ્યાય છે;
એકમાત્ર ભરતભાઈ કર્મભૂમિ છે. આ ભૂમિ ઉપર
વસતા મનુષ્યદેહધારીઓને આમશ્રેષ્ઠ સાધવાની
અને પરમાત્માને એણાખવાની અને ભજવાની,
સહજ પ્રયત્ને બધી પ્રાર્થમિક સગવડો મળે છે—
મળી શકે છે. ભગવાન શ્રીસ્વામનારાયણે વચ્ચના-
મૃતમાં જાહેર કર્યું છે કે, જીવાને જ્યારે ભરત-
ભાઈમાં મનુષ્યદેહ પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે, ત્યાં
પરમાત્માના અવતાર ડાં પરમાત્માનું સાધમણી
પામેલા સત્પુરુષો અવશ્ય વિચરતા હોય છે.
અને નિર્મણ રાખીને અને દસ્ત ઉઘાડી

રાખીને માલુસ કે સંહેજ શૂરવીર થાય અને ખંત અને કાળપૂર્વક શોધ કરે તો, એને પરમાત્માના અવતાર કાં સત્પુરુષનો મેળાપ જરૂર થાય છે. જીવોને ઈચ્છારોનો, ઈચ્છારોને પ્રફનો અને પ્રફનોને પરફફનોનો મેળાપ થાય, કાં જીવને સાચા સત્પુરુષનો મેળાપ થાય, એ માનવ-જીવની દુર્લભમાં દુર્લભ પ્રાપ્તિ કહેવાય. આ મેળાપ, એ વ્યક્તિગી-એક અનિ શ્રીમંત બીજુ અતિ ગરીબ, એક અતિ સમર્થ બીજુ અતિ અસમર્થ, એક મહાજીની બીજુ અતિ અજ્ઞાની, એક મહાયોગી બીજુ મહાયોગીનો મેળાપ થાય એવો દુર્લભતમ યોગ કહેવાય છે. લોકવ્યવહાર અને માનુષી ભાષામાં, એને કીડી કુંજરનો મેળાપ કહેવાય છે. પૂ. માટાભાઈ સાચે અમારા જેવા અનેક જીવોનો થયેલો યોગ, અનેક જન્મેના સુકૃત્યોના દ્વારા સ્વરૂપેજ મળે એવો કીડીકુંજરનો મેળાપ કહેવાય.

૨. સાચી વાત તો એ છેકે, એને કીડીકુંજરનો મેળાપ કહેવો, એ વાસ્તવિક પરિસ્થિતિનું અધ્યકું મૂલ્યાંકન અને નિરૂપણ કથો જેવું કહેવાય. ભક્તજ્ઞનોના લાલનપાલન માટે અને અનેક જીવોના કલ્યાણ માટે, અતિકૃપા કરીને પ્રગત થયેલું ભગવદ સ્વરૂપ, હેણાવમાં મનુષ જેવું જણ્ણાતું હોય છે; પણ એના સાચા સ્વરૂપની ગાંધી સરખીય થાય તો, “અહો ! અહો !” અને “અધ્યધ્ય” એવા શબ્દો માલુસના સુખમાંથી નીકળ્યો પડે છે. સગાપણુના હિસાબે, સાણા એને લોકવ્યવહારની દર્શિયે સારથિ તરીકે કામ કરી રહેલા ભગવાન શ્રીકૃષ્ણના વિરાટ સ્વરૂપનું દર્શન લ્યારે અર્જુનને થયું ત્યારે, એના સુખમાંથી આજ શબ્દો નીકળેલા હતા; ત્યારેજ, એને ભગવત્વરૂપના મહિમાનું યથાર્થ જીન થયું હતું. એવા એક પ્રસંગ સંપ્રહારના ઈતિહાસમાં નિર્મુક્તાનંદનવારીએ ભક્તચિત્તામણિમાં નોંધેલો છે. એક દિવસ, દીપોત્સવીના મંગળહિને, વડતાલમાં ઉગમણું એટે, આંબદાના વિશાળવૃદ્ધ નીચે,

ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણ વિરાજમાન દરેશા હતા. સભામાં મહાસમર્થ સંતો લદા બનકા વિદેશી જેવા જાની ગુડસ્થાશ્રમીએ, હાથ લેડીને સંસુધ બેઠા હતા. ત્યારે, ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણ રવમુખે પોતાના હિંદ્રાલિંગ સ્વરૂપનો પરિચય કરાવતાં હથું:

“નર ધર્મછે છે નરેણ ધવા,
શાલ ધર્મછે અમરલોક જવા;

અદ્ર ધર્મછે ધન્દ્ર પદવી,
ધન્દ્ર ધર્મછે થવા આદ કવિ.

વિધિ પર તે વિરાટ કહીએ,
તે પર પ્રધાનપુરુષ લહીએ;

તે ઉપર મૂળ પ્રકૃતપુરુષ,
તેથી પર અક્ષર સુજરા.

અક્ષર પર મુરોતતમ જેઠ,
તેથી ધર્મ મનુષ્યનું હેઠ;

તેનું દર્શનને સ્પર્શ કયાંથી,
સૌ વિચારાને મનમાંથી.

એ છે મનવાણીને અગમ,
તેતો આજ થયા છે સુગમ;”

(ભક્તચિત્તામણિ પ્ર. ૭૭, ૪૩૭)

ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણ વચનામૃતમાં પણ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં ભારપૂર્વક હથું છે: “આ સભામાં તમારાં સર્વેનાં ‘તેનેમય તન’ છે, એવું હું હેણું હું. આ ગઢદું શાહીર કે આ એસરી હેણાતાં નથી, પણ અક્ષરધામ હેણાય છે; અને ત્યાં તમે સર્વે બેઠા છો.” શ્રીલુમહારાજે એ મહિમા જીન સમજાવેલું છે તે જ્યાં સુધી જીવનમાં ઉત્તરંતું નથી ત્યાં સુધી ભગવાન અને ભક્તજ્ઞનોનો, સુસુલું અને સિદ્ધ પુરુષનો મેળાપ માત્ર મળ્યા, વાતો કરી અને છુટા પડ્યા જેવી સુલાકાત જ રહે છે. આવો મેળાપ તો ઈચ્છા અને ભમરીનો કહેવાય છે. મેળાપના પરિણામે ઈચ્છા ભમરી જાની જાય છે; પણ ભમરી બનતા પહેલાં ઈચ્છાને ભમરીના અનેક ડાખ, ડગલે અને પગલે સહન

કથી હોય છે; ધૂષળે પોતાનું લુચન ભરમીમય બનાવેલું હોય છે.

૩. પૂ. માટાભાઈના જીવનનો ઈતિહાસ કહે છે કે, ધીયળડો, એ ભરમીરૂપ હયાળુંશ્રી ગુરજીના પોતાની આંદોલાની અધ્યાત્મા; પોતાનું ગાહભ બને ભરમત્વ, પોતાની રૂચિ અને આસક્તિ, આગામી નાભીને ગુરુમય બન્યા. મોહનને અને ગુરુને ગમવા માટે—પ્રસન્ન કરવા માટે, મનની અધીજ ટકો એમને સમૂહ છોડી દીધી ત્યારે, ગુરજીના જીવને હાથ, એમના કિરપણ આપોઆપ સ્થાપિત થયા. “સાનકુંચી ગુરુ ગમસે” એમનાં બધાં બંધનો ધૂરી ગયા, એમને માટે બધાં લાગી ઉદ્દી ગયાં અને હેડ છતાંજ એ જીવનમુક્ત બન્યા. શાસો કહે છે કે, પરમાત્માના સ્વરૂપનો ચચાર્થ નિશ્ચય થયો અને ટકી રહેવો, એ ભારે મુશ્કેલ કાર્ય છે. તપ, ત્યાગ, જીવ, ચોગ, વત, દાન, વળેરે સાધનોથી એ નિશ્ચય થતો નથી. ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણ કહે છે કે, જેને સાચા સત્પુરુષના વચનમાં અચ્છા નિયાસ હોય અને એ વચન, જીવનમાં ધારી વિચારીને ને ઉતારતો હોય તેને લગવત્સ્વરૂપનો નિશ્ચય તરતજ થાય છે. કારણ એંજ છે—એ સત્પુરુષ રોમેનો એ ભગવાનને ધારી રહ્યા હોય છે અને નેઇ નિરખીને અનુભવી રહેલા હોય છે; એટલે, એ જ્યારે પ્રસન્ન થાય છે ત્યારે, પોતાની પાસે ને અમૃત્ય પડાર્થ, પરમાત્માનું સર્વ મંગળકારી સ્વરૂપ, તેનું એ સુસુલુને દાન કરે છે. ત્યારે ટકીને કુંજરનો મેળાપ વગે.

જીવનમુક્ત મોટાભાઈનું પ્રેરણૂત્મક જીવન

કેટલાક મહાતુમાવેઠાનું જીવન સુગંધથી એવું ભરપુર હોય છે કે પ્રવન્ત એમની સુવાસનો પરિચય થાય અને ત્યારબાદ એમનો પ્રત્યક્ષ પરિચય થાય. કેટલાક વધી અગાઉ ઉભાયમાં એક ધાર્મિક સમારંભમાં એમનાં પ્રત્યક્ષ દર્શન થયાં ત્યારે, પ્રથમ તો ખૂબજ આંકદર્થી થયું. સંયમ

૪. મહાર્દી વ્યાસજીનો શ્રીમદ્ભાગવતમાં યાડવોને કૂઠેલા નરીઓવાળા હતસાગી કહેલા છે. વ્યવહારદિશે તો, લોકમાં ચાહવો મહા ભાગ્યશાળી ગણુતા હતા; લોકોને એમના ભાગ્યની અહેખાઈ આવતી હતી. એમનાં અનેક જન્મોનાં સુકૃત્યો બેગાં થયાં હોય ત્યારે, એમને ભગવાન શ્રીકૃત્ય સાથે પ્રત્યક્ષ ચોગ થયો હતો; પણ એમણે, પોતાની આંદોલ ૭૫૨ ચઢાવેલાં ૨૦૧૧ના ચેમાં જીવાયાં જ નહિ — ભગવાન શ્રીકૃત્યને, ભગવાન તરીકે એ એણાખી શક્યાજ નહિ. પરિણામે, લોકદિશે, ભગવાનના નલુકના સગસંબંધી થતા હતા છતાં, અંદર અંદર કાપાડાપી કરીને અપમૃત્યુ પાખ્યા. સંપ્રદાયમાં, ઈતિહાસકારો જહીના જીવાખાચરનો હામલો આપે છે. દાદાખાચરના દરખારમાં ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણનું નિવાસસ્થાન અને જીવાખાચરનું નિવાસસ્થાન પાસે પાસે હતાં; શિયાળાની જતુમાં શ્રીલુમહારાજની સગદીમાં પોતાના કિમતી પ્રવંગને દ્વારાં તરીકે, એમણે વાપર્યો હતો; શ્રીલુમહારાજને આંગળીએ સહેજ વાગ્યું ત્યારે, પોતાના કસળી દ્વારાને દ્વારાને તેના વદ્ધનો પાડો બાંધ્યો હતો. ટકીને કુંજરનો મેળાપ થયો હતો, પણ મહિમા જીવ ન હતું; એટલે શ્રીલુમહારાજની હત્યા કરાવવાના નિદ્ય પ્રયાસા એમણે કથી હતા. એ મેળાપ નિર્ણય ગયો. પૂ. માટાભાઈ સાથે અમારા જેવા અનેકનો જે મેળાપ થયેલો છે તે સાર્વત્રિક થાય, એજ અભ્યર્થના.

નદ્યનરલાલ મનજ ચોલાણ,
રદીયા (હાલ વડોદરા)

અને તપક્રિયાથી અન્યાંત હુબળો. હેઠ અને એના ૭૫૨ શુજરાતીની વિશેષતા દર્શાવતો સાડો સ્વરૂપ અને શ્રેવતે પહેરવેશ. એમના પ્રવચનમાં રાજકીય નેતાજોનો કેન્દ્રી કે, રંગભૂમિના અભિનેતાઓનો જેવી ખૂલ્દંદ અવાજની છટા ન હતી; માઈકને કે સૌધિજને કુઝવે એવો અભિનય ન હતો; પરંતુ

જાણે કોઈ આત્મિય વડીલ સ્વજન, જાણે રેનથી માર્ગદર્શન આપતા હોય એમ એમની વાણી સીધીજ એમના અંતરાત્મામાંથી આવતી હતી અને તેથીજ શ્રોતાઓના હૃદય પર એની ઊરી અસર હતી હતી. સ્વામિનારાયણના સંતોષી વાણીની આજે પણ જારી અસર શ્રોતાના તાતા સત્તસંગીએ પર થાય છે તેનું આ રહસ્ય છે.

મોટાભાઈના માનવાચક ઉપનામાંથી જોગખાતા, જીવનમુક્તા, શ્રી. ઈશ્વરલાલ લાલશર્ફર પંચાણી આવી વચ્ચનસિદ્ધિનું બીજું એક રહસ્ય એ છે કે, એમની વાણી એક સાચા, આર્દ્ધ અને પેરણુંધારી સત્તસંગીની વાણી હતી. સદગુરુ સુકૃતાનંદસ્વામીએ સાચા હસ્તબક્તનાં લક્ષ્ણો 'વિષેકચિત્તામલિ'માં હર્ષાંયાં છે તે પ્રમાણે, મોટાભાઈ વિષયના વિદ્યારને તથું શ્રીલુમહારાજને અજાતા હતા; વિષય વિદ્યારનાં લક્ષ્ણો-કામ, કોષ, વોલ, મોઠ, મહ અને મત્તસરથી મુક્તા હતા. સાચા સત્તસંગી તરીકે તેઓ હસ્તિક્તો ઉપર પૂર્ણ પ્રેમ રાખતા હતા. સાચા સત્તસંગીએની ડાયટાની ગ્રંથવિષેનુંમાં સહાય કરવા ઉપરાંત એમને તાત્ત્વ કાયમ અતિથિ-એનો સર્વ રીતે સત્કાર કરવામાં આવતો. આવા તમામ સત્તસંગીએ માટે તેઓ સાચા અર્થમાં મોટાભાઈ હતા. કુદુંખમાં જેમ મોટાભાઈ પિતાની માદક જ કદુંખનોનું ધ્યાન રાખે છે એમ, સત્તસંગીએનું સર્વ રીતે કલ્યાણ કરવા તન, મન, ઘનથી તેઓ સહાય સેવા બળવતા.

સાચા સત્તસંગી, ધર્મને કઢી વોપતા નથી. મોટાભાઈ કોઈ મહાન લગ્નાં વચ્ચધારી સંત ન હતા; પણ આર્દ્ધ ગૃહસ્થ હતા. સત્તસંગિલુણના પ્રથમ પ્રકરણું ઉત્તમ અધ્યાયમાં રૂમા શ્વેષાંશી ગૃહસ્થાશ્રમના ધર્મોનું વખ્ચન કરવામાં આવ્યું છે. મોટાભાઈના ગૃહસ્થાશ્રમના આ ગૃહસ્થાશ્રમના ધર્મો સંપૂર્ણ રીતે તાલ્યાવાણુંની માદક વણુંદી જવા હતા. ગૃહસ્થાશ્રમના આદરોનો ઉત્તમ સંકારવારસો એમણે પોતાના સુપુત્ર સત્તસંગી

શ્રી. લક્ષ્મીપ્રસાદભાઈને તથા સુપુત્રી હેવીમહેનને આપ્યો છે. આ સંકારવારસો એમની ગીત પેરીમાં પણ સુંદર રીતે જિતરી આવ્યો છે.

સાચા સત્તસંગી શ્વાસેશ્વાસે શ્રીલુમહારાજને અને અને શ્રીલુમહારાજ સિવાય બીજા કોઈ દેવની જાણ રાખતા નથી. મોટાભાઈના આ મારો જુદુ શ્રીલુમહારાજના સહુ અનુયાયીએ માટે અનુસરણ લેવો છે. લુલનલર એમણે શ્રીલુમહારાજની એકાત્મિક લક્ષ્ણ કરી; શ્રીલુમહારાજ સિવાય કોઈની પુનલક્ષ્ણ એમણે કરી નહીં. શ્રીસ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના સર્વ સંતો પ્રત્યે એમનો પુન્નલક્ષ્ણ અપ્રતિમ હતો, પરંતુ લક્ષ્ણ તો કેવળ શ્રીલુમહારાજની જ કરી. શ્રીસ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના મૂળભૂત સિદ્ધાન્તોના તેઓ ઉંડા અભ્યાસી હોઈ, ૧૫ વર્ષની વયમાં કદમ્બેદ્ય એમણે આ સિદ્ધાન્તોના આડાચવળા અર્થ કરવાની જરૂર જાણાઈ નહીં; અને સંપ્રદાયની એકતા જણાઈ રહે તે પર તેઓ સહાય બાર મૂક્તા રહ્યા. બુદ્ધિવાદીએ તથા શંક્વાદીએ હંગેના તથા વાક્યોના વિવિધ અર્થ કરે ત્યારે પણ, એમનો આશય સંપ્રદાયની એકતા દર કરવાનો હોય એવી જ એમની માન્યતા હતી. સંપ્રદાયના પર્માંશ્યોના અલગ અર્થ કરી, અલગ પેટાસંપ્રદાયો જિભા કરનારા સંતો તથા એમના અનુયાયી સત્તસંગીએ પણ મોટાભાઈ પ્રત્યે એમની જારીન્યશુદ્ધ તથા લક્ષ્ણબાવ માટે માનની લાગણી ધરાવતા.

મોટાભાઈ વાહવિવાહ તથા વિતંડાવાહમાં જિતરવાનું કરી પસંદ કરતા નહીં, તે એમનો મન ઉપરનો સંયમ હર્ષાવે છે; તથા અજ્ઞાનથી કોઈ એમના વિશે કદમ્બ અવળો અભિપ્રાય ધરાવે તોય તેઓ તેમનું કલ્યાણ કરતા તથા કલ્યાણ ધર્મછતા. આવા સંતો માટે જ સદગુરુ સુકૃતાનંદસ્વામીએ કહ્યું છે,

"મન મહાર ગન વશ કરે, લે અંકુશ ગુરુજીન, સુકૃત કહે સે સંત પર, રિઝિત શ્રીભગવાન;

કોઈ વંદત, કોઈ નિંડાદિ હરશોષક નહીં બેશ,
મુકૃત મગન હરિદ્વિપ મેં, કરત સત્ય ઉપહેશ.”

માટાભાઈના લુધનની એક વિશેષતા એ હતી
કે, એક સાચા સત્સંગીની માદ્રાક તેઓ આ
લુધનમાં તો લુધનમુકૃત હતા જ; પરંતુ નશવર
હેઠના ત્યાગાદ શ્રીલુમહારાજના ધામમાં
પધારવા માટેની ચોંચતા પણ એમણે લુધનને
અદિતમય તથા સાધનામય બનાવીને પ્રાણ રી
દીધી હતી.

ભગવદ્ગુણિતકાચ ભગવદ્ધામની પ્રાપ્તિનું
સાધન ‘વિદેશચિતાનિષ્ઠિ’માં દર્શાવાયું છે તે
પ્રમાણે, ચારેય તેઓ સંસારની આન્યકથા
સંબંધના નથી.

‘સંગરથમે રહિતલ સદ્ગ પરમારથમે શર,
મુખા કંદે રોઈ ભક્તાનું રાખત ર્યામ હજૂર.’

માટાભાઈ શ્રીસ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના
મુખ્ય સત્તબ્રદ્ધ એવા બંનેય હેઠના આચારો
પ્રત્યે અત્યંત પૂણ્યભાવ ધરાવતા હતા અને
શ્રીલુમહારાજે આચારો પ્રત્યેની સત્સંગીએની
જે ઇસને હાય એમનું ચૂરતરીતે પાલન કરતા.
શ્રીસ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયની જ્યોતા જ્વલંત
રાખવા, તેઓશ્રી જે મનનીય વેણો લખતા એનો
સંગ્રહ ‘નિમિત્તમાત્ર’ પ્રગત થયેલ છે. સંપ્રદાયના
પ્રકાશનો પ્રગત કરવામાં તેઓ જિડો રસ ધરાવતા
તથા સંહિત્ય સહાય કરતા. ‘સત્સંગ પ્રદીપ’ માસિક
તથા તેના દ્વારની સંક્ષિપ્તામાં એમનો ઝાળો
ધણે જ યાહુગાર છે.

માટાભાઈ એટેવે વિનાની. વધુમાં વધુ સેવા
બજાવવા હતાં આગળ આવવાનો મોહ રાખવાને
બહલે, તેઓ પાછળ રહેવામાં માનતા. આ
આખતમાં એક શેર યાહ આવે છે કે,

“ પાછળ રહેવાનો કદી ના શોક કર,
ગાઈનો અભ્યાસ સદ્ગ સાચ છેદ્વો હોય છે”.

શ્રીલુમહારાજે (વચનામૃત ગ. મ. ૧૧)માં
સત્સંગીની વ્યાખ્યા આપતાં ‘જાણુંબુ’ છે,

“ કેમાં નથુ વાનાં હોય તે પાકો સત્સંગી
કહેવાય. તે નથુ વાનાં કયાં? તો એક તો
પોતાના દ્ધિદેવે જે નિયમ ધરાવ્યા હોય તે
પોતાના શિર સારે પાણે અને બીજે ભગવાનના
સ્વરૂપને જે નિશ્ચય તે અતિ દફણે હોય અને
તીજે પોતાના દ્ધિદેવને ભજતા હોય એવા જે
સત્સંગી વૈષ્ણવ તેનો પક્ષ રાખવો; તે કેમ
માબાધ દીકરાનો પક્ષ રાખે અને કી હોય તે
પતિનો પક્ષ રાખે તેમ ભગવાનના ભક્તનો પક્ષ
રાખવો. એ નથુ વાનાં કેમાં પરિપૂર્ણ હોય તે
પાકો સત્સંગી કહેવાય.”

માટાભાઈ આવા સાચા સત્સંગી હતા.

માટાભાઈના અક્ષરધામનિવાસથી સત્સંગને
બારે જોટ ગઈ છે તે હકીકત છે; પરંતુ એમની
જે જોટ યાત્કિચિત પણ પૂરવા આપણે નિષા-
પૂર્વક પ્રયાસ કરીએ, જેજ આપણી એમના
પ્રત્યેની સુચોઽય શ્રદ્ધાંજલિ ગણુાય.

૪૦, કોમર્શાલ ચેમ્બર્સ, શાન્તિકુમાર જ. ભાઈ
મસલુલ બંદર રોડ, રાસુભાઈ મ. ઠક્કર
મુંબઈ-૩ દ્વારી, શ્રીધનશ્યામ જોપાલન દ્વાર

કર્મચોંગી મોટાભાઈ

જીવપ્રાણીમાત્રના બંધનનું કારણું કર્મ છે; એ સાચે એ પણ સાચું છે કે, જીવપ્રાણીમાત્રના મોક્ષનું કારણું પણ કર્મ જ છે. એક કર્મમાંથીજ બીજું કર્મ કલ્પન થાય છે. આ સૂત્ર સાચે જ કહેવામાં આવે છે કે, જીવ કાણ વાર પણ કર્મ કર્યો સિવાય રહી શકતો નથી; અને વળી કહેવાય છે કે, કર્મનું દ્વારા એના કર્મ કરનારે ભોગવ્યેજ છુટકો છે. આને અર્થ એ થયો કે, માણસ કર્મની જળમાંથી કરી મુક્તા થઈ શકતો નથી. છતાં, અનુભવી પુરુષો કહે છે કે, જેમ કાંદાથીજ કાંઠો પકડી શકાય છે તેમ, કર્મથી જ કર્મનો ક્ષય કરી શકાય છે. કર્મથી કર્મનો નાશ કરવાની અને કર્મથીજ મોક્ષ મેળવવાની રીત, જેમાં ખરાબર શિખવવામાં આવી હોય તેનું નામ કર્મચોંગ.

૨. શ્રીમહભગવાઙીતા શું શિખવે છે? એ પ્રશ્નનો જુદો જુદો જવાબ આપવામાં આવે છે. કેટલાક કહે છે કે, ગીતા સાર અને અસારનો અને ધર્મ અને અધર્મનો વિવેક શિખવે છે; કેટલાક કહે છે કે, ગીતા આત્મા અને પરમાત્માના સ્વરૂપ અને સંબંધનું જ્ઞાન સમજવે છે; કેટલાક કહે છે કે, ગીતા ભગવાનની લક્ષિત કેવી રીતે કર્યો એ હાખવે છે; કેટલાક કહે છે કે, જીવે જગતીથરની શરબ્યાગતિ કેવી રીતે લેવી એની રીત ગીતા શિખવે છે; કેટલાક કહે છે કે, ગીતા પંચવિષયે ભોગવવા છતાં, એમાં કેવી રીતે અનાસક્ત રહેવું, એ અનાસક્તિ યોગ શિખવે છે. ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણે કહ્યું છે કે, ગીતા કર્મબંધન ન થાય, પણ સુસુલ્ષુનો મોક્ષ થાય, એ પ્રકારનો કર્મચોંગ ભણાવે છે; ગીતા, સ્વર્ધમ્ય પ્રમાણે પ્રામૃતા કર્મનો ત્યાગ કરવાનું નહિ, પણ તે કલ્યાણદારક અને એવી રીતે કરવાનો આચાર કરે છે. ઈતિહાસ અને પુરાણકાળમાં એવા ઘણા કર્મચોંગીઓનાં નામો નોંધાયેલાં છે. રાજ અંદરીખ,

રાજ જેસરથીજ જનક, માહરિ વશિષ્ઠ વગેરે. શ્રીસ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના ઈતિહાસમાં એવા કર્મચોંગી પુરુષોનાં નામ નોંધાયેલાં છે—ગઢાના હાડાખાચર, અગવાઈના પર્વતભાઈ, પંચાળાના જીલુભાઈ વગેરે. પૂ. મોટાભાઈ એવા કર્મચોંગી હતા.

૩. કેટલાક લોકો સંતને—સત્પુરુષને કલ્પતરુ, કામધેનુ, પારસ અને ચિતામણિની ઉપમા આપે છે; પણ તે ખરાબર નથી. કલ્પતરુ વગેરેના ચોગથી માણસને જે સુખ મળે છે તે ખરાબર તો સુખના આભાસવાળું ફઃખજ હોય છે, એ કલ્યાણથી હોય છે અને આહિ, અંત્ય અને મધ્યમાં ઉદ્દેશ કરનાનુજ હોય છે; સંતના ચોગથી જે સુખ મળે છે તે સાચિત શાંતિ આપનાનું અને પ્રતિક્ષણે અલોકિક આનંદ આપનાનું હોય છે. આવા સત્પુરુષ જ સુસુલ્ષુને પોતાની રહેણીકરણી અને વિચાર, વાણી અને વર્તનકારા સાચો કર્મચોંગ શિખવે છે. પૂ. મોટાભાઈ, પોતાની પાસે આવનારાઓને પોતાના વર્તનથી કર્મચોંગ શિખવતા હતા.

૪. કર્મચોંગીના હેખાવમાં સામાન્ય માણસના હેખાવ કરણાં અસામાન્ય કંઈજ હોતું નથી. એમનું એલબું ચાલબું, ખાતું-ખીતું, બેસબું સૂદું, બધુંબું બીજા માણસેસા જેખું જ હોય છે; પણ એમના વિચારો, વાણી, વર્તન અસામાન્ય હોય છે. કર્મમાં જે બંધનકારી તરત છે, તેનું બીજું નામ અહંતા અને મમતા છે; સાચા કર્મચોંગીમાં એનું નામનિશાન હોતું નથી. કર્મ કરવા માટે, એ પોતાની રૂચિ, વૃત્તિ કે ધર્યણાને કરી અનુસરતા નથી, બીજા કહે તે પ્રમાણે એ વર્તતા નથી; શાશ્વો કહે તે પ્રમાણે પણ કેવળ એ વર્તતા નથી, પણ પરમાત્મા અને સત્પુરુષની ઈચ્છા, રૂચિ અને આજાનેજ એ અનુસરે છે. એ કર્મ કરે છે ત્યારે

કર્મનું અમૃત દળ, અમૃત પ્રમાણમાં, અમૃત રીતે અને સમયે ભળે, એવો કોઈ વિચાર એમના અંતરમાં વર્તતો નથી; પરમાત્માની અને સત્પુરુષની પ્રસન્નતા મેળવવી, એજ એમના કર્મનો એકમાત્ર હેતુ હોય છે. એ જ્યાનમાં રાખવું વટે છે કે, કર્મ સ્વતઃ બાંધન કરતું નથી; કર્મ કરવામાં અહંકાર, મમતા, હેતુ અને શા મેળવવા અને જોગવવાની આસહિત—આ ચાર બાળતોનું બાંધન કરક હોય છે. સાચા કર્મચોર્ગણીના જીવનમાં આ ચાર બાળતોને સર્વથા અભાવ હોય છે. પૂ. મોટાભાઈના પંચાશી વર્ષના જીવનકાળમાં, એમણે વિદ્યાભ્યાસ કર્યો, પરમાત્મા અને શુરુની આજા પ્રમાણે ગૃહસ્થાશ્રમ સ્વીકાર્યો, શુરુની ઘણી અને આજા પ્રમાણે, શિક્ષણ વિષયક, સામાજિક, ધાર્મિક, વગેરે પ્રકારનાં સેવાકાર્યો કર્યાં; પણ એમાં દિશ આગામી પરમાત્મા અને શુરુની ઘણી અને આજા સિવાય, એમની અંગત બીજુ કોઈ કામના કે સ્વાર્થ ન હતો.

૫. જીવનમાં એમણે અનેક જગ્યાઓએ મારી મારી રકમેનાં દાન આપેલાં છે, પણ તેમાં કોઈ દાન પોતાના નામે આપેલું નથી—પણ શુરુણના નામે જ આપેલું છે. સમજમાં અને સંપ્રદાયમાં આંત્રેખૂંટીભયોં અનેક કાર્યો સરળતાથી ઉકેલ્યાં છે; ત્યારે એમણે એ માટે પોતાને મળેલી દુદરીય શક્તિ અને શુરુથકિતને જ યથ આપેલો છે. ગરીબાને નિવોહ મારે મહદ, શાળાને સાચવાર માટે સહાય, સાહિત્ય પ્રકાશન મારે પ્રોત્સાહન, વગેરે સાર્વજનિક કાર્યો એમણે કર્યાં છે; પણ તે પોતાના શુરુણના નામેજ કર્યાં છે. એ પ્રકારનાં કર્મો દાયમ થઈ શકે એવી રીતે એમણે એક માટું દ્રસ્ય બિલું કર્યું છે તે પણ શુરુણના નામેજ કર્યું છે. ધાર્મિક કાર્યો કરતી સંસ્થાઓમાં દુસ્તીપણું એટલે માલિકીપણું નાહિ, પણ વાતીપણું ભાવના અને દસ્તિ, પ્રેમ અને સમજવટથી કરાવવા સહા થયા છે, તે એમના નિષ્કામકર્મચોર્ગનું એક ઉજ્જવળ દૃષ્ટાત છે.

૬. સંપ્રદાયમાં એ દેશવિભાગ છે; એ વિભાગ અર્થવાડીબટ પૂરતા મર્યાદિત છે; એ સિવાયની બીજી બધી બાળતોમાં, સંપ્રદાય એક અને અભિના છે, એવો આગ્રહ સંપ્રદાયમાં સંકળતા-પૂર્વક જીવનમાં જીવી બાતાવનાર, એ એક જ કર્મચોર્ગની હતા, જેવું કહીએ તો તેમાં બાળએ જ અતિશયોક્તિ કરી દેખાશે. સંપ્રદાયમાં જિન-લિન ખુલ્લા, રુણિ, વૃત્તિ અને શક્તિ ધરાવતા માલિકો — નરનારીઓ — છે; એલે વિચારલેન સ્વાભાવિક રીતે જ પ્રવર્તે; હતાં, નાના મોટા કરેક આશ્રિત એક છે અને હરેકે પોતાની કે પોતાના દેશવિભાગની માન્યતા, ઈચ્છા કે રૂચિ પ્રમાણે નહિ, પણ ભગવાન શ્રીરવામિનારાયણની ઈચ્છા અને આજા પ્રમાણેજ સંગઠિન થઈને વર્તાનું નેથુંએ, એવો આગ્રહ સંપ્રદાયમાં હાખવનારા અને એ આગ્રહને જીવનમાં મૂર્ખસ્વરૂપ આપીને આચરનારા કર્મચોર્ગા પણ એ એકજ હન.

૭. સાચા કર્મચોર્ગનું તન, મન અને ધ્યાન સર્વર્થ, સર્વચર શ્રીહરિ, શ્રીહરિના ભક્તજનો અને સત્તાંગ માટેજ સમર્પિત હોય છે. પૂ. મોટાભાઈએ પોતાનું સર્વર્થ, આ બળની ચરણસેવામાં સમર્પિત કરેલું હેતું; એમના પત્રોમાંચી, એમના આણુવન કર્મચોર્ગની વાત ખૂબ સ્પેષ થાય છે. નીચે ટકેલાં એ પત્રોમાંનાં વાક્યો આ વિધાનની પ્રતીતિ કરાવે છે:-

(૧) “સર્વકાંતાં, જાતો અને ભતો કેવળ શ્રીહરિજ છે, એવો નિક્ષેપ રાખી વર્તનમાં મૂક્યો તોજ, જીવનમાં સુખ, શાંતિ, સત્તોપ અને આનંદ અનુભવશો.” (૧૯૭૪નો એક પત્ર)

(૨) “પરમાત્મા ઉપર અચળ વિન્દ્યાસ અને દઃ નિષ્ઠા રાખનાર, હંમેશાં નિર્ભય, નાયિત અને નીરિર હોય છે.” (દ્વ. સ. ૧૯૭૧નો પત્ર)

(૩) “ને સર્વચર, સર્વકાંતો શ્રીહરિએ તમને જન્મ આપ્યો છે, તેજ તમારી કાળજ

શાખે છે અને તમારું તથા તમારા પરિવારનું રક્ષણ કરે છે, એવું નિઃરંભ માનનો.”

“આપણી કાચા ચિરકણી નથી કે, સાચેત રહે તેવી નથી. મનુષ્યદેહ આપનાર પરમાત્મા સર્વશક્તિમાન છે; એજ આપણા શરીરનું અને બીજા બધાનું રક્ષણ કરે છે, એનો બહલો આપણે વાળી શરીરે તેમ નથી. માટે એ શરીરનો મનસ્થી ઉપરોગ ન કરતા; એને ચાપણ ગળ્યા, એ રાજુ ચાચ એમ, એની રક્ષા કરવીનેદૂબે.”

“પરમાત્મા સહા પ્રત્યક્ષણ છે, એ આપણી નાની માત્રી સર્વ કિયા જુઓ છે અને બાબુ છે”.

“એ પરમાત્માને સહા સર્વદા પ્રત્યક્ષ જાળી સમજુને, ફર્જન સેવા કરે છે, તેનાથી એ અધ્ય-માત્ર પણ હર નથી” (ધ. સ. ૧૬૭૭ નો પત્ર).

કર્મચારી પૂ. માટાભાઈના આ લુચનસૂરો, આપણા લુચનમાં બરાબર ઉત્તરે તો, આપણું લુચન ધન્ય થઈ જાય.

જનાર્દિન ર. જાની (અમદાવાદ)

આત્મયુદ્ધ એટલે શું ?

પૂ. માટાભાઈ, હ્યાળુશ્રી શુદુલુનાં હર્ષને ઈ. સ. ૧૬૧૬માં ઉમરેહ આચ્યા હતા ત્યારે, હ્યાળુશ્રી સંસુખ હાથ નેડીને જીબા રહ્યા. “શું કરું તો, આપ અને શ્રીલુમહારાજ અંતરથી રાજુ થાવ ?” એવો પ્રશ્ન લુભના કેરવા સુધી આવતો હતો, પણ હોક બાહાર નીકળતો ન હતો. હ્યાળુશ્રી એમના અંતરનો ભાવ કળી ગયા. એમણે તરતન વચ્ચનામૃત મંગાયું. એમને પોતાની સામે બેસાડ્યા. એમે બધા પણ આનુભાવું હેડો; અને ગ. પ્ર. પ્ર. પ્ર. અને ગ. મ. પ્ર. પ્ર. એ એ વચ્ચનામૃતો વંચાયાં; અને પણી કહું, “ઇશ્વરલાલ ! એ મુસુકું આ એ વચ્ચનામૃતમાં એ પ્રકારની આત્મયુદ્ધ કહી છે તે સિદ્ધ કરે તેનું આ લુચનમાં હેઠ છતાંન કલ્યાણ થાય છે; એના માટે મોક્ષનું કાર ખુલ્લું થઈ લય છે.” એ હિવસે, આ બન્ને વચ્ચનામૃતો ઇશ્વરલાલ સાચે બીજા ઘણ્યાએ સંભળ્યાં હતાં. બધાના મનમાં ત્યારે એકજ પ્રશ્ન વોળાતો હતો—“સત્પુરુષમાં આત્મ-યુદ્ધ કરવી એટલે શું ?” હરેક એ પ્રશ્ન પોતાની રીતે વિચારતા હતા અને બુદ્ધિ પ્રમાણે જુદોણુંદો અર્થ કરતા હતા.

એ પણી, એમણે આ એ વચ્ચનામૃતો કંદસ્ય કર્યાં હોય કે બીજુ રીતે એનો સિદ્ધાંત સમજ્યા

હોય—ગમે તે કર્યું હોય પણ, પણી એ ઉમરેહ આચ્યા ત્યારે, હ્યાળુશ્રીના ધરતું પાણી ભરવાનું, રસોઈ કરવાનું, વાસબુ માંજવાનું, કપડાં ધોવાનું, વાકડાં શરવાનું, ધરમાં લેઝીટી ચીજવસ્તુ બનસ-માંથી લાવવાનું વગેરે બધું કામ, જાણું ધરનાજ સર્થ હોય અને કામ પોતાનું હોય તેમ કરવા લાગ્યા. હ્યાળુશ્રી અને પૂ. માતુશ્રી સુરજબા એમના કામથી ખુશ થતાં હોય એમ લાગ્યું ત્યારે, બધાને લાગ્યું કે, ઉપર જલ્દીવેલા પ્રકારતું ગુરુના ધરતું તમામ કામ કરવું તેનું નામજ આત્મયુદ્ધ હોવું નેદ્દીએ. પણી તો બીજાઓ પણ પૂ. માટાભાઈ એ કામો કરતા હતા તે કરવા લાગ્યા. પણ પૂ. માટાભાઈના કામથી હ્યાળુશ્રીના મુખ ઉપર એ પ્રસન્નતા વર્તાતી ન હતી. કામ કરતાનાર બધાને મનોમન આક્ષર્ય થતું; એ બધા પોતાની જલને અને અંહરીઅંહર પૂછતા, “ઇશ્વરલાલ કરે છે એ કામ આપણે પણ કરીએ છીએ; પણ એમના કામથી હ્યાળુશ્રી જેવા પ્રસન્ન થાય છે તેવા આપણા કામથી પ્રસન્ન કેમ થતા નથી ? શું કારણ ? કારણ વિષે જલજલતાના તર્કવિતકો કરીને બધા આ પ્રશ્નનો જવાબ આપમેળે શોધતા હતા.

શ્રીઓ વખતમાંજ હ્યાળુશ્રીની અમીદપ્તિ

એમના ઉપર ઉત્તરી. મહાકારતમાં આવે છે કે, ચણની લરમમાં આળોટવાથી એક નોળિયાનો હેઠ સુવર્ણનો થયો હતો તેમ, એ અમીહિષિના પરિવારે, પુ. માટાભાઈના જીવનનું સમૂહ પરિવર્તન થઈ ગયું. “દ્વારુશ્રી શુરુજીતું” ઘર એ માટું ઘર છે, દ્વારુશ્રીના ડુઢંબીજને એજ મારા ડુઢંબીજને છે, દ્વારુશ્રીનું સુખહુઃખ એજ માટું સુખહુઃખ છે; જેમ મને મારી પણી પુત્ર પરિવારનો કઢી અવગુણું આવતો નથી, તેમ દ્વારુશ્રી અને એમના પરિવારના સભ્યોનો કઢી અવગુણું નજ આવે; મારા હેઠના સગાસુંખ્યીઓનો સંબંધ આ હેઠ પૂરતોજ છે—અને તે પણ ક્ષણ-જીવી છે, પણ દ્વારુશ્રી અને એમના પરિવારના સભ્યો તે મારા આત્માના સાચા સગા છે.” પુ. માટાભાઈના અંતરમાં અને આત્મમાં આ ભાવ અને ઝુદ્ધ વજસર ચંડાઈ ગઈ. જીવનમાં બીજી ખંડી વાતો, વ્યક્તિયો અને વરતુઓનો, એક યા બીજા કારણે અને પ્રસંગે, એઠાવતા પ્રમાણમાં અભાવ યા અવગુણું આવે છે, પણ દ્વારુશ્રી અને એમના સંબંધમાં આવેલી વ્યક્તિયો અને વરતુઓનો અભાવ કે અવગુણું સ્વખામાં પણ નજ આવે, એવો મનોમન નિશ્ચય થઈ ગયે. દ્વારુશ્રીમાં પહેલાં મનુષ્યોમાં ઉત્તમનો ભાવ આવ્યો; પછી હેવામાં ઉત્તમનો ભાવ આવ્યો; પછી, તપસ્વી, ત્યાગીઓ અને જ્ઞાનીઓમાં ઉત્તમનો ભાવ આવ્યો; પછી પરમાત્માના પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપની ઉત્તમ નિર્વિકલ્પ નિધા અને સેવામંજીલાણા સુકૃતનો ભાવ આવ્યો; અને પછી આતો લગવાન જેવાજ છે, એવો ભાવ અને ઝુદ્ધ એમના અંતરમાં સુદૃઢ સિદ્ધ થઈ. એમના જીવનનો એ ભાવ અને ઝુદ્ધ મુલાકા બની ગયાં; અને બીજુ જ પણ, એમના જીવનની દર્શિ અને વૃત્તિ બહલાઈ ગઈ; એમની ઝુદ્ધ અને શક્તિ સહઅ-ગળી અહોદિક બની ગઈ. અમે બીજા બધા જોતા

જ રહ્યા; અને આંખ મીચીને ઉધારીએ એટલા વખતમાં, દ્વારુશ્રી પાસે નવાસવા આવેલા ધર્શિરલાલ સૌ ડેઢના મોટાભાઈ બની ગયા—દ્વારુશ્રીના “મારા ધર્શિરલાલ” બની ગયા.

બીજા બધાને આત્મભૂંડ એટલે શું? એનો અર્થ સમજાયો; પણ એમના જેવી દર્શિ અને સ્થિતિ, એક યા બીજા કારણે, બીજાઓને ન સાંપડી. આત્મભૂંનિની વાતો કરવી સહેલી છે, પણ એને જીવનમાં આપનાવીને બરાબર આવેલી, એ ભારે દુષ્કર કામ છે. એક પ્રસંગ મને ઘણી વાર યાડ આવે છે: પુ. માટાભાઈ નડીઆદમાં વડીલાલ ડરતા હતા. વડીલાલ, શ્રીલક્ષ્મીનારાયણ-દેવના પાંચસ્વમાં જવા માટે હું ઘણો મેડો તૈયાર થયો. આગળપાછળનો વિચાર કર્યા સિવાય, અમદાવાહથી રાતના બાર વાગ્યાની ગાડીમાં હું નીકળ્યો. એ વાગે નડીઆદ ઉત્તો. સીધો પુ. માટાભાઈની દેર પહેલાંચ્યો. બારણું ખખડાવ્યું. પુ. માટાભાઈએ જાતે બારણું ઉધાડ્યું. “અરે બકોર-ભાઈ! આટલી માડી રાતે તમે કર્યાંથી?” પછી મારા જવાબની રાહ જેયા સિવાય જાતે રસોડામાં જઈને, પાણી વલગાળ કરીને, ખાલે લઈ આચા-યા અને મને આપ્યો; અને પછી પોતાની પથારી તરફ આંગળી ચીંધીને મને કષું; “આ પથારીમાં યોડો વખત સૂઈજાયો”. મને પથારીમાં સૂવાડયો અને પોતે ખુરશીમાં એડા એડા રોષ રાત ભજન કર્યું. પોતાના શુરુ માટે તો આત્મભૂંડ એમણે સિદ્ધ કરી હતી, પણ શુરુભાઈઓ માટે પણ એવીજ આત્મભૂંડ સિદ્ધ કરી હતી. એમણે સિદ્ધ કરી હતી, તેવી આત્મભૂંડ સિદ્ધ થાય તો કેવું સાંકું? એવી મનમાં સહાય ધર્યા રહેણુંછે.

બકોરભાઈ લ. પટેલ (અમદાવાદ)

ભગવાન સાથે સીધી સંબંધ ધરાવતા મોટાભાઈ

એકમેઝિથી લાંબા અંતરે વસતા રાજ્યપુરુષો વચ્ચે ટેલીફોનની ભાષામાં એને Hot Line એટલેકે, અંગત સંપર્ક તાત્કાલિક સાધી શકાય એવી બીનતારી સંદેશા વ્યવહારની સગવડ હોય છે. આ સગવડ વિજ્ઞાનને કારણે શક્ય અને છે. પણ અધ્યાત્મ માર્ગમાં ભગવાન અને ભક્ત વચ્ચે અલીંકિક Hot Line પ્રવર્તતી હોય છે. પુ. મોટાભાઈ અને ભગવાન વચ્ચે સીધી સંબંધ પ્રવર્તતો હતો એને સ્વાનુભવને એક પ્રસંગ અને રજૂ કરું છું.

મારા પિતાને પુ. મોટાભાઈ સાથે એ વડીલાત કરતા હતા ત્યાર્થી, ઘનિષ્ઠ સંબંધ હતો. મારા પિતાને ડાયાળીરીસ અને હૃદયરોગ લાયુ પેઢે હતાં. ઈ. સ. ૧૯૮૦ના મે-જૂનમાં એમની માંદગીએ ગંભીર સ્વરૂપ પડ્યું. આ પહેલાં જ્યારે મારા પિતા માંડા પડતા ત્યારે, પુ. મોટાભાઈ “ચિત્તા કરશો નહીં. સારું થઈ જશો”, એવું કહેતા. પણ આ વખતની માંદગી પ્રસંગે એવું કાંઈ એ બોલ્યા નહીં - બોલતા નહીં, તેથી મનમાં ચિત્ત થતી હતી.

એવામાં એક હિવસ, પુ. મોટાભાઈ અચ્યાનક અમારે ત્યાં આવ્યા. અમારા ઘરનો દાદરો સારો ન હતો, ચઢતાં તકલીફ થાય તેવો હતો છતાં એ આવ્યા. મારા પિતાશ્રી એમની પાસે ગળગળા થઈ ગયા અને શ્રીલુમડારાજ પ્રાતાને જલહી તેડી જાય તો સારું, એવી ધ્યાન વ્યક્ત કરી અને તેવું કરવા વિનંતી કરી. પુ. મોટાભાઈએ કહ્યું, “હવે ! ભગવાનને સ્વતંત્ર છે. એમને આપણી ધર્મા પ્રમાણે કરવાનું શી રીતે કહેવાય ?” એમ કહુને એ થોડા વાગત અંખો ભીંચીને ધ્યાનસ્થ થયા. થોડી વારે

ધ્યાનમાંથી જગ્યા અને શાંતિપાહનું વાંચન કરવાનું મને કહ્યું.

બીજી હિવસે પૂનમ હતી. પુ. મોટાભાઈ સંચે વડતાલ હશેન કરવા પદાર્થો. ત્યાંથી પાછા કરતાં એ સીધા પોતાને વેર ગયા અને ત્યાંથી પ. લ. તનીભાઈ સાથે શ્રીલુમડીનારાયણદેવની પ્રસારીનો હાર અને એક ચિહ્ની મોકલી. ચિહ્નીમાં લખ્યું હતું, “ભાઈશ્રી, જ્વાતું નથી. તેથી લક્ષ્મીનારાયણદેવ હાર મોકલ્યો છે. - I. L. P. (આ ચિહ્ની મેં આજે સંચાહી રાખી છે). મારા પિતાશ્રીએ ચિહ્ની વાંચી. પુણ્યધાર આંખે અને માથે ચહાંયો. એજ રાતથી એમની તબિયતમાં સારો સુધારો થવાનું થરું થયું. સવારે ડોક્ટર આવ્યા. તપાસીને એમણે કહ્યું, “ હવે સાહેબ, કોઈ ચમત્કાર થયો લાગે છે. તમે લયમુક્ત છો, એમ હું કહી શકું છું. પણ આ કેવી રીતે બન્યું તે સમજાતું નથી.” લાંબી જીવલેખ માંદગી જોગવ્યા પછી મારા પિતા પહેલવહેલા હુસ્યા અને પછી એમણે પુ. મોટાભાઈની ચિહ્નીની વાત કહી. ચારેક હિવસમાં તો મારા પિતાશ્રી હરતાકરતા થઈ ગયા.

આંકદ મહિના બાદ, એક હિવસ મને પુ. મોટાભાઈએ કહ્યું, “ અશોક, હવેની તબિયતની ખાસ સંભાળ રાખનો. એ હવે વધુ હિવસો રહે તેવું નથી.” મને થોડું આશ્વય થયું કારણ કે, મારા પિતાશ્રીની તબિયત આમ ગંભીર લાગતી ન હતી. પણ ત્રીજાજ હિવસે, બર્પારે અચ્યાનક જ મારા પિતાશ્રીએ હેઠળયાગ કર્યો.

આ એ પ્રસંગે ઉપરથી મને જાણી છે કે પુ. મોટાભાઈ શ્રીલુમડારાજ સાથે સીધા સંપર્કમાં રહેતા હતા.

અણોકુમાર લ. હવે, એડવોકેટ (નડીઆદ)

એવા સંતને નાસું હું શિષ

વૈરાઘ્યમૂર્તિ નિષ્કૃતાનં દ્વારા મીંચે ભક્તચિત્તા-
માલિના બીજી પ્રદર્શનમાં સરળ પણ સુંદર અને
સાર્થક શફદોમાં સાચા સંતનાં લુચનલક્ષ્ણેણ
સમજાવેલાં છે. બ. ચિ. પ્ર. ૨ માં ૬ થી ૩૦
સુધીની પંક્તિએવાદારા સમજાવેલાં એ લક્ષ્ણેણી
વિગતો સંક્ષેપમાં નીચે પ્રમાણે છે: દ્વારી કંઈ
કે, જે સાચા સંત હોય છે તે (૧) શુભમતિ-
દાળા હોય, (૨) તેમની લુચનરીતિમાં જગતને
કોઈ આંશ કે હોષન હોય, (૩) દુર્મિશાં બીજાનું
હિત થાય એ જ રીતે વિચારતા હોય છે, યોગતા
હોય છે અને વર્તતા હોય છે, (૪) સર્વ
સહયુદ્ધાના ચિદ્ધુ હોય, (૫) સ્વિશરમતિ હોય,
(૬) અતિધીર હોય, (૭) માન અભિમાનનો
લવદેશ પણ ન હોય, (૮) અહંકાર ન હોય,
(૯) મન, શ્રીહરિ સાથે અખંડ લેગચેતું હોય,
(૧૦) દ્રાનાંકિત શરૂઆતો ઉપર વિજય મેળવેલો
હોય, (૧૧) ધન-ક્રયજીત હોય, (૧૨) નિર્બિય
હોય, (૧૩) સમર્થ હતાં થમાનાન હોય, (૧૪)
સત્યનિષ્ઠ અને ધર્મ-પરાયણ હોય, (૧૫) તેજસ્વી
હોય, (૧૬) ત્વારી અને તપસ્વી હોય, (૧૭)
જીની અને શીતપાન હોય, (૧૮) બીજાને સુધી
કરવો એ જ જેમને ટેવ હોય, (૧૯) આચાર-
શુદ્ધ, વિચારશુદ્ધ, આધારશુદ્ધ અને કર્મ-
શુદ્ધ હોય, (૨૦) સમજાવદ્દર્શી હોય, (૨૧)
વિવેકી હોય, (૨૨) અનન્ય ભક્તિદાળા
હોય, (૨૩) બીજાને માન આપનારા હોય,
(૨૪) શમહમાદિ સાધને સૌપના હોય, (૨૫) પ્રિય
વક્તા હોય. (૨૬) જીનીએમાં સરેરા (શ્રેષ્ઠ)
હોય, (૨૭) સહા આનંદમાં રહેનારા હોય,
(૨૮) નિર્બોધ અને નિર્દોષ હોય, (૨૯) અસંગી
હોય, (૩૦) નિષ્કર્પત હોય, (૩૧) સુસુદ્ધના
મનના સંશોદ હરનારા હોય, (૩૨) કલ્યાણના
માર્ગે હરનારા હોય, (૩૩) નિદોંભા અને
નિરસનેદી હોય, (૩૪) પારકાના હુંએ હુંએ

થનારા અને હુંએ હરનારા હોય, (૩૫) સહા
નાયત અને સાવધાન હોય, (૩૬) હેશકાળના
જીતા હોય, (૩૭) કળિયુગના હોય હરે એવી
કિયા હરનારા હોય, (૩૮) પારકાના હોષને
લખનારા છતાં તેને પ્રગત ન કરતાં હોષને હરનારા
હોય, (૩૯) ધર્મ-પરાયણ હોય, (૪૦) વ્યવહાર-
કાર્યમાં ચિરકાળી હોય પણ ધર્મકાર્યમાં સહા
તત્ત્વ હોય, (૪૧) ધ્યાન-સજ્જનમાં શૂર્વાર અને
સહા તત્ત્વ હોય, (૪૨) કૃપાળું અને પરોપકારી
હોય, (૪૩) કોઈની નિંદા ન કરે એવા હોય,
(૪૪) સૌ કોઈના સગા હોય, (૪૫) અતિશાંત
અને શીતળ હોય, (૪૬) નિવિંદારી હોય, (૪૭)
મિતાહારી હોય, (૪૮) શરદ્વાગતપત્સલ હોય,
(૪૯) સૌભાગ્ય અને શુભ વેશવાળા હોય, (૫૦)
નોચિક અનુભાવારી હોય, (૫૧) પંચ વિષયો અને
જગતના સંબંધેમાં અનાસક્ત હોય, (૫૨)
અજ્ઞાન હરનારા હોય, (૫૩) બગવદ્ગ્રાના
પ્રમાણે અભિશુદ્ધ વર્તતનારા હોય, (૫૪) પોતાની
પાસે આચેલા સુસુદ્ધને પરમાત્મા સાથે લેઝનારા
હોય અને (૫૫) સહા સેવકભાવે વર્તતનારા હોય.
દ્વારીએ આવાં લક્ષ્ણેણાળા સંતોના ચરણમાં
શિર નમાવીને પાતે ભક્તચિત્તામલિક બંધુનું
આવેલાન કરી શકે એવી શક્તિ આપવા માટે
આશ્રિતની વાચના કરેલી છે. એ આશ્રિતના બ્રહ્મ
અને બગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણના પ્રત્યક્ષ
સ્વરૂપની નિષ્ઠાના બ્રહ્મ, સ્વામીએ ભક્તચિત્તામલિક
નેવા કલ્પલરું બંધુની રચના કરેલી છે. ધાતુદાસની
આ સુપ્રસિદ્ધ વાત ઉપરથી એરથું તો સાબિત
થાય છે કે તે વખતે, ઉપર જલાવેલાં લક્ષ્ણેણાળા
સંતો ઘણા હતા. સર્વોદ્યમ શ્રીહરિના
સ્વરૂપના જીન અને ભક્તિની નિષ્ઠાના પ્રતાપે,
આજે પણ સંપ્રદાયમાં એવા ઘણા સંતો છે. પૂ.
મોટાભાઈ આવા સંત હતા.

૨. સંત એટદે સાધુ-ભગવાં વસ્ત ધારણ

કાર્યકીલ વ્યક્તિ. ભગવાં વલ તો માણસ, ઘર સંસારનો ત્યાગ કરે છે ત્યારે ધારણું કરે છે. પુ. મોટાભાઈએ ઘર સંસારનો ત્યાગ કર્યો ન હતો, એ ભગવાં વલ પહેલતા ન હતા. આશ્રમધર્મે એ ગૃહસ્થ હતા. એમને પત્ની હતી; પુત્ર મુત્રીના પરિવાર છે, એટલે એમને સંત શી રીતે કહેવાચ ? પ્રથ્રી સ્વાભાવિક છે. સંત એટલે ઘર સંસારનો ત્યાગી-ભગવાં વલ ધારણું કર્યાનું સાધુ, એ અર્થ અતિ સામાન્ય છે અને લોકવ્યવહારમાં પ્રચારિત છે; એ શાળનો સાચા શાખાર્થ અને સંકેતાર્થ આ સામાન્ય અર્થ કરતાં કંઈક જુડો વિશિષ્ટ છે. સંત શાળમાં એ અસ્ત્રે છે: સ + અંત, સ એટલે પરમાત્મા. પરમાત્માના અર્થમાં ત શાળ, ઉપનિષદમાં વપરાયેલો છે (ગૈતરેય અને છાંદોગ્ય). એ અર્થમાં ત શાળ, શ્રીમહિમાગ્વતના પહેલા શ્રોકમાં પણ વપરાયેલો છે; અને એ અર્થમાં ત શાળ શિક્ષાપત્રીના રહેલો. ૧૦૮માં પણ વપરાયેલો છે. તત્ત્વજ્ઞાનમાં ગંગા સર્વનામે-પહેલો પુરુષ સર્વનામ “હુ”, બીજો પુરુષ સર્વનામ “તુ” અને ત્રીજો પુરુષ સર્વનામ ‘તે’ નો જ વિવાર કરવામાં આવ્યો છે. તત્ત્વજ્ઞાન કહે છે કે, સુસુકુએ પહેલા ‘હુ’ નો ત્યાગ કર્યેને, બીજો પુરુષ સર્વનામ તુ એટલે પ્રાણ અથવા અસ્ત્રવાયુક્તાપે થયું લેધાયે; અને પછી ત્રીજો પુરુષ સર્વનામ ‘તે’ એટલે પરમાત્માને એણાગવા અને પામવા લેધાયે. આપણી નજર સામે ન હોય તેને આપણે “તે” (એટલે ત) નામથી એણાગવી છીએ. સત્યાંશોમાં પરમાત્માનું વર્ણન અને નિરૂપણ પરોક્ષક્રિપે એટલે તે (ત) નામથી જ કરવામાં આવેલું છે. અંત એટલે ધ્યેય અથવા રહસ્ય. સંત એટલે જેમના જીવનનું ધ્યેય અને રહસ્ય એક માત્ર પરમાત્માજ છે, તે વ્યક્તિ, પછી તે જાતિએ પુરુષ હોય કે ઝી, વખ્યું પ્રાણાણું હોય કે થુક, આશ્રમધર્મે ગૃહસ્થ હોય કે ત્યાગી, અવસ્થાની દર્શિએ ખાળી હોય, ચુવાન હોય કે વૃદ્ધ અને સામાજિક સ્થિતિની દર્શિએ, રાય હોય કે રંક. ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણનું તેથી વચનામૃતમાં કહ્યું છે, “ત્યાગી-

ગૃહીનો કંઈક મેળ નથી. જે ભગવાન જે તેજ મોટો.” એ અર્થ પ્રમાણે પુ. મોટાભાઈ સંત હતા, કારણું એમનું જીવનધૈર્ય જગતનો પહાર્થ ન હતો, જગતની નામના કે સંબંધી ન હતા; પરથ્રક પરમાત્મા ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણના પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપની સેવકભાવે જાનન્ય કર્યા અને ઉપાસના એજ એમના જીવનનું ધૈર્ય હતું. સાચા સંતનાં જે લક્ષણો આ લોમની શરૂઆતમાં જણાવેલો છે તે એમનામાં વિદ્યમાન હતો. મારા જેવા ધાર્યા માણસેને, એ લક્ષણોનો જાનુભવ ધૈર્યાને છે. સાચા સંતનાં જેથાં લક્ષણો, એમના જીવનમાં કયા પ્રસંગાએ જાનુભવવામાં આવ્યા હતા જેણી વિગતો, આ લોમની મયોરાના રંગને અને નિરૂપી શરીર તેમ નથી પણ એમાંથી એ જે લક્ષણોની, મારા જ્વાનુભવની વિગતો આ નીચે રજૂ હનું છું:

(૧)

3. મારા પિતા, ભાઈલાલભાઈને વારસાઈમાં સત્સંગ મળેલો પલ્લ એમાં લેધાયે તેવી પરિપદવા ન હતી. એક વખત ઠ. સ. ૧૯૮૮માં નહીંબાઈની અનીતમાં એક દીવાની કેસ કરવાને પ્રસંગ આવ્યો. કેસ સાચો હતો, પણ ભારે અર્દ કર્યાને મોટા વડીલ રોડી શરીર તેવી સ્થિતિ ન હતી. એ વાગે ધર્મનિષ્ઠ, સત્યવક્તા અને પ્રમાણિક વ્યક્તિ તરીકે પુ. મોટાભાઈની સારી નામના હતી. એ આગળ પડતા વડીલ ગણ્યાતા હતાં; એટલે હી ભારે માગશે એવી મનમાં બીડ હતી. પણ જ્યારે મારા પિતાએ એમને મળીને પોતાના કામની વિગતો સમજાવી ત્યારે કેસ હાથમાં લેવાની એમણે લા પાડી. મારા પિતાએ હી નક્કી કરવા માટે આચૂડ કર્યો પણ પુ. મોટાભાઈએ ના પાડી. કેસમાં પિતા જીત્યા પણ પુ. મોટાભાઈએ, પિતાની ધારણા કરતાં ધાર્યા એણી, નામની જ (Token) હી લીધી અને કહ્યું, “હું આટલી હી પણ લઉ છું તે તમારા સંતોષ ખાતર; તમે સત્સંગ એટલે મારા ભાઈ છો, એટલે તમારી પાસેથી મારાથી હી વેવાય નહિ.” આ પછી

મારા પિતા ઉમરે મોટા હોવા છતાં, પૂ. મોટાભાઈના શિષ્ય જોવા બની ગયો.

(૨)

બીજે પ્રસંગ છ. સ. ૧૯૪૩ માં એ માંદી પડ્યા. માંદગીના તોંકે દિવસે મને પાસે જોલાવ્યો અને કહું, “જ્યાંતિ ! મારો હેડ પડે એની મને ચિંતા નથી; પણ મારા અંતરમાં એક પ્રસંગના કારણે ખૂબ મૂંજવણું અને બળતરા થયા કરે છે. વધો પહેલાં, હું જ્યારે મિયાગામ (કરણણ) છુનમાં કાંઠાકારકુન તરીકે નોકરી કરતો હતો ત્યારે, કાંઠાને અમુક રીતે દુલાવવામાં આવે તો કપાસના ભરેલા ગાડાનું વજન વધારે યા એસું નંધાય એવી ચુક્તિ મારા પહેલાના કારકુનો કરતા અને અફલામાં ગાડાવાળા પાસેથી પાંચ - દશ રૂપિયા મેળવી લેતા. મને આ ચુક્તિની ખખર પડી. ચોડા દિવસો તો, હું એ રીતે પૈસા મેળવવાની લાલચથી દૂર રહ્યો; પણ એક દિવસ ગાડાની સંખ્યા વધારે હતી. એક ચાલાક ગાડાવાળાએ મને બાળુએ મોટાનીને આ લાલચ બતાવી. કોણ જાણે શું થયું પણ હું એને વશ થઈ ગયો. મને તે દિવસે દશ રૂપિયા મળ્યા. હું મનમાં ખૂશ થયો પણ રાત્રે સૂતો ત્યારે આખી રાત જીંદ ન આવી. મનમાં નિશ્ચય કર્યો કે, આ ચુક્તિથી મેળવેલી રકમ કંઈ છુનમાં જમા કરવાની કંઈ ગાડાવાળાને પાછી આપી રહ્યી. પણ બીજે દિવસે કે તે પછી એ નિશ્ચય પ્રમાણે, તે વ્યક્તિ ન મળવાના કારણે અમલ ન કરી શક્યો. પણ એ પછી હું કોઈ દિવસ એ લાલચને વશ થયો નથી. અત્યારે જ્યારે પથારીમાં પડ્યો છું ત્યારે, એ પ્રસંગ મને અંતરમાં ડાંચે છે અને હુદય બળે છે. “તું નડીઅધ જ અને પૂ. મોટાભાઈને આ બધી હડીકિત નિવેદન કર; અને આ રકમ તે વખતે તો દશ જ રૂપિયા હતી; પણ આજે એ પ્રસંગને ઘણાં વધો વીતી ગયાં છે; શું કરવામાં આવે તો મને છુષમાં શાંતિ થાય ? વેરથી તું એંશી

રૂપિયા લઈ જ અને એ કહે તેમ એની વ્યવસ્થા કરનો. અને બીજું, પૂછને કે હવે કયાં સુધી મારે પથારીવશ જનીને આહી રહેવાનું છે ?” એ જ દિવસે હું કપડવંજથી નડીઅધ આવ્યો. પૂ. મોટાભાઈએ મારી પાસે વ્યાજનું વ્યાજ ગલ્યાનીને છેવટે કહ્યું, “એંશી રૂપિયા તમે આજે વડતાલ જઈને શ્રીલક્ષ્મિનારાયણહેવને અર્પણ કરો. અને પછી આહી થઈને કપડવંજ જાઓ.” હું વડતાલ ગયો. અને શ્રીલક્ષ્મિનારાયણહેવના ચરણરવિદમાં રૂ. ૮૦૧ એંશી અર્પણ કર્યો. તેજશ્વરે કપડવંજમાં મારા પિતાને અંતરમાં થતી બળતરા શાંત થઈ. દર્શન કરીને હું નડીઅધ થઈને કપડવંજ પાછો આવ્યો. મારા પિતાને ખૂબ શાંતિ થઈ હતી. પણ ચોડા દિવસ પછી એ કરીથી પથારીવશ થયા. એમણે મને કહ્યું, “ગમે તેમ કરીને પૂ. મોટાભાઈના દર્શન થાય એવી વ્યવસ્થા કર.” હું દાજુ પત્ર અને તાર સંદેશથી પૂ. મોટાભાઈને પિતાની માંદગીની સ્થિતિની ખખર આપતો હતો. છેવટે એમણે ખૂબ આતુર થઈને મને પૂ. મોટાભાઈને મોટાની લાવવા કહ્યું. મેં તાર સંદેશથી વિનંતી કરી ત્યારે મને વળતો તાર સંદેશો અને પત્ર મળ્યો. મને એમાં લખ્યું હતું, “બાઈલાલભાઈને ખાસ કહેલે કે, અગવાન એમની પાસે જ છે એટલે હું પણ એમની પાસે જ છું. હવે એમને ધામમાં જવા માટે ચોડા કલાકો બાકી છે”. મને પત્ર મળ્યો તે જ દિવસે પત્ર વાંચી સાંબળીને પિતાજીએ દેહન્યાગ કર્યો.

(૩)

છ. સ. ૧૯૭૬માં મારી પત્નીને એન હેમરેજના કારણે એબાન સ્થિતિમાં દ્વારાનામાં દાખલ કર્યો. પૂ. મોટાભાઈને ખખર આપતાં, તેએંશી ખખર નેવા દ્વારાનામાં અ. સૌ. રમુંઝન (પ. ભ. બાણુભાઈના પત્ની) અને મારા હીકરા ભગીરથની પત્ની કીર્તિ એ નડીઅધ હતી તેમની સાથે આવ્યા. ગંભીર મુખે એમણે કહ્યું, “એમની પાસે એસીને ચોડા માણસે જાળન કીર્તન સતત ચાલુ રાખે એવી

વ્યવસ્થા કરો.” હવાખાનાની બહાર એ નીકળ્યા ત્યારે અમારા ચિત્તાતુર વહન સામું એ ઘડીવાર લેઈ રહ્યા અને પછી કહ્યું, “આપણે સેવકો છીએ, ભક્ત છીએ. રવામી શ્રીલભડારાજની પુછાને આધીન વર્તવામાં સુખ છે.” આ ગર્ભિત વાક્યોનો અથે કંઈસમન્યો નહિ પણ અમારાથી સ્પષ્ટ પૂછાયું નહિ. હર્દિને ભાનમાં લાવવા માટે ડોક્ટરો ભારે પ્રયત્નો કરી રહ્યા. જેભાન અવસ્થામાં ચાર હિવસો વીતી ગયા. પાંચમા હિવસે, ડોક્ટરોએ કૃતી પ્રયત્નો શરૂ કર્યો. નસમાં ઈલેક્ટ્રન આપવા માટે પ્રયત્નો કરવા છતાં નસ હાયમાં આવતી ન હતી. મારા પુત્ર ભગીરથે પૂ. મોટાભાઈને ફોનથી બધી સ્થિતિ જાણ્યા. એમણે ફોનમાં જવાબ આપ્યો, “હવે હર્દિને ભાનમાં લાવવાનો પ્રયત્ન કરશો નહિ; કેવળ સતત ભગવાનનું ભજનકીર્તન કરો. હવે બહુ વાર નથી”. ભગીરથે કઠણું હૃદય કરીને મને ફોનમાં પૂ. મોટાભાઈએ કહેલા શરૂદો કહ્યા. મેં ફોન કર્યો, “મોટાભાઈ! જેભાન અવસ્થામાં જ એ હેઠ છાડે એ હીક નથી લાગતું. મને— અમને બધાને જયશ્રીસ્વામિનારાયણ એટલા જ શરૂદો કહે અને પછી હેઠ છાડે તો સારું?” ફોન ઉપર સામેથી જવાબ આપ્યો, “જયંતિલાલ! ભગવાનનો ભક્ત ભાનમાં હેઠ છાડે યા જેભાન અવસ્થામાં હેઠ છાડે પણ એ ભગવાન પાસે જ જય છે. એ વખતે ભાનમાં હોલું યા જેભાનમાં હોલું એ તો શરીરની બાબુ અવસ્થા છે. સતત ભજનકીર્તન કરવાથી એમની વૃત્તિ, જે ભગવાનમાં જોડાયેલી છે તેને, ભાનમાં લાવવાથી હાનિ પહોંચે. ભગવાનમાં જોડાયેલી વૃત્તિને અંત સમયે પાછી એંચવાનો પ્રયત્ન કરવાથી શું કાયદો?” એ પછી યોડા સમયમાં જ મારી પત્નીએ હેઠ છાડી રહીયા. આ સમયાર નડીઅન્ધ પૂ. મોટાભાઈને આપ્યા એટલે તરત જ તેઓ અમહાવાદ આવ્યા અને તેની સમયાન્યાત્રામાં હાજરી આપી. અ. સૌ. રમુખણને તો તેઓ, મારી પત્નીને હવાખાનમાં હાખલ કરેલ તે હિવસથી જ તેની સારવારમાં રાણી ગયેલ. સમયાન્યાત્રા ભાડ બંધોરે,

પૂ. મોટાભાઈએ નડીઅન્ધ પાછા ઇસ્તાં, અ. સૌ. રમુખણન, જેએ પાંચેક હિવસથી અમારી સાથેજ હતાં તેમને બોલાવીને વધુ એ એક હિવસ મારા કુદુરુંબના સલ્લો. સાથે રહેવાનું કહ્યું. મારાં પત્નીને અભિનસ-સ્કાર હોવાયે. ત્યારે મારા મનમાં સંકલ્પ થયો, “હવે ઘરમાં આચાસન અને સલાહ ડોઝ આપશો? મોટા પુત્રની વહુ ઘરમાં એકલી જ છે કારણુંકે બીજા પુત્રની વહુ સુવાવડ પર નડીઅન્ધ છે.” જાણે પૂ. મોટાભાઈ મારા મનની આ ચિત્ત પામી ગયા હોય તેમ, એમણે ઉપર પ્રમાણે વ્યવસ્થા વગર કષેત્ર કરી. અ. સૌ. રમુખણને એ હિવસોમાં છોકરાએની મા હોય તેમ આત્માયતાથી બધાંની સંભાળ રાણી હતી.

(૪)

બીજે પ્રસંગ વધારે ગંભીર છે. મારા પુત્ર ભગીરથની પત્ની અ. સૌ. કીર્તિએ બીજા પુત્રને જન્મ આપ્યો. તે પછી યોડા વખત ભાડ, તેને કમળો થયો. નડીઅન્ધમાં મીશન લેવા પ્રયોગ હવાખાનામાં એની સારવાર કરવામાં આવી, પણ કમળામાંથી કમળી થઈ, તે ડોક્ટરોને ખખર ન પડી. પણ જેવી ખખર પડી કે તરતજ એને અમહાવાદ લઈ જઈ હવાખાનામાં હાખલ કરી. એને લઈ જવામાં આવી તે પહેલાં, પૂ. મોટાભાઈએ મને જોલાવીને કહ્યું, “ખૂબ ધીરજ અને શાંતિ રાખજે અને સંભાળીને સારવાર કરાવકે”. ધીરજ અને શાંતિ રાખવાની વાતનો મર્મ ત્યારે મને સમન્યોન હતો. તા. ૭-૬-૧૯૮૧નો એ હિવસ હતો. પૂ. મોટાભાઈના પૌત્ર પ. બ. તનીભાઈની પત્ની અ. સૌ. જ્યોતિસનાને અ. સૌ. કીર્તિ માટે ખૂબ પ્રેમ હતો. કીર્તિને અમહાવાદ લઈ ગયા ત્યારે બીજા હિવસે સવારે જ એ અમહાવાદ જવા તૈયાર થઈ અને પૂ. મોટાભાઈની એ માટે રજ લેવા ગઈ. ત્યારે, એમણે કહ્યું, “ત્યાં જઈને રોકડળ ન કરવાની અને ભગવાનનું સમરણ કીર્તન જ કરવાની શરૂતે તને ત્યાં જવાની રજ આપું છુ”.

ત્યાં લઈ ગયા પછી તા. ૮ મીના રોજ કંઈક ઠીક

લાંબું. ભગીરથ રોજ દિવસમાં એ ગંગું વળાં બધી ખબર હોનથી પુ. મોટાભાઈને આપતો હતો. તા. દ્રોણિની સાંજે ચારેક વાગે પુ. મોટાભાઈને હોન આવ્યો કે, “ગોવિહ (અ. સી. જ્યોતિસનાનો પુત્ર) રહ્યા કરે છે એટલે જ્યોતિસનાને બેવા માટે ગાડી તાં મોકદું છું.” જ્યોતિસનાને પુ. મોટાભાઈને કહ્યું, “એ નાનાં છોકરાં છે. કીર્તિને સારું થાય એવી પ્રાર્થના કરો. એને કંઈ થશે તો છોકરાનું શું થશે ? ભગવાન પોતાના ભક્તો ઉપર આટલા નિષ્ઠુર કેમ થાય છે ?” પુ. મોટાભાઈએ કહ્યું, “ભગવાનનો સાચો ભક્ત હોય તે આવું કહે જ નહિ. એ તો ભગવાનની ઈચ્છા એજ પોતાની ઈચ્છા સમજો.” પાંચ વાગે નડીયાદથી ગાડી આવી એટલે

જ્યોતિસના નડીયાદ ગઈ. કીર્તિની શારીરિક સ્થિતિ પ્રતિક્ષાળ ગંભીર જનતી હતી. સાત, સાડા સાતે ભગીરથે પુ. મોટાભાઈને હોન કર્યો. જવાબ મળ્યો, “દેર લઈ લવ. હવે બોડી જ વાર છે.” નવેક વાગે અમે કીર્તિને દેર લઈ આવ્યા. રાત્રે સાડાદ્વારા વાગે, એહે હેઠ છેદી દીધે. પુ. મોટાભાઈ નડીયાદથી આવ્યા અને કીર્તિના હેડને જલે અનિસંઝાર હથ્યો.

પુ. મોટાભાઈ આવા સંતો હતા. બેવા સંતને હું લળીલળીને વાર-વાર શિષ્ય નમાવું છું.

જ્યોતિસાલ ભાઈલાલભાઈ વિવેકી
(અમદાવાદ)

“માનવતાની મૂર્તિ મોટાભાઈ”

પરબ્રહ્મ પરમાત્મા શ્રીસ્વામિનારાયણ ભગવાનના દિવ્ય શુણો—દ્વારા, કરુણા, વાત્સલ્ય, હૃદ્યમિ માનવમાત્ર માટે અમાપ નિષ્ઠાન્ય, પ્રેમ, પૂજન્ય મોટાભાઈના જીવનમાં પ્રગત વર્ત્તતા હતા. તેનો અનુભવ આપણું સહુને છે જ. આજે કેટલાક માણસોને, ખાસ કરીને પોતાને સુશિક્ષિત મનાવતા ભાવસોને, ધર્મ શાષ્ટ તરફ અપ્રીતિ જેવું હોય છે; હતાં, એવી વ્યક્તિનો પણ એક ધર્મમાં માને છે; અને એનું પાલન જીવનમાં સૌ કોઈએ કરવું લેછાએ એવો આગ્રહ કરે છે. એ ધર્મનું નામ છે—“માનવતા”. ઉપર જણાયા છે તે શુણો જેમાં રહેલા હોય તે સાચા અર્થમાં માનવ રહેવાય. પુ. મોટાભાઈની માનવતાને નાલ, જલત કે સંપ્રકાયની લંકુલિત એવી કેદી ભયાંદા ન હતી. માનવમાત્રને તેઓ સમજાવયી અને કરુણાદિશી જોતા હતા. પણ આસ નોંધપાત્ર એ હડીઠત છે કે, તેમના માનવધર્મનું મૂળ “પરબ્રહ્મ પરમાત્મા ધિષ્ઠદેવ શ્રીસ્વામિનારાયણ ભગવાનના પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપની અચળ નિધા અને હયાતુશી શુરૂલમાં

અનન્ય શુંકભાવમાં હતું. માનવતાધર્મ તેવા રાજકીય સમાજવાદ, સામ્યવાદ કેલોકશાહી વગેરે આધુનિક વાદોમાંથી ફ્રિલ થતો નથી; પણ હરેક જીવાણીમાત્રમાં પરમાત્માનો વાસ છે, એવી ભગવદ્દાદિશી અને જીવંત અનુભવમાંથી ફ્રિલ થાય છે. પુ. મોટાભાઈએ જીવનમાં આવી ભગવદ્દાદિ કેળવી હતી. ગીતામાં પણ આ સિદ્ધાંત-વાત સ્વીકારવામાં આવી છે. ગીતા કહે છે:

“યો મા પદ્યતિ સર્વત્ર સર્વે ચ મયિ પદ્યતિ ।
તત્સ્વાહ ન પ્રણયામિ સ ચ ને ન પ્રણયતિ ॥”

ગી. ૬-૩૦

—પુ. મોટાભાઈએ માનવમાત્રમાં રૂપ ધિષ્ઠદેવના દર્શન કરી, તેમની પ્રસન્નતા અને સેવામાટે માનવમાત્રની તન, મન, ધનથી નિઃસ્વાર્થભાવે સેવા કરી, ગીતાનો સેવાનો અને સર્મર્પણનો સંદેશો અશીલાર્થ કર્યો હતો. તેઓશ્રી અતિથિસેવા, સંતસેવા, દોગ્નિસેવા અને માનવસેવા, પરમભાવથી,

ભગવદ ખુલ્લિથી અને નિર્માનીપણે કરતા, એ હીકિતનો નાનામારા સૌ કોઈને અનુભવ થયેલો છે.

“જેનામાં, ક્ષમા, હવા, તિતિક્ષા, આહિ અનેક શુભશુદ્ધિનું પ્રત્યક્ષ હર્ષન થયા હરે છે, જેમનું ઘર સંત અને સત્સંગીઓની ગીર્યાર્થી અહેનિશ બલું રહે છે, જે હિવસે સંત ચા સત્સંગી ઘરે ન આવે ને સંત ચા સત્સંગીઓનું સ્વાગત, સન્માન ન થાય તો, જેમને ઉદ્દેગ રહા કરે છે.” આ શબ્દો પુ. મોટાભાઈ માટે એકસંતે ઉચ્ચારેલા હતા. આ શબ્દો, શ્રીશ્રીમહારાજે સત્સંગ અને સત્સંગી માટે કહેલી અલીકિક આત્મભૂકિ, પુ. મોટાભાઈએ પોતાના જીવનમાં વળી દીધી હતી એ દાખવે છે. તેમનો સેવાધર્મ, માનવમાત્રને પોતાના સ્વજન સમજુ, તેમના સુખ હૃદાખમાં સહભાગી બની, વ્યાપક બન્યો હતો.

તેમના માનવતા ધર્મના એ પ્રસ્તુતોનો આ બેખુફ પ્રત્યક્ષ સાક્ષી છે, જે સંસ્કૃતમાં નીચે પ્રમાણે આવેશું છું: (૧) નડીઆકમાં એક હિવસ પોતે સાંજના સમયે હરવા ગયા હતા ત્યારે, રેલવેના પાઠ નણું, એક બૂધ અને રોગની પીડાથી હૃદાખુફિ એવો એક નિવાસિત માનવ, આર્ત્યાધું મહા માટે તલસતો હતો. આ દશ્ય જોનાં જ, પુ. મોટાભાઈએ તેને વિાડાગાડીમાં નેસાડી, સ્વજુહે લાંબી, એક અહવાડિયા સુધી તેની પ્રેમથી ઔપયધ, અનુન, વચ્ચથી સેવા કરી, કરવી સાંજે કરીને પછી, તેને આનંદથી વિદાય આપી હતી. આ પ્રસંગ ભારતના ભાગવત પડવા તે સમયનો દ. સ. ૧૯૪૭

-૪૮નો છે. આ પ્રસંગ, શ્રી નીવાડાં પ્રકાચારીએ માંડા સેવકરામની સેવા કરી સાંજે કર્યો એ પ્રસંગની રમૃતિ તાજુ કરાવે છે.

(૨) જૂનાગઢમાં શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિરની ગૂંઠી ધર્મશાળા, જે સંતોના નિવાસ માટે સ. ગુ. શુલ્ગાતીતાનંદસ્વામીએ શ્રમયજીથી બંધાવેલી હતી, તે દ. સ. ૧૯૭૧માં અગ્નિદાંડમાં બળીને ભરમીભૂત થઈ ગઈ ત્યારે, તાંત્રા સંતોને હૃદાખમાં અને અખુદારી આદેશમાં સપદાએલ સાંભળી, તેજ હિવસે મારી પર જૂનાગઢ પુખજ હિલસેલુબથોં પત્ર લાણી, મારી એવી રકમનો ચેક સંતોની સેવા માટે, પુ. મોટાભાઈએ મોકલી આપી, તરત તેના અમલ કરવા આગાહ કર્યો હતો. (તેએશ્રી મંદળીને કારણે તાંત્રા પ્રત્યક્ષ હાજરી તેજ હિવસે આપી રહ્યા ન હતા). આ રીતે સંતોના હૃદાખમાં સહલાગી થનાર જૂનાગઢ બલારના સત્સંગીઓમાં તેઓ સીથી પ્રથમ હતા. આવાતો વીજા ઘણું પ્રસંગા, તેમની સેવાની ભાવનાની રમૃતિ કરાવતા છે.

આમ તેમણે બસુંબ કુટુંબકારું ની ભાવનાને પોતાના જીવનમાં અને વર્તનમાં મૂર્તિસ્વરૂપ આપી, આપણું સહુને નિઃસ્વાર્થ, નિષ્કામ સેવાધર્મનો પદાર્થનાં શિખાવ્યે છે. આપણે, આપણા જીવનમાં આવા માનવતાધર્મને વચ્ચિતાર્થ કરીએ તોજ, આપણે તેમના પ્રત્યેનો પ્રેમ અને કષ્ટ અહા કર્યોને સંતોષ અનુભવી રહીશું.

શ્રી. દીરાજાલ ર. કુમાર (વડાદરા)

સહુના મોટાભાઈ

કેમ પરમાત્મા આ પૃથ્વી ઉપર, ભાગવત-ધર્મની રક્ષા, પ્રવર્તન અને એકાંતિક અકર્તાને લાડ લડાવવા પદારે છે તેમ, અભ્યરધામમાં સેવામાં રહેવા સુકૃતાત્મક્યાને પણ અનેક જીવોને ભગવાનના માર્ગે ચડાવવા માટે મોકલે છે. એવા

એક સુકૃતાત્મક પુ. મોટાભાઈ હતા. તેમણે આ લોકમાં આવી, ઉત્તમ ગુરુનિષ્ઠા કેળવી, ગુરુની અનુવૃત્તિ સાચવી, શ્રીસ્વામિનારાયણ ભગવાનની શુદ્ધ ઉપાસના કરી, શિક્ષાપત્રીની કાનોમાતર આજા પાગી, અનેક અજીવોને પરમાત્માની નજીબીક, હેહ

છતાં, આવવા મહદ કરી હતી. તેમને શુદ્ધ નાથલુભાઈ ધ્રિલુચારામની કૃપાથી, શ્રીસ્વામિનારાયણ ભગવાનના સાક્ષાત હર્ષન વયાં હતાં. શુરુલુણી આજા સુજાય, તેઓશ્રીએ પોતાના શુદ્ધભાઈએ અધ્યાત્મમાર્ગમાં ઉનતિ કરાયી, પોતાના કુટુંબથી પણ અધિક સાચવ્યા છે અને પોતાનો નિર્મણ પ્રેમ આપ્યો છે; બધાના હુખના પ્રસંગોમાં, તેમની પૂર્ણ દેખભાગ રાખી, સારી હોરવળી આપી છે. ગૃહસ્થોએ ઉપજ કરતાં વધારે અર્થ ન કરવો, ધર્માદાય ખરાબર કાઢવો, દેવનો હિરસો ઘરમાં રહે તો તે જેરી કાળા નાગ જેવો છે, એવું હરેકને સમજાવતા; અને હરેક ભાઈએ દેવને, આજા પ્રમાણે, ધર્માદાય અર્પણ કરે છે તે પણ જોતા. શ્રીલુચમણારાજે અને પ. પૂ. ધ. ધુ. આચાર્ય શ્રીએ હેઠાની પ્રતિષ્ઠા કરી છે, તે હેવા ભૂતતાચાલતા છે; તેમની પાસે જઈને પ્રાર્થના કરી તો, તે પછું સાંસણે છે અને આપણાં હુંઘોની નિવૃત્તિ કરે છે, એમ તેઓશ્રી કહેતા. ડોઈ વખત, પોતે જતે સાવે ચાલીને શ્રીલક્ષ્મિનારાયણહેવ, શ્રીહરિકૃપુમણારાજ, શ્રીનરનારાયણહેવને દુઃખિયાવતી પ્રાર્થના કરતા અને દુઃખિયાના કષ્ટો ટળી જતાં. આવા અનુભવો અનેક છે.

શુદ્ધકૃપાથી, તેઓશ્રીમાં અગાધ શક્તિએ હોવા છતાં, કોઈ અગત્યની સલાહ લેવા જાય ત્યારે કહેતા, હું સવારે પૂળ કરીને બીજું ત્યારે પૂછને. શ્રીલુચમણારાજ પ્રેરણું કર્શે તે કહીશ. હું તો સેવક છું, એવું સપ્ત કહેતા. આવું નિર્માણપણું, દાસપણું રાખે, તે કેટલી મોટી વાત કહેવાય! તેઓશ્રીએ લુધનમાં સદા અપરિગ્રહપણું રાખ્યું છે, કેછું કાંઈ સ્વીકાર્ય નથી, બધાને હીધા જ કશું છે.

વડીલાતના ધર્માદાય નિવૃત્ત વયા પણી,

સત્સંગાએ અને સત્સંગની સેવામાંજ તેઓશ્રીએ પોતાનું લુધન વ્યતિત કશું છે. પોતાના હસ્તક દૂસો રાખેલાં તેને હિસાબ પોતે રાખતા, પોતે તેનું નાસું લખતા અને દૂસોની આવક વધી અને સારા માર્ગ વપરાય, તે તરફજ દાખિ રાખતા. ચેરીઠી કમિશનર તેમના સંચાલનને ખૂબ જ બિરહાવતા અને બીજાને કહેતા, “દૂસોના હિસાબ અને સંચાલન મોટાભાઈ જેમ રાખો.”

ધર્મ પાળવામાં શિથિલતા તેમને ગમતી ન હતી, શુદ્ધપીર હરિભક્તો ગમતા; અને તેમને ઉત્સાહ પ્રેરતા. ધાર્મિક પુસ્તકોનો અભ્યાસ સતત કરતા. વચ્ચનામૃત, સત્સંગલુધન, ભક્તાચિતામણિ વગેરેનું અધ્યયન કરાવતા અને સમજાવતા. તેમણે ભક્તાચિતામણિની અસંખ્ય પારાયણો કરાયી હોય.

પોતાને વિકાના ગમતા. તેમનું જ્ઞાન અગાધ હતું. સત્સંગ પ્રદીપમાં આવતા તેમના લેખો જે સત્સંગી કે બીજાસત્સંગી વાંચતા, તે સર્વ આશ્ર્ય પામતા અને તેમના જ્ઞાનની તારીઝ કરતા. ધણું મિશ્રોને હું સત્સંગ પ્રદીપ મેાઠલતો.

સારા કથાકારોને જેઈ પોતે બાકુ આનંદ અનુભવતા. સારા કથાકારોને તેઓશ્રી ઉતોજન આપતા. તેઓશ્રી કહેતા, “સત્સંગભાઈએ, કુટુંભી લોય તો આસ ખ્યાત રાખવો કે, એક-બીજાનો દ્રેષ ન કરવો. તેથી પડતી થાય છે. ભગવાનના ભક્તના દ્રેષ કેવું ડોઈ પાય નથી. અનેક કુટુંભો આને લીધી પાયમાલ થઈ જયાં છે. પરમાત્મા દૂર ચાલ્યા જાય છે. માટે ભગવાનના ભક્તોએ સંપ અને સહભાવથી રહેવું.”

પ્રભુલાલ મનજ ચૌહાણ
ચાર્દી અન્ધાનીયર (અમદાવાદ)

મધુરવત્સલ “મોટાભાઈ”

‘સ્વામિનારાયણ સર્વપ્રદાયના કવિ નિષ્ઠુળાનંદ-
એક અધ્યયન’ વિષય પર મારી હારવણી હેઠળ
પીએચ.ડી.નો મહાનિબંધ લગ્નનાર મારા વિદ્યાર્થી
અજમેનની રીકિયનલ કોલેજના પ્રે. ચંદ્રકાના
નિવેદીકારા અને એમના અધ્યયન-અધ્યાપન
નિમિત્તો, જીવનની કોઈ ધન્ય ઘરીઓ, પૂ.
મોટાભાઈનો વરો પહેલાં મને સર્વ પ્રથમ સત્તસંગ
થવા પામ્યો હતો; અને ત્યારથી એમની કૃપા
અને સફ્ફૂલાવદ્વારે પાત્ર બન્યો. મારા જીવનનો
એ એક અમૃત્ય લહાવો હતો.

એમનો સત્તસંગ આવારનવાર એમની સુલાક્ષણ
લેવાને પ્રતાપે કે થઈ શક્યો તેને વીધ થાડી
નિછટતા પણ લાધી હતી. પરિણામે એમના જીવન
અને માનસનાં ઉમકા તત્ત્વો સમજવા - લેવાનો
અવસર મળ્યો હતો. એમનું જ.મનામ ‘શરીરિકાલ’
ને વહાલસોયું નામ ‘મંગુલાલ’ ભલે હોય, પણ
એમના વિધિસરના ‘ધર્મરંગલ’ નામ સુચણ,
એમનામાં ધર્મરતુલ્ય મધુરતા અને વત્સલ-
પરાયણુતાનાં લક્ષ્યો હતાં. જ્યારે જ્યારે એમની
સુલાક્ષણ જ્યાનું થતું ત્યારે, મધુરતા ને સૌભ્યતાથી
એ આવકાસ્તા ને વાતચીત કરતા ત્યારે, વત્સલતા
બાણે એમની આંખમાંથી નીતયો કરતી.

આ મધુરતા ને વત્સલતામાંથી એમનો વ્યાપક
ઉકારતાનો માનસઅંશ આવેલો લેવા મળતો.
સર્વ પ્રતિ એ ઉકારતા ને સૌનન્યથી જેતા; ને તે
એટલે સુધી કે, એમની અહેણાઈ કરી ઉધારી
શરૂતા ડાખવનાર વિરોધીઓ પ્રયે પણ, એમણે
સદા રનેહુભાવ જ આયયો છે. ભલે બીજીઓ
એમના શરૂતો હોય, પણ એ કોઈના શરૂ
નહોતા. અને બધાનું ભલું થાય એવુંજ એ
‘મનસાવાચાકમ્ભણુા’ ધર્મછતા અને કરતા. એ
બહુ બોડું પણ જરૂર જેટલું એાહું જ બોલતા;

પણ એમની મોટાભાઈ ને વત્સલતાથી સામી વ્યક્તિ
વશ થઈ જતી. ક્ષમારીલ દ્વિતી એમના જીવનમાં
સરોપરી હતી. એથી તો એમના વિરોધીઓ પણ
પ્રશંસક બની જતા. એમની પરમેશ્વરનિધા ને
ગુરુનિધા અજમની હતી. એમનું આખું જીવન
બાણે પ્રભુપ્રાર્થનારૂપ જ હતું. એમનું એક એક
કાર્ય લગ્નાન સ્વામિનારાયણ પ્રત્યેની ભક્તિસમાન
હતું. સર્વપ્રદાયને દ્વિતી એવી આચારવિચારના
શુદ્ધ એમના જીવનમાં અહૃતુલરીતે વલ્લાયેલી
હતી. આહાર અને અર્દશુદ્ધિનું પણ આંખશુદ્ધ
પાદન એમણે જીવનબર કર્યું છે. જીવનની
પ્રત્યેક કાણ એ પ્રભુની પ્રસંગતા માટેજ ગાળતા.
પરમેશ્વરનિધા પછીની નિધા એમની ગુરુ પ્રત્યેની
હતી. ગુરુની આજા એમને મન શિરોધાર્ય હતી;
એ આજાથીજ એમણે વડોડામાં રહી બી. એ.નુ.
અને મુંબાઈમાં રહી કાયદાની સ્નાતક ઉપાધિમાટે
એલએલ.બી.નું અધ્યયન કર્યું હતું; અને અધ્યયન
બાદ, ઉભાઈ કે વડોડામાં પિતાની દ્વિષા મુજબ
વકીલત કરવાને બદલે, નડિયાહમાં રહી વકીલત
કરી. એમના રહેણાથુંને આપેલું ‘ગુરુકૃપા’ નામ
પણ એમના આ સુંદર સહશુદ્ધિનુંજ બોતક છે.
એમનો આ સહંશ એમણે રચેતા ‘અ. નિ. શુક્લ
નાથલુભાઈ ધર્મશારામ સાર્વજનિક દ્રસ્ટ’ નામક
સહશુદ્ધાને ચરિતાર્થ કરવા માટેના
દ્રસ્ટમાં નજરે પડે છે. પોતાના જીવનનાં બધાં
કાચો પૂ. મોટાભાઈ ગુરુજીના નામે જ કરતા
હતા અને એજ દ્વિતીએ આ દ્રસ્ટદ્વારા એમણે
અનેક લોકોને વિદ્યાદાન, અન્નદાન, વૈષ્ણવી
સારવાર માટે મહદ્દ તથા નિર્બોહ તેમજ સાહિત્ય
પ્રકાશન માટે આર્થિક સહાય આપેલ છે. લગ્નાગ
દરેક વર્ષ લાખ-હોંડ લાખ રૂપિયા જેટલું હાન
આ દ્રસ્ટદ્વારા તેઓ કરતા. દવાખાનાં, શિક્ષણ
સંસ્થાઓ, ધર્મશાળાઓ, વારિગૃહ લેવાં બાહેર
ઉપયોગી કામોદાંથી તેમની મહદ હર હમેશ મળી

રહેતી. એમણે પ્રસ્તુત દ્રષ્ટ વરદ્ધી પ્રગટ કરેલ “પરશ્રમનિષ્ઠ પૂજ્યપાદ દયાળુંશ્રી ગુરુલુ શ્રીશુક્ર નાથલુભાઈ” નામક લુલનચરિત અંધમાંથી એમની ગુરુભક્તિ દૃષ્ટિગોચર થાય છે. પણ એમની આ આદર્શ ગણાય એવી ગુરુનિષ્ઠા અંધ નહોતી, પણ વિવેકપૂર્વી હતી.

એમણે ગુરુદૂપાથી પરમાત્મા ભગવાન શ્રીરવામિનારાચલનાં જ્ઞાન અને ભક્તિમાં પણ અંધરિય ને જનક વિદેહી એવી સ્થિતિ સિદ્ધ કરી હતી. ગુરુપ્રતાપે એમણે સંપ્રદાયના શાસ્ત્રો ને દુર્લિપ શાસ્ત્રવિધાનોનું જ્ઞાન ઉત્તમ કલ્ખાનું મેળાંયું હતું; અને ઉચ્ચ આધ્યાત્મિક સ્થિતિ પણ સંપાદન કરી હતી. છતાં તેમનામાં નમૃતા ભારેભાર હતી. તે બધી બાબતમાં નિરબિમાની હતા. એમના “નિમિત્ત માત્ર” નામક બેખસંબંધનું નામજ સૂચવે છે તેમ એતો પોતાની જતને ‘નિમિત્ત માત્ર’ જ ગણતા ને બધું પરમાત્મા ને ગુરુને નામે જ કરતા. એ અંધની અર્પણુપત્રિકામાં જ એમણે જહ્યાંયું છે, “આ બેખસંબંધમાં અરેખર માણું કંઈંગ નથી. હું તો નિમિત્તમાત્ર હું. જે કંઈંગાંકું તે ભગવાન શ્રીરવામિનારાચલ અને દયાળુંશ્રી ગુરુલુની દૃપાદિપ અને પ્રેરણાશક્તિનું પરિણામ છે.” આવી તો નમૃતેદાર તેમની નમૃતા હતી.

આનો અર્થ એ નથી કે તેઓ સ્વમાની નહોતા. તેઓ સ્વમાનશીલ તો હતા જ અને સ્વમાન તેમને અત્યંત વહાલું હતું; પણ તેઓ માનના ભૂખયા નહોતા, નિર્માનીવૃત્તિ તેમના સ્વભાવનો મુખ્ય અંશ હતો.

એમનામાં દેખાતી સત્યનિષ્ઠા એમની પરમેશ્વરનિષ્ઠા ને ગુરુનિષ્ઠાનું પરિણામ છે. એમના કુદુંબે તો સંપ્રદાયનિષ્ઠ સત્યનિષ્ઠાને ખાતર ઉલોચ્ચ વલનનો ત્યાગ કરી શિનોરમાં નિવાસ કર્યો હતો, એટલે સત્યનિષ્ઠા તો એમને ગણધૂથીમાંથી પ્રાપ્ત

થઈ હતી. આમ હોવાથી, વકીલાતના વ્યવસાયમાં પણ એ સત્યનિષ્ઠ જ રહે છે; ને દ્રવ્ય પ્રાપ્તિને ગૌણું ગણે છે. નડિયાદમાં ને સમય એડા કિલ્લામાં વકીલાતનો વ્યવસાય કરવા હતો એ સાચ્ચા કેસ હોય તેજ હાથમાં લે છે, સત્ય માટે જ અદાલતમાં એ જરૂરે છે, જાતે સાચું બાલે છે ને પોતાના અસ્વીકાર પણ સાચું કહે એ માટે કાળજી રાખે છે. આમ, એક સત્યનિષ્ઠ પ્રમાણિક વકીલ તરીકેની એમની કીર્તિ સર્વત્ર ફેલાવા પામી હતી. એટલે જ મોરા ન્યાયાધીશો પણ એમને માનની દિનિયે જેતા.

આ જ સત્યનિષ્ઠા એમની સલાહસૂચનામાં પણ પ્રગટ થતી. ને કોઈ એમની પાસે પોતાની મુંબાંલું કે વિટંબાંલું પ્રસંગે સલાહ લેવા આવતું તેમને તેઓ સહા સર્વદા સાચી સલાહ જ આપતા. મારા હીકરાને આઙ્કિકાની મીલમાં નેકરી માટેની એક્ઝિક્યુર હતી, ત્યારે પણ અનેક પ્રસંગ-દાંતોના સંહર્ષમાં એમણે હાલ તુરત એ વિચાર માંડીવાળાવાની સાચી સલાહ આપ્યાનો મેં સ્વાનુભવ છે. એમની સલાહમાં હંમેશાં કલ્યાણની લાવના જ રહેતી અને એમાં સત્ય તેમજ ધર્મનિષ્ઠા પણ હેખાતી. આને પરિણામે હોય કે ગમે તેમ, પણ એમને કોઈ કદાપિ નેથા જ નથી. અફોધ એમના માનસનો અંશ હતો.

કાયદાનું જ્ઞાન એમનામાં ઉત્તમ પ્રકારનું હતું એ બોઇ, ન્યાયાધીશો પણ એમના તરફ આડરવૃત્તિ રાખતા. એમણે રચેલા સાર્વજનિક દ્રષ્ટ અને એમણે સ્વાપેલ શ્રીરવામિનારાચલ સત્સંગ સેવામંડળ તથા “સત્સંગ પ્રદીપ” માસિક પત્રનું બંધારણ કે એમણે ઘેરે છે, તેમાં એમની આ તજજ્ઞતા હતી થાય છે. પ્રસ્તુત સંસ્થાએનું સંચાલન એ બધી કરુનુંની હતતા. ‘સત્સંગ પ્રદીપ’ ગ્રાંલમાં ‘કુલાંગ પત્રિકા’ના નામે પ્રગટ થતું ત્યારે, અર્દોળમાં એને બધી આધીક વિટંબાંલાને સાચેનો કરવો જરૂરો; પણ એમની

દીર્ઘ દિવિભિન્ન ભર્તી કુનેહચુક્ત વહીવટ શક્તિ ને કર્ષકસર દર્શિથી, આજે એ પ્રમાણુમાં સર્વર સ્થિતિએ પહોંચશું છે.

એમાં એમની ધર્મપ્રોતિની સાથે હેખાતી સાહિત્યપ્રોતિની “નિષ્કુલાનંદ - એક અધ્યયન” તथા “અ. ક. ખળરહારની કવિતા” જેવા પીએચ. ડી.ના મહાનિઃધિને આપેલી સારી એવી પ્રકાશન સહાયમાંય પરિવુદ્ધે છે. ખળરહાર જેવા પારસ્યો કવિને લગતા અંથને માટે પ્રકાશન સહાય કરવામાં એમની સંપ્રદાયનિષ્ઠા આડે આવતી નથી; એમાં જ એમની ઉદાર વ્યાપક ધર્મભાવના નજરે પડે છે. દોષ નહિ, પણ ગુણ-આડક દર્શિથીજ તેઓ આ કરી શક્યા છે.

લેખક તરીકે તેમની રોલી, સાહી, સરળ, વિશાદ, ઉદાર, ગુણભાઈ ને સમન્વયકારી હતી. સાહાઈ એમને મોટો સફળુણ હતો. સાહુંલુણ અને ઉચ્ચ પવિત્ર વિચાર-આચાર, એ સૂત્રમાં એમને અન્દા હતી. પુરુષાર્થ પરાયણતા પણ એમને લુધનમંત્ર હતો. એમના ધર્મપત્ની

ચ'હનબહેન અક્ષરધામ પહોંચ્યા બાદ, એમણે પોતાનાં સંતાનાને જે રીતે વિટંબણું વેઠી ઉંઘ્યો ને એમનામાં સંસ્કાર સિદ્ધન કર્યું, તેમાં એમનો સહનશીલ પુરુષાર્થી સ્વભાવ ને કુટુંબપ્રેમ જણાઈ આવે છે. વળી પિતા તલારીની સામાન્ય નોકરીમાં હોવાથી, પોતાના ઉચ્ચ શિક્ષણનો આર્થિક જોકે ન વેઠી શકે એમ સમજી, એમણે પોતાના કોલેજ શિક્ષણ દરમ્યાન જાતે ટયુશનો કરીને અધ્યયન જરી રાખવાનો જે ઉપક્રમ કર્યો હતો તેથી એમની પુરુષાર્થનિષ્ઠા પ્રગટ થાય છે.

આમ, ભગવતી શિક્ષાપત્રી સમું લુધન લુધનાર, આ અનેક સફળશોથી સુપન સાચા સંતાન સત્સંગથી મને લુધનની ધન્યતા મળી છે. એમની લુધનખુપસળીની પ્રેરણું સર્વને મળતી રહેલી ! એ પરમભક્ત લુધનમંત્ર પરોપકારી સંતને અનેક વંદન હો !

પ્રે. ડૉ. ક્રમનન્દ મ. માસેતર (મધુરમ)
૫, વલ્લભ સોસાયટી ગિરિજાન કોંગોની પાસે,
કોલેજ રોડ, નાર્યાદ, (૩૮૭૦૦૧)
(જિ. જેડા)

સત્સંગના મોટાભાઈ

એક અંજલિ

મુક્તાનાંદસ્વામીને
“સત્સંગની મા” કહેલા છે. સ્વામી
સત્સંગની બહુજ સંભાળ રાખતા. આજના
સત્સંગ સમાજે અ. નિ. શ્રી. ધીરભાઈ પંડ્યાને
મોટાભાઈ કહીને બિરહાન્યા છે. શ્રી. ઈશ્વરભાઈએ
પણ સત્સંગની એવીજ કાળજીથી સેવા કરી છે;
માટે જ, પ્રેમશી સત્સંગે એમને મોટાભાઈ કહીને
આત્મયતા સિન્દ કરી છે. તેમણે સત્સંગની તન,
મન અને ધન્યા ખૂબ ખૂબ સેવા કરી છે. પ્રાણ-
શિક્ષાની સંકુચિત ભાવનાથી તેઓ પર હતા.
અને હેઠની તેઓએ ધર્મા ધર્મા સેવા કરીને,
સંતો, હરિભક્તો, આચાર્ય શ્રીઓ અને એ બધાથી

વિશેપતો સ્વયં પરમાત્મા ભગવાન શ્રીરવામિ-
નારાયણનો અપાર રાજુપો મેળાયો છે. સત્સંગ
બહાર પણ, ધર્માં જ સાર્વજનિક, સામાજિક
સત્કારોમાં તેમણે માટી સેવાએ આપી છે.

મહાન અક્ષરમુક્ત શ્રી. નાથલુભાઈના તેઓ
આચાર્યાત્મક વારસદાર હતા. ભાગેલાને સત્સંગ
કરાવવાના ધ. ધ. આચાર્ય શ્રી વિહારીલાલજ મહા-
રાજના આહેશને તેમણે હૃદયપૂર્વક માયે ચડાવી
લઈ, સેંકડો બુદ્ધિલુણીએને તેમણે સત્સંગને માર્ગ
ચડાવી સુભક્ષુ બનાવ્યા છે. આ ધર્મ કઠણ કામ છે.

સાહિત્યની સેવા તો શ્રીલુમહારાજને અન્યંત

પ્રિય છે. શ્રીહરિન પ્રિય એવી સાહિત્ય સેવા તેમણે ઘણું જ મોટા પ્રમાણમાં કરી છે. વળી “સત્સંગ પ્રફીપ” વડે સત્સંગના સંરક્ષણારોનો ઉજશ પણ તેઓ શીર્ષકોહ વર્ષથી એકલે હાથે ફેલાવતા આવ્યા છે. ઘણું સત્સંગ સાહિત્યકારોને તેમની સહાય મળતીજ રહી છે. વડતાલ કે અમદાવાહ, સત્સંગનો કોઈપણ મહોત્સવ હોય, ઈશ્વરભાઈની નાણાની કોથળના બંધ તેને માટે ખુલ્લા વર્ષ જતા. સત્સંગના કોઈ તીર્થસ્થાનનો પુનરુદ્ધાર કે નવી રૂચના કરવી હોય તો, વિના સંકાચે ઈશ્વરભાઈ સેવામાં જિલ્લાજ હોય. ગઢપુર લક્ષ્મીવાડીની શ્રીજીપ્રસારીની આરસની એક અને લક્ષ્મીવાડીનું સુખ્ય પ્રવેશદાર આવી સાકી પૂર્ણો. “અ. નિ. શ્રી શુક્લ નાથલુભાઈ ઈશ્વરભાઈ સાર્વજનિક ટ્રૂસ્ટ”ની તિનોરી આવા સંકાચે માટે સહા ખુલ્લીજ રહેતી અને સહાને માટે ખુલ્લીજ રહેશે.

સત્સંગના નિયમ, નિયય અને પક્ષ ઈશ્વરભાઈને માથા સાટે હતા. સત્સંગનું કે શ્રીહરિનું કોઈ જરા પણ ઘસાતું બોલે તો, ઈશ્વરભાઈ અવશ્ય તેની ખબર લઈ નાખતા. “ગાંધીજી અને ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણ” પુસ્તક પ્રકાશનમાં તેમનો સંપૂર્ણ આચિક ટેકો, આતું એક જવલંત ઉદ્ઘારણ છે. જાતિજ્ઞતિની અનેક ઉપાધિઓ છતાં, તેમણે સત્સંગ છાડવાને બદલે વતન છોડવું પસંદ કર્યું છે. આવા આવા અહિભૂત શુંણુંને લઈનેજ સમય સત્સંગ સમાજે ચોંચ રીતે જ મોટાભાડનું જિલ્લાદ આપ્યું છે, જે તેમણે પોતાના ઉદાસ અને ભન્ય જીવનકારા સાર્થક કરી બતાવ્યું છે.

સત્સંગની આટલી બંધી ચાહના પ્રાપ્ત થવામાં સ્વયં પરથ્રદ્ધ શ્રીહરિની તેમના કુળ ઉપર અપાર પ્રસંગતા જ ઠારણભૂત છે. સ્વયં પરમાત્મા પરથ્રદ્ધ ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણે જ તેમના કુળમાં સત્સંગની સ્થાપના કરેલી છે. ઈશ્વરભાઈના ચુસ્ત શિવલક્ત પ્રપિતામહ શ્રી. કરણાથાંકરને સ્વયં મહાદેવજીએજ દર્શન હઠને આજા કરેલી તે મુજબ, વતન ડોઈથી પગે ચાલીને તેઓ વડોદરા ગયેલા અને ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણના આશ્રિત જનેલા. ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણે પોતેજ તેમને ભાગવતી હીક્ષા આપીને સત્સંગી બનાવેલા છે. તેમના જ વંશ જ શ્રી. ઈશ્વરભાઈ કેમ મહાન અક્ષરમુક્ત ન હોય?

ગઢા ટેગપલ મેનેલ્યા દ્રશ્ય બોઈના માણ ચેરમેન સ. શુ. પુરાણી હેવનંદનાસલુ તથા ગઢા મંહિરના કોઠારી સ. શુ. સ્વામી ચતુર્ભુજનાસલુ તથા ગઢપુરના સર્વ સંત અને પાર્ષ્વ મંડળે અને હરિલઠતોંએ, ગઢા મંહિરના સલામંડપમાં, અ. નિ. શ્રી. મોટાભાઈનાં દન્મચાંગામાં અસ્થિ વિસર્જન હિને, એક શોકસભાયોલુ તેમને ભન્ય અંજલિઓ આપી હતી ગઢાના વડીલ શ્રી. ચંદ્રકાન્ત ઠાકરે પણ એક સંદેશમાં મોટાભાઈની હણરો સત્સંગીઓના માર્ગદર્શિક ગુરુની જોઈ, અમદાવાહ વડતાલ બને હેશ મારે ન પૂરાય તેવી બતાવી છે.

મુખ્ય છ. પંજવાણી
ગાંધીયા શેરી, ગઢા
(સ્વામિનારાયણ)

યોગમૂર્તિ મોટાભાઈ

ભારતીય તત્ત્વજ્ઞાનના સાહિત્યમાં છ આસ્તિક દર્શનો (હર્ષન એટલે શાખ) - કપિલમુનિકૃત સાંખ્ય અને પતંજલિમુનિકૃત યોગ, ગૌતમ-મુનિકૃત ન્યાય અને કલ્યાણમુનિકૃત વૈશેષિક તથા કેમિનિકૃત પૂર્વભીમાંસા અને બાહરાયણ વ્યાસ-કૃત ઉત્તરભીમાંસા (જેને પ્રકસુત ચા શારીરક-સૂત ચા વેદાંતસૂત કહેવામાં આવે છે) તે, મહાત્મના આધારબંધે ગણ્યાય છે. જેમ આ છ અંધો આસ્તિક દર્શનો ગણ્યાય છે, તેવા બીજી છ અંધો-ચાર્ચાકદર્શન, જૈનદર્શન અને અને ચાર બૌદ્ધ-દર્શનો એ છ અંધો, નાસ્તિક દર્શનો તરીકે ઓળખાય છે. છ આસ્તિક દર્શનો ઐક યોગ-દર્શનના પહેલા એ અંગોને અનુલક્ષીને, પુ. મોટાભાઈના લુલનોનો આ લેખમાં વિચાર કરવામાં આવ્યો છે. જેને લુલનમાં યોગસાધના કરવી હોય તેણે, યોગનાં આઠ અંગો-યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણ્યાયમ, ધારણા, પ્રત્યાહાર, ધ્યાન અને સમાધિ-એ અંગો એક પણી એક સિદ્ધ કરવાની જેઠીએ. આ આઠ અંગોની સાધના ભારે અટપી અને હુફ્ફ હોય છે. સાત અંગો સિદ્ધ કર્યો પછી છેલ્લું 'આકાશ' અંગ સમાધિ સિદ્ધ કરી શકાય છે. સમાધિમાં એ પ્રકાર હોય છે-સણીજ અને નિર્ભીજ, અથવા સાલંબ અને નિરાલંબ. પરાખા પરમાત્મા દિક્ષિજ હિન્દુ સદાસાકાર છે એવા નિરૂપયાન નિશ્ચયના સહારે, પરમાત્માના એ રવડૃપનું સાધભર્ય પામવાના હેતુથી, જે યોગસાધના કરવામાં આવે છે તે સણીજ અથવા સાલંબ યોગસાધના કહેવાય છે. પરાખા પરમાત્મા નિરાલંબ એટલે કે, અધોઉત્તર્ય પ્રમાણ રહિત તેજનો એક મહારાશી છે એલું માનીને, અથવા આત્મા એજ પરમાત્મા છે એમ માનીને, જે યોગસાધના કરવામાં આવે છે તે નિર્ભીજ અથવા નિરાલંબ યોગસાધના કહેવાય છે. નિર્ભીજ અથવા નિરાલંબ યોગ-સાધનાના દ્વારાસ્વરૂપે, સુસુલું પ્રકસસુલું અથવા

શૂન્યાવસ્થા પ્રાપ્ત કરે છે; જ્યારે સણીજ અથવા સાલંબ યોગસાધનાના દ્વારાસ્વરૂપે સુસુલું પરાખા પરમાત્માનું સાધભર્ય એટલે રૂપ, ગુણ, સ્વભાવ અને અત્રવર્યની દિલ્લી સમાન સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરે છે. હેઠ છતાં સેવકભાવે એ આ સાધભર્ય અનુભવે છે; અને હેઠ મૂઢ્યા પછી, હિન્દુરેડી પરમાત્માની સેવામાં નિય નોડાયેલા રહે છે. પુ. મોટાભાઈ સણીજ યોગસાધનાવાળા મુક્ત હતા.

૨. ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણે વચનામૃતમાં ચેતવણીરૂપે કહ્યું છે, “ આધુનિક સાંખ્ય અને યોગવાળાઓએ આજે એ માર્ગ બગાડી નાખ્યા છે. સાંખ્યવાળા લુલને ચાવીસ તત્ત્વના અનેલા હેઠ બેણો ગણ્ય છે અને પરીશમા પરમાત્માને ગણ્ય છે. એટલે ચાવીસ તત્ત્વો ક્ષલુલ-ગુર અને નાશવંત છે; એવું સમજુને જ્યારે તેનાથી લુલને નુદી સમજે છે અને પરીશમા તત્ત્વ પરમાત્માને જ પોતાનું સ્વરૂપ માની એસે છે. યોગવાળાએ ચાવીસ તત્ત્વાથી લુલને અદગ પરીશમા તત્ત્વ તરીકે ગણ્યાવીને, છલ્લીશમા તત્ત્વ તરીકે પરમાત્માને ગણ્યાવેલા છે. પણ પરમાત્માના હિન્દુ સાકાર સ્વરૂપને બીજી આકારાથી બિજ ડાખવતા નથી; તેથી બધા આકારો એક સરખા કરી નાણે છે. એટલે, પરમાત્માની ઉપાસનાનો ભંગ થાય છે” આમ જને માર્ગ આજે હોળાળાઈ ગયા છે. જને માર્ગની સાચા સ્વરૂપની સમજ સંપ્રદાય પ્રવર્ત્તક આચારો અને શાશ્વતી પંડિતોમાં એકમાત્ર ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણજી વચના-મૂત્રમાં સારાખાડક, તટસ્થ દિલ્લી સમજાવેલી છે.

૩. આજે શહેરમાં અને અન્યન ઘણા યોગા-શ્રોમા ચાવે છે. તેના ધ્યેય તરીકે પરમાત્માનું સ્વરૂપ હોતું નથી; પણ શરીર સ્વાસ્થ્યયા સિદ્ધિ-એની વાતજ હોય છે. આવા યોગાશ્રોમા અને

યોગશિલિદેશમાં યોગનાં પહેલાં એ અંગો - યમ અને નિયમની ઉપેક્ષા કરવામાં આવે છે; અને તે સિદ્ધ કથો સિવાય, સીધા ગ્રીબા અને યોગા અંગ એટલે આસન અને પ્રાણાયામની સાધના કરવામાં આવે છે. યોગશિદ્ર માટે પહેલાં એ અંગો, યમ અને નિયમ, પાયાના સ્થાને છે. પાયાનાં એ અંગોની અવગાજુના કરવામાં આવે તો, પરિણામે યોગસાધનાને બદલે યોગસાધનાજ સિદ્ધ થાય છે. પૂ. મોટાભાઈએ, જીવનમાં યોગનાં આઠ અંગોની સાધના એક પછી એક કરી હોય એવું જણાતું નથી; પણ એમણે પાયાનાં એ અંગો - યમ અને નિયમ, જીવનમાં સિદ્ધ કરેલાં હતાં. અને પછી ગુરુભક્તિ અને પરાયા પરમાત્મા ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણના પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપમાં ઉત્તમ નિર્વિકલ્પ નિષ્ઠાએ એના સહારે, યોગનાં બાદીનાં અંગોની સાધના કથો વિનાજ, યોગના ઉત્ત્વા અંગ સમાધિના અલીકિક આનંદનો અનુભવ કરતા હતા, એમ એમની રહેણીકરણી ઉપરથી નિપ્પણ થાય છે. પતંજલિમુનિએ હાખવેલા સાત અંગોની સાધનાથી સુસુષુ પ્રાણને નિરોધ સાધી શકે છે; અને પછી પ્રાણના નિરોધના પરિણામે, ચિત્તનો નિરોધ અને સમાધિની સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. પણ ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણ કહે છે, “જેને સાચા સત્ત્વપુરુષના વચનમાં અચળ વિચાસ હોય, એવો સુસુષુ લે પરમાત્માના પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપમાં ચિત્તની - મનની વૃત્તિને અખંડ લેડાયેલી રાખી શકે તો, ચિત્તના નિરોધ કારા એના પ્રાણને નિરોધ થાય છે અને પછી, પરમાત્માના હિંય સાકાર સ્વરૂપના આશ્રય અને ભક્તિ ઉપાસનાના બણે, એને યોગના અંગોની સાધના કથો સિવાય જ સમાધિના અલીકિક આનંદનો અનુભવ થાય છે. ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણે એટલા માટે કહ્યું છે, “ ભગવાનના પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપમાં મનની વૃત્તિ અખંડ લેડાયેલી રહે તેના એવી બીજી કોઈ પ્રાપ્તિ નથી. યોગસાધનાની લાંબી કષ્ટાચયક પ્રકૃયામાં ઉત્ત્યા વિનાજ, એને ભગવન્સ્વરૂપની સમાધિનું સુખ મળે છે.” પૂ. મોટાભાઈ અમનિયમનું અધિકૃત પાલન

કરીને, મનની વૃત્તિને ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણના પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપમાં અખંડ લેડાયેલી રાખતા હતા; એટલે એ યોગમૂર્તિ હતા. મનની વૃત્તિને પરમાત્માના સ્વરૂપમાં અખંડ લેડાયેલી રાખવા માટે, અંગો અંધ રાખવાની યા કર્મમાત્રનો ત્યાગ કરવાની યા ભગવાં પહેરવાની યા જંગલમાં અનંત સ્થળો જવાની કોઈ જરૂર હોતી નથી. લોકબ્યવહારમાં આપણે નેહાયે ઠીએ કે, પતિતતા જીના મનની વૃત્તિ, જીવનનાં નાનામાટાં સર્વ કાયોં નિશદ્ધિન બરાબર કરવા હતાં, પતિતા સ્વરૂપમાં અખંડ લેડાયેલી જ હોય છે. પૈસાના પૂજારી લોખી, કંજૂસ વ્યક્તિના મનની વૃત્તિ જીવનની જગત, સ્વર્ણ અને સુષુપ્તિ, નણે અવસ્થામાં બીજી ફિયાઓ કરવા હતાં, હુમેશાં પૈસામાં જ લેડાયેલી હોય છે તેમ, પરમાત્માના હાસભક્તતનું મન, હેઠ અને હેઠ સંબંધી, જગત અને જગત સંબંધી બધી પ્રવૃત્તિમાં, યથાસમય અને યથેચિત બરાબર કરવા હતાં, પરમાત્માના સ્વરૂપમાં અખંડ લેડાયેલું જ રહે છે. પૂ. મોટાભાઈ, પોતાના મનની વૃત્તિને યા રીતે, હિંદુ આરાધ્ય પરમાત્મા ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણના સ્વરૂપ સાથે લેડાયેલી રાખતા હતા.

૪. એમના જીવનમાં યોગનાં એ પાયાનાં અંગો—યમ અને નિયમ જોતપ્રોત થયેલાં હતાં, એ વિદ્યાન જાળવા સમજવા માટે આપણે યમ અને નિયમનું સ્વરૂપ અને લક્ષ્ણાણની વિગતો જાળવા સમજવાની જરૂર હે. પતંજલિમુનિએ યોગદર્શિના સાધનપાદમાં યમ અને નિયમની વિગતો નીચે પ્રમાણે સમજાયેલી છે :—

અહિસા સત્યાસ્તેય ક્રહ્યાચર્યાપિરિપ્રહ યમઃ ।—અહિસા, સત્ય, અસ્તીય (ચીરી ન કર્વી તે), અક્ષાચ્યર્ય અને અપરિઅદ, એ પાંચ યમ કહેવાય છે (સૂત્ર-૩૦); અને જીવસંતોષતપ: સ્વાધ્યાયેશ્વર પ્રગિધાનાનિ નિયમઃ ।—શૌચ, સંતોષ, તપ, સ્વાધ્યાય અને ઈધ્યરપ્રાણિધાન —એ પાંચ નિયમ કહેવાય છે (સૂત્ર ૩૨). યોગ-

દર્શનના સાધનપાદમાં એ પણી ઉપ થી ઔપનિષદીનાં સુધોમાં અહિસાહિક પાંચ વભો અને શાચાહિક પાંચ નિયમોના અર્થ, વ્યાખ્યા અને ઇણની વિગતો સમજવવામાં આવી છે. પણ શ્રી-સ્વામિનારાયણું સંપ્રદાયમાં તો આશ્રિત સત્સંગી થવા માટે જીવનવત તરીકે હારુ, મારી, ચોરી, અવેરી અને વરલબું વરલાવબું-એ પાંચ બાબતોનો સમૂહ સમજલુપૂર્વક ત્યાગ કરવારૂપી પાંચ વત્તમાનોનું પાલન કરવાનું દરજિયાત હોય છે. આ પાંચ વત્તમાન ઉપરાત આશ્રિત સત્સંગી માટે આહારશુદ્ધિ, તપ, ત્યાગ, સેવા અને સ્વાધ્યાય-આ પાંચ બાબતોનું પાલન પણ આવશ્યક ગણેલું છે. આ હશ બાબતોનું આજીવન પાલન કરે, તેજ આશ્રિત કહેવાય; અને પાલન ન કરે તે સંપ્રદાયથી બહિઝૂત ગણ્યાય, એવી રૂપણી શિક્ષા-પત્રીમાં કરેલી છે. આ હશ બાબતોનું ને પાલન કરતો હોય તે પરમાત્માની ભક્તિ ઉપાસનાનો અધિકારી બને છે, એવી પણ રૂપણી કરવામાં આવેલી છે. યોગદર્શનના ચમનિયમોનો ઉપર જળાવેલી બાબતોમાં સમાવેશ થઈ જાય છે. પૂ. મોટાભાઈ અપરિચ્છાલી હતા, એ હકીકત ખૂબ જાણીતી છે. એમને આહરકાવથી અર્પણું કરવા કોઈ કંઈ પદાર્થ લાવે તો પણ તેની કિમત આપ્યા સિવાય એ બેહણું કરતા નહિ. કહાય કોઈ એમના પૂજા-ગૃહમાં કંઈ મૂડી જાય અને એ એમના જાણવામાં આવે તો, તે વસ્તુ એ તરફ મંહિરમાં મોકલી આપતા. અપરિચ્છા એટલે શરીરના સાચા અર્થમાં કેને જગતના કોઈ પદાર્થની કામના ન હોય; એક માત્ર ઈશ્વરનીજ કામના હોય. આ વ્યાખ્યા પ્રમાણે, પૂ. મોટાભાઈ સાચા અપરિચ્છા હતા.

૫. યોગસાધના કરીને યા યોગસાધના કંચી વિના પણ, જેના મનની વૃત્તિ પરમાત્માના હિવ્ય સ્વરૂપ સાથે અખંડ લેઠાયેલી રહેતી હોય, તે જીવનની કિયા પ્રવૃત્તિ શી રીતે કરે? એ પ્રશ્ન સ્વામાચિક રીતેજ ઉપસ્થિત થાય છે. ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણું આ પ્રશ્નનો ખુલાસો કરતાં વચનામૃતમાં કહ્યું છે કે, એવો પુરુષ પોતાના મનની વૃત્તિને એ વિભાગમાં વહેંચાયેલી રાખે છે—એક વિભાગ દ્વારા એ મનની વૃત્તિને પરમાત્માના સ્વરૂપ સાથે અખંડ લેઠાયેલી રાખે છે; બીજા વિભાગવડે, એ મનની વૃત્તિને જીવનકર્મની પ્રવૃત્તિમાં, જળમાં કમળ રહે છે તેવી રીતે, યોજે છે. પહેલીવૃત્તિ સદા અલોકિક પ્રેમસુકૃત હોય છે; બીજી વૃત્તિ સદા વિવેક વિનયયુક્ત હોય છે. મનની વૃત્તિને આ રીતે જ્ઞાનવિચારયુક્ત રાણીને કર્મમાં લેઠવી એને શાસ્ત્રીય પરિભાષામાં બાધિતાનુવૃત્તિ કહેવામાં આવે છે. (ગઢા અ. પ્ર. જમા વચનામૃતમાં આ વૃત્તિરીતિની વિગતો સમજવેલી છે.) પૂ. મોટાભાઈ પોતાના જીવન વ્યવસાય અને વ્યવહારની પ્રવૃત્તિ બાધિતાનુવૃત્તિને અનુસરીને કર્ષ્ટા હતા.

૬. યોગ શરીર યુન ધાતુ ઉપરથી બનેલો છે. પારિભાષિક અર્થમાં એનો અર્થ, યોગદર્શનના આઠ અંગની સિદ્ધિ એવો થાય છે; પણ રહસ્યાર્થમાં એનો અર્થ પરમાત્માના સ્વરૂપ સાથે મનને એટલે આત્માને લેતી રાખવો, એવો થાય છે. આ અર્થની દર્શિએ, પૂ. મોટાભાઈ યોગમૂર્તિ હતા.

દિનશ ભ. વૈદ (વડાદરા)

ફ
ફફ
ફફફ
ફફફફ

જ્યોતિષશાસ્કની દિશિએ મોટાભાઈ

જ્યોતિષશાસ્ક એ કેઈ કવિની કલપના નથી; એ માત્ર જાનતું શાશ્વ (Book of Knowledge) નથી, એ વિજ્ઞાન (Science) શાશ્વ છે. એનું ગણિત એટલે એ ને એ ચાર જેખું નિશ્ચિત; એનો રૂળાહેરા એટલે વેહવાક્ય જેવી વિદ્યસનીય વાણી. જ્યોતિષશાસ્કને સુઝગનોએ હર્ષણી ઉપમા આપેલી છે. હર્ષણ સ્વચ્છ હોય તો, માણ્યસના મુખની આકૃતિ જેવી હોય તેવી એમાં ડેખાય છે; તેમ, જ્યોતિષશાસ્કના ગણિત આધારે આદેખાયેલી જન્મકુંઠણી જાતકના જીવનતું રૂપણ અને સુરેણ દર્શાન કરાવે છે. વેહનાં છ અંગશાસ્કો ગણ્યાવાય છે—શિક્ષા, કલ્પ, વ્યાકરણ, નિરોધત, છાંહ અને જ્યોતિષ. પહેલાં પાંચ, વેહમંગોની રૂચના, અર્થ, વ્યાખ્યા, હેતુ અને વ્યાપિત સમજાવે છે. છાંહ અંગ જ્યોતિષ, આ પાંચ અંગાથી સ્વતંત્ર છે, છતાં અતિ મહત્વતું શાશ્વ છે. એ વેહમંગોનું રહસ્ય હાખયે છે. સુદીની પ્રવૃત્તિમાં અને માનવીના જીવનવહારમાં, કાળ ખૂબ મહત્વનો અને આગ ભાગ ભજવે છે. કાળનું સ્વરૂપ, ગતિ, વેગ અને રૂળા, જ્યોતિષશાસ્ક સમજાવે છે. કાળ, એ મહા-કાળ પરયુદ્ધ પરમાત્માની અલીકિક શક્તિ હાખવતું સ્વરૂપ છે. આપણે માનીએ કે ન માનીએ, પણ આકાશમાં અહિનીશ વિચરી રહેલો આહિન્ય એટલે સૂર્ય અને એના મંડળના સભ્યગ્રહો, લોકજીવન ઉપર ભારે વેરી અસર કરતા હોય છે. ચંદ્ર, સ્વરૂપે અને સ્વભાવે શાંત અને શીતળ છે પણ, ઊડા અને આગાધ ગણ્યાતા મહાસાગરમાં પણ એ તોઢાન અને અશાંતિ જગાવે છે; અને ભરતી એટ પેડા કરે છે. સૂર્ય એની નાલુક આવનારને બાળીને બર્સમ કરી નાખે છે, એનું તેજ વધુ ઉચ્ચ અને હાડક છે; છતાં, એ સુધીના નાના મેટા સર્વ જીવપ્રાણીને જીવન અને પ્રકાશ આપે છે. જ્યોતિષશાસ્ક કહે છે કે, ચંદ્રમાં

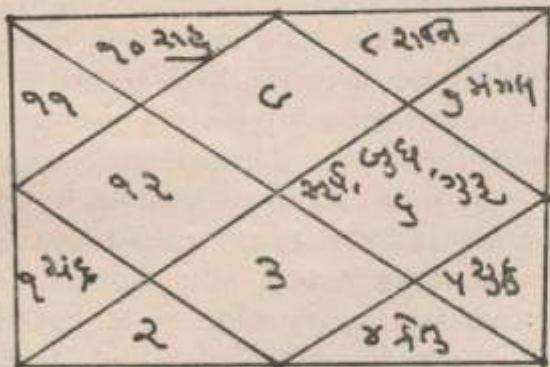
વતોય છે તે એમનામાં સ્વયંમેવ રહેલી નથી; પણ પરમાત્માએ પ્રેરણી અને અર્પેણી છે. સૂર્ય અને એના મંડળના સભ્યગ્રહોની ચિત્રવિચિત્ર શક્તિતું વર્ણન નિરૂપય કરીને, જ્યોતિષશાસ્ક સુર અને વિવેકી જનોને પરમાત્માની અલીકિક શક્તિનો પરિચય આપવાનો પ્રયત્ન કરે છે. એ કારણે, જ્યોતિષશાસ્ક આરતીય તત્ત્વજ્ઞાતના સાહિત્યમાં એક મહત્વતું શાશ્વ ગણ્ય છે.

૨. આ પહેલાં કે કે ભગવાન અવતારે અને જાની મહાત્માએ પૂછ્યી ઉપર થઈ ગયા અને આજે પ્રવતેં છે, એ બધાએ જ્યોતિષશાસ્ક સંમાન્ય કરેલું છે; અને પોતાના જીવનકાર્ય અને વ્યવહારમાં એને ચોણ દીતે અપનાવેલું છે. ધર્તિદાસ કહે છે કે, અમૃત ભગવાન અવતાર છે, અમૃત મોટા સત્પુરુષ છે, એ મ્યાલ જ્યોતિષશાસ્ક લોકને અગાઉથી આપે છે. જગત એ જગતીધરતું ન સમજુ કે સમજાવી શકાય એવું ભારે અટપણું સર્જન છે. એની આર્તીધૂંઠીએમાં કથારે, કથાં, શું ધ્વાનું છે, એને મ્યાલ લોકોને જ્યોતિષશાસ્ક જ આપે છે. ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણે જ્યોતિષશાસ્કને અપનાવેલું છે. પૂણ્ય મોટાભાઈએ પણ જીવનમાં એને અપનાવેલું હતું.

૩. સત્યાંગો, ધર્તિદાસ અને પુરાણો એકવાત બહુ સુપણ કરે છે અને તે એ કે, પરયુદ્ધ પરમાત્મા ભગવાન શ્રીસ્વામનારાયણ એકલાજ સર્વ કારણના કારણું અને સર્વકાર્તોહર્તો અને બતો છે; એ એકલાજ કર્તુંમ, અકર્તુંમ અને અન્યથાકર્તુંમ શક્તિ ધરાવે છે; એ એકલાજ સર્વને સર્વના કર્મોનું કૂળ આપે છે. જગતમાં ધૂંધાશક્તિ, જીવનશક્તિ અને ડિયારાશક્તિના જનક, પ્રેરક, પોષક અને સંહારક એ એકલાજ છે. છતાં, એક મેવાદિતીય પરમાત્માએ જગતનો, લોકનો અને વ્યક્તિનો,

વ્યવહાર સરળતાથી સતત ચાલ્યા કરે એટલા માટે, “કરે તેવું પામે” એ કર્મનો ન્યાય, લક્ષાંતે જેણે લખેલા લેખ કરી મિથ્યા થતા નથી એ વિધિની યોજના, પ્રારંભ કર્મનું ઇણ, યોગાત્મયેણ વગેરે ન્યાય, નીતિનિયમો પ્રવર્તોવેલા છે. આ બધું સચ્ચવાય અને માણસને જીવનમાં જીવવા માટે જેમ મળે, શરૂઆત જગે, ડિમત આવે, એ માટે ન્યોતિષશાસ્ત્રનો સહારો લેવાનું અનુભવી સજ્જનોએ કહેલું છે.

૪. પુ. મોટાભાઈનો જન્મ આ લોકમાં ગુજરાત રાજ્યના, વડોદરા જિલ્લાના જોલોઈ નામના નગરમાં, સ. ૧૯૫૩ ના આસો વડ ૨ મંગળવારે, તા. ૧૨-૧૦-૧૯૬૭ ના રોજ, મધ્યાનહેઠ થયો હતો. જન્મ સમયે, સુર્યમંહિના અહોની એમના જીવન પરંતે એ રિથ્યિત પ્રવર્તતી હતી તે ઉપરથી, ન્યોતિષશાસ્ત્ર આધારે નીચે પ્રમાણે જન્મકુંઝી આંકડી શકાય :

ન્યોતિષશાસ્ત્ર આધારે કરેલું ગણ્યિત અને આંકડી કુંઝી સાચી એટલે યથાર્થ છે કે નહિ તેની કસોટી, જાતકના પ્રત્યક્ષ જીવન ઉપરથી થઈ શકે છે. પુ. મોટાભાઈના પ્રત્યક્ષ યોગમાં ન આવ્યો હોય એવો માણસ પણ, ન્યોતિષશાસ્ત્રને અભ્યાસી હોય તો, એ એમના જીવનની જે વિગતો હંડે તે એમના પ્રત્યક્ષ જીવન સાચે મળતી આવે—આવણી લઈએ. એ ન્યોતિષશાસ્ત્રની પ્રામાણ્યતા સાંજિત કરે છે.

૫. એ કહે છે કે, જન્મકુંઝીમાં દાખલેલી અહોની રિથ્યિત, દાખલે અને ગતિનો વિચાર કરતાં, જાતકનો જન્મ શુકુના આધિપત્યવાળા ધન લઘનમાં થયેલો છે; એટલે એ જીવનમાં નિશ્ચિત આધ્યાત્મિક ધૈર્ય ધરાવતી અને એ હિંદ્યામાં મજ્જુમ પગલે પ્રગતિ કરીને ધીર્ઘધૈર્ય આ જીવનમાં જ સિદ્ધ કરનારી વ્યક્તિ હોવી જેઠાંએ. એ કહેછે કે, જાતક દ્વારા જીવનરીતિવાળો નહિ હોય; એ ધર્મા શરૂઆત અને ડિમતવાળો હોવો જેઠાંએ; ધીર ગાંભીર પણ મજ્જુમ પગલાં ભરીને જીવનધૈર્ય સિદ્ધ કરનારી હોવો જેઠાંએ. એ કહેછે કે, ગુરુના આધિપત્યવાળા ધન લઘનના કરણે, જાતક સ્વભાવ ગુણધર્મે, નિર્મળ, વિચારશુદ્ધ, વાચીશુદ્ધ અને વ્યવહારશુદ્ધ હોવો જેઠાંએ. એનું જીવનધૈર્ય, લૌટિક સુખ કે શાંતિ મેળવવાનું નહિ હોય, પણ આત્મધૈર્ય અને આત્મસુખ મેળવવાનું હોય. એનામાં ત્રણ ભાગતો ખાસ આગળ પડતી જાણતી હોય — કોઈનો અવગુણ ન જેવો, પણ ગુણજ જેવો અને તે અહૃતું કરવો. બીજું, અન્યાય, અધર્મ કે અનીતિ જેવું જાણતી ત્યાં તેનો અરથર સામનો કરવો અને ગીજું, સ્વભર્મના નીતિનિયમોને ચુસ્તપણે વળગી રહેવું.

૬. એ કહેછે કે, જાતકનું ધન લઘન દ્વિસ્વભાવ રાશિવાળું છે. એનો અર્થ એ થાય છે કે, જાતકને જીવનમાં આગળ વધતાં પહેલાં જાતજાતની “બાધાઓ” કષ્ટનો સામનો કરવો પડ્યો હોય. શરૂઆતમાં શારીરિક, સામાજિક, શીક્ષણિક, આર્થિક અને આધ્યાત્મિક પ્રગતિનો વેગ, મંદ હોય. એ કહેછે કે, બારમા સ્થાનમાં રહેલા શાનિની બીજી દાદિ, બીજા સ્થાનમાં રહેલા રાહુ ઉપર પડે છે. એટલે, આર્થિક પ્રગતિ શરૂઆતમાં મંદ, પછી ધીમેધીમે પ્રબળ ને સંગીત બને. શાનિની સપ્તમ દાદિ છૂંબાવમાં વૃષભ રાશિ ઉપર પડે છે; એટલે જાતક જીવનમાં એ ત્રણ જાતના રોગથી કાયમ પીડતો હોય — જો કે એ પીડા એના જીવનની પ્રગતિને અવરોધે એવી ન હોય; છતાં

પોડાકારી તો રહેલ. શનિની દશમી દિનિ ભાગ્ય-
ભુવન ઉપર શુક ઉપર પડે છે; એટલે કલત (પત્ની)
ચોગ તીર્થકાળી ન હોવે લેઈએ. આરમા સ્થાનમાં
રહેલો શનિ વૃદ્ધિક રાશિનો છે; એટલે, જાતક
સંસારમાં જગાકમળવતું રહે અને પોતાનો મોક્ષ
સાધે, એવી સ્થિતિ સૂચ્યવે છે.

૭. એ કહે છે કે, બીજી સ્થાનમાં રહેલા
રાહુની દિનિ આરમા ભાવ ઉપર ૨૮ રાશિ ઉપર
પડે છે; એટલે જાતક માટે કદનો ભરાયે અને
શાસનો અવરોધ, એ મૃત્યુનું નિમિત્ત જન્મનું
લેઈએ. રાહુ ધનભાવમાં સ્થિત રહેલો છે, તેથી
આર્થિક સ્થિતિ શરૂઆતમાં નણળી, પણ
પછી સંગીન બને, એવું રૂપદ્વાર થાય છે.
ચંદ્રની સપ્તમ દિનિ લાલ સ્થાનમાં રહેલા તુલા
રાશિના મંગળ ઉપર પડે છે; એટલે, ચંદ્રમંગળનો
લક્ષ્મીચોગ બને છે, જે જાતકને ધર્મા
લાલ કરે શુક નવમા ભાવમાં સ્થિત છે, એના
શાળવડું, જાતક સામાજિક, ધાર્મિક અને આધ્યા-
તિમિક દિનિએ ધાર્યું ડાચું સ્થાન મેળાવે. શુકની આ
સ્થિતિ જાતક આધ્યાત્મિક ઉચ્ચ સ્થિતિમાં સ્થિર
રહીને પણ, પાછા વળને બીજના હિત માટે
વ્યાવહારિક કાર્યો કરે, એવી પરિસ્થિતિ સૂચ્યવે છે.
દશમ ભાવમાં, સૂર્ય, બુધ અને શુક ડન્યારાશિમાં
રહેલા છે અને ચોથા સ્થાન હૃદય સ્થાન ઉપર
સંપૂર્ણ દિનિ કરે છે, એના પરિણામે જાતકને
રાજચોગ પ્રાપ્ત થાય છે. વળી શનિ, મંગળ કે
રાહુ કોઈ પાપબ્રહુની ચોથા સ્થાન ઉપર દિનિ
પડતી નથી; તેથી જાતક ડાર અને નિર્મણ
હૃદયવાળો હોય અને ઈશ્વર પ્રિત્યર્થજ લુધન
લુધતો હોય. પણ આ ગણું પાપબ્રહુની દુઃખિ-

સ્થિતિ ઉપરથી એમ જલ્દી છેકે, જાતક કોઈની
અદેખાઈ ન કરે, પણ એની અહેખાઈ કરનારા
ધર્મ હોય; જાતક કોઈની સાથે શરૂતા ન બાંધે,
પણ એની સાથે અંતરથી શરૂતા બાંધનાર ધર્મ
હોય. મેધનો ચંદ્ર પાંચમા ભાવમાં રહેલો છે તે
પણ જાતકને આધ્યાત્મિક ઉલ્લતિ તરફ હોરી જાય
છે. નવમા ભાવમાં, શુક સ્થિત હોય, એ પણ
રાજચોગ દાખવે છે. સૂર્ય, બુધ અને શુકના
ત્રિવેણીચોગથી, જાતક પોતે પોતાનો રાહબાર અને
તારણુહાર તો બને, પણ બીજાઓનો પણ
રાહબાર અને તારણુહાર બને. કેતુ અધ્યમભાવમાં
૨૮ રાશિમાં સ્થિર રહેલો છે તે, જાતક આ
લુધનમાં મોક્ષભાગી બને, એવું સૂચ્યન કરે છે.
લાલ સ્થાનમાં રહેલો મંગળ સમુદ્ધિશી ચંદ્રને
બુઝો છે, એ ઉપરથી એમ કહેવાય કે, જાતકને
સંતાનનું સુખ મર્યાદિત સંખ્યા અને પ્રમાણમાં
હોય.

જાતકના જન્મસમયના બ્રહ્માની સ્થિતિ, ચોગ,
ગતિ અને દિનિનો સમગ્ર વિચાર કરતાં, જાતકનું
કૌતિકલુધન ધર્ય હાતું લેઈએ; તે સાથે
આધ્યાત્મિક લુધન પણ ધર્ય હાવું લેઈએ.

૫. મોટાભાઈના જન્મ સમયના એડ ચોગાની
સ્થિતિ-દિનિ ઉપરથી સૂચિત થતો આ શાલાદેશ,
એમના પ્રત્યક્ષ લુધનની વિગતો સાથે તંતોતાંત
મળતો આવે છે; એ હડીકરત એમના લુધનની
અને જાતોતિપ શાશ્વતાની અસામાન્ય મહત્વાની
સાધિત કરે છે.

ડૉ. અકુલેશ ર. પંડ્યા (અમદાવાદ)

આંતરની વાત

પુ. પ. બ. અદ્વાનિષ મુ. મોયાભાઈના પરિચયમાં આવ્યો ત્યારથી આજદિન સુધીના અસંખ્ય પ્રસંગે જરૂરી મનુષને આવે છે અને મહાન વિભૂતિ ચુમાવ્યાનો રોક આઘાત થાય છે.

કર્મધ્યેવાધિકારસ્તે મા ફળથી વદાચન ! એ રોકાની યથાર્થતા તેમના જીવનમાંથી સમજાય છે. તે મંત્ર જીવનમાં ઉત્તારનારજ મહાનતા પામે છે, તેની તેચોશ્રીએ આપણું આપ્તી કરાવી છે.

તેચોશ્રીએ જીવનના હરેક ક્ષેત્રે મહાનતા અને ઉનનિ પ્રાપ્ત કર્યાં. જીવ્યા મૂલ્યો અને આદરોની જીવનાથી, તેચોશ્રીના જીવનનો મંત્ર હતો. મુશ્કેલી કે તુકસાન કેટાને પણ તે મૂલ્યો અને આદરોનું તેચોશ્રી જતન કરતા અને તે માટે આચાર પણ રાખતા.

વ્યક્તિતમાંથી ધિચરીકરણ પામેલા તે મહાન ચોગી યા સંત હતા. તેચોશ્રીને ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણના ધર્મસિદ્ધાંત, આજા, આદરો અને આર્થિક તથા અંધ્યાર્માં ગડું, આચાર, અતૃપુરુષ, અદ્વિતીય શાદી હતી. ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણના સિદ્ધાંતા, મંત્ર આદરો અને આજા તેચોશ્રીએ તપક્ષયો કરી પચાબ્યાં હતાં. તેચોશ્રીએ એવી મહાન અદ્દીકિક શક્તિ પ્રાપ્ત કરેલી કે, કેને આધારે તેચોશ્રી, હું સમજુ શક્યો છું તે પ્રમાણે, ભગવાન શ્રીહરિ સાથે વાત કરી શકતા-ભાવિના લેહ પારણી શકતા.

સ્વામિનારાયણ ધર્મની પણ તેમની સેવા પ્રસંગનીય હતી. શિર સારે સત્તસંગ નિભાવતા અને નિશ્ચય, નિયમ અને પદ્ધતિ રાખી ધર્મ તથા સત્તસંગના ઉત્કર્ષ તથા શ્રેય માટેની તેમજ પ્રચાર માટેની તેચોશ્રીની વિવિધ સુંદર પ્રવૃત્તિઓ

આપણું હુંમેં માર્ગદર્શિન આપ્તો. ભગવાન શ્રીહરિના સિદ્ધાંતા, આજા, આદરો અને અંધ્યાર્તું વિકૃત અર્થઘટન કરીને સમજને ગેરમાર્ગ હારનારને પણ સાચા રસ્તે લાવવાના તેમના પ્રયત્નાં, તેચોશ્રીની મહાનતા જતાવતા હતા. સત્તસંગ સેવા-મંત્રાની રચના કરી, “સત્તસંગ પ્રદીપ” નામનું સુખપત્ર શરૂ કરાવ્યું અને અસંખ્ય કેઝો સરળ ભાષામાં લાભી તેચોશ્રીએ માનવીના “ધર્મ” અને “ધૂશર્ષ” અંગેના મૂંબથાં પ્રશ્નોના ઉકેલ આપ્યા; અને સત્તસંગ સમજ તથા ધર્મની ચિહ્નસમાંથી સેવા કરી છે; એટલું જ નહીં પરંતુ શ્રીલ્ભારતાનાં મનુષ્યહેડે અધ્યરાં રહેલા કાર્યો જાણે પૂર્ણ કરવા એક હિરણ્યતા તરીકે પૂર્ણી પરં ન આવ્યા હોય।—એવી પ્રતીતિ આપણું સૌને તેચોશ્રીએ કરાવી છે. ધર્શ્વર વિરાટ છતાં સુકીમાં સમાઈ જાય તેવા, રાનવિરાજ છતાં ગરીબની કુટિરમાં રહે તેવા, સર્વાયાપક છતાં હફયમાં વસે તેવા અને જાનના સાગર છતાં લોળા શિશુ જેવા છે, તે તેમની આગવી શૈલીમાં સમજવી નારિતકસે આસ્તિક બનાવતા.

હરેક મનુષ્યને સાચી સલાહ અને માર્ગદર્શિન આપતા, કે તેના હુંમનું ગૌપધ બની રહેતું. હરેક વ્યક્તિતું ધિચરીકરણ કરવાના એમનો અથાગ પ્રયત્ન રહેતો. માનવી પૂર્ણ માનવી બને, માનવ માનવ વર્ચ્યે સંબંધ્યા — વ્યવહારો, પ્રેમ, હૃત અને ધર્મ જીવાય અને તંદુરસ્ત રહે તે માટે, હુંમેં સફળતાપૂર્વક પ્રયત્ન કરતા. સંધર્થ નિવારણ કરી ઉત્ત્ર સમજની રચનાનો ધ્યેય તે તેચોશ્રીના જીવનનો સુખ્યમંત્ર હતો. તેચોશ્રીની હાજરી અને શક્તિ, વ્યક્તિતે માનસિક શાંતિ આપતાં; એટલું જ નહીં પરંતુ, તેચોશ્રીના સાનિધ્યથી તેચોશ્રી નિરાત, ધન્યતા અને ચેતન અનુભવતા.

શાનક્યોત પ્રગટાવવામાં અને વ્યક્તિત્વના આરોગ્યની લગ્નવળી માટે પણ તેઓશ્રી પોતાની કુરજ ચૂક્યા નથી. શાળાએ, કોલેજ અને દવા-આનાં, મંહિરો વગેરે માટે માતાપુર રફતનાં હાન આપ્યાં છે, તેવી સંસ્કારો નિમાંની છે અને પોતાની સર્વ શક્તિએ તેના ઉત્થાન માટે વાપરી છે.

સમજે અને રાખે, પ્રેરણભૂતી બની રહે તેવા નીડર અને આઈર્શ ધારાશાસ્કોની ને કલપના કરેલી છે તેવા, તે મહાન ધારાશાસી હતા. વ્યવસાયના નીતિમત્તાના નિયમોનું તેઓ ચૂસ્તપણે પાતન કરતા. ડેસના પરિણામની પરવા કર્યો વિના નીડર રહ્યી, અસીલની હકીકતો રજૂ કરતા અને કાયદાની સુંદર છલ્પાવટ કરતા. પોતાના ડેસની કોઈ નભળાઈ કે ખાબી હોય તો તે ઐલહિલીથી સ્વીકારતા. ડેસ ચલાવનાર જજીજને પણ તેઓશ્રીને સાંભળીને અદ્ભુત સત્તસંગને લડાવો મળતો. પોતાની ઓફિસમાં આવતા ઉગતા વડીલોને પણ તેઓશ્રીએ સુંદર તાલીમ આપી કાબેલ બનાવ્યા છે, તેવું જલનાર દરેકના સુખમાંથી “વાડ”, “સુંદર” કે “ધન્ય” એવા શબ્દો સરી પડ્યા છે.

ન્યાય, ધર્મ, નીતિ અને નિયમ માટે તેમની બંધારણીય લડત રહેતી અને માગોચુત હરીકેને હંમેશાં ઝડી જવું પડતું.

મૃત્યુંજ્ય મોટાભાઈ

યમરાજને ઘણા લોકો મૃત્યુના હેવ માને છે પણ એ માન્યતા બરાબર નથી, અર્ધસત્ય છે. મૃત્યુના અધિપતિ હેવતું ખરું નામ કાળ છે; યમરાજ તો આ હેવના એક અધિકારી છે. જીવ-પ્રાણીના હેઠના અવસાન સમયે, યમરાજ જીવને લઈ જવા મારે આવે છે ત્યારે, એને આલી હાથે પાછા કુરજના ઘણા દાખલાએ, ઈતિહાસને પાને

સત્તા વિના કે પડ વિના, સમાજ તથા રાખ્યની મેળમૂલ સેવા થઈ શકે છે, તે તેઓશ્રીએ તેમના જીવનથી આપણુંને બતાવ્યું છે.

“સંકાર”—હિંદુ સંસ્કૃતિનો આદેશ કે મંત્ર, તેઓશ્રીના જ્યાલ બહાર ન હતો. બાળકથી માંડી વુદ્ધ — સૌને યોગ્ય રીતે તેઓ આવકારતા અને હરેકનો માન-મોદો ચીવટ રાખી લગ્નવતા.

તેઓશ્રી હ્યાળુ, મમતાવાળા હતા. સ્વજનને મળવામાં અને તેનાં કાચો કરવામાં ગૌરવ અનુભવતા. તેઓશ્રી પોતાની કુરજ કયારેય ચૂક્યા નથી. ગુરુવાર અને શુક્રવાર વચ્ચેની રાત્રિએ મને સ્વજનમાં તેમનાં હર્ષન થયાં. અખર પૂછી ચાલ્યા જતા હું જોતો રહ્યો. અંતિમ યાત્રાએ જતાં જતાં પણ સ્વજનને મળવાની કુરજ તેઓ ન ચૂક્યા. ડેવી મહાનતા ! ડેવી વિરલ વિભૂતિ ! અને ડેટલી મહાન તેઓશ્રીની આત્મીયતા !

આવા મહાન ચોગી—સંતનું જીવન આપણુંને અંધકારમાં હીપ સચું બની રહેશે. આવી મહાન વિરલ વિભૂતિને મારાં કોટિ કોટિ વંદન !

૩ શાન્તિ :

હરિનદન રતનલાલ શેલા
આસી. જ્ઞાજ, (જુનાગઢ)

નોંધાયેલા છે—આજે પણ એ બનતા હોય છે. પુરાણકાળમાં, સાવિત્રીએ પોતાના પતિ સંત્ય-વાનના જીવને લેવા આવેલા યમરાજને આલી હાથે પાછા કર્યા હતા; માર્ડાંદે નામના આવણું પુત્રના જીવને લેવા આવેલા યમરાજને વીલા મેઠે પાછા કુરવું પડશું હતું. મહાભારતના ચુગમાં કુરુક્ષેત્રની રણભૂતિ ઉપર છેલ્લા થાસ કે

પિતામહ ભીજે થોડા વખત પછી આવવાનું કહીને ચમણને પાછા મોકલ્યાની વાત નોંધાયેલી છે. આ વાતો જૂના વખતની થઈ. શ્રીસ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં પણ આવા દાખલાએ નોંધાયેલા છે. આજથી આશરે પોણ્યા બસો વર્ષ પહેલાં, સૌરાષ્ટ્રમાં આવેલા ગોલીડા ગામના ચાર ભાઈઓ—ભીમ, વશરામ, રાધવ અને રાણુએ, ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણના સ્વરૂપની નિધાના પ્રણાયે, જીવને લેવા આવેલા યમદ્ધુતોને લાકડીએ મારીને ગામ બાડાર કાઢી મૂક્યાની વાત નિષ્કૃતા-નંદસ્વામીએ ભક્તચિત્તમણિયુંમાં નોંધેલી છે. (અ. ચ. પ્ર. ૧૩૬). પરંતુ, કાળનો વેગ અને ગતિ પ્રતિકાર થઈ શકે નહિ, એવો ગણ્યાય છે. અસ્ત્રચલણ પર્યાત સૌ કોઈ, એક દિવસ, એમના આદિ અંત વિનાના મુખમાં સ્વાહા થઈ જય છે, એવી નોંધ શાંચો, ઈતિહાસો અને પુરાણો કરે છે. જગતના દરેક ધર્માંથી બીજા શાખામાં પ્રલયકાળનું વર્ણન કરે છે. ભારતીય ધર્મશાખમાં ચાર પ્રકારના પ્રલયેનું વર્ણન કરેલું છે. આશ્રમાંનક વાતતો એ છે કે, એમાં કે પ્રલયકાળ કે સમયે બનવાનું કહેવામાં આવ્યું હોય તે, તે સમયે અચૂક બન્યાનું પણ કહેવામાં આવ્યું છે. કાળમાં આવી અજણગણભણી શક્તિ કયાંથી આવી ? એવો પ્રથમ સહજ થાય. શાંચો અને સત્પુરુષો કહે છે કે, જેમ માયા, પરચલણ પરમાત્માની શક્તિ છે તેમ, કાળ પણ એમની શક્તિ છે. માયાનો જેમ કોઈ પાર પામી શક્તિ નથી કે એનો સામનો કરી શક્તું નથી, કે એના પારમાંથી છૂટી શક્તું નથી. ભગવાનને કે અનન્ય દાસકાવે ભજતો હોય તે જેમ માયાને તરી શકે છે તેમ, કાળના પણ મહાકાળ એવા પરમાત્માની કે એકાંતિકી ઉપાસના કરતો ભક્ત હોય તે કાળથી નિર્બધ બનીને જીવી શકે છે. કાળ એવા ભક્તની ઈચ્છાને વશ વર્તતો હોય છે. ભગવાનના અનન્ય જાની ભક્તો સિવાય બીજા

બધાજ જીવપ્રાણીનાં જીવન અને મૃત્યુ, કાળને આધીન હોય છે. ભગવાનના અનન્ય ભક્તોનું જીવન ભગવાનને આધીન હોવાથી, એમનાં જન્મ અને મૃત્યુ, કાળને નહિ પણ એક માત્ર ભગવાનની ઈચ્છાને આધીન હોય છે. પુ. મોટાભાઈ, પરચલણ પરમાત્મા ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણના અનન્ય ભક્ત હતા તેથી, એમનું જીવન અને મૃત્યુ કાળને આધીન ન હતું; ભગવાનની ઈચ્છાને આધીન હતું.

૨. જગતમાં મશવાનું કોઈનેથ ગમતું હોતું નથી. માણુસે પ્રતિક્ષણે એકખીનાને કહેતા હોય છે કે, જીવનમાં બીજું બધું જ અનિશ્ચિત હોય છે પણ એક વાત, સૂર્ય પૂર્વમાંથી પરિશ્રમમાં જિગે તો પણ ઇરે નહિ એવી એ વાત નિશ્ચિત હોય છે—એ વાતનું નામ છે મૃત્યુ. આ હકીકિત નાના મોટા સૌ કોઈ જાણું સમજે છે છતાં, માનવી એને નાખૂદ કરવા માટે, નાખૂદ ન થઈ શકે તો ફેરવવા માટે, ફેરવી ન શકાય તો ટાળવા માટે યા લંબાવવા માટે, બુદ્ધિ, શક્તિ અને દ્રવ્યથી, મંત્રતંત્ર, ઔપદ્ધા અને આશીર્વાદકારા શક્ય હોય તેટલા પ્રયત્નો કરે છે; પણ ચુગોના ચુગો વહી ગયા છતાં, એ વાત સિદ્ધ કરવામાં નિષ્ઠળ જ ગયો છે. આજની જીવનરીતિ જેતાં વાગે છે કે, ભવિષ્યમાં પણ એ નિષ્ઠળ જવાનો છે. મૃત્યુના માથા પર પગ મૂકીને અમર બનીને જીવવાનો માણુસનો મનોરથ અધૂરો રહેવા જ સર્જિયેલો લાગે છે. અવકાશયુગના આ જમાનામાં, માણુસે અનેક આશ્રમાંનક સિદ્ધિએ મેળવી છે, મેળવતો જય છે—ચંદ્ર અને અન્ય શહેરાપર અવકાશયાનો મોકલી શક્યો છે, સહિસલામત પાછાં પૃથ્વી પર લાવી શક્યો છે; એક માનવીનું છદ્ય યા ચક્ષુ બીજા માનવીમાં સફળ રીતે આપોપણ કરી શક્યોછે; પરંતુ માનવી ઘણી બાબતોમાં હજુ અજ્ઞાન જલ્દુય છે. તે જીવાનું છદ્ય યા ચક્ષુ બનાવી શકતો નથી, લોહીનું એક બિંદુ પણ બનાવી શકતો નથી; મૃત્યુ પર જય મેળવવાની સિદ્ધિ કોઈ સ્વભ સુંદરીની માર્ક એને હાથતાળી આપીને એના લક્ષ્યાંકથી

દૂર-ઘણીજ દૂર રહેલી જાળ્યાય છે. અન્યાઓ રૂપુષ શખ્દોમાં ભાડેર કરે છે કે, જ્યારે પ્રાકૃત પ્રલય થાય છે; ત્યારે, પ્રકૃતિ અને પ્રકૃતિના કાર્યમાત્રને લય થાય છે; અને જ્યારે આત્માંતિક પ્રલય થાય છે ત્યારે, તો એકમાત્ર પરખાં પરમાત્મા અને એમના એકાંતિક સુકૃત-ભક્તો જ સ્થિર હોય છે. પરમાત્માની ભક્તિહીન જે લુચ પ્રાણીએ હોય છે, તેએ પ્રાકૃત કર્મોને આધીન હોય છે. ઈતિહાસ પુરાણપ્રસિદ્ધ આ હકીકતનો સાર એ છે કે, મૃત્યુપર જય મેળવવાની શક્તિ અને સિદ્ધ ભગવાનની કૃપાથી, એકમાત્ર એમના અનન્ય ભક્તોનેજ સાંપડે છે. પૂ. માટાભાઈને ભગવત્કૃપાથી એવી શક્તિ સાંપડી હતી.

૩. ઈચ્છિત મૃત્યુનો સંકેતાર્થ સમજવા જેવો છે. માણસ ઈચ્છામાં આવે ત્યારે આપધાત કરીને મૃત્યુ પામે છે, પણ એને ઈચ્છિત મૃત્યુ કહેવાતું નથી; જીલદું, અપમૃત્યુ કહેવાય છે. માણસનું હૃદય કામ કરતું બંધ થઈ ગયું હોય તો, મસાજ વગેરે પ્રકારની ખાસ પ્રક્રિયા કરીને ચાલુ કરવાના પ્રયત્નનો જાણીતા છે; પરંતુ આ પ્રક્રિયાથી હેડમાં ચેતન સંચરતું ન થાય ત્યારે, માનવીએ, ડાક્ટરો જીવા હોય અને નીચું સુખ રાખીને કહે છે કે, એમે માણસને મારી શકીએ છીએ પણ જીવાની શકતા નથી! કેટલાક ચોગીએ કહે છે કે, એમા નારી પ્રાણ સંકેલી લઈને હેડનો ત્યાગ જ્યારે ઈચ્છામાં આવે ત્યારે કરી શકીએ છીએ; પણ માંગદો બંદરનો સમાધિનિષ્પત્ત મેધળ વણિક એ પ્રમાણે કરવા હતો હેડ ત્યાગ કરી શક્યો ન હિ, એ ઈતિહાસ પ્રસિદ્ધ હકીકત છે. આ પરથી જણ્યાય છે કે, જગતમાં જીવનમાં કર્તું અનુરૂપ અને અન્યથાકર્તું શક્તિએ એકમાત્ર પરમાત્મા સિવાય અને એમની કૃપા દર્શિના કારણે, એમના અનન્ય ભક્તો સિવાય બીજા કોઈમાં હોતી જ નથી. મહાભારતના સીધમ પિતામાં માટે કહેવાય છે કે, અદ્વયતાર્થ વતના આણુવન સુદ્ધ પાલનના કારણે અને પિતુ-

ભક્તિના પરિણામે, એમને ઈચ્છિત મૃત્યુની શક્તિ પ્રાપ્ત થઈ હતી - એટલે કે જ્યારે એટિએ ત્યારેન મૃત્યુ આવી શકે. ઈતિહાસની ઉપકદ દિશિએ જેવા વિચારણામાં આવે તે, એ હકીકત સાચી લાગે તેમ છે; પણ ખરી હકીકત એ હોય છે કે, એવા માણસને મળેલા ઈચ્છિત મૃત્યુના વરમાંજ એમનો મૃત્યુકાળ નિશ્ચિત થયેલો હોય છે. હિરણ્યકશિષુ અને રાવણ જેવાએએ, તપ કરીને જે વરણનો મેળવ્યાં હતાં તે વરણનોમાંજ એમનો મૃત્યુકાળ નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો; એ વાત સુઝગનોએ ભૂલવી ન જોઈએ. ભગવાનનો જે અનન્ય ભક્ત હોય તેજ આ પ્રકારના ઈચ્છિત મૃત્યુ વરથી દૂર રહે છે; કારણું, સુકૃત પુરુષોના જન્મ અને મૃત્યુ એમની ઈચ્છા પ્રમાણે નહિ, પણ પરમાત્માની ઈચ્છા પ્રમાણે થતાં હોય છે.

૪. ઉપર જે હકીકત દર્શાવી છે તે દાખનતા કેટલાક પ્રસંગો, પૂ. માટાભાઈના જીવનમાં બનેલા જણ્યાય છે: સં: ૨૦૧૧માં, પૂ. હ્યાળુશ્રી શુરુલુએ લૌતિક હેડનો ત્યાગ કર્યો એ પહેલાં, એ વરણનો ખ્યાલ આવી જતાં કહે છે કે, પૂ. માટાભાઈએ હેડ છોડવાની ઈચ્છા દાખવી હતી. પોતાના અતિશય પ્રિયજનનો હેડ છોડવાનો વખત નાણું આવેલો જેવામાં આવે ત્યારે, અંગત પ્રેમ ધરાવતી વ્યક્તિ પ્રથમ હેડત્યાગ કરવા હુંદે, એ સ્વાભાવિક છે. પણ હ્યાળુશ્રી શુરુલુનું જીવનાર્થ ચાલું રાખવું જોઈએ, એવી હ્યાળુશ્રીની તથા સર્વે થર શીડચિની ઈચ્છા એમણે નાલ હતી. પોતાની ઈચ્છા જાળીની કરી નીચી હતી. હ્યાળુશ્રી શુરુલુએ જી મા વર્ષે હેડત્યાગ કર્યો હતો એ હકીકતને લક્ષ્માં રાણીને, પૂ. માટાભાઈએ, પણ પોતાનો હેડ જી મા વર્ષ એસે ત્યારે પડે, એવી નોંધ પોતાની ડાયરીમાં કરી હતી. પોતાના પુત્રને પોતાના હેડાવસાન પ્રસંગે શું કરવું અને શું ન કરવું એની વિગતો દાખવતો પત્ર એમણે આજથી સાત આઠ વર્ષ પહેલાં જ એ માંદા પડ્યા હતાં ત્યારે, લાંબેલો. ડાક્ટરે એક હિવસ હોય પોઈ નાખ્યા

અને કહું, “હવે મારો કોઈ ઉપાય ચાલે તેમ નથી; ઘડી એ વડીની જ વાર છે.” કુદુંખમાંથી એક જણે પુ. મોટાભાઈએ કરવા ધારેલા, પણ બાદી રહેલા કામની યાહ આપી, ત્યારે અઠડી ઘડી વિચાર કરીને એમણે કહું, “હા, એ કાર્ય તો હું ભૂલીજ ગયો. સારું ત્યારે, એ કાર્ય પતી જય તે પછી વાત”. ડૉક્ટરની હાજરીમાં આ વાત થઈ હતી. અધોકલાક પછી જણે અંગનો ભાર એકદમ હળવો થઈ ગયો. હોય એમ એમણે જીવન પૂર્વવત શરૂ કર્યું.

તા. ૧૮મી મે ૧૯૮૨ના મંગળવારના રોજ સાંને ૭ વાગે, પુ. મોટાભાઈએ હેઠ છોડવાની તૈયારી કરી. ડૉક્ટરે કહું, “નારીના ધર્મકારા એકદમ વધી ગયા છે, એ કથારે એકદમ મંદ પડી બંધ થઈ જણે એ કહેવાય નહિ. પુ. મોટાભાઈએ બધાની રજા લેવા માંડી.” કુદુંખના એક જણે કહું, “મોટાભાઈ! હાથ પર લીધેલા કામનું શું કરવાનું છે? તમો અત્યારે અમદાવાડમાં છો.” અધોનિમિષ વિચાર કરીને એમણે મંદ સ્વરે કહું, “કીક ત્યારે ચાલો નહીંઆહ.”

નહીંઆહ આવ્યા પછી જણે એમણે હેઠ છોડવાનો મનોમન નિર્ધાર કર્યો હોય તેમ, અને

આંખો બંધ રાખવા માંડી; આંખ વડે જોવાનું બંધ કરી હીધું, જીબ વડે ખાવાનું બંધ કરી હીધું. એક હિવસે કાગળ પેનિસલ મંગાવ્યા અને લખાયું, “મારી હિયા શ્રાવણુ માસમાં મોટાઈનો ડાળ કર્યો સિવાય સાહાઈથી કરને”. જેણે એમના આ શંખો લખ્યા તેને લાગ્યું; આ બરાબર નથી, પુ. મોટાભાઈનો હેઠ પડે તેવો સંભવ નથી. એણે પછી એ લખાયુંમાં “મારી” શખ છેકીને ‘દ્વારુશ્રીની’ એવો શખ લખ્યો (દ્વારુશ્રી ગુરુલના ડેહલ્યાગની તિથિ શ્રાવણુ માસમાં આવે છે). પણ એને બબર ન હતી કે, ભૂળ લખાવેલો શખ જ બરાબર હતો. એ કામો બાકી છે એવું કહેવામાં આવ્યું હતું તે કામો, એક પછી એક, પથારીમાં રહ્યા રહ્યા એમણે ઉકેલવા માંડ્યાં. તા. ૨૫ મી જુનની રાત્રે એલ્લુ કામ પતી ગણું. અને પછી એ થોડું હસ્ત્યા અને પૂછ્યું હવે? એ પછી, એમણે જેમ આંખો બંધ રાખી હતી તેમ જીબ પણ બંધ રાખી; કાચણો જેમ પોતાનાં આંગો સંકેલી લે તેમ, શ્રીહરિની ધર્યાથી એમણે તા. ૬ મી જુલાઈ ૧૯૮૨ના શુક્રવારે સાંને, હેઠલીલા સંકેલી લીધી. પુ. મોટાભાઈ ખરેખર સૃત્યુંજય હતા.

જનાર્દન ર. પંડ્યા (વડોદરા)

ગુણૂતીત પૂજય મોટાભાઈ

કુલાંક સમરણો

પૂજયશ્રી ઈશ્વરલાલભાઈને હું વચોથી એણખું, પણ નાનુકથી મલવાનું ઘણ્યા મોડા થયું. તેમના સંપર્કથી મને અંગત જે લાભ મળ્યો, તે તો જીવનદ્વિતી પામવા મારેનો સુંદર આદર્શસમે તે લાભ છે; તે શંખોથી વર્ષોની ન શકાય અને તેની હિમત આંકી શકાય તેવી નથી. તેમના અંગત સંપર્કથી માનવજીવનમાં હેતુ અને ધ્યેય સાર્થક ધ્યાં તેમ લાગે છે.

વડોદરા અમે ભણ્યવા આવ્યા ત્યારે, શ્રીલક્ષ્મી-

નાથ વ્યાચામમંહિરમાં નિયમિત જવાનું થયું. ત્યાં ઘણ્યા મિત્રો થયા. શ્રી. લાલલાલભાઈ હવે, શ્રી. લક્ષ્મીનારાયણભાઈ હવે અને કોઈ કોઈ વખત મારા પરમ મિત્ર સેમાભાઈ રવિવારના સત્સંગ વર્ગોમાં જતા. ત્યાં પૂજયશ્રી નાથજીભાઈ શુદ્ધ આવતા. તેમનાં ધર્મ અને જીબનસભર પ્રવચનોની અમારા ઉપર અસર થતી. તેમાં ઘણ્યી વખત શ્રી. ઈશ્વરલાલભાઈ પણ હોયજ. અમારા સહગત મિત્ર હિમતલાલ શુક્રવ અમને

આગાહ કરને તે પ્રવચનેમાં વર્ણ જતા. ત્યાં કોલેજ અને હાઇસ્ક્યુલના મિશ્નોને જોઈ આનંદ થતો. અને તેમને અમારું લઈ જતા.

વડોદરાની અન્યારની મોટી પોસ્ટ એન્ઝીસ પાસે સારંગપાણીને બંગળો હતો, તે ભૂતીયો મહેલ ગણ્યાતો. તેમાં ડોઈ રહેવા જાય નહિ. સત્સંગ વિવાર્થીઓશ્વરમાં ત્યાં શરૂ થયો. પૂનયશ્રી નાથલુભાઈની ફુપાઢી તેમાંથી ભૂત પહીલની બીડ જતી રહી અને શ્રી. ઈશ્વરલાલભાઈએ એ સત્સંગ આશ્રમમાં શરૂઆતમાં ગૃહુપતિ તરીકે કામ કરી અમારા મિશ્નોનું ચારિન્ય ઘડતર સુનારું બનાવેલું, તેમજ તેમને વ્યાચામ અને અમારા પ્રવૃત્તિમાં રસ લેતા કરેલા. પાછળાથી અમારા મિશ્ન ડૉ. મોહનભાઈ શાહ તેમાં ગૃહુપતિ થયા. તેઓ તથા બધા વિવાર્થીઓ અમારી વ્યાચામશાળાના નિયમિત સર્જ થઈ ગયા.

એક સારા સંનિષ્ઠ વકીલ તરીકે, એડા જિલ્હામાં શ્રી. ઈશ્વરલાલભાઈની ખૂલ્ય પ્રતિધા જામી ગઈ હતી. અમારા ડાકા અને તેમના હીકરાએ વચ્ચે કુટુંબ કલેશ જામ્યો. મારા ડાકાએ શ્રી. ઈશ્વરલાલભાઈને વકીલ તરીકે રાખ્યા. તેમના હીકરાએ બીજા વકીલને રોકી લડવાતું થરૂ કર્યું. ક્રોટી કૃચેરીના ધક્કા, વકીલોના જીસાંસ ભરવાં, દાવાહુલીનો ખર્ચ અને કુટુંબ કલેશો માત્ર મૂકી. કુટુંબ બરબાદ થતું ચાલ્યું. ભાંડુએ એકબીજાની સાથે અણોતા રહ્યે. મને ખરબર પડી એટલે હું પૂ. ઈશ્વરલાલભાઈને મળ્યો. વકીલ તરીકે નહિ પણ એક શુભેચ્છા જ્ઞાતિજ્ઞ તરીકે, ને કેસનો નિવેડા કરવા જણ્યાંયું. મારા ડાકા મહા આંગણી, આંધી લુંદગી કાર્ટના ધક્કા આઈ, કુનેડ જુદ્ધિથી લગભગ બધા કેસમાં લુતેલા અને બીજાને પણ લુતાડેલા. તે માનેજ નહિ. તેમને કુનેડથી ઈશ્વરલાલભાઈએ સમજાવી કેસનો નિકાલ કરાવ્યો અને બરબાદ થતા કુટુંબને બચાવ્યું. આ ઉપકાર તેમનો લુવનલર ભૂત્યાય તેમ નથી.

પછી તો પૂ. મોટાભાઈના બધારે અંગત રાંપદ્મ માંહુ આંગેઠા. નડિયાક તેમના દર્શને જાઉ અને જમવાનો સમય હોય તા, આગાહપૂર્વક પ્રસાદ તેમની સાથે જેસી જમાડે. હું, કાંઈ પાચા સિવાય કોઈ હિવસ મને તેમને ધરેથી જવા દીપિા નથી. તેમના દર્શને અનેક સત્સંગી મિશ્નો પ્રશાંસનો હરદોજ આવે તે ઘણા મોટા માણુસો હોય-વકીલો, ન્યાયાર્થીઓ, અમલદારો કે વેપારીઓ. તે બધા તેમના ચરણમાં જેસે, સત્સંગ કરે, સાણંગ પ્રથમ કરે. પણ મને તો પાસે ખુરશી ઉપર મેસાડે-એક સાથી અને મિત્ર તરીકે અભરાંતર પૂછે. બધી પ્રવૃત્તિ જાહી ખુર્ચી થાય અને સફ્રપ્રવૃત્તિમાં મહદ કથ્યા વગર રહ્યા નથી.

હું વડોદરામાં ઔદ્દીચ્યાટોણક પ્રાક્ષય વિવાર્થી-મંડળનું દ્રસ્ત ચલાવું, તેના વાર્ષિક ઉત્સવમાં મેં મોટાભાઈને પ્રમુખ થવા નિમંત્રણ આપ્યું. તેમને અનેક વ્યવસાય છતાં તેમણે લાપારી. ત્યાં પથાયો. જાતિજ્ઞનો ને બાળકોને આશીર્વાં આપ્યા અને રૂપિયા પાંચ હજારનો ચેક આપ્યો. હું તો ઉપકારથી ગળગળો થઈ ગયો. તેમના આશીર્વાં પછી, આ મંડળને લગભગ એક લાખ રૂપિયા સુધી ક્રીકસડ હુંગોળીએ થઈ ગઈ ! કેવા વચનસિદ્ધ પુરુષ !

વડોદરામાં ટોણક જાતિની વાડી થાય તેને માંડે પૂ. મોટાભાઈના આશીર્વાં માગ્યા. તેમણે જણાયાંયું કે, વાડી તમે કરી રાકરો, વિશાળ જગ્યા પસંગ કરને. તેમાં પોતે એક લાખ રૂપિયા આપ્યો કે મિશ્નોદારા ઉદારતી આપ્યો. આ વિશાળ દર્શિ ! કેટલી બધી ઉદારતા અને જાતિ પ્રેમ !

પૂનયશ્રી નાથલુભાઈ શુદ્ધલ દ્રસ્ત તેમણે બનાવ્યું. તેમાં વિવાર્થીએને મહદ કરે. જેટલી અરજી મેં મોટાલાવી તે બધાને તેમણે મહદ કરી. આજે જે વિવાર્થીએ પગભર થઈ સુધી થયા છે. આવી તો કેટલાયને તેમણે મહદ કરી.

સ્વામિનારાયજુ સંપ્રદાયની દ્યાવાતો મંહિરોમાં ચાલે. મેં તેમને કણ્ણું કે, આવી કથાએ જાંડેરમાં

થાય તો લોકો સાચો ધર્મ સમજુ, રવામી સહજનંદનંતું નીતિમય જીવન જીવવાનો સત્તસંગી માર્ગ લોકોના જીવનમાં વણ્ણાઈ જાય. તેમણે એ વાત જાણી અને આનંદ સાચે કષ્ટ કે, પુરાણી રવામી-જગતપ્રકારશાસનાની ભાગવત સખાનું ગોડાવી છે; અને આવા પ્રવચનનો ધર્મ સ્થળે હવે ગોડાવવા તેમણે વ્યવસ્થા કરી છે. શ્રીસ્વામિનારાયણ દ્વિશતાખી મહોત્ત્સવ પણ જાહેરરીને ઉજવી, લેઝાંકલ્યાણમાં સાચ આપેલા છે. સંપ્રદાય બડાર વૈખ્યાય અને રમાર્ત, જેને અને પારસી, મુલ્કમાન અને જિસી જ્ઞાન ધર્મો તરફ તેમની દર્શિ સહીખ્યાતાની હતી; માત્ર અભ્યાસિયારીણી ભદ્રિત ઉદ્વિ સંપ્રદાયમાં તેમની હતી.

પૂ. મોટાભાઈ જનકવિદ્ધી જેવા હતા. ડાર્ટનું કામ છોડયા પણી, કોઈને કાયદાની સલાહ આપી નથી કે હજારો રૂપિયા મળવા હતાં વડીલાત કરી નથી. સાહુચિંતન એ સહગુહસ્થને ત્યાં અનેક

સગાઓ આશ્રમ પામી, ભાવીગળી ઠેકાણે પડ્યા છે. તેમનું લગ્નાણ શાશ્વતમાણ, શુદ્ધ, સરળ અને સચ્ચાટ હોય છે. સત્તસંગ પ્રદીપ વાંચીને ઇલિત થતું કે, તેઓ એક મહાન લક્ષ્મા, સાધક, ચિંતક અને શુદ્ધાતોત પુરુષ હતા. તેમના સંપર્કમાં આવવાથી માર્ગ જીવન ધર્મ બન્યું છે. અરેખર

“મરતામાં ભૂતામાં જન્મી,
જેણે ગોવિન્દના શુદ્ધ ગાયા રે;
ધન ધન રે તેના માતાપિતાને,
સદ્ગા કરી તેણે કાયારે.”

એવા પરમ ભાગવત પૂજય મોટાભાઈને અનેક વંન.

ઓઠભાઈ જિ. ભટ
તંત્રી ‘ચાચામ’ બાજવાડા, પોણીકુંઠ, વડોદરા.
પ્રમુખ, શ્રીઓહોચ્ચાંગક પ્રાચાણ વિલાર્થી
મંદિર, વડોદરા.

પૂ. મોટાભાઈના પંચશીલ

આપણી ભાગ્યી સંસ્કૃતિમાં પાંચના આંકનું આગનું અને અનુપમ મહાય છે—પંચાયતન હેવ, પંચ ત્યાં પરમેશ્વર, પંચાનન, પંચૈશ્વર, પંચમૃત ઇત્યાહિ શખડો એના દ્વાતક છે; એવું જ પંચ-શીલનું મહાય આંકનું છે. પૂ. મોટાભાઈના જીવનમાં પંચશીલ તાણવાણું નેમ વણ્ણાઈ ગયેલાં. જોદાંભાઈના જન્મી, શિનેદામાં વસી, મુંબઈ ભાણી, નડિયાદમાં વડીલાત કરતા પૂ. ઈશ્વરશ્વાલ લાલશાંકર પંચાય, સારાય સમાજના મોટાભાઈ બન્યા તે પહેલાં, એક બાહ્યાશ ધારાશાંશી તરીકે જ્યાતિ પામેલા. એ Saint Lawer તરીકે પંચાય. સૌજન્ય, વાત્સલ્ય, સંસ્કાર, પ્રેમ અને કરુણા—એ પૂ. મોટાભાઈના જીવનાં પંચશીલ હતાં. સૌજન્યમૂર્તિ મોટાભાઈ બાળકો અને નાનેરા માટે તો જાણે વાત્સલ્યના અવતાર હતા. પૂ. મોટાભાઈ સંસ્કારમૂર્તિ હતા; તો પ્રેમાવતાર

શૈતન્યને ભૂલાયે તેવા સાક્ષાત પ્રેમમૂર્તિ ગણ્યાતા. હીન હુઃખીને નેતાં જ એમના હૈયામાં દ્વા જીભરાતી, એટલે એ કારુદ્યમૂર્તિ હતા.

સાચા સગા સંતો ને સત્તસંગીઓ એવું દલતાપૂર્વક માનતા મોટાભાઈ સત્તસંગીઓના સમૂહને નેંદ્ર હરખાઈ કિંતા. એમનાં નયનોમાં પ્રેમાણુ ઉલ્લાસાતાં. માંડા સાહુઓ હોય કે સ્વજન પણ એમની શુદ્ધ્યા અતિ પ્રેમથી કરે. એમની આંગેમાં સત્તસંગી સમસ્ત માટે અનુપમ આત્મ-ભુદી. શુદ્ધ અને શુરુકુણ પ્રત્યે અનન્ય પ્રેમ, મંજાના કોઈ સભ્યને કંઈ ઉપાય આવ્યાતું સંબળે કે તસ્તજ પ્રખુ પ્રાર્થના માટે પવિત્ર બની પદાર્થી વાળીને મંત્ર જાપ કરવા જેસી જાય.

સંસ્કારમાં તો સોળ આની ને ઉપર એ વાલ

એવા મોટાભાઈ, પોતાની પ્રત્યેક ડિયામાં સંસ્કારની અનુપમ છાપ ઉપસાવતા; અને નાનામોટા સૌમાં ધર્મસંસ્કારનું સિયાન કરતા. સુંબદીથી એક એરીસ્ટર - સાલીસીટર કોઈ કોઈ આમ અંગે નડિઅાઈ મોટાભાઈને ત્યાં આવેલા. જોલવામાં, ખાવામાં, અને પહેરવેશમાં વિલક્ષણ એવા આ અફક્ટ એરીસ્ટર મહાશય, સેશન કાર્ટમાં, ધારાશાસીએ, ન્યાયમૂલિઓ અને પક્ષકારીમાં મોટાભાઈની પ્રનિધિ-માન મરતાનો જેઠને આભાજ બની ગયા. સુંદર આતિથ્ય ચાખી ચુકેલા એરીસ્ટરશ્રીને ગાડી આગળ લાવથી હારી જઈ એને પ્રથમ ગાડીમાં મેસાડી પછીથી મેસતા મોટાભાઈને એ તરતજ નમી પડ્યા અને મોટ્યા, "Really Mr. Pandya You are a Saint Lawyer." મોટાભાઈની આહિકિયા, રહેણી-કરણી, આચારવિચાર, વાણીવર્તન, ખાનીપીની એ સર્વમાં સુસંસ્કારની હોરમ પ્રસરી રહેતી.

હીન દિલિત પીડિત પ્રત્યે મોટાભાઈને સહેલેજ કરુણા જિપગતી, સંકટ સમયે, ભીડવેળા આધિન્યાધિ ને ઉપાધિમાં ડોઈપણું સસ્તંગી સુપદાય ત્યારે, મોટાભાઈનું હૈબું કરુણાથી દ્રવી વિદ્ધું. એલ્લાં નહિ પણ, તત્કાળ એને મહા કરવા હોડી જતા. નર્સંડાનો પ્રસંગ મુનિસ્વામી આજેથ ચાહ કરે છે. જગતે જતા સત્તંગીએની બસને એકસ્ટાઇટ થયો જાણી, મોટાભાઈ કષ્ણનોય

વિલંબ કૃયો વિના હવે સાહેબ સાથે સ્થળ પર હોડી ગયા અને ઇંગ પામનાર પ્રત્યેકને માટે હવા અને એરાકનો પ્રાંધ પોતાના તરફથી કરાવી હીથે. ધન્ય છે આવી કારુણ્યમૂર્તિને !!

કોઈમાં જતા મોટાભાઈએ કોઈ સારા સંન્યાસી નેથાં; એને જોજન કરાવી એને ઉપયોગી ને જરૂરી વસ્તુએ—વદ્ધ લાની આપવા જાણુભાઈને સૂચના હરી, કાર્ટમાં ગયા. યોડા મહિના પછી એ જ સંન્યાસી શિયાળાની ડંડીમાં ત્યાં થઈને જતા મોટાભાઈનો ઉપકાર માનવા પાસે આવ્યો. મોટાભાઈની આંખોમાં કરુણારસ તો દ્વારો જ હતો. સંન્યાસીને જોતાં જ મોટાભાઈ સહસ્ર જિભા થઈ આગળ આવી, એનો આદરસત્કાર કરી સંભાવના હરી. સંન્યાસી ડંડીમાં સાવ થોળું ગયા હતા તે જેઈ એમણે તત્કાળ હુકાનેથી જરૂર શાલ મંગાવીને સંન્યાસીને જોડાડી. ધન્ય છે એ કારુણ્યમૂર્તિને !!

વાતસ્વયમૂર્તિ મોટાભાઈની પ્રેમમૂર્તિ એથીએ મારી છે. સૌજન્યમૂર્તિ મોટાભાઈની સંસ્કારન્યોત્ત સત્તંગ સર્વને અગવાળે ત્યારે એમની કારુણ્યમૂર્તિ સાનંડ સ્વિમત વેરે છે. કોટિ કોટિ વંદન હુલે એ પંચશીલની મૂર્તિને !!

ડૉ. હરિપ્રસાદ ચિન્મુખન ઇંડર (અભોઈ)

પૂ. મોટાભાઈનું પ્રેરણાદ્યાચી ઉચ્ચાલુવન

શ્રીરવામિનારાયણ સંપ્રદાયની ભવ્ય ઈમારત, સંપ્રદાયનો પ્રાબુધાર લુધનતાર્યો - (૧) કંઈ ઉપાસ્ય અગ્નવહ્ન સ્વરૂપની અતન્યનિધા, (૨) કંઈહેવે કહેલા ધર્માંદેશોનું યથાર્થ પાલન, (૩) સત્તંગ એને સત્તંગીએનો પક્ષ, (૪) સહવિદ્બાનો પ્રચાર, (૫) આહરણુકત અજ્ઞાન અને (૬) રાગાતુરની પ્રેમભરી શુદ્ધીણા. આ છ બાબતો, પૂ. મોટાભાઈએ પોતાના લુધનમાં તાણાવાણા જેમ વળી લીધી

હતી. એમની ગુરુનિધા અનેડ અને આહર્ણ હતી. હુણ ઉપાસ્ય શ્રીરવામિનારાયણ ભગવાનના સ્વરૂપની એમની નિધા નિર્વિકલ્પ અને અનન્ય હતી. ભગવાનની આજ્ઞાએનું, એમણે શિક્ષાપત્રી વળેરે દ્વારા આંકેલી ધર્મભર્યોડાએનું પાલન, એ અક્ષરથઃ કરતા હતા; અને પોતાની સાથે જોડાયેલા બીજા પણ પાલન કરે એવો એ આખ્ર રાખતા હતા. સત્તંગનો પક્ષ એ જે રીતે રાખતા

હતા એ રીત આશ્રમજનક અને અદ્ભુત હતી. સહવિદ્યાનો પ્રચાર કરવો, એ એમનું લુધનવત હતું. વેર આવેલી દરેક વ્યક્તિની પ્રેર અને આઈરથી અનાડિકથી સેવા કરવી, એ એમના લુધનનો નિયમ હતો; અને માંડો માલુસ, પછી તે ગમે તે હોય, પણ એની તન, મન અને ઘનથી સેવા કરવી, એવો આદર્શનો લુધનમાં સૌ કોઈએ એમના લુધનમાંથી આદળું કરવા જેવો છે.

પુ. મોટાભાઈ ઉપર જાળવેલી છ ભાવલેનું નિરંતર અતુસંધાન રાખતા. એ પોતાના માટે કોઈ પહ, પ્રતિષ્ઠા કે માનમોટપ મેળવવાની ફરજા રાખતા ન હતા. એમને હેતુ એકજ હતો - ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણ અને ગુરુજી પ્રસન્ન થાય, એજ એક હેતુ હતો. એમની લુધનસરખિજ

મડા ઝાનોપહેશ કેવી હતી. એ બોલતા ચેડુ, પણ જે ચેડુ એવે તેમાં આપાર બળ અને પ્રભાવ વતીંતાં હતાં. કઢક શાખામાં ડેઇને ટપકો આપતાં એમને કઢી સાંકણ્યા નથી; પણ એમની આંખમાં કંઈક એવી આલા હતી, જેના પરિણામે, સામે માલુસ એમને અનુકૂળ વર્તેજ-વર્તવાનો પ્રયાસ કરેજ. એમના લુધનની નાનીમારી દરેક કિયાનો આશય એકજ વર્તાતો હતો - શ્રીલુધનારાજ રાજ થાય, ગુરુજી રાજ થાય અને સત્સંગી રાજ થાય, એજ એક એમના લુધનનો આશય હતો. એવો આશય આપણે પણ લુધનમાં સિદ્ધ કરીએ, એવું એ સરા દ્વિદ્ધિતા અને પ્રાર્થના કરતા.

ચંપકલાલ સાંકળથંડ નવેદી
(ચડાદરા)

મારા મોટાભાઈ

મારા અક્ષરનિવાસી પૂજય પિતાશ્રી ગિરિધર-લાલ દામેદર પંજ્યા, મને ઇકૃત આડ વર્ષની ઉમરનો મૂર્ખીને, સંવત ૧૯૮૮માં અક્ષરનિવાસી થયા. અમારા કુદુરુંખમાં ગળથીમાંથીજ સર્વેને એવા સંશોદ મળેલા કે, પુ. મોટાભાઈ, એક માડાન વચનસિદ્ધ હૈવીપુરુષ છે; એટલે એમને રાજ રાખીશું તો આપણું સર્વરીતે સારું થશે. એટલે નાનામોટા બધા, એમની આગળ પોતાનું સુખધૂઃખ કહેતા. એમની મધુરવાણી અને આશીર્વાંથી, પોતાનું અડખું હુઃખ તો તરતજ ઝર થયાનું અતુભવતા.

વડીલાતનાં શરૂઆતનાં વખોમાં, તેઓશ્રીની આર્થિક સ્થિતિ સામાન્ય કઢી શકાય તેવી હતી; છતાં તેવા સમયમાં પણ, પોતાનાથી બનતી મહા, તેચો દરેકને કસ્તા. મારા અભ્યાસકાળનાં અમૂર્ખથો, જને ૧૯૮૯ થી ૧૯૯૩ ના ગાળામાં, કું એમની પાસે નડીઆદમાં, ‘યાગિભૂવન’ માં રહેતો; જ્યારે પૂજય ચંદ્રલાલી (પૂજય

મોટાભાઈના ધર્મપત્ની) હૃયાત હતાં; તેમનો દરિયાવહીલ સ્વભાવ અને હસમુખવફન, આજે પણ ભૂતી શકાતાં નથી. તે સમયમાં ઘરમાં ડેઇ નોકર-ચાકર કે રસેધિયો હતા નહીં, પાણીના નળ ત્યારે નહોતા, કૃવામાંથી પાણી જેંચવાનું, વાસણો-ક્યાડા-કચરા-રસેધિ, વગેરે ઘરનાં સર્વે કામ હાથેજ કરવાનાં, અને ઘરમાં અતિથિએ અને સત્સંગીભાઈએની અવરજનર પણ એટલીજ હેવા હતાં, દરેકને પ્રેમથી જમાડવા વગેરે આતિથ્ય એટલુંજ થતું. પૂજય ભાબી, સવારમાં વહેલા જડીને સ્નાનાડિક હેવસેવાપૂળ કાર્ય પરવારીને, હંમેશાં ગડડા પ્રથમ પ્રકરણનું દુંદું વચનામૃત સુખપાઠથી બોલીજતાં. આ વચનામૃતના શખાનો સત્સંગી માત્રે લુધનમાં ઉતારવા જેવા. છે. આ વચનામૃત એમણે એમના લુધનમાં તાદૃશ્ય કરીને આલુધન સત્સંગની સેવા, તનમનથી કરીને, આતિથ્ય મોટપણે પામી ગયાં.

એમનો અભ્યાસ, ભાગ્યેજ શુજરાતી એ

ધીરજોના હથે; છતાં, આપા દિવસનું તમામ ઘરકાર્ય પરચારીને, રાતે મોડેથી, ધીમે ધીમે, ઘરનો માટે દાદર ચઢીને, મોટાભાઈની જોહિસમાં બેસાને, બધા સાંભળી શકે તે રીતે, વચ્ચનામૃત અને ભક્તચિત્તામખિ વાંચવાનેના નિયમકમ ચુક્તાં નહીં—એક એક શંહની ગેડય બેસાઠીને, ખાસે સમય લગાડીને, પોતાનેના નિયમકમ પૂરો કરીને, ચેષ્ટાનાં પદ બોલીને, પછી જ સૂતાં.

મોટાભાઈનું ગૃહસ્થલુલુલ હરેકને અનુકરણીય હતું. પોતે હરેકને જમાડીને જમવું, પંક્તિલેદ ક્યારેય કરવો નહીં, મનની મોટાઈ અને ડોરસતા રાખી, બસારો વેઠી, હરેકને ગુણ આવે તેવું વર્તન રાખવું, પોતાની ચારે તરફ આનંદિત વાતાવરણ સર્જવું, પુત્ર કલત્રાહિકમાં અનાસકત રહી, રાગદેવાહિકથી પર રહી, લુલન લુલી બાધ્ય.

સામાન્ય માનવી તરીકે પણ, મોટાભાઈ એક મહાન વિચકાલુ, મુત્સદી અને પ્રમાણિક હતા. તેઓશ્રી ભાપા ઉપર સચ્ચાટ કાળું ધરાવતા હતા. વક્કીલાતના ધંધામાં પણ અસીલો, ધારાશાખીએ અને ન્યાયાધીશોમાં, એમની પ્રમાણિક વ્યક્તિ તરીકેની છાપ હતી; અને તેથી સામાપ્નનેના અસીલ પણ, બીજુ વળતે એમનો અસીલ જન્યાના ઘણ્ણા દાખલાએ છે. તેઓ સામાન્યપણે મિતભાષી હોવા છતાં હસુલુખા (Humourous) પણ હતા. હું મશકરી એમની હાજરીમાં કોઈ કરી શકે નહિં. કોઈની નિંદા—કૃથલી થાય, તે પણ તેમને જમતાં નહીં. તેઓ કહેતા, “કોઈની નિંદા કૃથલી કરવામાં જેટલો સમય બગાડો હો તેટલો સમય, ભગવાનનું ભજન—સમરણું કરીએ તો કેમ?”

મંદળના અભ્યાસી વિદ્યાર્થીઓ, એમને ત્યા વાચવા રહેતા, તેઓને પણ એમની નિવૃત્તિના સમયમાં, અથવા રજાએમાં, વ્યર્થ સમય નિર્ગમન ન કરવા હતો, અક્તચિત્તામખિનું પારાથણું કરવા

બેસાડતા. આ અભ્યાસી વિદ્યાર્થીઓને તેઓ સૂત કહેતા, “આહાર અને નિંદા, જેટલાં વધારીએ તેટલાં વધે અને ઘરાડીએ તેટલાં ઘટે.”

એમના લુલનમાં એમણે આલુવન ‘આપરિયાહ-પણુ’ રાખેલ હતું. કોઈની પણ લેટ અગર સેવા, એમણે ક્યારેય સ્વીકારેલ નથી. કહાચ કોઈ ભૂલેચુકે પણ કાંઈ આપી ગયાની વાત પાછળાથી એમના જાલુવામાં આવે તો, તે મંહિરમાં અગર શુદ્ધજી મોટલાખી હેતા.

પોતે આલુવન સેવક તરીકે જ લુલ્યા છે. કોઈની પણ સેવા સ્વીકારની નહીં, પણ પોતે હરેકની તન, મન, ધનથી સેવાનો આદર્થ, લુલનમાં વણી હીથી હતો. કેવળ પોતાના લુલનમાં નહીં, કિંતુ પોતાના અંગત કુટુંબના સભ્યોમાં પણ એ ભાવના વણ્ણાવી હતી. “સેવકનો ઝાટો” ન હોવો લેઈએ, તેવું બતાવીને, લુલના ઘણાં વણો પર્યાત સુધી, તેઓ કોઈને પોતાનો ઝાટો પાડવા હેતા નહીં. શુદ્ધની સાથે અગર શુદ્ધની આજાથી “ગૃહ—ઝાટો” ભલે પાડવા હેતા; પણ પોતાનો અલગ વ્યક્તિત્વપણે તો નહીં!

સંવત ૨૦૦૨ ના વૈશાખમાસમાં શુદ્ધુત શ્રીધનશ્યામભાઈનો લખોત્સવ થયો. મારું લમ્પ પણ તે પછી વળ્યજ દિવસમાં હતું. મારી ઈચ્છા ખરીકે, શુદ્ધ મારા લઘનમાં પદ્ધારે. મારું લગ્ન, મોટાભાઈ અને ભાલીના હાથેજ, થનાર હતું, તેથી મેં એમની આગળ પ્રાર્થના કરી કે, આપ ‘બાઈજી’ને વિનંતી કરો કે, મારા લઘનમાં તેઓ પદ્ધારે. પરંતુ, એમણે તો મને રૂપી સંભગાવી હીધું, “સેવકનો ધર્મ શું? સ્વામિને પોતાની ઈચ્છાપ્રમાણે ન વતોવે. એમની સ્વઈચ્છાથી ભલે પદ્ધારે, પણ આપણાથી તેવું ન કહેવાય”; કે કે મારો સંકલ્પ જાણીને, હયાળુંએશી, તો અંતર્યોમીપણે કહું, “મારે નવીનને પરણાવવા આવવું છે; કેવો ઘનશ્યામ તેવો, મારે નવીન છે”.

અતિશય કૃપા કરીને પોતે પથારીને મને હૃતાર્થ કરો.

માટાભાઈની વ્યવસ્થાશક્તિ અપૂર્વ હતી. એક દેશરથ હોવા છતાં પોતે દરેક બાળતોનું જડું લક્ષ્ય રાખતા. પ્રસંગેમાં, કોણે, કચારે, શું ખાખું પીધું, શી શી ખાની છે, તે બધાને ખ્યાલ રાખતા. આજુવન, પોતે આદર્શ-રિષ્ય તરીકે લુચ્યા. સંપ્રદાયના બંને દેશમાં પોતાના સ્વાહસ્તે, ઘણી અમૃતથી સેવાઓ કરેલ હોવા છતાં પણ, કચાંય પોતાનું નામ નહીં; દરેક જગ્યાએ, પોતાના શુરુનુંજ નામ. શુરુના નામે, એક આદર્શ નમૂનેફાર દ્રષ્ટ બનાવ્યું; કેને જેઠી જાળીને, સંપ્રદાય બહારની વ્યક્તિઓ પણ અંભડને, માટાભાઈની હોરવણી લેવા આવતા.

બંનેદેશની ગારીના આચારો—સંતોમાં કેદીપણ પ્રકાસના બેહબાવ રાખ્યા વિના, અનત્યભાવથી, સેવા કરવી કરાવવી; શ્રીહરિષ્ટ્રષ્ટુમહારાજના મૂળ સ્વરૂપનુંજ ધ્યાન, ઉપાસના કરવું કરાવવું; શ્રીલક્ષ્મીનારાયણહેવમાં સ્વેચ્છેવની ભાવના, અને દરેક કાર્યનો આરંભ, એમના ચરણવિદમાં માશું નમાવીને પછીજ કરવો કરાવવો; આવકમાંથી અલિશુદ્ધ ધર્માંડી કાઠવાની, પોતાના શુરુભાઈએને, રૂપણ સમજ આપવી; સંકટ સમયમાં સંકટ નિવારણથી, છિદ્રહેવના ચરણકર્મગમણમાં મસ્તક નમાવી, પ્રાર્થના કરવી; માતા, પિતા, રોગી અને શુરુહેવની સેવા કરવી, સત્સંગમાં શૂરુવીરપણું રાખવું, ઈત્યાહિક સિદ્ધાંતોથી પોતે લુચ્યી હતાવ્યું.

સમૈયામાં હું વડતાવ શુરુલ પાસે હતો. ત્યારે, મેરિનું પરિણામ નહીંઆડ પ્રસિદ્ધ જીવાનું હોવાથી, માટાભાઈની મેં નહીંઆડ જીવાની રજ માગી. તો જીવાયમાં કલું, “હું શુરુની સેવામાં છું, તો હું પાસજ છે; પરિણામ લેવા જીવાની કાંઈ જરૂર નથી”. અને બર્પોર પછી, પાસ થયાનું પરિણામ જણાઈ ગયું.

નહીંઆદના મારા અભ્યાસકાળ દરમ્યાન, મેં કચારેય અમદાવાદ લેયેલું નહીં અને ભાઈશી બાણુભાઈ, નહીંઆદથી અમદાવાદ અભ્યાસાથે ગચેલા, અને અવારનવાર, જતા આવતા; તેથી મને પણ અમદાવાદ લેવા જીવાનું ધણું મન થઈ આવતું. તેથી મેં અમદાવાદ જીવાનું પૂછ્યું, તો જીવાય મટ્યો, “તારે અમદાવાદ ધણું જ રહેવાનું છે, શું ડામ ઉતાવળો ધાય છે?”

માટાભાઈમાં, લુચ્યને પારખવાની શક્તિ હતી—જે લુચ્યા, કેવી સ્થિતિનો હોય, તેને તેવું માર્ગદર્શન આપતા. લુચ્યનમાં કચારેય કેદીનો ઉપાર ન ભૂલવો, એ પણ એમનો એક સ્વાભાવિક શુણું હતો.

વચનામૃતમાં સત્પુરુષનાં હિંય કલ્યાણુકારી લક્ષ્મીએ વર્ણાચાર્યા છે તેવા લક્ષ્મીએયુક્ત હોવા છતાં, અતિશય નિમોનીપણુનો શુણું એમનામાં અખંડ હતો; પોતે સ્વધામમાં જીવાની તૈયારી કરી ત્યા સુધી, એમની એકવિત્તિએ કરીને, તેઓ બધાને હાથ લેઠેલી સુદ્રામંજ રહેતા હતા.

નવીનચંદ ગીરધરલાલ પંજા
(અમદાવાદ)

વિભાગ - ૨

અનુભવ મસંગો.

અનુભવ	સેખકનું નામ
I	પ. ભ. શ્રી. કલ્યાણ ભાલચંડ્ર પંડ્યા, વડોદરા.
II	પ. ભ. શ્રી. કેશવલાલ મ. લહુ, અમદાવાદ
III	પ. ભ. શ્રી. વિભાઈ જ્યંતિલાલ નિવેદી, અમદાવાદ
IV	પ. ભ. શ્રી. હિમતભાઈ મેતીભાઈ પટેલ, વડોદરા
V	પ. ભ. શ્રી. ડૉ. હરિપ્રસાદ નિ. ઠક્કર, વડોદરા
VI	પ. ભ. શ્રી. જમીયતરામ રઘુરામ વૈઘ, અમદાવાદ
VII	પ. ભ. શ્રી. ચંદ્રકાન્ત કાંતીલાલ મહેતા, સુરત
VIII	પ. ભ. શ્રી. મનુભાઈ મો. લહુ, નરીઆદ
IX	પ. ભ. શ્રી. છાન્તીલાલ બી. કોઠારી, અમદાવાદ
X	પ. ભ. શ્રી. ગીરધરલાલ દાણી, બોટાડ
XI	પ. ભ. શ્રી. ઓચિલલાલ કાર્ણીરામ દવે, લુલાવાડા
XII	પ. ભ. શ્રી. બાણુભાઈ એમ. શાહ, અમદાવાદ
XIII	પ. ભ. શ્રી. નિરંજનરાય મગનલાલ વ્યાસ, વડોદરા
XIV	પ. ભ. શ્રી. દિનેશભાઈ ચીમનભાઈ, નરીઆદ
XV	પ. ભ. શ્રી. નવનીતલાલ હેવચંદ શાહ, સુંબદ્ધ
XVI	પ. ભ. શ્રી. હવે રમલુલાલ સેમેન્ઝર, વડોદરા
XVII	પ. ભ. શ્રી. લહુ પંકજ હેવેન્રપ્રસાદ, વડોદરા
XVIII	પ. ભ. શ્રી. નિવેદી જનકપ્રસાદ જનેરીલાલ, વડોદરા
XIX	પ. ભ. શ્રી. નજલાલ દામેદરહાસ પરીમ, નરીઆદ
XX	પ. ભ. શ્રી. ભૂપેન્દ્ર વાડીલાલ શાહ, અમદાવાદ
XXI	પ. ભ. શ્રી. મથુરભાઈ પુરુષોત્તમદાસ આજા, નરીઆદ
XXII	પ. ભ. શ્રી. તુળનથાંડ્ર સદાશિવ પંડ્યા, વડોદરા
XXIII	પ. ભ. શ્રી. ધરમરામભાઈ કે. પટેલ, ભાવનગર
XXIV	પ. ભ. શ્રી. સુરુંદ્રભાઈ મ. પટેલ, વડોદરા.

એક પ્રશ્ન ? એક અર્થ ?

તા. ૧૦ જુલાઈ ૧૯૮૨ શનિવારે સવારે, પુ. મોટાભાઈની અંતિમયાત્રા નીકળી ત્યારે, એમના મૃતહેણની નનામણિને, આગળ એ બાજુથી એમના નનાભાઈ રમેશચંદ્ર અને પુત્ર બાજુભાઈએ, વચ્ચે એ બાજુથી શુદ્ધપુત્રો - ઘનશ્યામપ્રસાદ અને ઘનમીનારાયણપ્રસાદ અને પગ આગળ એ બાજુથી પીત્રો તનીભાઈ અને રાજુભાઈએ, કાંધ ઉપર જિચડી હતી. આ ગોઠવણી કરી ત્યારે, એની પૂર્વ ભૂમિકાઓએ કોઈ વિચાર કરાય નહિ હોય. પણ સહેજ વિચાર કરતાં, એ ગોઠવણી પુ. મોટાભાઈના જીવનનો સંહેદ્રા આપતી હોય તેમ લાગી.

માનવ શરીરમાં ક્રમનો એટલે વચ્ચેલો ભાગ, માથા અને પગ, આખા શરીરને ટેકારૂપ હોય છે. શુદ્ધપુત્રો એ ભાગે જિભા રહીને હાખવતા હતા કે, શુદ્ધના આધાર વિના, શુદ્ધનમાં લૌલિક કે આધ્યાત્મિક દીતે જિભા રહેવાતું નથી - ટકી શકાતું/ નથી કે, આગળ વધી શકાતું નથી. ચુવાન પાત્રો પગ આગળ જિભા રહીને હાખવતા હતા કે, પુ. મોટાભાઈના જીવનકાયને વ્યક્તિ અને સમજના ખૂબું ખૂબું શાચ્છેત સ્વરૂપ આપીને પહોંચાડવાતું કરામ અને જવાબહારી અમે સુવાનેની છે.

ઘરની બહાર, એમના મૃતહેણની નનામણિનીકળી અને નાકે આવી ત્યાં સુધીમાં ઉપર્યુક્ત છ જખાં, બીજાઓ કાંધ આપી શકે એ માટે ખસી ગયા. મૃતહેણની નનામણિની ચ્યાતરક આંખમાં આંસુઓ વહેવડાવતા અને મુખમાં શ્રીસ્વામિનારાયણ મહાનામમંત્રની ધૂન કરતા અનેક ભાઈઓએ એક લંબગોળ વર્તુળ રચાઈ ગયું. આ વર્તુળમાં, દરપાંચ મિનિટે નનામણિ લઈને ચાલનારા બહવાતા હતા. માણસેની ભીડ એટલી બધી હતીકે, નનામણિ જાણે અદ્દર સરકતી હોય, એમ લાગતું હતું.

પણ એક નવાઈનો અનુભવ થયે. હક્કેડ ચાલી રહેલી માનવમેદનીના હલરો

કંઠમાંથી, “સ્વામિનારાયણ” નામનો ધ્વનિ નીકળતો હતો. નામ મંત્રના છ અસ્ત્રો જાણે જાયે આકાશમાં ચહેતા હોય, એમ જખાંયુ. બેતલેતામાં તે આણો સામે એક શણાવલી આવેખાઈ ગઈ. આશ્રમથી આણો ચોળીને, શણાવલીના અસ્ત્રો વાંચા - આંગેલ લાયામાં એક પ્રથમી રચના થયેલી જખાઈ “SHOW ME NARAYAN?” પ્રથમો જવાન આપતા હોય તેમ, આગલી હુરોળમાં ચાલતા માણસેને જિભા રહીને, પાછળ મૃતહેણ તરફ જેઠને અંગુલિનિર્દેશ કર્યો. એ અંગુલિ નિર્દેશનો અર્થ સમજય તે પહેલાં તો, પાછલી હુરોળમાંથી ગંભીર વૈરો સાડ સંબળાયો “સ્વામિનારાયણ.” વૈરો આગળ ચાલ્યા. વળી, આકાશમાં એજ પ્રથ, એજ શણાવલિ તેજલિખિમાં અંકાયેલી જેઠ. એના અર્થ સંકેતનો વિચાર કરવામાં આવે તે પહેલાં, મધ્ય હુરોળમાંથી સેંકડો હાથો આકાશ તરફ નિર્દેશ કરતા જિચકાયા; આગલી હુરોળમાંથી વળી, હશે દિશા હાખવતી આગળિયો કરતી હેખાઈ; અને પછી, બન્ને સંકેતોના જવાબમાં જાણે પાછલી હુરોળમાંથી પ્રથેડ અવાજ સંબળાયો - “સ્વામિનારાયણ”.

માણસ ખરેખર વિચિત્ર પ્રાણી છે. મનમાંથી અને મુખમાંથી એક ક્ષણે, પ્રથ પૂછતો હતો - “શ્રી મી સ્વામિનારાયણ? - મને નારાયણ બલાવો? ” બીજુ ક્ષણે, એજ મનમાંથી અને મુખમાંથી જવાબ મળતો હતો - “સ્વામિનારાયણ”. શિક્ષિતો અને વૈજ્ઞાનિકો આજે પ્રથ પૂછે છે, “હુશ્વર કયાં છે? બલાવો.” એમને એ પ્રથનો જવાબ મળ્યો કે નહિ તેની તો ખબર નથી, પણ મને, મારા જેવા અનેકને તો ઉપરના પ્રસંગમાંથી જવાબ મળી ન ગયો છે.

કદ્યાણ ભાલચંદ પંચયા
(બાળવાડા, પોળીઝી, વડોદરા - ૧)

II

ગ્રિયમાં ગ્રિય મોટાભાઈના અનુભવો

(૧)

સને ૧૯૮૩ ના આસો વહ ૧૧ નો દિવસ હતો. એક ઘડાકાને લીધા મારા જમણા હાથની આગમી હથેળી લગભગ પા દીચ ઉડી ઉધાડી થઈ ગઈ હતી. તે દિવસે નહીંઆડ મીશન ડોસ્પીટલમાં પોણું બે કલાકના ઓપરેશન બાદ, મને રૂમ નં. ૩ ના ખાટલા પર સૂવારું હતો. ઓપરેશન વખતે અથી ઔંસ ટીચર આચોડીન નાંખી હઈ ચામડી ચેંકા લીધા હતા તેથી, મને અસદ્ય વેદના થતી હતી; જાણે કે સંગતી સગડી ઉપર મારો હાથ મૂક્યો ન હોય. દ્વારુંશ્રી શુક્રજીની સૂચનાથી મારી સારવાર માટે પુ. મોટાભાઈ ખાટલા નીચે બેઠા હતા અને મને સતત સાંત્વના આપતા હતા. કલોરોફ્રેન્ઝ સુધ્યાત્મું હોવાથી ટાંકા તૂટી ન જાય તે માટે ડાયટરે ૨૪ કલાક મને પાણી આપવાની મનાઈ ફરમાવી હતી. છતાં પોતાના નૈસર્જિક દ્વારુંપણુંની પ્રકૃતિથી પ્રેરાઈ, મારી કાકલુહીથી દ્વાર્દ્ર થઈ, અથો-અથો કલાકે અડધી ચ્યમચી પાણી આપતા હતા. એકાદશીના ૨૪ કલાક ફરમાન-તેમણે કશું આખું તો ન હતું પણ પાણીનું ટીપું સુદૂરાં લીધું ન હતું; અને ૨૪ કલાક જાયત અવસ્થામાં આપી રાત મારી સમીપે બેસી રહ્યા હતા. આવો દ્વારું સ્વભાવ અને નિઃસ્વાર્થ સેવાભાવના બીજે ભાગેજ લેવા મળે તેમ છે.

૨

૧૯૮૨માં મને વીરમગામમાં રાઇફ્લાન્ડ થયો. ત્યારે, ૪૦-૫૦ દિવસ સુધી તાવ ઉત્થેં ન હતો. પુ. દ્વારુંશ્રીના કહેવાથી તેચ્ચા મને લેવા પદ્ધાયો. તેમનાં બંદેન (એરલે કે મારાં ધર્મપત્ની)ની પાસેથી તેમણે અપણી ચ્યાખા મંગાવ્યા અને પોતાના ધીળા હાથ રૂમાલને છેડે ગાંઠ મારી

બાંધી લીધા અને કહું “બદનો તાવ જતો રહ્યો”. ખરેખર તેમજ બન્યુ. પરણું ત્યારબાદ, ૧૦-૧૫ દિવસ સુધી તેચ્ચા નહીંઆડમાં તાવથી પીડાતા રહ્યા. અન્યનું હુંમ હૂર કરવા માટે પોતાને શિર-હુંમ વહેણી લેવાની આ વૃત્તિ વિરલ સાંતમાંજ લેવા મળે તેમ છે.

૩

સને ૧૯૮૩ના ભડાક વખતે, હથેળીની સાથે મારી જમણી આંખનો કોન્ચિયા બળી ગયો હતો. ત્યારથી જમણી આંખથી હું ૩ આંગળી કે ૪ આંગળી વર્ષેનો ફરૂક લેઈ શકતો ન હતો. ઈશ્વરે-ચાથી ૧૯૮૦ની સાલમાં મને ડાણી આંખે દેખાતું બંધ થઈ ગયું. તેચ્ચા અમદાવાડ આવ્યા અને મને કહું, “ભડ ! પરમાત્માએ આ હુંમ તમારી આંખનું તેજ લઈ લેવા નથી જિલ્લું કર્યું”; અને બન્યું પણ તેમજ. વરોથી કે જમણી આંખનો કોન્ચિયા બળી જવાથી મને નલ્લું દેખાતું હતું તે આંખથી ધીમે ધીમે મને ડીક ડીક દેખાવા માંડયું; અને ૬-૮ મહિનામાં તો તે આંખની દાઢિ શક્તિ એટલી બધી વધી ગઈ કે, હું ટાઈમિસના ઘણ્ણા જીણ્ણા અક્ષરો પણ વાંચી શકું છું. વાંચક એ ન ભૂલે કે આંખના બળેલા કોન્ચિયાનો જગતમાં ડોઈજ ઉપાય નથી; સિવાયકે મરેલા માણસનો કોન્ચિયા તે જગાએ ચોહવામાં આવે. આને પણ મારી એકલી એક જમણી આંખનો કોન્ચિયા બળેલી સિથિતમાંજ છે. આ કારણે મારા સ્નેહી અને આંખની હડીના નિષ્ણાત ડા. પુરોહિત મને કહે છે, “કોન્ચિયા બળેલો છે જ; છતાં તમે આટલું સરસ વાંચી શકો છો. તે માટે ડાયટરી જગતમાં ડોઈજ ખુલાસો નથી.” આ બન્યું, તે પુ. મોટાભાઈની હ્યા અને તેમના કારા મારા ઉપર ઉત્તેલી ઈશ્વરસ્કૃપાનુંજ પરિણામ છે.

૪

આ સંપ્રદાયના તથા ખીજ સંપ્રદાયના શુરુશિષ્યોના સંબંધોમાં મેં પુ. મોટાભાઈ જેવો ખીજે હાખલો જેથો નથી. પ. પુ. હ્યાળુશ્રી વિશે ગ. પ્ર. પછ તથા ગ. મ. પછ માં ઇરમાવેલી શુરુ અત્યેની આત્મભૂક્તિ તેચોએ ખૂલ ખૂલ પ્રમાણમાં મૂર્તિમંત કરી બતાવી; તે એટલે સુધી કે, તેચો મને તેમના સગા બનેવી તરીકે એણખાવતા હતા; એટલું જ નહીં પરંતુ મારા અત્યેની તેમની મમતા અને મારા અત્યેની અતિ રસેડારેલી કરુણાદિપ અને આત્મભૂક્તિ સૌ કોઈને પ્રત્યક્ષ હેખાતાં.

પોતાના ચિંભકાળનાં શરૂઆતનાં વધોમાં પોતે શુરુની વિધવિધ સેવાઓ કરી છે—અન્યાન્યાએટ થયા હોવા છતાં, લાકડાં હાડવા જેવી સેવા છરતાં, તેચો ખ્યકાયા નથી. જેમ શ્રીનીલકંદવર્ણિઓ

શુરુની અંતરની ધૂઢાઓ જાણી સમજીને, શ્રી રામાનંદસામીની એલ આકરી કરી તેવી ઉચ્ચ પ્રકારની સેવા, પ. પુ. હ્યાળુશ્રીના જીવનકાળ હરભ્યાન તેમણે કરી હતી.

લોકોમાં કહે છે કે, અસુક વ્યક્તિનો ડેહ પડી જાય ત્યારે, “ન પૂરાય તેવી જોટ પડી”. પરંતુ ૨-૫-૧૦ વર્ષ પરી, ઘણી વખત જે વ્યક્તિને કોઈ ચાહ કરતું પણ નથી હોતું. પરંતુ પુ. મોટાભાઈ માટે તો તદ્દન સાચા અર્થમાં “ન પૂરાય એવી જોટ પડી છે,” એવું મને રસ્પદ હેખાય છે.

૬, નરનારાયણ સેસાયરી, કશનદાલ મ. બદ્દ
નવરંગપુરા, અમદાવાડ-૬ રિટાયર ડિસ્પ્રોક્ટ
જાજ (અમદાવાડ)

III

દ્યાળુ હાદાળનાં સંસ્મરણો।

(૧)

તેચોનું લક્ષ્ય ભગવાનની આજા ઉપર જ સતત રહેતું અને પરમાત્માની દરેક આજાનું અક્ષરથી પાવન પોતે ઘણીજ ચીવટથી કરતા તથા પોતાના અસંગમાં આવતા દરેકને તે પરમાત્માની આજા પાળી પોતાનું બ્રેય સાધી શકે તે માટે ચીવટપૂર્વક, સમજાવટથી સૂચન કરતા.

તેચો પત્ર લખે તેમાં પણ જણી જણી સિદ્ધાંતની વાતો ઘણી સરળરીને સમજાવતા. તેમની પાસે આવે તેને પણ દરેક વસ્તુની ધર્મ બાખત તથા ચ્યવહારની બાખત શાંકાના ખુલાસા બહુજ શાંલિથી અને સચ્ચાટરીને સમજાવી કરતા.

અમે બે ભાઈઓ C. A. થઈ જયા પણી પ્રેક્ટીસ સર્ર કરી ત્યારબાદ, મદ્રાસ પ. અ. જાયતિભાઈ પરીખના કામે જયા હતા. ત્યાં એકાડ અહવાદિયું રોડાવાનું હતું. નિંદગીમાં પહેલી જ વાર શુન્નરાતની બાહ્યાં નીકળ્યા હતા; અને

મદ્રાસ બાજુ દક્ષિણાં ઘણી જોવાલાયક સ્થળો જેવાની ઘણી ધૂઢા હતી. અને ત્યાં જેમને ત્યાં ગઢેલ તેમને પોતાનું સાધન હોવાથી, દ્યાળની સગવડ પણ હતી. પરંતુ, ત્યાં પહેંચીને, પહેંચ્યાને પત્ર હાદાળને વખતાં તેમણે અમેને પત્ર લખ્યે; તેમાં લખેલ, “જગતમાં જેવા લાયક અને જાણુના લાયક એક પરમાત્માનું સ્વરૂપ જ છે. માટે ખીજાં કહેવાતાં જેવા લાયક સ્થળો જેવાનો આજેઠ ન રાખતાં, જે કામ કરવા ગયા છો તે કામ પૂર્ણ કરી તરતજ પાછા આવશે.” આમ એક જ નાના પરંતુ સુંદર અને સચ્ચાટ વાક્યદ્વારા, અમેને અમારી કાર્ય જવાબદારી અને સમય ન બગાડવાની હિતકારી વાતોનું તેમણે ભાન કરાયું.

(૨)

તેચોશ્રીને એકવાર પત્ર જણી જણાવેલું કે, પ્રસાદીપત્ર જણી આશીર્વાદ આપશો અને અમારું

આવોક અને પરલોકમાં હિત થાય તેમ જણ્ણાવશે. તેના જવાબમાં બહુ જ સુદ્ધાસર લખેલ, “શુદ્ધ ચારિન્ય અને ઈષ્ટહેવને વિષે ઉત્તમ નિષ્ઠા તે એ કે વસ્તુ જીવના કલ્યાણ સારુ અતિ આવશ્યક છે, તેનો સતત ખ્યાલ રાખશે.”

(૩)

તેઓશ્રીની પાસે, મારી શરૂઆતની પ્રેક્ટીસ નેથી તેઠી જડપથી સારી ચાલેલી નથી તેમ લાગ્યા કરતું અને જ્યારે જ્યારે તેમની પાસે જઈને વાત કરીએ ત્યારે, તેમણે પરમાત્માનો આશ્રય રાખવાની સલાહ આપી, એક દૃષ્ટાંત આપેલ-એક બકરી હતી, તેને એક હાથીની હોસ્તી થઈ. બકરીને હાથીની હોસ્તી થઈ તેથી જંગલનાં બીજાં કોઈ પશુપક્ષીએ, જંગલી પ્રાણીએ. તેને હેરાન કરતા ન હતા; અને તે હાથી તેને સૂંધેથી જાચકી પોતાની પીડ ઉપર બેસાડતો; તેથી બકરીને જીવા આડ પરની લીલી - તાળુ રૂપણો આવા મળતી. જે બકરીને એક હાથીનો પ્રસંગ અને આશ્રય હતો તો તેનું રક્ષણ અને પોપળ થયું. તો જેને જગતનિયંત્ર પરમાત્માનો પ્રસંગ હોય, તેનું રક્ષણ અને પોપળ સારામાં સારી રીતે થાય તેમાં શાંકા જ નથી. તેઓશ્રીએ આ દૃષ્ટાંત વારંવાર આપી અમને સમજાવેલું. વળી મને તથા બીજા ઘણા બધાને તેમની બેકડ રૂમની બાજુમાં ઢાકો-છાની પૂણ-સેવાનો રૂમ છે, તેના દરવાળ પર લખેલું બોર્ડ વાંચી આવવા જણ્ણાવતા. તે બોર્ડમાં લખેલ છે કે, પરમાત્મા પર વિશ્વાસ રાખનારને કદાપિ નિશાશ થલું પડતું નથી. વળી તેઓ વારંવાર કહેતા કે, કરેક લક્ષ્મીના પરમાત્માને ભજવાની ઈચ્છા હોયછે; પણ, પ્રારંભ બળે વ્યાવહારિક હૂંઘ અને ઉપાધિઓમાંથી માણુસ નિવૃત્ત થઈ શકતો નથી. તેથી, પરમફૂપાળુ પરમાત્મા શ્રીસ્વામિનારાયણ ભગવાને અનહંદ હ્યા કરીને આશ્રિતજનો તથા અન્ય જીવોના હિત માટે શ્રીલક્ષ્મીનારાયણહેવની સ્થાપના કરી છે. જે કોઈને વ્યવહાર સંબંધી કાંઈ હુંઘ હોય, ઉપાધિ હોય,

વસ્તુ લેઈતી હોય, તો શ્રીલક્ષ્મીનારાયણહેવના દર્શને શ્રદ્ધાપૂર્વક જઈ, જે કે સંકલ્પ કરશે તેના દરેક સંકલ્પ શ્રીલક્ષ્મીનારાયણહેવ અચૂક પૂરા કરશે; સિવાય કે તે સંકલ્પ તેના હિતનો ન હોય. આ વાત કરીને તેઓ કોઈપણ સુરક્ષકલીવાળા માણુસને શ્રીલક્ષ્મીનારાયણહેવ પાસે મોકલતા.

(૪)

એક વખત હું મારા મિત્ર હરિશભાઈ ચનાભાઈ પટેલ C. A. સાથે તેમનાં દર્શને ગયો હતો. રસ્તામાં મારે અને હરિશભાઈને વાત થઈ કે, આજે દાદાળુને પૂછવું છે કે, આ હુનિયામાં ઘણા માણુસો બહુ જ ધાર્મિક હોઈ, ધર્મ પાળતા હોય છે, પરંતુ તેઓ પેસેટકે, સાધને હુંઘી હોય છે; જ્યારે ઘણા માણુસોની ડિયા તહેન નાસ્તિક જેવી હોય છે, વળી વર્તન પણ બરાબર નથી હોતું, કુલક્ષણવાળા હોય છે, છતાં તેઓની પાસે પુષ્પળ પેસો હોય છે અને તાગડાધિજા કરતા હોય છે તો તેનું શું સમજવું? ભગવાન આવું કેમ કરતા હશે? અમો જ્યારે ત્યાં ગયા અને આ વાત કરી તે તેમણે બહુ જ શાંતિથી સંભળી અને પણી બહુ જ સરસ રીતે સમજાવું. તેમણે મહાભારતનું ‘ઉદ્ઘોગપર્વ’ લાવવા જણ્ણાવું અને તેમાં વંચાવું કે, લક્ષ્મીના બે પ્રકાર છે. “હેવી લક્ષ્મી” અને “આસુરી લક્ષ્મી.” હેવી લક્ષ્મી તથા આસુરી લક્ષ્મીના લક્ષ્મીએ ફણ તેમાં જણ્ણાવેલાં તે ફણ તેમણે સરસ રીતે સમજાવેલ. હેવી લક્ષ્મી હોય ત્યાં કુદુંખમાં - ભાઈઓમાં ઘણો પ્રેમ હોય, કુદુંખ ધાર્મિક હોય, કલેશ કળિયો. હોય નહીં, શ્રીઓનું ઘરમાં ઘણું સન્માન થતું હોય અને સંપ, શાંતિ અને સમૃદ્ધિ હોય અને માનસિક શાંતિ ઘણી હોય; જ્યારે આસુરી લક્ષ્મી હોય ત્યાં ભાઈઓમાં કે કુદુંખમાં સંપ હોય નહીં, કળિયો કલેશ હોય, શ્રીઓનું સન્માન ન થતું હોય, ધર્મ હોય નહીં અને કેવળ માનસિક અશાંતિ હોય. આ વિગત તેમણે લંબાણીથી સમજાવેલી.

(૫)

એક વખત સુંબદીમાં શ્રી. રામભાઈ શીવાભાઈ પરેલને ત્યાં સભા થઈ હતી અને એક ભાઈએ તેમને સીપી પ્રશ્ન પૂછ્યો કે, જેમ કહેવાય છે કે તમે પરમાત્માના સતત સાનિધ્યમાં હો અને પરમાત્મા સાચે તમને સતત સંપર્ક રહે છે; અને પરમાત્મા હર્ષન આપે છે પણ તે તમે બધાને જલ્દાવતા કેમ નથી? ત્યારે તેમણે તેમને ઘણો સરસ ખુલાસો કરેલ તેમણે જલ્દાવેલ કે, મને આરા ગુરુજીએ કહેલ છે કે, પરમાત્મા સંખંધી

શક્તિના તે આપણી અમૃત્ય મૂડી છે તે જેને તેને કહેતા ન હરાય; જેમ કોઈ માણસ પણે ઘરેલું ધન વળે હોય છે તે જેમ તેમ બધાને ડેખાડેતો હરતો નથી, પરંતુ તિનેરીમાં કાઢ ન જાણે તેમ સુરક્ષિત રાખે છે તેમ, પરમાત્માના હર્ષન, વાત, સુખ સંખંધી બાબતો સાચવી રાખીને, હરેક વિધિત આગળ કરાય નહીં.

૧૪, ન્યુ કેમેરીયલ વિભાગ જયાલાલ
મીટિસ મોસાયટી, વિવેદી
એલીસપીન, અમદાવાદ-૫

V

પરદોડે પત્ર

પિતાતુલ્ય મારા પુનલ્ય મોટાભાઈ,

જ્ઞાપાની વાંચું તો હશે જ કે હજારોની લોકમેહનીએ આપને ઓચુભીની અંજલિ આપી. ડેરઠે શોકસભાએ થઈ ને શોકહરાવ પસાર થયા. પણ અંતરની ઉર્મિએને એણી એમાં આવેભાય!! હેણ પર કોન્ટેક્ટ કર્યો, તો રંગનંબર આવે. આપના પ્રસ્તુતાન પણી અમારા પર ખૂબ વીતી. શું કણું મોટાભાઈ આપને! વહાલી કીવી અસ્કૂરની વાત !! એ વસ્તુ વિદ્યાય ! હુયા પણ કન્દ્રાલ કથાંથી રહે ? હિલ અને હિમાગ કણુંજ ના કરે. આપે ના પાડી હતી છતાં, હુંચું બરાઈ આવું ને રહી પડાયું. ડોણ કોને છાનું રાખે ? વળની છાતી કરી વડાલાકાકાએ આચાસન આપું. પણ હાં, મોટાભાઈ, તમે ગયા કે તરફ એટાનાં પહો ગાયાં. પણી આખી રાત ખૂનજળન કર્યું. આપે તો ધારું કર્યું અને ધારું કરાવું. વિનંતી કરે ધરી નહિ. આપે ના પાંદી એટલે વિમાન કે પાલાખી નહિ પણ નનામી જ બાંધી. અંતિમ હર્ષન માટે પડાપડી થતી તેથી સુખ ખુલ્લું રાખ્યું. શું માણસ ઉમરયુંતું !! માય નહિ એટલું લોક. તમે હાર પહેરાવા હેતા નહિ પણ અત્યારે તો બધાય હાર

પહેરાવતા. ધરાઈ ધરાઈને પહેરાવતા. છેલ્લાવેતા. અમે બધાએ હેઠને ઉપાયો ને બાદાર નીકળ્યા ત્યારે ભાગીએ, હીકરીએએ ચીસાચીસ કરી મૂકીંતી. ચાંદી પૂજન કરવાની અને કાંપે લેવાની અમને બાધુભાઈએ છુટ આપેલી.

કિચાપાણીના લોકરિવાજ સુજાબ બેસાલું રાખેલું. દરસુ બારસું ને તેરસું પણ. ઘણું માણસ આવેલું ત્યારે. સંતો પણ હતા. બારમાના લાડવા ખાધા. તમને જોગના બહુ ભાવતા તેથી જોગના કથો હતા. ભીર પણ ખરી. પણ હાં, મોટાભાઈ, હાન હીથાં બહુ બાધુભાઈએ. આદ્ધાણોને મિટ લોજન, વાસણો, પાકાંસીધાં ને હક્ષિયું હેતા. ડિમતી આભરણો ને ચાંદી જેવાં ચમકતાં વાસણોના સેટ સૌને, જેન હીકરીએને સૌને સંચારી સંચારીને રમાલાભી આપતાં. ખાટલામાં ઉત્તમ ને ડિમતી સામગ્રી પૂરીંતી. વોઈગરીક પણ ખરી. ઉમરેઠ્યી શુરુકુળ આવેલું. એમને અને જમાઈએને પણ પૂજન્યા ને ઉત્તમ હાન હીથાં. પીયરીએં પણ બધાં આવ્યાંતાં. એમણે પણ સારી વહેંચાણી કરી રોક એણી કરાયો. પણ હાં મોટાભાઈ, ધરમાં માણસો ઘણું, ચાંદી માળ સુધી સ્વજનો ઘણું.

તોચ ઘર સુનું લાગે છે. ગમગીની ઘણી કશુંથ
ગમે નહિ. જરાય ચેન પડે નહિ. લાલું શું થઈ
ગશું!! ચિ. તની અને ચિ. ભગીરથ તો સાવ સૂક્ષ્માઈ
ગયા છે. ચેદું ટાનિક મોકલાવશોને મોટાભાઈ!

અને હવે તો મોટાભાઈ, પત્ર દારા મળવાનુંને !
ખડુ દૂર એઠલે ટી. વી. પર પણ ના જિલ્લાય. નાનો
હતો ને, બૂનાગડનો કરીએ જતાં રદ્દું આવતું, ત્યારે
મોટાભાઈ તમે શું કહેતા ? યાહ છેને મોટાભાઈ,
મૂંખથું થાય તો કાગળ લાખવો. ચેન પડે નહિ
તો કે ગમે નહિ. ત્યારે માંહિરે મૂર્તિ સામે નેલવું ને
પત્રમાં લખવું. આપનાં વચનાં યાહ છે તેથી
પત્ર લાખવા એકો. પણ હાં મોટાભાઈ, તમને
ચિ. પરિણારે નેથેલા, સભામાં સંતોને પીતિયાં
ચોડાડતા'તા. શુશુણું પણ નેલેજ હતા. પણ હાં,
મોટાભાઈ, તમે પ્રસ્થાન કરી ગયા છતાં, કહે છે
કે નથી ગયા એ કેમ મનાય ? તમે જ કહે
મોટાભાઈ, કાગળું કશું કરે ખડું ?

હવે તો યાહ કરવાં રહ્યાં તમે કડવેલાં હાં.
શિનોરમાં ચિ. હેઠીનાં કંનવેળાએ નોકાવિડાર
કરવા કર્યું ગયા હતાને મોટાભાઈ, કેવી મજા
કરવી'તી તમે ! નાવડીમાં એક એક કેવી ગમત
કરવતા ! મગદ, પુરી, ભજુઓ, વડાં આગડ
કરી કરી ખવડાવતા. અમે મરતી કરતા, પાણી
ઉડાડતા, તો જનોઈધારી કહેતા કે અલ્યા, ખંડું
એહું થશે, એહશું શું ? અમે કહેલું કે, આખી
નાવડી પાણીમાં છે, નાવડી એંટી થઈ ગઈ. ત્યારે
મોટાભાઈ, તમે કેવું મૂંછમાં હસતા; એ ખડું
યાહ આવે છે. માલસરમાં ચઙ્ગ કરાની ભૂદેવોને
જમાડેલા ત્યારે, નર્મદાનહીમાં નહાવા પડેલા.
તમે તરતા, અમને તરાવતા, ઊડા પાણીમાં લઈ
જઈ રૂખકી મરાવતા ને પ્રાણુયામ શીખવતા.
અમે પાણી ઉડાડતા ત્યારે કેવી મજા આવતી !
અને નાનાં છાડરાં સાચે તમે પણ અમ જેવા
ધની અમને હસાવતા, ગમત કરાવતા, નર્મદા
કાંઠાની કદાની કહી તાજુણ કરતા. એવા રમ્ય

હિવસો કયારે ભાગવાના ? પણ હાં મોટાભાઈ,
પેલું તો જૂણ યાહ આવે છે. એ બાદસુની
પંગતમાં તમે વાનગી લઈ ફરેલા. અમનેય આગાડ
કરી ગયેલા, હસતી આંખો રાખીને.

પણ હાં મોટાભાઈ, તમે ગયા ને ત્યારે અમને
ખડુ લાગી આવેલું. એક આંખે શ્રાવણું વરસે તો
બીજી આંખે બાદસો. એ લેઝ વાળળાંએ પણ આંસુ
સાચો. પણ લોકો કહે કે એ તો વરસાડ વરસ્યો.
પણ હાં, મોટાભાઈ, પેલો પ્રસંગ કેમ કુલાય !
તમે તો મોટાભાઈનું નામ સાર્થક કશું ! અમે
છાકરાં તોદાને ચઢેલાં. થીયુ, ઈન્દુભાઈ, વિનુભાઈ
સૌ. આપ કહેતા કે બરોબરીઆપણું ના
રાખીએ. પણ તોદાનમાં ભૂતી જવાતું. અન્યને
અવગાળીને હું નહાવા માટે બાધુભમાં ઘૂસી ગયે.
પતરાનો બાધુભમ શોઇએ બહારથી સાંકળ મારી
ગીધી. મં ભૂમી પાડી પણ કોઈ બચ્ચો પ્રાણી
શેનો ? બાધુભમાંથી કુરી નીકળ્યો. બહારુનો
બેટો ખરો ને ? પણ હાથ હંદેળી છોકાઈ ગઈ
લોહી ડાઢયું. તે વખતે ડો. વિનુભાઈ વેગળા,
આઈ. સી. તો ભઘુતા. પણ નાલુકમાં હતા ડો.
ગોરથનભાઈ. પાટાપંડી થઈ જાણે પોપટ પાળયો.
પરાકમીને પાછો ગોલી. થતું કે આજે આવી
અન્યું આપણું. વોર્કિંગ સ્ટીલનો પ્રેક્ટીકલ જરૂર
યવાનો. એ બીકે વાંચવાનો ડોળ કરી મેઠ હેડેવો.
સાંજે થીયુએ જૂમ મારી ત્યારે કુદુઠ્યો. પાટાવાળો
હાથ બધા જુદ્યે એવી રીતે આગળ રાખી નીચે
આવ્યો. તો હાડરા આગળ જ મોટાભાઈ તમે
ખચકાયો. ત્યારે તમે મોદ્યા, પીડાતો ખડુ થતી
હશે, ખડું ને ! જલ્દી આપવા રહે એ બીજા. તર્થાં
નીચે જઈ ભાણે એકો. યાણીમાં શીરો ને પૂરી. કહે કે
હાયે પાકે નહિતેથી મોટાભાઈએ શીરોપૂરી કરાયાં.
આખીએ માતાની મમતાથી જવરાંબું. રમા રંજન
ભોજન : સારીને બહલે શીરો ખાવા મળે એવી
ધન્યદાની કરી કયારેય મળે ખરી ? પણ આ રામ
તો એના એ.

કુરાણી જગતપ્રકારશાસણ સભામાં કહેતા કે,

રામનામે જરૂર પથરા તથ્યાતી. પણ હાં, મોટાભાઈ, પછી એ પથરા જ રહ્યાતી ને. અહિવ્યા તો કોણ જ થઈ. પરંતુ તમે તો અમ જેવા કેટલાય પથરાને તાચ્યાં. તાચ્યાં એટલુંજ બસ નહિ, પહેલ પાડી હીરામાણેક બનાવ્યા; જેની હિમત આંકદાં જવેરીઓ જઘડી પડતા. સહેજ સંપર્કમાં આવે કે બાંધ જાલો તેને તારો. એ માલસ મામૂલી રહે શેનો? સમાજમાં કે કુટુંબમાં એ પાંચમાં પુણીય એવો થાય. આપને થતું હશે કે આતો કાગળમાં પ્રશંસાનાં પુણો વેરવા બેઠા. પણ અમ પણે સમરાયુશ્ચ સિવાય હવે રહ્યું છે શું? સાવ હુંટાઈ ગયા. બધું જોઈ બેઠા. સુપ્રિમમાથી રે આવે તે પહેલાં તો જેલ પૂરો થઈ ગયો.

પણ હાં, મોટાભાઈ, પેઢી વાત તો લખવાની જ રહી જાય છે. તનીએ તસવીર બનાવરાવી છે તમારી. પૂરા કહની જિભી પ્રતિમા, ઇમમાં સામે જ ગોહરી છે, જાણે હાજરાહજૂર. મંહિરમાં તમે સંબંધવા જિલેલા ત્યારે અડપી લીધેલી. જાણે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ, આગેઝૂફ એવી જાણે હમણું બોલશે. પણ હાય હેવ! રોતાં જ રાજ્યાં. હરિપ્રસાહદાસલુ

સ્વામી ડાકોસ્થી આવી નિરાશવહને લેઈ જ રહ્યા. કહે હોં હીધી, ડોડા જાણ રહ્યા. તમને ‘ડોડા’ ડોડા કરે. પણ હાં મોટાભાઈ! ત્યાં હૈથિયુ હોય? યહ જિકાપત નહિ લેકિન બહાં તો તમબદન બદળા જાતા હૈ. જેસા સુના હૈ કી વિદ્યતનું હોતા હૈ. સંચ? પણ હાં, મોટાભાઈ, પેલા પ્રસંગે કેવી હ્યા દરીંતી! મારા પિતાજી ધામમાં ગયા ત્યારે તમે તાર કરી પાસે બોલાવ્યો. નાનો રડું બહું. સુતની જેમ સૂતકી સુતનાં આંસુ લુછ્યાં, પાણી પાઈ સાંતુલ આપણું ત્યારે ધવા વળીંતી. બાપની ઓટ તમે કરી સાલવા હીધી નહિ. બાપ જેસા તો બાપ હૈ હૈ! પણ હાં, મોટાભાઈ, સંમય થયો હવે, ધૂનનો. અક્ષરની વાટે નવપ્રસ્થાન છ બને કર્યું તું. તેથી છ વાયે રોજ હીવો કરી તમારી પ્રતિમા આગળ ધૂન ભજન કરીએ છીએ. તમે સાંભળતા તો હશોને મોટાભાઈ! ડોડિ કોટિ વંદન!!

૧. હરિપ્રસાહ ત્રિલુલન ઠકરે
દશ્વત્રાશિલ, જી-૧૦, મધુકુંજ સોસાયટી, વાડી,
વડોદરા-૧૭

IV

અલસર અદૃશ્ય થઈ ગયું

મને ચેટમાં હુખાવો ધબ્બા વખતથી થતો હુતો. તા. જી-૪-૮૮ના રોજ, મેં વડોદરાના ડૉ. ગીરીશભાઈ પટેલને બતાવ્યું. એમણે X-Ray ફોટો પડાવ્યો. અને ચેટમાં ત્રણ જગાએ અલસર છે અને તેથી વહેલી તકે જેસ્ટોટોપી એંપરેશન કરાવવાની સલાહ આપી. બીજા હિવસે, વહેલી સવારે, એંપરેશન કરાવવા સારુ અમદાવાદ જવા માટે, કુદુંબના માલુસે સાચે, હું મોટસમાં નીકળ્યો. સલ્તામાં સવારના સાતવાગે, નડીચાદ પુ. મોટાભાઈનું ડર્ચન કરવા ગયો. મને લેછને એમણે પૂછ્યું, “માટલા વહેલા કયાં જવા નીકળ્યા છો?” મેં બધી હકીજત કહી. યોગીવાર

વિચારમન રહીને એમણે કહ્યું, ‘જેસ્ટોટોપી જાણે કરાવ્યો, પણ એંપરેશન કરાવવાની જરૂર નથી. મને આશ્વય થયું. ડોક્ટરના અભિપ્રાયથી તદ્દન વિચુદ વાત એમણે કહી હતી. શું કરવું એ દિધામા પડયો. પણ અમદાવાડ જતાં સસ્તામાં મનોમન થયું કે, પુ. મોટાભાઈએ એંપરેશન કરાવવાની જરૂર નથી, એ વાત સાચી પડે તો ઘણું સારુ. મનની એવી સ્થિતિમાં હું શ્રીનિશનારાયણદેવનું દર્શન કરીને બાર વાગે ડોક્ટરને મળ્યે. એમણે X-Ray નોઈ અને મને તપાસીને જેસ્ટોટોપી કરી અને પછી કહ્યું, “તમને એંપરેશન કરાવવાની જરૂર નથી. તમને અલસર નથી; કે,

પેટમાં ગાંડો પણ નથી." ડાક્ટરના આ શખ્ફો સાંભળીને, ટેબલ ઉપર સૂતાં સૂતાં મેં નહીંઆઈની હિયામાં જેઇને હાથ લેડીને પુ. મોટાભાઈને મનેમન પ્રણામ કર્યો. અમદાવાદથી નહીંઆઈ આન્યો; અને પુ. મોટાભાઈને બધી વાત કરી. તેમણે વડતાલ શ્રીલક્ષ્મીનારાયણદેવનું દર્શન કરીને, લેટ મૂરીને પણી વડોદરા જવા છણું. એ પ્રમાણે, વડતાલ દર્શન કરી, લેટ મૂરીને હું વડોદરા પાછો આન્યો.

બીજા હિવસે, ડૉ. ગીર્નિશભાઈને જણ્યો. અને બધી ઇલેક્ટ કંડી. એ આશ્ર્યથી અવાક થઈ

ગયા. એમણે બીજા ડાક્ટર પણે ફરીથી મારા પેટને x-Ray ક્રેટો લેવડાન્યો. ફોટામાં અલસર કે ગાંડ કેાઈ રોગનાં ચિક્કો જાણ્યાં નહિં. આમ કેમ જન્યું એનો સંતોપઠારક ખુલાસો એ ડાક્ટર હણ સુધી આપી શક્યા નથી. ભગવાન અને સત્પુરુષ નિષ્કારણ હયા કરે છે ત્યારે, અશક્ય લાગતી વસ્તુ શક્ય બને છે; કારણ કે, એ સર્વકર્તાં અને હતો છે.

હિમતભાઈ માતીભાઈ પટેલ
૫, અંગરા સોસાયટી, રેસકોર્સ,
વડોદરા - ૭

VI

મુક્તરાજની જીવન અરમરના પ્રસંગો

નડિયાઈના અગ્રગંધ ધારાશાલી અ. નિ. શ્રી. ઈશ્વરલાલ લાલશાહર પંદ્યા, જે શ્રીસ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં મોટાભાઈ તરીકે જાણ્યાતા છે, તેમના અને મારા મુખ્યમાં સહવાસ હરમિયાન પ્રસંગો બન્યા હતા તે હું રજૂ કરું છું:

(૧) દી. સ. ૧૬૨૪માં, એક હિવસ સાંજના હું મુખ્યમાં શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિરે દર્શન કરવા ગયો. ત્યારે, મંહિરમાં મારો અને ઈશ્વરલાલલાલભાઈને એચાચિતો મેળાપ થયો. તે હિવસે એકાદશી હતી. હું તેમને મંહિર સામે બિહારીભાગ ચાલીમાં મારે વેર લઈ ગયો. હું ઘરમાં એકલો હોયાથી, શ્રી. ઈશ્વરભાઈ અને હું બને શ્રીઠાકોરલુનો થાળ કરતા અને પ્રસાદ લેતા. મારા ઘરમાં એક રૂમ હતી તેમાં પાછળના ખાંડમાં ગઢાના સ્વામી જ્ઞાનપ્રકાશશાસણાંએ ચિત્રરેખી શ્રીસ્વામિનારાયણ ભગવાનની પ્રતિમા હતી. એક હિવસ એ મૂર્તિની સામે શ્રી. ઈશ્વરભાઈ ધ્યાન ધરીને બેહા અને હેઠનું ભાન ભૂલી ગયા. જ્યારે હું બાહ્યરથી સાંજના વેર આન્યો. ત્યારે, મેં એમને ચત્તા પલાંઠીવાળીને સૂતેલા નેયા. હું તરતજ બહારનાં કપડાં ઉતારી,

તેમના માથાને મારા એણામાં રાખી એડો. ચાડીવારમાં તેણો ભાનમાં આન્યા. આ તેમની ભગવાનમાં લક્ષ સમાધિ હતી. કાયદાના અભ્યાસ હરમિયાન, મુખ્યમાં શુક્રપાથી, તેમને વારંવાર સમાધિ થતી.

(૨) એકબેલ. બી. પાસ થયા પણી, અમદાવાદમાં વડીલાતની સનંદ વેવા શ્રી. ઈશ્વરભાઈ આન્યા ત્યારે, હું અમદાવાદમાં હતો. તેણો અમદાવાદમાં શ્રીનનનારાયણદેવના મંહિરમાં દર્શન કરવા ગયા અને સનંદ નિજમંહિરના ઉમરામાં મૂરીને ધ્યાનસ્થ બની ગયા. એ વખતે હું એમની સાથે હાજર હતો.

(૩) શુક્રપાથી, એમને શ્રીસ્વામિનારાયણ ભગવાને અંતયાંભી શક્તિ આપી હતી; આથી તેણોને હરેકના મનની વાત જાણુવામાં આવતી. આ એમને પસંદ ન પડ્યું. એટલે, શ્રીસ્વામિનારાયણ ભગવાનની સમક્ષ રૂઢન કરીને, વિનંતી કરી કે, આ શક્તિ મારામાંથી લઈ લો. આ અસ્વીકાર હું જાણું છું ત્યાં સુધી, એમણે શુક્રાનુને

પૂર્ણા સિવાય કરેલો; પણ એ દરખાસ્તનો અસ્વીકાર કરવામાં, શ્રીહરિની અને શુદ્ધલાલની મૂડ સંમતિ એમને મળી હશેજ. શુદ્ધ પ્રત્યેની એમની નિધા અદ્ભુત હતી.

(૪) દિવસે દિવસે એમનો વડીલાતનો ધંધી વૃદ્ધિ પામ્યો. તેઓ ખોટા કેસ લેતા નહિ, અસીલ સાથે તેઓ વડીલ હી નક્કી કરતા નહિ, કેસ પણ પછી, તેઓ વડીલ હીની માગણી પણ કરતા

નહિ. આવી સહવૃત્તિના પરિષ્ઠામે, એમના અસીલા એમને ધાર્યાં કરતાં વધારે હી આપતા. એમની વડીલ તરીકેની સારી કારકિર્દી જાણીને, હાઇકોર્ટે તેમને સીધી ડિસ્ટ્રિક્ટ એન્ડ સેસન્સ જજ તરીકે નીમવાની દરખાસ્ત મૂડી, પણ હાઇકોર્ટની એ દરખાસ્તનો એમણે સાલાર અસ્વીકાર કર્યો હતો.

જમિયતરામ રખુરામ વૈધ
૭૦૩, અમદાવાદ, અમદાવાદ-૧
હાજ પટેલની પોણ, રીલીફરેડ, અમદાવાદ-૧

VII

૫. મોટાભાઈની દ્વારા અનુભવ

(૧)

સં. ૨૦૩૪ માં, સુરતના કેટલાક વૈધ્યવ આગેવાનોએ પૂર્ણ પુરાણી જગતપ્રકાશદાસલુની શ્રીમહભાગવતની ક્ષયાની યોજના કરી હતી. તે પ્રસંગે પૂ. મોટાભાઈ સુરત પદ્ધારી હતા. રાબરામ નાગરદાસની કંપનીની જગ્યા, કથાસ્થાન માટે પસંદ કરવામાં આવી હતી. એ રથળ જેતાંજ એ મોટ્યા કે, વનવિચરણ પ્રસંગે શ્રીલુભારાજે વર્ણિવેશે આ જગાએથી તાપી નહી પાર કરી દ્વારા એમ લાગે છે.

(૨)

મેં મોટાભાઈને કહ્યુ કે, મારા વડસાસુ લાંબા વખતથી પથારીવશ છે; કોઈ દવાની અસર કરી નથી, એમને અશાંતિ ઝૂણ રહે છે. હું નરીઓના પૂ. મોટાભાઈના દર્શન કરીને સુરત

જવા નીકળ્યો ત્યારે, મને એમણે એક ગુલાખતું કૂલ આપ્યું અને તે મારી વડસાસુને આપવાનું કર્યું. મેં સુરત જઈને એ કૂલ એમને આપ્યું. જાણું કોઈ અમૂલ્ય ચીજ મળી હોય તેમ, મારી વડસાસુએ એ લીધું; છાતીએ, આંખે અને માથે ચહીન્યું, અને પછી છાતી ઉપર કૂલ મૂકીને સૂઈ ગયા. એમને અપાર શાંતિ થયેલી જણ્યાઈ. પહેલાં જે અશાંતિ વતોતી હતી તે અદૃશ્ય થઈ ગઈ. બીજા દિવસે, એમણે ખૂબ શાંતિથી ભગવાન રમશ્ય કરતાં કરતાં દેહ છોડી દીધી એ અને હિંય-ગતિને પામ્યાં. આમ, પૂ. મોટાભાઈ પોતાના નાના શુરુભાઈએની સર્વપ્રકારે રક્ષા કરતા.

અંદરૂના કંતીલાલ મહેતા
સૂર્યનગર સોસાયટી ક્લિનિક નં. ૭૦
બ્લેક-૬, ગુ. હા. બોર્ડ, સહરા
દરવાજ બાંદાર, સુરત - ૧૪.

VIII

ગૃહસ્થસંતાની કૃપા

(૧)

પુ. મોટાભાઈનાં પ્રથમ હર્ષાન, ગુજરાત ફ્રેન્ડ્સ
લાસ્ટેલના પ્લેક હીની રૂમ નં. ૪૮ાં, ઈ. સ.
૧૯૨૪ના ઓગસ્ટ માસમાં મને થયો. હું તે પછી
વડોદરા સલ્સ'ગ વિદ્યાર્થી આશ્રમમાં દાખલ
થયો. ઈ. સ. ૧૯૨૬માં હું ઈન્ટર સાયન્સની
પરીક્ષામાં નાપાસ થયો. ત્યારે તેમની કૃપાદિષ્ટી
મારી રૂમ્સ ચ્રાન્ટ થઈ અને આગળ અલ્યાસ
થઈ રહ્યેલો. ઈ. સ. ૧૯૨૮માં મેં બી. એસ.સી.
પરીક્ષા આપી ત્યારે પ્રેક્ટીકલ કરતી વખતે
એમાનિયા જોસ ઉડવાથી મારી બને આપોને
છંન થઈ. આ અક્ષરમાત્રથી મારી રક્ષા થઈ, હું
બી. એસ.સી.માં પાસ થયો અને તે વર્ષ ૧૯ મારું
લગ્ન થયું ત્યારે, ચોતે જેડા લગ્નમંડપમાં
પથાયો. જાન વસોથી જેડા આવતી
હતી ત્યારે માર્ગમાં બસનું પૈડું નીકળીને હુર ગર્યું
પણ બસ છાધી પડી નહિ અને એકહમ ઉભી રહી.
અગવાન અને મિટા પુરુષો સિવાય આવી રક્ષા
બીજું કોણ કરે?

(૨)

ઇ. સ. ૧૯૫૧ માં, ચિ. ફેન્ડર D. C. Eના
બીજા વર્ષમાં નાપાસ થયો અને ડાસરા માઝી
કેનાલમાં નોકરી સ્વીકારી. નોકરી સાથે પરીક્ષા
આપવાનું ચાહું રાખયું પણ ચાર વખત નાપાસ
થયો. ત્યારે પુ. મોટાભાઈ વારંવાર ફેન્ડરને
કહેતા, “તું D. C. E. પાસ કર, હું ડેઝ્યુટી
એન્ટ્યુનીયર થઈશ; તને લુપ મળો.” આવી રીતે
પ્રોત્સાહન આપી ફેન્ડરને ભાગુવા માટે હિમત
આપી. ઈ. સ. ૧૯૫૮માં જ્યારે તેને D. C. E.
ની છેલ્લી પરીક્ષા આપવાની હતી ત્યારે, હું વા.
સા. ડેસ્ટ્રિક્ટ લાસ્ટેલમાં હતો અને તેને મારી ચાહીની
કરવાની હતી. છતા, કેવળ પુ. મોટાભાઈની હયાથી

હું સાને થયો. અને ફેન્ડર પાસ પણ થયો અને
કેમેક્ટે આગળ વધતાં તે ડેઝ્યુટી એન્ટ્યુનીયર
થયો અને લુપ પણ મળી.

હું વા. સા. ડેસ્ટ્રિક્ટ લાસ્ટેલમાં રા માટે હતો તે
વાત જણાવું. ડાસરામાં હું બારીએથી પડી
ગયો. અને મને પગે ફેન્ડર થયું; તેથી મને
અમદાવાદ ડેસ્ટ્રિક્ટ લાસ્ટેલમાં દાખલ કરવામાં
આવ્યો. આ વખતે પુ. મોટાભાઈ
ગઢા હતા. ત્યાંથી નીકળતાં તેમને અગવાન
શ્રીગોપાલાયલ મહારાજને પ્રસારીને ગુલાબને
હાર મળ્યો. પોતે અમદાવાદ એલીસબ્રિજ સ્ટેશનને
ઉત્તર્યો ત્યારે, પ. બ. એ. નિ. નવીનચંદ્ર શેડ,
તેઓશ્રીને મારી વાત કરી. તેઓશ્રી તરત જ
હવાખાનામાં આવ્યા, મને પ્રસારીને હાર આપ્યો
અને પગે હાથ ફેરવી આશીર્વાદ આપ્યો; ત્યાર
પછી મને મનથી ઘણો આરામ થયો અને શરીરનું
હંખ ઘણું ઓષ્ણ થઈ ગયું.

(૩)

આ અક્ષરમાત્ર પછી હું સાને તો થયો પણ
મને ડાસરા છોડવું ચોય લાગ્યું. મેં પુ. મોટાભાઈને
મારો વિચાર જણાયે. ત્યારે, ચોતે છાલું,
“ચિ. બાળાના લગ્ન પછી ડાસરા છૂટશે.”
ઇ. સ. ૧૯૫૮માં ચિ. બાળાના તથા ચિ. ફેન્ડરના
લગ્નોનાં કામ પણ પછી, મને ડેમાઈથી નિમણું કર્ને
પત્ર મળ્યો. હું ડેમાઈ ગયો. અને ત્યાં પાંચ વર્ષ
સુધી-નિવૃત્ત થતાં સુધી-સુખેથી રહ્યો.

ચિ. બાળાના તથા ચિ. ફેન્ડરના લગ્ન માટે
મને ઘણી ચિત્ત રહેતી હતી. પુ. મોટાભાઈ
ડાસરા આવેલા અને જ્યારે તેઓએ મારી
ચિતાની વાત આવી ત્યારે, પ. પુ. હયાળુંથી

ગુરુજીએ તેચોશ્રીને હાર પહેરાવેલે તે મને આપોને આશીર્વાદ આપ્યો અને મારી ચિત્તા કર કરી.

(૪)

હું ડાસરાથી ઉમાઈ આવ્યો તેવામાં ચિ. વિરેન્દ્રને હાથનું હાડું સળતું છાવાનું માલમ પડ્યું. હું તેને લઈને ધનસુરા ડૉ. એમ. એચ. પાસે ગયો. તેણે એકસરેથી તપાસ કરી, મને ડાઈ સર્જનની સલાહ કેવા જણાયું. આ વખતે એસ. એસ. સી. પરીક્ષા અંગે મારે પૂના જવાનું થયું હતું. હું વિરેન્દ્રને લઈને નહીંઆડ આવ્યો અને પૂ. મોટાભાઈને મારી સુરક્ષેત્રીની વાત કહી. તેચોશ્રીએ મને કહ્યું, “તું સુખેદ્યા પૂના જ. તે મને વિરેન્દ્ર સોંપ્યો છે એટલે હવે મારે એની ચિત્તા કરવાની છે.” હું પૂનાથી આવ્યો અને વિરેન્દ્રને પૂછ્યું ત્યારે તેણે કહ્યું, “તને કઈ થયું નથી. તારા મનમાંથી વહેમ કારી નાખજે - એલું કહીને મને મોટાકાડાએ હેર મોકદ્યો.” ચિ. વિરેન્દ્રના મનમાં વહેમ ન રહ્યો; મારા મનમાં પણ વહેમ ન રહ્યો, પણ ધનસુરાવાળા ડૉક્ટરને વહેમ રહ્યો હતો. થોડા સમય પછી ડૉક્ટર મને, વિરેન્દ્રને લઈને ધનસુરા આવવા કહ્યું. હું ત્યાં ગયો; તેણે ઇરીથી એકસરે લીધ્યા અને આશ્ર્ય પામી કહ્યું, “સાહેબ ! વિરેન્દ્રને કંઈજ હુંમ નથી. આવું કેવી રીતે થયું ?”

(૫)

એક વખત ચિ. વિરેન્દ્ર પૂ. મોટાભાઈ પાસે એક હતો. ત્યારે તે કદરમાં સીલીલ જગતની ઝાડિસમાં જુનિયર કલાર્ડ હતો. પૂ. મોટાભાઈએ તેને, નોકરીમાં લખિયમાં શા લાભ છે તેની બચ્ચો કરી જણાયું કે તેણે B.A. થઈ LL.B. થયું અને નોકરી છોડી વડીલાત કર્યી. આ શરૂદો કલ્યારે કહેવામાં આવ્યા ત્યારે અશક્ય જેવા લાગ્યા હતા; પણ પૂ. મોટાભાઈના વચનનું બધા પામીને તેણે B. A. પાસ કરી અને LL. B. પણ પાસ

કરી અને આને તે નોકરી છોડીને વડીલાત કરે છે.

એક વખત, પૂ. મોટાભાઈનાં હર્ષન કરી ચિ. વિરેન્દ્ર નહીંઆહથી હડર આવવા નીચેણ્યો. રસ્તામાં બસને એકસીંન્ટ થયો. અને વિરેન્દ્ર, તેની પત્ની અને પુત્ર તરણું તદ્દન સહીસલામત રહ્યાં. બસના બીજા પ્રવાસીઓને ઓછાંવતી હજી થઈ હતી અને આ કુદુંબ ઈજા વગર ગંચી ગયું તેથી, બધાને ઘણું આશ્ર્ય થયું. વિરેન્દ્રને સમજાયું કે, પૂ. મોટાભાઈનાં હર્ષન કરીને હડર આવવા નીચેણ્યો, તેથી તેની રક્ષા થઈ.

(૬)

ચિ. ન. ૧૯૬૭માં, ચિ. વિરેન્દ્ર હડરમાં હતો ત્યારે, તેના એક ભાગક પુત્રને મેનીનલાઇટીસ લાગ્ય પડ્યો. તે વડોડાની એમ. એસ. ડાયિપ્ટરમાં ગુજરી ગયો. પછી કુદુંબના બધા સભ્યોને ડૉક્ટરે પોલાવીને તપાસ કરી તો, ચિ. વિરેન્દ્રની પત્ની જ. સી. વિરખાળાને ક્ષય છે એમ જણાયું. પછી એજ ડાયિપ્ટરમાં એની સારવાર શરૂ થઈ. હરમાસે તપાસ માટે હડરથી વડોડા જવાનું શરૂ થયું. બાળક તરણું મોસાળ મોકલી હેવામાં આવ્યો, કેથી તેને ક્ષયની અસર લાગ્ય ન પડે. એવામાં એક વખત હિવાળી ઉપર ચિ. વિરેન્દ્ર અને વિરખાળા નહીંઆડ આવ્યા. પૂ. મોટાભાઈના ડાયાળું હૃદયને ચિ. વિરેન્દ્ર અને તેના કુદુંબની ખૂબ હંદા આવી. તેચોશ્રીએ વિરેન્દ્રને પોલાવીએ અને કહ્યું, “સાણં ગપુરથી હતુમાનલુંએ આ સુખડી મોકલી છે તે વિરખાળાને આપ.” વિરખાળા ત્યાં આવી તેણે સુખડી વીધી અને ખાધી. તેને પૂ. મોટાભાઈએ કહ્યું, “તને ક્ષય તદ્દન મરી ગયો છે એમ નક્કો જણાને. હવે ડવા બંધ કરી હેલે. વિરખાળાનો રોગ, આમ, તદ્દન નાખૂં થઈ ગયો અને આને પણ તે તંહરસ્ત છે.

(૭)

મારા નાના પુત્ર ચિ. મહેન્દ્ર માટે પણ પૂ.

મોટાભાઈએ જે હવા કરી છે તેની વાત હવે કહું છું. તે ઉમાઈની હાઇસ્ક્યુલમાંથી એસ. એસ. સી. પાસ થયા પછી, પુ. મોટાભાઈનાં દર્શન કરવા નહીંઆડ આવ્યો. તેઓશ્રીએ તેને દાંડાડ પોલીટેકનીકિમાં દાખલ થઈ જવા જણાવ્યું. દર વરસે સારા માર્ક્સ મેળવી તે D.C.E. માં પાસ થયો. રાજ્યાત્મકાં તેને નોકરી મળી ન હતી ત્યારે, પુ. મોટાભાઈએ આશીર્વાંદ આપી રાજ્યાત્મકાં નગરપંચાયતમાં મોકલ્યો, જ્યાં તેણે છ માસ નોકરી કરી. એટલામાં P. & T. તરફથી સુપરવાઈઝરની જગ્યા મારે તેને ઇન્ટરવ્યુ મારે મોલાવવામાં આવ્યો. શુભરાત રાજ્યના ૪૬ જેટલા ઉમેદવારોમાંથી તેની પસંદગી થઈ અને આજે તે આસીસ્ટન્ટ એન્ઝિનીયરના હોદા ઉપર છે.

(c)

હવે, મારી ઉત્તરાવસ્થામાં હું નહીંઆડ કેવી રીતે આવ્યો. તેની વાત કહું. ઉમાઈથી નિવૃત્ત થયા પછી એડિક્ષના અને રાયગઢ થઈ હું લક્ષ્મી-પુરા (એડિક્ષના પાસે) નોકરી કરતો હતો; તેવામાં એક વખત હું વડતાલ આવ્યો. મર્દિરમાં પુ. મોટાભાઈ પાસે હું બેઠો હતો; તેવામાં મારા હુઃખની વાત હોઠે આવી. મેં કહું, “મોટાભાઈ! હું ઘણો હર છું?” તેઓશ્રીએ કહ્યું, “ડા. તું હર તો ખરો.” પછી તે વર્ષના અંતે લક્ષ્મીપુરા છોડી, હું બોરસદ તાલુકાના બદલપુર ગામે આવ્યો. ત્યાંથી એક વખત ગઢપુર ગણેલો ત્યાં પુ. મોટાભાઈ પાસે જેસી મેં સંતોષ વ્યક્ત કર્યો; ત્યારે, તેઓશ્રીએ કહ્યું, “હણું તું હર છું.” એ પછી

થોડા સમયમાં જ હું નહીંઆડમાં નોકરી મેળવી શક્યો. નહીંઆડમાં પ્રથમ, અમદાવાહી દરવાજા પાસે ઘર મળ્યું હતું; પછું પછી તેઓશ્રીની હયાર્થી તેઓશ્રીના ઘરની નજીક ઘર મળ્યું. વળી એક વિદ્યાર્થી આવ્યું. મારો મારો પુત્ર હેન્ડ્ર અક્ષરનિવાસી થયો; અને મારે મારા નાના પુત્ર ચિ. મહેન્દ્ર પાસે રાજકોટ જવાનું થયું. રાજકોટમાં મારે બધી રીતે સુખ હતું, પછું પુ. મોટાભાઈથી હર હતો—એ બાખતનું હુઃખ હતું. મેં તેઓશ્રીને પત્ર દ્વારા પ્રાર્થના પાડવી અને તેઓશ્રીના અદ્ભુત પ્રતાપથી થોડા સમયમાં જ ચિ. મહેન્દ્રની બદલી થઈ અને હું નહીંઆડ પાંછો આવ્યો.

(e)

હવે, એક છેલ્દો પ્રસંગ રજૂ કરું છું. મારી મારી હીકરી અ. સી. ચિ. બાળા બધી રીતે સુખી છે પણ એક હુઃખ હતું. તેને બાળકો જીવતાં ન હતાં; પછું પ. પુ. અ. નિ. સુરજભાના આશીર્વાંદથી એક પુત્ર ઉછરીને મારો થયો. હાલ તે ૧૬-૨૦ વર્ષનો છે. બધી રીતે આંખ ઢારે એવો છે, પછું છેલ્દો ૩-૪ વર્ષથી તેની તન, મનની તંહુરસ્તી બરાબર રહેતી ન હતી. પુ. મોટાભાઈ પાસે વાત મૂકવામાં આવી અને તેઓશ્રીએ ૧૦,૦૦૦ જનમંગલના પાઠ કરાવ્યારી, લાલ્યાને તલમનની તંહુરસ્તી પ્રાપ્ત થઈ.

મનુભાઈ મે. ભક્ત
અધ્યક્ષિયા પોળને નાકે, નાગરવાડા, નહીંઆડ

૫

IX

પુ. મોટાભાઈના ઉપકારે।

(૧)

ઇ. સ. ૧૯૯૫ માં, મારા ખાતામાં ઝોડિસરની જગ્યા માટે પસંદગી કરવાનો સુંબદ્ધમાં ઈન્ટરવ્યુ હતો. હું માત્ર એસ. એસ. સી. પાસ એટલે, મારી પસંદગી થાય એવો સંભવ ન હતો. છતાં, અરજી કરી. સુંબદ્ધ ઈન્ટરવ્યુ આપવા ગયો તે પહેલાં નહીંચાહ ગયો. પણ પુ. મોટાભાઈ કલકત્તા ગયા હતા. એટલે, યોડો નિરાશ થઈને હું સુંબદ્ધ ગયો. મારા સહભાઈ, પુ. મોટાભાઈ તેજ દિવસે કલકત્તાથી સુંબદ્ધ આવ્યા હતા. તેઓથીને મેં બધી હક્કિકત કરી. મંહિરમાં દર્શન કરીને ઈન્ટરવ્યુ આપવા જવાનું કહ્યું, મેં તે પ્રમાણે કર્યું. બીજા ઘણ્યા સીનીયર માખુસને બાજુથી મૂકીને ઝોડિસરની જગ્યાએ મારી પસંદગી થઈ. મને મન નક્કી માન્યું કે, આ કેવળ પુ. મોટાભાઈની કૃપાનું જ પરિણામ છે.

(૨)

મારી કોકરીના સગપણતું કેનાથું પડતું ન

હતું; મને મુંઝવણ થતી. સને ૧૯૯૮માં મારી બહલી વડોદરા થઈ હતી; એટલે હું અમદાવાદથી વડોદરા આવળ કરતો હતો. એ વખત હું નહીંચાહ ઉત્તેં અને મારી બધી મુંઝવણ પુ. મોટાભાઈને કહી. એમણે મને શ્રીલક્ષ્મીનારાયણદેવની પ્રસારીની એક છડી આગી અને કહ્યું, વડોદરા ન જતાં, અમદાવાદ જઈને તમારી હીકરીને આ છડી આપલે અને રોજ સુધ્વાતું કહેણો. ચારેક દિવસ એને છડી સુંદરી હશે એટલામાં તો સામે ચાહીને એના હાથની માગણી આવી; અને એનું લગ્ન થઈ ગણું. મોટા પુરુષોની ઇયા માણુસની મુંઝવણ માત્ર દ્વારી નાખે છે, એ શરીરી એમને અનુસરીએ તો !

કાન્તીલાલ બી. કુંઠારી
૩૩, પુનિતનગર વિલાગ-૨,
ચોગાશ્રમ સેસાયટી પાસે,
અમદાવાદ, અમદાવાદ-૧૫

X

દ્વારા થાય છે ત્યારે

(૧)

મારા ભત્રીના હશ્વિવરલાલને સુંબદ્ધ એન્જીનીયરિંગનો અભ્યાસ કરવાની હચ્છા હતી. તેથી, એમણે સુંબદ્ધની ક્રોલેજમાં ફેર્મ ભર્યું. થાડી લાગવગ પણ લગાવી, ઈન્ટરવ્યુ માટે એને મોટાન્યો, પણ એને એન્જીનીશન ન મળ્યું. એટલે, વલલભ-વિદ્યાનગરની ક્રોલેજમાં ફેર્મ ભર્યું અને લાગવગનો પત્ર પણ મોકલ્યો. બીજા બધાનાં એન્જીનીશન ભાડેર થઈ ગયાં, પણ એનું નામ ન આવ્યું, એટલે પુ. મોટાભાઈને વિનંતી કરી. એમણે પુછ્યું, “વડતાલ શ્રીલક્ષ્મીનારાયણદેવનાં દર્શન કર્યોં ?

એમને પ્રાર્થના કરી ?” એ કહ્યું, “સુંબદ્ધ ફોર્મ ભર્યું ત્યારે, સુંબદ્ધ જતા પહેલાં, દર્શન કરવા વડતાલ ગયો હતો.” એમણે કહ્યું, “જગ્યારે કામ હોય ત્યારે પણ દર્શન કરવા ન જવ અને નમ અને નિરાલિમાની બની પ્રાર્થના ન કરો, એ ટીક નહિ. આજે કદ્રીથી જવ, થયેલી ભૂલ માટે મારી માગળે અને વિનમ્ભલાવે કહેણો, “મને તમારા સેવક હશ્વિવરલાલ મોકલ્યો છે. મારી આટી વિનંતી સ્નીકરી, એમ કહીને લળીકળીને પ્રાર્થના કરલે.” હું વડતાલ ગયો અને એમના કણા પ્રમાણે પ્રાર્થના કરી. પછી, ભત્રીના સાથે વિદ્યા-

નગર ગયો. તપાસ કરવા જરીં નાથે કોલેજમાં ગયો. ત્યારે, ડાઈ ઉપર એને એડમિશન મળ્યાની જાહેરાત મૂકી હતી. તે વાંચી, મોટા પુરુષો હ્યા કરે છે ત્યારે, એને તેથું કહ્યું પ્રારંભ હોય, તે પણ હરી જાય છે; એને પ્રતિકુળતાને ખફે અનુરૂપતા થઈ જાય છે.

(૨)

મારી એક અંખે કાળો મેતિયો ડંટ્યો હતો. મેતિયો કાળો હતો એટલે જાતજાતની વાતો સાંભળવા મળી હતી. ઓપરેશન કરાવવાનું નક્કી થયું. સગાંસંબંધીએની ઈચ્છા સુંબદ્ધ ઓપરેશન કરાવવાની હતી. મેં પૂ. મોટાભાઈને પૂછ્યું. એમણે આજુંદમાં હો. હીરાલાલ પટેલના હ્યાયાનામાં ઓપરેશન કરાવવાનું કહ્યું. એમણી આજ્ઞા માનીને, મેં આજુંદમાં ઓપરેશન કરાયું. પૂ. મોટાભાઈ

જાતે ઓપરેશન વખતે હાજર રહ્યા હું એ અંખે દેખતો થયો. બીજુ આંખે મેતિયાનું ઓપરેશન કરાવવાનું થયું ત્યારે, સગાંસંબંધાને આધીન બની, ઓપરેશન સુંબદ્ધમાં કરાવવાનું નક્કી કર્યું. ત્યારંપણી, પૂ. મોટાભાઈને પૂછ્યું ત્યારે, એ પ્રથમ થોડા ગંભીર બની ગયા, પણ પછી રાંમતિ આપી ઓપરેશન કરાવ્યા પણી, મોટાહ આવ્યો. ત્યારે થોડા વખત પછી, આંખમાં દેખાતું બંધ થયું. પૂ. મોટાભાઈને આ વખતે અગાઉથી પૂછ્યું. એમણી આજ્ઞા લઈને પણી જ હું સુંબદ્ધ ગયો. ડાક્ટર થોડી સારવાર કરી એને હું દેખતો થયો. મોટા પુરુષની આજ્ઞાનું પાલન કરવામાં થોડું મનસીપણું કરતાં કેવી સુરક્ષાદીએ આવે છે તે આ દાખલા ઉપરથી સમજાય તેમ છે.

ગીરધરલાલ દાણી (બોધાદ, સૌરાષ્ટ્ર)

XI

મારા અનુભવો

(૧)

પૂજય મોટાભાઈ સાથે પ્રથમ મેળાપ સને ૧૯૨૬માં ઉમરેદમાં પ. પૂ. હ્યાળુંથી શુરુલુના પુત્ર પૂ. લક્ષ્મિનારાયણપ્રસાહના જનેઈ વખતે થયે. ત્યાર પછી, સને ૧૯૨૭ના આપાઠ માસમાં થયેલા અદ્દમાતરની પીળા લઈ, હું નડીઅધ પહોંચ્યો. ત્યારે, એમણે જાતે મારી માવજત કરી, જેથી મારી પીળા મરી ગઈ.

(૨)

સને ૧૯૪૦માં મારે કહ્યું પ્રારંભ લોગવવાનું હશે એટલે તે બોગવાવવા મારે તેમણે મને પોતાની પાસે નિયાડ રાજ્યો. બધુ હુંખ ન થાય તેથી રાતે બોગવાન્યું. સને ૧૯૪૦માં શ્રાવણ સુંદ ચૌદ્દો નિયાઢથી વડતાલ ગયેલા ત્યા પુનર્મે સવારમાં મને એકાએક નાસુરને હુણાયો ઉપડ્યો, ગાલ કૂલી ગયો. તેથી નિયાડ આવ્યો. તે વખતે

પૂ. મોટાભાઈ જનોઈ વહેલવનો વિધિ કરતા હતા. તેમાંથી જીલા થઈ ગયા. ડાક્ટરને મોલાન્યા એને તેમણી સલાહ સુંધર અમદાવાદ લઈ ગયા. ત્યાં શ્રીનરનારાયણદેવના દર્શન કરીને જાંખના ડાક્ટર પાસે ગયા. ત્યાં ઈન્કોરેશન અપાંયું. પ.ભ. ભાઈથી શનાભાઈને ત્યાં મને રાખ્યો. પ. ભ. ભાઈ તાપીશંકર, જે તે વખતે નિયાદમાં એમને ત્યાં શુમાર્યા તરીકે કામ કરતા હતા તેમને મારી પાસે મૂક્તા ગયા. બીજી હિવસ કુંઈનું કામ કરે, વેર આવી વાળું કરે, સાંજે ક્રાસ્ટમાં અમદાવાદ આવે; શ્રીનરનારાયણદેવના દર્શન કરીને મારી અખર લે એને રાતે મેલ ટેનમાં પાછા નિયાડ આવે. આ પ્રમાણે પંડર હિવસ સુધી રોજ આવનું કરતા. એ રીતે મારું પ્રારંભ લોગવાન્યું. પછી મારી વિનંતીથી મને હવે સારુ છે; જોવી ખાતરી કરી પ. ભ. ભાઈથી તાપીશંકરભાઈને લઈ ગયા એને એમ-

ભાવાદ આવવાનો કમ બાંધ કરો.

(૩)

તા. ૧-૧-૪૧ થી હું અમદાવાદ મંહિરમાં કોઈના કામકાજ માટે સેકેટરી તરીકે નોકરીમાં રહ્યો. કામકાજની પ્રમાણિકતાથી પૂલ્યપાડ ધ. ધુ. આચાર્યશ્રી હેદે-દ્રગ્રસાદળ મહારાજની પ્રસન્નતા હતી. પરંતુ બાહુરના માલસો બહુ ખરપટ કરતા હતા; તેથી મનને અશાંતિ રહેતી હતી. તા. ૭-૧૨-૪૫ની સાંજે પૂ. મોટાભાઈ શ્રીનિરનારાયણ-હેવનાં રથન કરવા આવેલા ત્યારે વાત કરી, “એહું કદર નથી અને ખરપટ બહુ છે.” જવાબ આપ્યો કે, તમે તો શ્રીનિરનારાયણહેવનાં સેવા કરો છો એટલે કહરનો વિચાર ન કરવો; પણ ભગવાનને પગે લાગીને પ્રાર્થના કરો કે, આનાથી સારી નોકરી આપાવે. બીજા દિવસથી મેં પ્રાર્થના કરવાનું થડ કર્યું. તા. ૬-૧૨-૪૫ ના દિવસે પ્રભ્યાત ધારાશાલી શ્રી. સુણયંદ્રભાઈ આજારામ શાહ ઉપર મુંબદ્ધથી શ્રી. કનૈયાલાલ સુનશીનો તાર આવ્યો. “ઓનાનુભવલાલ ડેને જલહી મોકલો.” પૂ. મોટાભાઈની આજા લઈ, તા. ૧૦-૧૨-૪૫ની રાત્રે મુંબદ્ધ ગયો. તા. ૧૧-૧૨-૪૫ને દિવસે શ્રી. સુનશીલની ઓદ્દિસમાં ગયો, તો તેમણે ભારતીય વિદ્યાભનમાં ચીકુ એકાઉન્ટનની જગ્યાનો ચાર્ચ લેવાનો આગ્રહ કર્યો તેથી નોકરીમાં નોકાઈ ગયો.

(૪)

સને ૧૬૫૪ ના કેઠ સુદમાં મારી પત્નીને મંહવાડ આવ્યે; તેથી પ. પૂ. રથાયુદ્ધી શુદ્ધાલની દુષ્ટા ગુજરાત અમદાવાદ અને આણું ડેક્ટરને બતાવ્યું. તેમની સલાહ મુજબ નિર્યાદ પૂ. મોટાભાઈએ પોતાના ઘરે રાખી સારવાર ચાલુ કરી. જુદું ધર રાખવા ન હીધું. શ્રીહરિલની ધર્માતુસાર સને ૧૬૫૪ના શ્રાવણ સુદ સૂતમે મારા ધર્મપત્ની ધામમાં ગયાં; એમને અગ્નિસંકાર એમણે પોતે કર્યો. બળેવના દિવસે જનેઈ ન બહલાવતાં ભાહરવા સુદ ગીજના રોજ બહદરું. રમશાન-યાત્રામાં જેકે લોકો આવેલા તે બધાને તે દિવસે પોતાને ત્યાં જમાડ્યા.

(૫)

સને ૧૬૫૭માં (મારા પત્રમા વર્ષે) જુલાઈના છેલ્લા અહવાદિયામાં શ્રી. કનૈયાલાલ સુનશી મુંબદ્ધમાં શ્રીભાષુલનાથ મંહિર દૂસ્તના દૂસ્તી અને ચેરમેન નિમાતાં, તેમણે મને ભારતીય વિદ્યાભનમાંથી બાષુલનાથ જઈ તેનો વહીવટ સંભાળી લેવા સૂચના કરી. તે વળતે ત્યાંનું વાતાવરણ બહુજ ખરપટી અને કલુષિત હતું. છતાં શ્રી. સુનશીલના આગ્રહથી તે કામ સંભાળ્યું. એક મહિનાના સનિષ્ટ કામકાજથી મંહિરના દૂસ્તીઓના વિરોધી મંદળના આગેવાન સભ્યોએ પણ હું ત્યાંના મેનેજર તરીકે કાયમ કામ કરું એવા આગ્રહ કર્યો. તેથી હું મૂંઝાયો. પ. પૂ. મોટાભાઈને પત્ર લખ્યો. જવાબ આવ્યો કે, ભવનમાં પાછા જાઓ અને સાહિવર્ષે તમને નિવૃત્ત કરે તેના કરસ્તાં ભગવાન તમને અહીં રાખો ત્યાં સુધી આ નોકરીમાં ચાલુ રહેશું. ત્યારે ખ્યાલ આવ્યો કે, આતો બહુ મારા હિત માટેજ ભગવાને કર્યું છે. પછી તો બહુ વાતાવરણ સાનુકૂળ થયું. બાંધીશ વર્ષ બાષુલનાથ મંહિર દૂસ્તમાં નોકરી કરી, એસી (૮૦) વર્ષે નિવૃત્ત થયો.

(૬)

તે નોકરી દસ્યાન સને ૧૬૭૫ માં એક સરકારી ઓદ્દિસરે તેના અંગત કારણે મને નોકરી માંથી કદાવવા પ્રયત્ન કર્યો. જે બાયત પૂ. મોટાભાઈને જલ્દ્યાવતાં મને પૂછ્યું “કર્તીહતો કોણ છે ?” મેં કહ્યું, “ભગવાન છે”. ત્યારે કહ્યું, “ભગવાનને સોંપી દો”. કાર્તિક સમેતો કરીને હું મુંબદ્ધ ગયો. ત્યારે ખાંચ પડી કે, સરકારી ઓદ્દિસર તો નોકરીમાંથી કાયમના માટે સસ્પેન્ડ ગઈ ગયા છે. આશ્ર્યજનક !!

ઓનુભવલાલ કાશીરામ દવે
શ્રીજીજીપા, કોડારીવાડ, લુણાવાડ.
જી. પંચમદાલ

XII

પુ. મોટાભાઈની અપાર દ્વયા

(૧)

સ. ૧૯૩૬ના માગશર સુહ જના રોજ, મારા ડીકરા ભરતનાં લંન સુંબદી સુકામે નક્કી થયા હતાં. લંનના ત્રણ હિવસ અગાઉ, મારા સાળાના ડીકરા ચોગેશને મારા ઘરેથી રાતે જતી વખતે સખત અકરમત થયો. રાતે પુ. મોટાભાઈને તેની અભર આપી પૂછ્યું, “આ કારણે લંન મોકુડ રાખીશું?” તેઓ શ્રીએ કહ્યું, “સવારે અગિયાર વાગે હવાખાને આવીશ; તેથી મને ખાતી થઈ કે, અગિયાર વાગ્યા સુધી તો હરદીને કશો વાંધા નહિ આવે. પુ. મોટાભાઈ અગિયાર વાગે હવાખાને આવ્યા, હરદીને આખા શરીરે હાથ ફેરફેરો અને સ્વામિનારાયણ ભગવાનનું સમરણ કરવા કહ્યું; હરદીને તાત્કાલિક ઝાયદા થયો. પુ. મોટાભાઈએ અમને કહ્યું, “લંન લેલો, પણ તમારામંથી કોઈની હાજરી હરદી પાસે રાખજો.” ત્રણ હિવસ પછી, જાન સુંબદી ગઈ. લંનવિધિ સારી રીતે

XIII

પુ. મોટાભાઈ સાથેના મારા જીવનપ્રક્રષ્ટંગો

મારા કુદુંબમાં કે સગાં સંબંધીએમાં કોઈને સત્તસંગ નહિં; પણ કૃત્યારેખાથી, મારાં લંન ઉમરેઠ થયાં તેથી મને હ્યાણું શુશુલ અને પુ. મોટાભાઈનો ચોગ થયો. હતો; અવસ્થાનું તેઓશ્રીના સમાગમમાં આવતો હતો.

મારા પુત્ર ઘનશ્યામને મેનેનજાઈટીસ થતાં, નડીઓદ મહા શુન્નરાત હવાખાનામાં તેને દાખલ કર્યો હતો. ત્યારે, સારવાર કરવામાં અમે પતિ પણી સિવાય બીજું કોઈ નહિં; પણ પુ. મોટાભાઈ તેજ હિવસે સાંજના બીજા કોઈ હરદીને લેવા માટે હવાખાનામાં આવેલા, ત્યાં મને લેયો.

પતી ગયો; હસ્તમેળાપ બાર વાગ્યા પહેલાં પતી ગયો; પછી છાપા મારવા જતા હતા ત્યારે, પુ. મોટાભાઈએ કહ્યું, “શ્રીલક્ષ્મીનારાયણદેવની પ્રસારીનો હાર હું પહેલાં.” ત્યારે, પ. ભ. ભાઈ ડરિભાઈએ કહ્યું કે, બાટલી જીવણ કરવાની શી જરૂર છે? પુ. મોટાભાઈએ કહ્યું, “બાધુભાઈને પૂછો.” મેં તેમને બધી વાત કહ્યી.

લંનવિધિ સારીરીટે પતી ગયા પછીજ, ભાઈ ચોગેશની તથિયત બગડવા માંડી; અમારી જાન રાતે નવ વાગ્યાની ગાડીમાં પાછી ફરી. ત્યાર પછી, ચોગેશને હેઠ વિલીન થયો. પુ. મોટાભાઈના આશીર્વાદથી ત્રણ હિવસ પસાર થઈ ગયા અને લંન સારી પેઠે પતી ગયું.

બાધુભાઈ એમ. શાહ (પ્રાંતીજવાળા)

૧૩થી, નરનારાયણ સોસાયટી,
નવરંગપુરા, અમદાવાદ-૬

હ્યાથી પ્રેશાઈને મને બોલાવ્યો ને બધી હકીકત જાળી. પ. ભ. વડીલ મગનભાઈ પટેલ તથા પ. ભ. વડીલ કેશવલાલ શાહને અમારી મહદમાં રહેવા કહ્યું. મને કહ્યું “માણુસના હેઠનો ભરોસો નહિં, પણ ભગવાનને આગળ રાખી સારવાર સુશ્રીયા કરવી”. મને ત્યારે તેઓશ્રીના શાયદોનો મર્મ સમજાયેલો નહિં. પાછળથી સમજાયો. બીજા હિવસથી પુ. મોટાભાઈ જતે હવાખાનામાં આવવા લાગ્યા. હરદીની પથારી પાસે બેસે, ભગવાનની લીલાની વાત કરે અને પછી એક હિવસે મને અવિમન્યુષે લડેલ ચુદ્ધથી અને એમાં થયેલા મરણની વાત કહી ત્યારે, પણ એ વાતનો

અર્થ હું સમજેલો નહિ. સઘળી કાળજીબદી સારવાર છતાં, ગીજ હિવસે કારતક સુધ હના હિવસે ચિ. ઘનશ્યામે ઢેહ છોડયો. મને ત્યારે ઉપરના પ્રસંગેના અર્થ સમજાયો. એની સમશાનયાત્રામાં અને અભિન સંસ્કાર વખતે પૂ. મોટાભાઈ અન્ય સત્તસંગીએ સાથે હાજર રહ્યા. પૂર્વને પૂર્ણયાત્રમા બાકી રહેલ જોગવા આપણે ત્યા આવેલ, વગેરે વાતો કરી સાંત્વન આપેલ એ હિવસથી પૂ. મોટાભાઈની માનવતાનો મોડો શુદ્ધ મારા મનમાં વસ્તી ગયો.

(૨)

નોકરીના પંહર સતત વર્ષ બાદ, મારુ વિગુહ્ય તપાસ કરવા એક ન્યુડીશીયલ અધિકારી નિમાયા. મેં જે બન્ધું હતું તે સારી હકીકત પૂ. મોટાભાઈને નિવેદન કરી. એમણે વહ્તાલ જઈને શ્રીલક્ષ્મી-નારાયણહેવનું હર્ષન કરી અને નિર્ધૃયનું કામ એમને સેંપા હેવાની પ્રાર્થના કરવાનું કહ્યુ. મેં તે પ્રમાણે કર્યું પણ મનમાં ક્રિકાર થતો હતો. પૂ. મોટાભાઈની કરુણા ને હ્યાથી તપાસને અંતે હું અને મારા ઉપરી અધિકારીએ નિર્દોષ છૂટી ગયા.

(૩)

મારી બીજ પુન્ની ચિ. શોભાના લંન માટે ધણી જગાએ તપાસ પ્રયત્નો કર્યો, પણ સફળતા મલતી ન હતી. મેં પૂ. મોટાભાઈને બધી હકીકત કહી. મને એમણે કહ્યુ, “તમારી હીકરી છે એવો ભાવ છોડી હો, શ્રીલક્ષ્મીનારાયણહેવની હીકરી છે એમ નિશ્ચિત માનીને, એના ભાવીની

ચિંતા એમના ચરણોમાં મૂકી હો.” મેં વહ્તાલ જઈને એમની આજા પ્રમાણે ભગવાનને પ્રાર્થના કરી. ભગવાને જાણે પ્રાર્થના સંભળી હોય તેમ, લંનથી અહવાતિયામાંજ મારી સાણીના મને પત્ર એક મૂરતીયાના ફોટો-જન્માસ્કર સાથે મળ્યો. એ સુવાન લંન માટેજ લંનથી આવેલા. ધણાં બીજાં માગાં હોવા છતાં મારી હીકરીને જોઈએ અને તરસજ લંન માટેની સંમતિ હાખવી. લંનની તિથિ નક્કી થઈ ને લંનસ્થળ નડીઆઠ નક્કી કરવું પડ્યું. લંનના હિવસે માંડવારોપણ, ગણેશસ્થાપના કરી, પૂ. મોટાભાઈના હર્ષન કરવા ગયો. એમણે પહેલોજ પ્રશ્ન પૂછ્યે, “વહ્તાલ શ્રીલક્ષ્મીનારાયણહેવના હર્ષન કરી આવ્યા ? લંન નિર્વિદ્ધને પાર પડે એ માટે પ્રાર્થના કરી આવ્યા ?” એમણે કહ્યું, “હમણુંજ હર્ષન કરવા જાય.” હું હર્ષન, પ્રાર્થના કરી આવ્યો, પણ જાન આવેલી નહિ. જાન નિયત સમય કરતાં ધણી મારી આવી. બધાંના લુલ જિચા નીચા થઈ ગયેલા. કારણ પૂછતાં સંતોપકારક જવાબ ન મળ્યો. પણ પછી ખખર મળી કે, જાનની બસને ટીઓ પાસે અકસ્માત નડ્યો હતો. પણ શ્રીલક્ષ્મીનારાયણહેવે પૂ. મોટાભાઈની પ્રાર્થના સંભળીને, તે બધાંની રક્ષા કરી હતી.

મોટા પુરુષો, સામાન્ય જીવો ઉપર નિષ્કારણ હ્યા વરસાવતા હોય છે. પૂ. મોટાભાઈની હ્યાદ્યિષ્ટના કારણે જ હું સત્તસંગમાં ને સમાજમાં ટ્રી શક્યો છું, એવા એકરાર મારે કરવોજ રહ્યો.

નિર્જનરાય ભગવાલાલ બ્યાસ
“શ્રીકા”, ઉ નૂતન સોસાયટી,
સલાટવાડા, વડોદરા-૧

XIV

પૂ. મોટાભાઈ

(૧)

પૂ. મોટાભાઈ સાથે મારો પહેલો પ્રસંગ ૧૯૬૦માં તા. ૧૨-૧૨-૬૦થી થયો. અને ત્યાર બાદ, એ હિવસથી હિવસે હિવસે મારો સંબંધ વધતો ગયો. ૧૯૬૪-૬૫માં હું નડિયાહમાં રહેવા માટે આવ્યો ત્યારથી, સેનામાં સુગંધ ભયે તેમ સત્પુરુષના ચરણમાં રહેવાથી આનંદ ઉત્ત્વાસમાં હિવસે પસાર થયા. પૂ. મોટાભાઈએ જે પ્રેમ અને સથનારો આપ્યો તે મળવો સુરક્ષાં છે. એક વખત મારા પૂ. બાપુજી બિમાર હતા. તેમને અચ્ચાનક લક્ષ્યાની અસર થઈ અને પથારી વશ થયા. જે હિવસે એમને લક્ષ્યાની અસર થઈ તે હિવસે મારે મૂર્તિપ્રતિક્ષા પ્રસંગે, પૂ. મોટાભાઈ સાથે બધાર ગામ જવાનું હતું; પણ હું આણું ગયેલો. ત્યાંથી મેં ડ્રેનથી નડિયાહ જણાયું કે, ઉપરની હૃકિકત છે. નેથી પૂ. મોટાભાઈએ જણાયું કે, તમારે તમારા બાપુજીની સેવા કરવી. અને ત્યાં રોકાવાનું કલ્યું. બીજા હિવસે પૂ. મોટાભાઈ આણું આવ્યા. સાથે વડતાલથી પ્રસારીનો ઢોકારણનો હાર લાવેલા, તે મારા બાપુજીને પહેરાવ્યો. અને મારા બાપુજીને હાથે પડે અને સુધે લક્ષ્યાની સારી અને સખત અસર થયેલી. પૂ. મોટાભાઈએ ભગવાનના નામનું સમરથું કરતાં, એમના પીડાવાળાં અંગે ઉપર હાથ હૃરાવ્યો; પછી કલ્યું ચિત્તા ન કરશો; મહિનામાં સારુ થઈ જશે. ડોક્ટર જે હવા આપે તે નિયમિત કરશો. તે પ્રમાણે ડોક્ટરે આપેલી હવા અને ગોળીઓ નિયમિત લેતા હતા. ડોક્ટરને દરીથી બોલાવવાની જરૂર ન પડી. પૂ. મોટાભાઈના કદ્દા પ્રમાણે બરાબર પચીસ હિવસે મારા બાપુજીનાં અંગે પૂર્વવત સારાં થઈ ગયા. અને તે પૂ. મોટાભાઈની કૃપાની વાત કરતા હતા. સત્પુરુષની હવા આપાર છે.

(૨)

એક વખત મારે બધાર ગામ જવાનું હતું. તેથી વહેલો સવારે ૭-૧૫ વાગે પૂ. મોટાભાઈનાં દર્શને ગયેલો. અને ત્યાંથી પાછે વળતો હતો ત્યાં પૂ. મોટાભાઈએ કલ્યું કેમ ઉતાવળ છે? મેં કલ્યું, પહેલી બસમાં બધાર જણું છે; કારણું વહેલા પાછા આવી શકાય. એમણે મને એક કામ બતાયું અને કલ્યું, આટલું કામ કરીને પછી જવ. મનમાં થયું કે, ચોક્કસ બસ જશે. પણ જેણી ભગવાનની મરણ જાળી બતાવેલું કામ પતાની હું જવા માટે તેમની પાસે ગયો. ત્યારે હસ્યા અને જવ, એવી આગા આપી. હું ૭-૧૫ની બસને બહલે ૮-૧૫ ની બસમાં સવાના થયો. ચારેક ડિવોમીટર મારી બસ જિલ્લા રહી તો, ત્યાં એક બસ ઊંઘી વળી ગયેલી. તપાસ કરતાં અખર પડી કે, જે નડિયાહથી ૭-૧૫ની બસ ઉપરી હતી તેજ બસ ઊંઘી પડી છે. ઘણુંને વતા એણા પ્રમાણે ધનાંશો થયેલી. હું તો સત્પથજ થઈ ગયો. પૂ. મોટાભાઈએ મને રોક્યો તેનું કારણ સમજાયું. અને ત્યાં જિલ્લા જિલ્લા પૂ. મોટાભાઈને સંભારી મારું માણું નમી ગયું.

(૩)

હું નોકરી કરું છું. એક વખત મારે ઘર બહલવાનું થયું. પૂ. મોટાભાઈને પૂછીને એક ઘર ભાડે રાખ્યું. રહેવા ગયા બાદ, અખર પડીકે ઘર વહેલીલું છે. પૂ. મોટાભાઈના આશીર્વાદથી તે ઘરમાં તાં વર્ષ રહ્યો. મને પૂ. ભગવાનને સુંદર શ્રીલમહારાજાની મૂર્તિ આપેલી, તે પૂ. મોટાભાઈએ મને મારા ઘરના મંહિરમાં પદ્માંબુદ્ધ આપેલી. અમોને તે ઘરમાં કેદીજ ઉપાધી કે પીડા ન થઈ. મકાન માલિકને થયું કે, ઘરમાં હવે કેદી ભૂત નથી તેથી તેમણે મારી પાસે મકાન આવી

કશલું. પુ. મોટાભાઈની આજાથી અમે ખીલ મહાનમાં રહેવા ગયા. અને હોઢેક માસમાં ખબર મળી કે, મહાન માલિકની પત્નીને તે ઘરમાં રહેલા ભૂતે એક રાતે મારી નાખી અને તે ભૂત મારી સાથે એક ધીળી જિલાડીના સ્વરૂપમાં આ વર્ષ રહ્યું તે છે કૃપા સત્પુરુષની અને શ્રીલુભાગાજની.

(૪)

એક વારું પુ. કાનણ અગતે ધાલેરામાં થજ કરેલો. હું અને મારી પત્ની મારા આડ વર્ષના પુત્ર જયેશને પુ. મોટાભાઈની આજાથી એમની પાસે મૂકીને ધાલેરા જયેલા. પુ. મોટાભાઈ પૂર્ણું હુતિના હિવસે ધાલેરા આવેલ ને સાથે જયેશને લેતા આવેલા. જયેશને મને સાંપી તેચો તેમના કામમાં રોકાયા. હું પણ ખીલ કામમાં રોકાયેલો તેવામાં, પંગતમાં પીરસવા માટે ગરમાળા ડાલોમાં ભરીને મૂકેલી. જયેશ હાડાહડી કરતે હશે તે ડાલોની હડ્ઝટમાં આવ્યો. ગરમ હાળ ભરેલી ડાલો આડી પડી અને જયેશ તે ગરમ હાળમાં પડ્યો અને સખત રીતે હંટીની નીચેના ભાગથી પગ સુધી ઢાડી ગયો. પુ. મોટાભાઈએ જાદ્યું તે ત્યાં આવ્યા. ધાલેરામાં પ્રાથમિક સારવાર કરી; તેને લઈને અમે નિયાં આવ્યા અને સારવાર શરૂ કરી અને સાત જ હિવસેમાં તેને ઇજ આવી ગઈ અને હાજ્યાનો એક પણ થાથ તેના શરીરે ન રહ્યો. પુ. મોટાભાઈએ તેને જોગામાં બેસાડી હાડોરણની પ્રસારીને મગસનો લાડુ ખવડાયેલો.

મોટા પુરુષની હયાનો પાર હોતો નથી અને જીવની અવળાચંડાઈનો પાર હોતો નથી.

(૫)

મારી નોકરી હરમિયાન મારી બડલી થઈ, જ્યાં જ્યું અશક્ય અને તકલીફવાળું હતું. હું મુંઝાયો. પુ. મોટાભાઈને વાત કરી અને નોકરી છોડી હેવાની ઈંચી પ્રગત કરી. તેચોએ સલાહ આપી કે એમ કંદાળી નોકરી છોડી શકાય નહીં. તર્મે વહ્તાત જવ અને શ્રીલક્ષ્મીનારાયણુંદેવને હૃદયથી પ્રાર્થના કરશો અને જાળુવશો કે મારું જોગ થાય તેમ કરશો. દેવ હાજરાંજલર છે. હું વડાલ ગયો, પ્રાર્થના કરી, મારા કરી, પ્રકષિયા કરી, મારું કામ શ્રીલક્ષ્મીનારાયણુંદેવને સાંપી, પ્રાર્થના કરી; નિયાંક આવી પુ. મોટાભાઈને જ્ય શ્રીસ્વામિનારાયણ કહા અને ઉપરની વાત કરી. એ ચાર હિવસમાં ખબર આવી કે, હાલ બડલી બંધ રહી છે. મને આશ્રમ થયું કે, યોડા હિવસમાં કરી બડલીનો ચોર્ડર આવ્યો અને તે મારા કહેવા પ્રમાણે ન હોય; પણ તે આજદિન સુધી ચાલુ રહી છે. જ્યારે સુરક્ષાલી આવે ત્યારે શ્રીલક્ષ્મીનારાયણુંદેવને પ્રાર્થના કરવાથી સર્વ કુશળજ થાય છે. સેવકના હોય સામે સત્પુરુષ અને ભગવાન (સર્જનહાર) લેતા નથી એ વાતની મને સંપૂર્ણ શરૂઆત એકી છે.

પદેલ લિનેશભાઈ ચીમનભાઈ
કાડરભાઈની પાસે, નિયાંક

XV

પૂજ્યશ્રી મોટાભાઈ

પુ. મોટાભાઈ, પોતાના ગુરુભાઈએ, કાચિક, માન-
સિક અથવા કોઈપણ પ્રકારના હુંખમાં આવેલા તે
તેહું એમને જાળુવવામાં આવે તો, તેચોશી તેમના
હુંખમાં સંપૂર્ણપણે ભાગ લેતા અને તેમને શાંતિને
અતુભૂત કરાવતા; અને પરમાત્માના અશલનું સુખ

પણ અપાવતા. આ સંખ્યમાં મારી અંગત
અતુભૂત રણ્ણ કરતાં મને હર્ષ થાય છે:

મારાં પત્નીને ૧૯૬૦ ના માર્ચ મહિનામાં
સુમક ડેન્સરને મહારોગ થયો હતો, તેથી

સુંબદીના નિષ્ઠુત ડૉક્ટરોએ ઓપરેશન કરવાની સલાહ આપેલી પૂર્ણ મોટાભાઈએ એમને નડિયાં કથી આવવા જણાંયું. નડિયાં મીશન, ડૉસ્પીટલના મોટા ડૉક્ટરોની સલાહ લીધી. ડૉક્ટરોએ લુંબેલું રોગ છે તેમ કણું. પૂર્ણ મોટાભાઈએ શ્રીલક્ષ્મીનારાયણદેવના દર્શન કરવા વડતાલ જવાનું અને પ્રાર્થના કરવાનું કણું; તેમણે પાતે પણ શ્રીલક્ષ્મીનારાયણદેવને પ્રાર્થના કરી અને મારી પત્નીને લઈને મારી નોકરીના સ્થળ સોલાપુર જવાનું અને ત્યાં ભક્તચિત્તામણું તથા જનમંગળસ્તોત્રનો પાઠ રોજ નિયમિત કરવાનું કણું.

હું સોલાપુર આવ્યો. મારી પત્ની અભિયુક્તાં; પણ શ્રીડર્શિની કૃપાથી જાતે ભક્તચિત્તામણું અને જનમંગળસ્તોત્રનો સુખપાડ કરવા લાગ્યાં; અને વડતાલમાં શ્રીલક્ષ્મીનારાયણદેવ અને શ્રી હરિદ્રિષ્ટામણ કેવાં વચ્ચો ધારણ કરેલાં છે તેની વિગતો વારંવાર કહેવા લાગ્યાં. હું રોજ

ટેલીફોનથી પૂર્ણ મોટાભાઈને આ ખખર કહેતો. મારો ટેલીફોન લેવા માટે પૂર્ણ મોટાભાઈ એમનું પોતાનું કામ પડતું મૂકીને, પોસ્ટ એલિસમાં જતા. એક દિવસ એમણે મને ટેલીફોનમાં કણું કે, જમીનું તમારો પત્નીને શ્રીલક્ષ્મારાજ તેડવા આવ્યો. અને પછી એ દિવસે બપોરના એ મારો મારો પત્ની શ્રીડર્શિનું મંગળ સ્મરણ કરતાં કરતાં ધામમાં ગયાં.

પરમાત્મા આપણ સૌને પૂજય મોટાભાઈ કેવી રીતે જીવન જીવ્યા તેવું વર્તન, જીવન અને પરમાત્મા નિજ સમીપની સેવાનું સુખ આપે, તેવી પરમહૃપાળું પરમાત્મા સહિત તેમાંથીને નાન પ્રાર્થના.

નવનીતલાલ હેન્દ્રિંડ શાહ
C/O રતીલાલ હાશી
એઘડલાઈ બીડીંગ
એઘડલાઈ લેન્ન,
ઘાટકોપર ઇસ્ટ, સુંબદ-૪૦૦૦૭૭

XVI

પૂર્ણ મોટાભાઈની હૃપા

મારા પિતાશ્રી ધાર્યા ગુજરાતી નિધાળમાં ડેઝમાસ્ટર હતા; તેમની બહુતી સાવદ્રી થતી હેઠાથી તે પ. પૂર્ણ વાળું શ્રી ગુરુલને મલવા અને મને વડોદરા સત્સંગ વિદ્યાર્થી આશ્રમમાં દાખલ કરાયે. હતો. તે વખતે આશ્રમનું સંચાલન પૂર્ણ મોટાભાઈ કરતા હતા. તે વખતે હું અધીકર વર્ષની ડિમનો હતો. મને નાનાપણથી જ આશ્રમમાં રહેવાનું મળ્યું તે માટે હું મારી જાતને ધર્માનુભાવશાળી માનું હું. વાળું શ્રી ગુરુલ વડોદરા આશ્રમમાં પદ્ધારતા અને સત્સંગનો લાભ અમને

વિદ્યાર્થીઓને આપતા. પૂર્ણ મોટાભાઈ પોતાના ભાઈઓની પેક દરેક પ્રકારની અમારી સંભાળ રાખતા, સત્સંગ કરાવતા, કોઈ પ્રકારની મૂલ્યાંદું થાય કે મુશ્કેલી આવે ત્યારે, પૂર્ણ મોટાભાઈ માર્ગદર્શન આપતા અને મારી મુશ્કેલી દર થઈ જતી.

રમણલાલ સેમેન્ટર દવે
તલશીલા સોસાયટી બ'. ન'. દ,
વાધારીયા રોડ, વડોદરા-૧૬

XVII

વચનના પાલનથી રક્ષણ

(૧)

નાહુરસ્ત તખિયત હોવા છતાં, પૂ. દાદાજી, શ્રી. દુર્શ્વરલાલ લાલશાહાંકર પંચા, વાર્ષિકાર ઉમરેઠ જતા; અને કહેતા કે, જેમને કારણે આપણે સુખી છીએ, જેમને કારણે આપણી વાડીની વેવ લીલી છે, તેમને ત્યાં નહિ જઈએ તો કોને ત્યાં જઈશું? આ શરીર સાચવનાર એજ છે. તેમાંથી કહેતા, ‘હિમત નોંધને રે તેની મહા કરે સુરારિ.’

તા. ૧૦-૬-૮૨ ના રોજ, પૂજ્ય ધનશ્યામાલાઈને ત્યાં તેમના દીકરા વિકમલાઈનાં લખ હતાં. તા. ૬ મી એ મને તાવ આવ્યો. ડાકટરના કહેવાચી વાહી ચેક કરાયું. ત્યારે તા. ૧૦ મીની સવારે આઠ વાગ્યે અખર પરી કે, મને ટાઇફોઇડ છે. ડાકટરે ચાર હિવસ આરામ લેવા જણાયું. આ સાંભળી, મને ઘણું હુઃખ થયું. મને પૂ. દાદાજીના ઉપરના શખાના વાર્ષિક યાહ આવતા હતા. એ શખાના સહારે, ડાકટરની જૂથનાને અવગણીને હું ઉમરેઠ લખ પ્રસંગે ગયો. ત્યાંથી પાછા આવીને, જથારે મેં ડાકટરને વાત હરી ત્યારે, ડાકટર શુસ્તે થઈ ગયા અને કહ્યું, “તને ઓછામાં ઓછા દશ ગણો ટાઇફોઇડ વધી ગયો હોય.” એમણે મને કુરીથી પલડ ચેક કરાવવાનું કહ્યું. વાહીનો રીચોટ એમણે વાગ્યો. ત્યારે, એમના આશ્વર્યનો પાર રહ્યો નહિ. તેમણે મને ખબા ઉપર હુથ મૂકીને કહ્યું, “you are absolutely normal”. જે બળનો આધાર લઈને હું ઉમરેઠ ગયો હતો તેની વાત હરી ત્યારે, ડાકટર સહસા એવી જિહ્યા: “આ એક એવું સાચનું છે કે, જેની આગળ મેડિકલ સાચનું કામ કરતું નથી.”

(૨)

એક વખત મારે હેઠળામ (જિ. અમદાવાદ)

જવાનું નહી થયું. વડીલે આર્થિક દસ્તિઓ ત્યાં કામ પૂરું થયા પણી મારે મોડાસા થઈ, ગોધરા જરૂર એમ કહ્યું હતું. પણ પૂ. દાદાજીએ કહ્યું કે, હંગામથી કામ પૂરું થયે કાં નહીયાદ થઈ ગોધરા જરૂર અથવા સીધા ગોધરા જરૂર. વડીલે વાત જણી ત્યારે મને હપકો આપ્યો. હું દિલામાં પડ્યો. હું પ્રથમ તો હેઠળામથી કામ પતાવીને મોડાસા થઈને ગોધરા જતી બસમાં બેઠો; પણ પૂ. દાદાજીના શખાનો ચાહ આવ્યા. એટલે બસમાંથી જિરાને, અડધા કલાક પણી નહીયાદ જતી બસમાં જેસીને નહીયાદ થઈને ગોધરા ગયો.

ત્રીજી હિવસે, પેપરમાં વાંચ્યું કે, મોડાસા થઈને ગોધરા જતી બસ, જેમાં હું એસ્ટ્રેલીયાનો હતો, તેજ બસને અક્ષમાત નડ્યો હતો; પણ ડાઈને ઇન્ન થઈ ન હતી. પણ તેજ હિવસે બાગેર પરી નહીયાદ આવતાં બસમાં એક લાઈ મળ્યો. તેમના હાથે પ્લાસ્ટર હતું. વાતચીતમાં જાણવા મળ્યું કે, પેપરમાં આવેલી હકીકત જોતી છે. જે બસમાં હું સુસાઇન્સી કરવાનો હતો તે બસને અક્ષમાત નડતાં, વીસ હીટ જડા ખાડામાં પરી હતી અને બધા સુસાઇન્સીને ઇન્નાં થઈ હતી. તેમાં સૌથી ઓછી ઇન્ન એમને થઈ હતી—ઓછી એટલે, જે જગ્યાએ કેન્દ્રાં. એમની હકીકત સાંભળીને હું સ્તરખ થઈ ગયો. નહીયાદ જઈ, સૌ પ્રથમ પરમદ્વાપાળું પરમાત્માના સિહાસન પાસે જઈ પગે લાગ્યો. અને પરી પૂ. દાદાજીને પગે લાગવા ગયો. ત્યારે, તેમણે મને કહ્યું, “કેમ પંકજ પરમાત્માએ તારું રક્ષણ કર્યું ને?”

પંકજ હેવેન્ડ્રેસાદ ભાઈ
એ/પ ગવર્નર્સેન્ટ સ્ટાર્ક ક્વાર્ટ્સ
એંઝલનીયર્સીંગ રીસર્વ્સ કેપાઇન્ડ,
રેસકોર્સ, વડોદરા-૩૬૦૦૦૭

XVIII

કરણુભૂતિ મોટાભાઈ

પૂર્ણ મોટાભાઈએ જીવ ઉપર કરેલા ઉપકારોને તો જીવ કહી રીતે બહલો વાળી શકવાનો હતો ? એટલે ત્રણું વાગવાની દસ્તિએ નહિ, પણ કરણુભૂતિનું રમરણું કરવાની દસ્તિએ, મારો એક અનુભવ આવેણું છુ :

ઈ. સ. ૧૯૭૦ ની વાત છે, મારો મોટો પુત્ર બેંકમાં અમલકાર છે, તેના લગ્ન માટે ઘણું માગાં આવેલાં, પણ એ 'હમણું નહિ' એમ કહીને ના પાડતો હતો. એક કુદુંબનું માગું તો ત્રણું વર્ષથી પાછું 'ઠેલાતું' હતું. હું અકળાયો હતો; પણ બહલો ગણુલો અને કમાતો છોકરા, એટલે મનની વાત મનમાં શરીરાને બેસી રહેવું પડ્યું હતું.

એક દિવસ, એણે મારી પાસે આવીને કહ્યું કે, પોતે અમૃત છોકરી સાથે લગ્ન કરવા હશે છે; તમે હા કહો, એટલે લગ્ન કરો. હું મૂંજાયો. જન્માક્ષર મેળવ્યા; ચાર સારા લેશીઓએ માણું લેણથી પૂણુલીને ના કહીઃ “અનેના શુલ્કાંક માત્ર અગિયાર જ આવે છે; એ લગ્ન કરે તો એમાંથી એકનું જરૂર મૃત્યુ થાય.” મેં પુત્રને બધી વાત કરી; છોકરીના બાપને પણ વાત કરી; યોડો વખત તો બધું શાંત રહ્યું.

પણ ચોડા સમય પણી, મારા પુત્રે કરીથી એજ આખ્યા કર્યો; અને મને કહી રહ્યું, “તમે હા કહો તો ઠીક છે, નહિતો અમે લગ્ન રણસ્ટર્ડ કરવી લઇશું.” મને ભારે આધાત લાગ્યો. હું અનેના જન્માક્ષરો લઈને અને લેશીઓના

અભિપ્રાયો લઈને, પૂર્ણ મોટાભાઈને મળ્યો. બધી હડીકણ કહી, પણ હાથ લેડીને સામે એડો.

પૂર્ણ મોટાભાઈ જાગીવાર સુધી આંખો મૌચીને બેસી રહ્યા; પણી એકાએક લગ્ના. મને કહ્યું, “જનકરાય ! છોકરાને એની પુનિષ્ઠા પ્રમાણે લગ્ન કરવા હો; પણ મારા તરફથી એને એટલું જ કહેશોકે, લગ્ન કરવા અમદાવાદ બાય ત્યારે, એ સી પ્રથમ શ્રીનિનારાયણહેવતું દર્શન કરે, યથાશક્તિ બેટ આર્પણ કરે અને પણી પોતાનું લગ્ન-જીવન સુખી રહે, એવી ભગવાનને વિનભાવે પ્રાર્થના કરે.”

પૂર્ણ મોટાભાઈએ કહ્યું એટલે જન્માક્ષરો અને લેશીઓના અભિપ્રાયાને પાછા પાકીટમાં મૂકીને વડોડા આવ્યો. લગ્ન લેવામાં, મારા પુત્રે, પૂર્ણ મોટાભાઈએ કહી હતી, એ આજાનું અક્ષરરથઃ પાલન કર્યું. પૂર્ણ મોટાભાઈએ હાખવેલી કરુણાદિ અને શ્રીસ્વામિનારાયણ ભગવાનની કૃપાથી, મારો પુત્ર એના લગ્નણુવનમાં આજે સુખી હો. એને આજે એક પુત્ર અને એક પુત્રી હો.

મોટા પુણ્યો અને ભગવાન દયા કરે અને કરુણા કરેતો, કઠણુંમાં કઠણું પ્રારણ હોય તે કરી લય છે, એવું કહેવાય છે, તે વાત સાચી હો.

જનકપ્રસાદ જવેરીલાલ ત્રિવેદી
નરસિંહલુની પોણ,
નુગલભાઈ રોડનો ખાંચો,
વડોડરા - ૧

XIX

પુ. મોટાભાઈના લૌકિક તથા આધ્યાત્મિક અનુભવો

(૧)

હું સુંબદ્ર રણન્ડડ મીલમાં નોઠરી કરતો હતો. ૧૯૫૨ની સાલમાં નિયમ સુંબદ્ર અ. નિ. પ. ભ. ચુનીભાઈ પટેલની ત્યાં સત્સંગ મારેની રવિવાર મિટ્ટીંગ હતી; ત્યાવાતો પૂરી થઈ તે પછી પુ. મોટાભાઈએ કહ્યું, “તમે ખધા આજે તમારા ઘર રહેણે, હું હરેકને ત્યાં ગમે ત્યારે આવીશ; શરૂત એકે, કોઈએ મારા માટે કાંઈ બનાવવું નહિં. સાંચે દા વાગે મારે રચાં હાઈર અંડુની ચાલીમાં પુ. મોટાભાઈ પધાયો. થોડીવાર એસી એક ચમચી દ્વારા લઈ બીજાને ત્યાં પધાયો. થોડા હિવસો વિત્યા બાદ, મારી નોઠરીની બદલી મીલ તરફથી નડીઓઠ મીલમાં કરવામાં આવી. હું સુંબદ્રથી નડીઓઠ આવ્યો ત્યારે, મને ઘર લાડે મળી ગયું હતું છતાં, મને મારા કુટુંબ સહિત ૧૫ હિવસ તેમણે પોતાને ત્યાંજ, હું કુટુંબનો માલુક હોઈ તેમ રાખ્યો. પછીથી અહિં પ્રિન્ટીંગ ખાતું બંધ થતાં શેઠે મને સુંબદ્ર પાણ જવા કહ્યું. મેં ના પાડી ત્યારે, મને નવા ખાતામાં—પલીચીંગ ખાતામાં મૂકૃવામાં આવ્યો. ત્યાં પરમાત્માની કૃપાથી નવા ખાતાતું કામ સારી રીતે ક્ષાવી ગયું. થોડા સમય બાદ એક હિવસ તેઓશ્રીએ મને કહ્યું, વન્નુભાઈ તમને યાઠ છે ? “હું તમારે ત્યાં સુંબદ્ર આવ્યો. હતો ત્યારે, મને સંકલ્પ થયો કે, વન્નુભાઈ સુંબદ્રમાં કચાં રહે છે ?” ત્યારેજ, મને ખખર પડી કે મારી નોઠરીની બદલી શાથી નડીઓઠજ થઈ !

(૨)

૧૯૬૩માં મને અમવાત થયો. અધાર સાંધા જફડાઈ ગયા, ડગલું પણ ચચાય નહિં. તેઓશ્રીએ તેમની સાથે મોટરમાં અમદાવાદ લઈ જઈ શ્રીનરનારાયણદેવના દર્શન કરાવ્યા અને ગોવિં-

પ્રસાદ વૈહની હવા લેવા કહ્યું અને શ્રીનરનારાયણ-દેવની પ્રસાહિતું જળ પીવાતું કહ્યું. મને આમ-વાત મટી ગયો. ત્યારે તેઓશ્રીએ કહ્યું કે, તમારો હેહ રહે એવું ન હતું. પરમાત્માએ તમારા ૭૫૨ હયા કરી હેહ રાખ્યો છે તો, હવે ભજન પૂર્ણ કરશો. મારા સાળા ડૉક્ટરે પણ કહ્યું હતું કે, તમે જીવ્યા એ એક અમન્તકાર છો.

(૩)

એક વાર એક સંન્યાસી જેવો બાવો પુ. મોટાભાઈને ઘેર આવ્યો. શિયાળાનો હિવસ હતો, તેણે ગરમ ધાખળાની માગણી કરી. પુ. મોટાભાઈએ મને જોલાવીને કહ્યું, કો આ પૈસા, ગરમ ધાખળો બજારમાંથી એમને લાવી આપો. મેં ધાખળો લાવીને સંન્યાસીને આપ્યો.

(૪)

પુ. મોટાભાઈની ઓફિસમાં એક પ્રાક્ષણ ઢંડીના હિવસામાં આવ્યો. હતો. તેને જેઠ તેમણે કહ્યું, “તમને ઢંડી લાગતી નથી ?” પુ. મોટાભાઈએ તરસજ બજારમાંથી ગરમ સ્વેટર મંગાવી, તેને આપ્યું હતું. મોટાદાના સત્સંગી પ્રાક્ષણે અમદાવાદ મેતિયાતું એપરેશન કરાવ્યું હતું. તેણે રૂ. ૪૦૦૦ તેમાં હેવું થઈ ગયું હતું. તેણે પુ. મોટાભાઈ પાસે તે રકમ માટે માગણી કરી. તરસજ, તેઓશ્રીએ રૂ. ૪૦૦૦ એમ. એઓ. થી મોકલી આપ્યા હતા.

(૫)

મારાં પલ્નીએ હીનાળી પહેલાં વાસણું સાંકે કરી દાઈરમાં મૂક્યાં હતાં. હું ઘેર ન હતો ત્યારે, દાઈર ઉત્તરવા જતાં તે પડી ગયાં અને બેભાન થઈ ગયાં. પાડોશીએ પુ. મોટાભાઈને ખખર

આપી કે તરતન તેચોશ્રી આવ્યા. ડૉક્ટર આઈ. ચી. પ્રેલને બોલાવ્યા. ડૉક્ટર કહ્યું, “માથામાં તડ પડી છે, દવાખાનામાં દાખલ કરવાં પડશે.” ત્યારે પૂ. મોટાભાઈએ કહ્યું, ઘરમાં કોઈ નથી, તેથી તેમને વેર દવા કરો તો સારું. પંદર દિવસ વેર સારવાર કરાવી. સારું થઈ ગયું. મને તેચોશ્રીએ કહ્યું, “પરમાત્માના આશ્રયે ને રહે છે, તેનું પરમાત્મા સારુંજ કરે છે અને રક્ષણું કરે છે.”

(૬)

ક્રિસ્તાબ્દી ઉત્સવ પૂરો થયા પણ, તેચોશ્રી અમને વારંવાર કહેતા, “વચ્ચનામૃતમાં પરમાત્મા રહે છે કે, પાંચ વાતનું અમને નિર્ણય અનુસંધાન રહે છે—“આ ઘડીએ અને આ ક્ષણું આપણે મરી જવું છે. આને તમે બધા કોઈ દિવસ વિચાર કરો છો? તમારા જીવનમાં આજનો દિવસ કે ગયો તે પાછો આવવાનો છે?” એમની આ વાતો આજે ચાડ આવે છે અને આંખમાંથી આંસુ સરી પડે છે.

(૭)

પ. પૂ. ગુનજીવનદાસલુણ્વામાં ધામમાં જતા

પહેલાં બિમાર હતા; અને હેઠિક હુઃખ થતું હતું. કોઈ ભાઇએ પૂ. મોટાભાઈને પ્રશ્ન પૂછ્યો કે, સ્વામીને આમ કેમ? ત્યારે તેચોશ્રીએ જવાબ આપ્યો કે, ગમે તેવો સુક્તા માણન હોય, પણ પરમાત્મા આગળ બધાજ અસમર્થ છે; નાથેલો બળન જેમ ચાલે તેમ આપણે પરમાત્માના નાથેલા છીએ—દાસ છીએ.

(૮)

કોઈ પણ વ્યક્તિ વ્યાવહારિક હુઃખ માટે આવે ત્યારે, તેઓ કાયમ કહેતા કે, પરમાત્મા શ્રીરઘ્નારાચણું ભગવાને આપણા ઉપર કૃપા કરી, શ્રીલક્ષ્મીનારાચણું હેઠ, શ્રીગોપીનાથલું હેવ વળેરે પદ્ધરાયા છે; ત્યાં જઈ પ્રાર્થના કરો તો તમારું હુઃખ હુર થશે. તમારી પ્રાર્થના તમારા હિતમાં હશે તો, જરૂર સાંભળશે. તેચોશ્રી કહેતા કે, લાયકાત હોય તો, પરમાત્મા જરૂર આપણી સાચે વાતો કરે.

વાણિયા પોળ,

નહીંચાદ

પ્રજલાલ દામેદરદાસ પરીખ

XX

વન્દે મહાપુસ્પ તે ચરણારવિન્દમ् ।

(૧)

શ્રીરઘ્નારાચણ સંપ્રદાયનો યોગ મને મોસાગ પક્ષમાંથી થયો. મારા મામા અ. નિ. પ. ભ. મનુભાઈ જે. શાહ કારા હું પૂ. મોટાભાઈના સંપર્કમાં આવ્યો—અંગે મારા સલેમોટું ક્રણ મહયું. ઈ. સ. ૧૯૭૭માં સરકારી નોકરીમાં મારી સૂરતથી નડીયાદ બહદી થઈ અને પૂ. મોટાભાઈના દર્શિન સમાગમનું ચાર વર્ષ સુધી સફ્ફૂલ્ય સંપર્કથું; માનવલુણના ચાર પુરુષાર્થ—ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ સિદ્ધ કરવાનો પ્રયાસ કરવાની એક સુંદર તક સાંપરી. શ્રીલુણ સાચે પૂ. મોટાભાઈને સાક્ષાત્કાર સંબંધ હતો, તેનો

અનુભવ મને એક વાર થઈ ગયો. એ વર્ષ પહેલાં અમહાવાહમાં મારા મામા અ. નિ. વાડીલાલ જે. શાહ માંદા પડ્યા. ઉપચારો કરતાં પણ તેમની તથિયત હિન્પતિહિન વધુ લથડવા લાગી. પૂ. મોટાભાઈને ખબર મળતાં, એ અમહાવાહ આવ્યા અને એમની તથિયત જેઠને પાછા ગયા. મામાને શારીરિક કષ ખાડું પડતું હતું. અમે બધાએ નડીયાદ જઈને પૂ. મોટાભાઈને વિનંતી કરી કહ્યું, “વાડીભાઈનું હુઃખ જેવાતું નથી; એમને માણારાજ ધામમાં તેડી જય તો સારું.” વાડીલાલ નિચારમન બનીને, એમણે કહ્યું કે, તેચોશ્રી વાડીભાઈના મકાનની બાળુમાં, પ.

જ. ડક્કર મુણલુભાઈ દ્વારા રહે છે તેમની બેં આવતી કાલે સવારે નવ વાગે ઝોન કરશે. બીજે હિવસે તેઓશ્રીએ મને નવ વાગે જાણાયું, “મહારાજે મારી પ્રાર્થના સાંભળી છે, વાડી-ભાઈને આજ મહારાજ ધામમાં તેડી જશે. તમે ભક્તચિત્તમણિ વાંચતા રહેશો, નંદ સંતોનાં કીર્તનો બોલને અને ધૂન કરતા રહેલો.” મેં બધાને એ સમાચાર કઢ્યા. પૂ. મોટાભાઈએ આપેલ સ્વચ્છન પ્રમાણે ધૂન, ભજન વગેરે કરવામાં આવ્યાં; તેજ મધરાતે મામાને શ્રીલુમહારાજ ધામમાં તેડી ગયા.

(૨)

પૂ. મોટાભાઈની હિતની વાત રહેવાની પ્રદૂતિ અનેરી હતી: એક વખત હિવાળીના તહેવારોમાં, મારાં પત્ની તથા બાળકો, વેકેશન હોવાથી, સુંબદ તેમના મોસાળે ગયાં હતા. ન્યારે પૂ. મોટાભાઈએ આ વાત જાણી ત્યારે, મને અતિ પ્રેમથી મીઠો ઠપકો આપતાં કહ્યું, “હિવાળીના હિવસોમાં, આપણું ધર બંધ રહે તે સારુ નહિ. ભક્તચિત્ત-વૃંદ મળવા આવે ત્યારે, તેઓને સતકાર કરનાર ધરમાં કોઈ ન હોય, તે ઠીક ન રહેવાય. હિવાળીના હિવસે હરમિયાન, ધરમાં સ્વચ્છતા રહેવી જોઈએ; શ્રીઠકોરણુની મેવામીહાઈ ધરાવીને સેવા કરવી જોઈએ.”

(૩)

પૂ. મોટાભાઈ એક આહર્ણ ગૃહસ્થ હતા. અનેક વિધ પ્રવૃત્તિએથી ધરમધરમતું તેઓનું ધર હોવા છતાં, પણ તેઓ તેનાથી અલિપ્ત હતા, વિફદ્ધી હતા; શ્રીલુની નાનામાં નાની આજ્ઞા પાળવામાં અને પળાવવામાં અતિ આશ્વદી હતા; હંમેશાં તેઓ આત્મલક્ષી અને પરમાત્મભય દસ્તાવાળા જણુતા હતા. શ્રીમહલાગવત પારાયણાદિ

પ્રસગોમાં વ્યવસ્થા વગેરેમાં, જોતે તપાસ કરતા; તિમંહિરના દુસ્ટોના ચોપડામાં હિસાબ જતે લખતા, સિલક જતે મેળવતા. અહણુદિક પ્રસગોમાં નંદ-સંતોનાં કીર્તનો પોતે ગાતા અને જિલાવતા હતા; એક એક કરી બેથી ત્રણવાર ગાઈને ગવરાવતા હતા. શિક્ષાપત્રીના રલોક ૧૦૫ તથા ૧૦૬ — આત્મજ્ઞાન અને પરમાત્મજ્ઞાનનું અનુસંધાન વધારેને વધારે રાખવું, તેવો સહૃપદેશ હેતવાળાને કરતા રહેતા; લગવન્નિધા અને નિષ્ઠામવતના અતિ હિમાચતી હતા. ગૃહસ્થ હરિલકોતોએ મૂંજવણુમાં, શ્રીલુસ્થાપિત મૂર્તિએ તથા ધર્મરૂપના આચાર્ય પ્રતિષ્ઠિત મૂર્તિએ સન્મુખ ગદગદકઠે પ્રાર્થના કરવી અને સાણંગપુરના કષ્ટભંજનહેવને પાતાના કષ્ટની ચાહી આપવી, તેવી વાત અવારનવાર કરતા; કેમ કે, તેઓશ્રી અખંડ સમજતા હતા કે, તેવી મૂર્તિએમાં શ્રીલુ પ્રત્યક્ષાપણે રહેલા છે અને તે પ્રમાણેજ સમજવતા. ગૃહસ્થ હરિલકોતોએ આથીક રીતે સન્દર રહેવું અને ગૃહસ્થોએ હેવું ન કરવું; હેવને ધર્માદાય ભાગ અવશ્ય કાઢવો તથા રોજ પોતેજ રૂડા અસ્કરે નાસું લખવું; આવક કરતાં વધારે ખર્ચ ન કરવો, તેવો સદા અતુરોધ કરતા. બિમાર સંત-હરિલકા સમજ્ઞ ભક્તચિત્તમણિનું ગાન કરવું અને કીર્તનો બોલવાં, તેથી હરહીને રાહત થાય છે, અંતકાળ અવસ્થામાં હરતીનું દુઃખ બોલું થાય છે અને મહારાજ ધામમાં તેડી જથ છે; તેવું તેઓશ્રી સદાય કહેતા.

આ તો કિચિત્ માત્ર તેઓશ્રીના ગુણોનું દમરણ છે. લાખલાખ વંદન પૂ. મોટાભાઈને !!

ભૂપેન્દ્ર વાહિલાલ શાહ, એણલુનીયર
પુનિતનગર, વિકાસ-૨, બા. નં. ૨૪,
આંબાવાડી, જ્યેષ્ઠાવાર-૩૮૦૦૧૫

XXI

પુ. મોટાભાઈની દયા

૧

જાન્યુઆરી ૧૯૮૫ માં, પુ. મોટાભાઈને હું પેટલાડ રઠણે મળ્યેના. મેં તેઓશ્રીને, કહ્યું, “મારી બહલી પેટલાડથી નહીંઆડ થાય તો સારુ.” એમણે મને કહ્યું, “તમારી જ્યાં જરૂર હશે ત્યાં તમારી બહલી ભગવાન કરશે.” પ. પુ. દયાળુંથી શુરૂણ બિમાર હતા, તે ઉમરેઠ બહલી થાય તો સેવાનો લાભ મળે, એવો પણ વિચાર રહ્યા કરતો હતો. પ્રભુકૃપાથી, તા. ૧-૨-૫૫૩ મારી બહલી ઉમરેઠ થઈ. ત્યારે, મને પુ. મોટાભાઈએ “જરૂર હશે ત્યાં બહલી થશે”, એ શખ્ફોનો મર્મ સમજયે.

૨

મારી હીકરી વિદ્યાળેનનું વેવિશાળ પેટલાડના શ્રી. વાસુદેવભાઈસાંચે અમે નક્કી કર્યું હતું. વેવિશાળપણી, પુ. મોટાભાઈને વિદ્યાળેન પગે લાગવા ગઈ ત્યારે, તેઓશ્રીએ કહ્યું, “તમે છોકરાની ચાલચલગત અંગે તપાસ કરી છો?” મેં કહ્યું, “ના. પણ, વાત નક્કી થઈ ગઈ છો.” બનનેના લગ્ન થઈ ગયા પણી, વાસુદેવ વિદ્યાળેન પગવણી શરૂ કરી; અમે તેમ વર્તન કરવા માંડયું. વિદ્યાળેન, વાસુદેવના સ્વભાવ અને વર્તનથી કંટાળીને ઈ.સ. ૧૯૬૬માં ઘર આવી, તે આજપર્યંત મારી ઘરન રહે છે. ત્યારે, મને પુ. મોટાભાઈના શખ્ફો, “છોકરાના ચારિત્ર અંગે તપાસ કરી છો?” ચાહ આન્યા. એ શખ્ફો સંભળ્યા ત્યારે, જે સમજયું ન હતું, તે છોકરી વેર રહતી આવી ત્યારે સમજાયું.

(૩)

૧૯૬૫ ના એપ્રિલ માસમાં મારો હીકરો શર્શીકાન્ત, પુ. મોટાભાઈની ત્યાં શ્રીડાકોરણુના દર્શનાથે ગયો; પણી, પુ. મોટાભાઈને પગે લાગ્યે. બધા વખતથી, શર્શીકાન્ત પુ. મોટાભાઈ પાસે

ખાય તો સારુ, એવી મારી કુચળી હતી; પણ હું તેને કહી શકતો ન હતો. પુ. મોટાભાઈએ શર્શીકાન્તને બેસાંદ્યે. અને ખખર પૂર્ણ; પણી કહ્યું, “શર્શીકાન્ત! તારે આઈ આવવા જવામાં, અન્યાર સુધી કેટલું આથી તુકશાન થયું? તેનો મને હિસાબ આપ. હું તને તે તુકશાન અરપાઈ કરી આપું. તું નિયમિત આઈ આવતો નથી અને તેથી તારો બાપુને રોજ ચિંતા થાય છે. તેમને શા કારણે ચિંતા કરાવે છો?” આ સાંભળતાં શર્શીકાન્ત આજરિન સુધી પુ. મોટાભાઈની વેર દરરોજ જાય છે. આથી મને આત્મી થઈ કે, પુ. મોટાભાઈ અંતરની વાત જાણે છે; કારણું, મેં એમને શર્શીકાન્ત સંબંધી કોઈ દિવસ વાત કરી ન હતી.

(૪)

હું નહીંઆડ શ્રીસ્વામિનારાયણના મંહિરમાં તા. ૩૦-૧૦-૭૮ ના રોજ સવારના દર્શનને ગયેલો; ત્યાંથી પુ. મોટાભાઈની ત્યાં શ્રી દાકોરણુના દર્શન કરવા નીકળ્યો. રસ્તામાં બધો વખત, “નવા નક્કી થેલા પગાર ચોરણું મુજબ, પેન્શન કેટલું થશે? પગારમાં સુધારો થવાથી પગાર તથા મૌખવારી ચેટે શું મળશે?” આ બધું ગણ્યતો ગણ્યતો જતો હતો. દર્શન કરીને પુ. મોટાભાઈ પાસે ગયો. ત્યારે, તેઓશ્રીએ દસતાં દસતાં કહ્યું, “કેમ એઓ મંહિરથી આહી આવતા સુધી પેન્શન કેટલું થશે, કેટલી રૂમ મળશે એ સિવાય બીજે કંઈ વિચાર તમને આપ્યો જ નથી?” એમને મેં કંઈ વાત કરી ન હતી; છતાં, મારા મનની વાત એમને જાણી શી રીતે? મને આત્મી થઈ કે, એ બીજાના અંતરની વાતો જલ્દવાની શક્તિ ધરાવે છે.

મધુરભાઈ પુરુષોત્તમદાસ એઠાં
આરાદુના, નહીંઆડ

XXII

“હયાળુ મોટાભાઈ”

(૧)

વડોહરા પણેલ વાંદેલો, શ્રી સત્સંગ વિદ્યાર્થી આશ્રમ શરૂ થયો ત્યારે, તેમાં હું દામલ થયો હતો. એ વખતે મને પૂ. મોટાભાઈ અને હયાળુની શુરૂલુને ચોગ થયો હતો. તે વખતે હું કોંદેજના પણેલા વર્ષમાં હતો. તબિયત સારી નહિ હોવાના કારણે, પરીક્ષામાં હું નાપાસ થયેલો; તેથી અભ્યાસ છોડી વતનમાં સીનેર જતો રહેલો. પણ પૂ. મોટાભાઈએ બોલાવવાથી વડોહરા પાછો આવેલો. તેમણે પૂછ્યું, કેમ અભ્યાસ છોડી હોયા ? આગળ ભઘ્યું નથી ? મેં કહ્યું, પિતાની આર્થિક સ્થિતિ સારી નથી; અને ભાઈ ઉપર નાહિક બોલારૂપ થયું હીક લાગતું નથી. તો એમણે કહ્યું, હીક. નોકરી કરવી છે ? મેં કહ્યું, ‘હા’. પણ નોકરી છે કયાં ? તે પછી તેમણે મન વડોહરા રાજ્યની વિદ્યાધિકારી ક્રેચેરીમાં કારકુન તરીકે નોકરીમાં દામલ કરવી આપ્યો. તેમણે હયા કરી ન હોત તો, મને ત્યારે નોકરી મળી ન હોત.

(૨)

મારી એ પુરીઓના લઙ પ્રસંગે મને વધ્યા મુંબથણું થતી હતી. ઘરમાં કોઈ સુરખ્યી વડીલ નહીં. એ જાનો આવવાની અને બધાનું સાચવવાનું, હું ખૂબજ ગભરાઈ ગયેલો. મેં પૂ. મોટાભાઈને બધી વાત કરી. અને એમણે નહીંઆધ્યો આવી જાણે પોતાનીજ છોકરીએ. હોય તેમ, આધિકી અંત સુધી લઙ પ્રસંગે હાજર રહી, બધું ડામ પતાન્યું અને બન્ને જાનોને વળાવી, પોતે નહીંઆહ પદ્ધાયો. મારા પર એમણે બતાવેલી હયાનો પાર ન હતો.

(૩)

મારી બહીલી વડોહરાથી અમદાવાહ ગુજરાત કોંડેજમાં ડેઝલાઈ તરીકે થઈ ત્યારે, મારે હુ.

૧૦૦૦ના તાત્કાલિક જમીન આપવાનું જલ્દાવવામાં આવેતું. નહીંઆહ આવી મેં એમને પૂછ્યું કે, આપ મારા જમીન થયો ? એમણે કહ્યું, “તમારો જમીન નહિ થઈ તો ડોનો થઇશા ? આપણે એક સત્સંગી બીજા સત્સંગીના જમીન થઈએ એ સ્વાભાવિક છે. હું તમારો જમીન આ નોકરી મારે અને ભગવાનની નોકરી મારે.” એમના શાખાના સંભળી, હું ગળગળો થઈ ગયેલો; અને માથું અસ્વચ્છ મુડી ગયેતું.

(૪)

મારા મોટાભાઈ જીવબૃત્તાલ દુંડી માંદગી બોગવી અક્ષરનિવાસી થયેલ. એમના પરિવારને સંભળવાની કપરી જવાબદારી મારે શિર આવેલી. એમના મોટા તણે છોકરાએ. નોકરીમાં ગોઠવાઈ ગયેલા; સૌથી નાના છોકરો હરિફુલુ મેરિક પાસ થયો હતો, પણ નોકરી મળતી નહતી. મેં પૂ. મોટાભાઈને બરની બધી પરિસ્થિતિ કહી. એ સંભળીને મને કહ્યું, “જવ એને સીનેરમાં જ નોકરી મળી જશે.” આ સંભળી મને અતિ આનંદ થયો. મેં પૂછ્યું, મોટાભાઈ, સીનેરમાં એને નોકરી કયાંથી અને શી રીતે મળે ? મારો પ્રશ્ન સંભળી એ હસ્યા; અને પછી કહ્યું, “પરમ દિવસે એને વડોહરા જિલ્લા ન્યાયાધીશ સાહેબ પાસે અરજુ લઈને મેાલલે. એ સીનેર માડાલ ન્યાયાધીશીમાં એની કારકુન તરીકે નિમણુંક કરશો.” મેં એઓશીના કહેવા પ્રમાણે અરજુ કરવાનીને, એને જિલ્લા ન્યાયાધીશ (હિસ્ટ્રીક્ટ જનરલ) સાહેબ પાસે મોકદ્દેયો. કેણું જાણે શું થયું; પણ પોતાની વળતમાં એની સીનેર માડાલ ન્યાયાધીશ ક્રેચેરીમાં કારકુન તરીકે નિમણુંક થઈ. પૂ. મોટાભાઈની નિષ્કારણ હયાના કારણે જ આ બન્નું. આવા હયાળુ હતા પૂ. મોટાભાઈ.

(૫)

મારા મોટાપુત્ર ચિ. ઘનશ્યામ ઉર્ફે ઉપેન્દ્રના લઘન પ્રસ'ને એના ભાવિ વડસસરા - સાસુના પિતા - અચાનક શુદ્ધરી ગયા. લગ્ન બંધ રાખવાની મેં હરખાસા રજૂ કરી, પણ કન્યા પક્ષવાળાએ તેમ કરવાની અનિસ્થિત દર્શાવી. એટલે લગ્ન કરવામાં આવ્યું. પુ. મોટાભાઈને આ વાતની ઘણર પડી. એમણે છાઠરાની સાસુના પિતા શુદ્ધરી જાય અને તેમની ઉત્તરકિયા પણ પૂરી ન થાય તે પાંડલાં લગ્ન કરવા માટે મને ટપકો આપ્યો; અને કંદું કે, એતું પરિણામ સાડું ન આવે. મેં બધી પરિસ્થિતિ એમને સમજાવી ત્યારે એમણે હયા કરીને કહ્યું, “ઘનશ્યામે બને તો સંનેઠ પૂર્ણમાના હિવસે વડતાલ શ્રીલક્ષ્મિનારાયણ-દેવના હર્ષને ખાસ આવવું. એ વિન આવવાનું હશે, તે એ દર્શનના નિયમના પરિણામે ફર થશે.” તે પ્રમાણે કરવાથી કાઈ અનિષ્ટ નહ્યું નથી.

(૬)

મારા બીજા પુત્ર લુટેન્ટ્રના લઘનું કન્યાપક્ષ-વાળાએ ૧૯૬૭ના વેશાખ સુહ જન્મનું નક્કી કહ્યું હતું. વેશાખ માસમાં મારા મોટાભાઈ લુયખુલાલ શુદ્ધરી ગયેલા, તેથી એ માસમાં શુભ કામ કરવા માટે કુદુંબના કેરલાક માઘસેને વહેમ હતો, તેથી તે કેરવવા અમારી ધર્મા હતી. આ હકીકિત કન્યા પક્ષવાળા તરફે પુ. મોટાભાઈને રજૂ થતાં, એમણે આવો કાઈ વહેમ નહિ રાખવા અને નક્કી કરેલી મિતિએ લગ્ન કરવા સહેશો મોકલાવેલા; અને પોતે એ લગ્નમાં હાજર રહેશે એમ જાણુંનેલું. તે સુજાણ લગ્ન કરવામાં આવ્યું. પોતે એ લગ્નમાં હાજર રહેલા અને કાઈ પણ જાતનું વિન નહ્યું નથી અને દંપતી સુખી છે. એવું છે એમના વચન પાલનું પરિણામ.

ગુજરાતાંકર સદારીન પંચા
લાલવાડા, ખર્ચીપોળ, વડોદરા.

XXIII

સત્પુરુષ કૃપા કરે છે ત્યારે

(૧)

એક વખત પ. પુ. હયાળુશી શુદ્ધ, પુ. મોટાભાઈસાથે ગદપુર શ્રોગોપીનાયાળુના હર્ષનાર્થ આવ્યા. તેઓશ્રી ઉમરેઠ પાણ કર્યા વખતે એક રાત નોયાંમાં રોકાયા. આ વખતે નોયાંમાં સત્સંગાંબાનું નાનું એવું એક શુદ્ધ મંડળ ચાલતું. આ શુદ્ધકાને પ. પુ. હયાળુશીએ હર્ષનનો લાભ આપ્યો. અને સત્સંગ સંબંધી ઘણ્યી જ સારી વાતો કરી, તે વખતે હયાળુશીએ મારા તરફ કૃપા કરી, મને કહ્યું, “એવી રીતે તમારા મંડળમાં ભાલુભાઈ ક્યેણ બંધુ તરીકે સેવા બળવે છે તેવી રીતે, મારા શિખ્યોનું એક મંડળ છે; તેમાં, આ ઈચ્છિરલાલ લાભશાંકર પંચા મારા પહેલા નંબરના શિષ્ય છે; તેનો સમાગમ કરવા જેવો છે.” આ શરીરો મેં હંમેશાં વ્યાનમાં રાખ્યા છે.

ઇ. સ. ૧૯૬૨ માં મારા મોટા જમાઈ શ્રી શુદ્ધવંતરાય હૃદયદેગના કુમલાથી અક્ષરનિવાસી થયા; એથી મારી મોટા હીકરી લાલુભહેનને વૈધવ્ય પ્રાપ્ત થયું. અમે સૌ મૂંબાયા. આ વખતે તેની ઉમર ઇક્ષતા ૨૮ વર્ષની હતી. તેના સાસુ વળેદે કહે, “આવી યુવાન વિધવા વહુને અમારે વૈર રાખવી સુરકેલ છે મારે, તેના પિયરીયાં સાથે રહે તો હીક.” મારા હુદુંબીજનોનું માનવું હતું કે, જેન હીકરીએ તેના સાસરે રહે, તે તેના હિતમાં છે. લાલુભહેન બંધું પક્ષનું કહેવું લક્ષમાં લઈને તેની સાસુને કહ્યું, “આપણી પાસે આ ત્રણ માળતું મોટું મજાન છે તેમાં મને એક ચોરડો રહેવા આપો તો હું તેમાં સુણેહુાંએ રહી મારા ચાર વર્ષના હીકરાને માંઠો કરું.” તેની સાસુએ ચોપણી ના કહી. આ વાત મેં પુ. મોટાભાઈને

કરી. તેમણે કહું, “ લાખુને અને તેના દીકરાને તમારે ત્યાંજ રાખી ભરણપોથણુ કરો અને તેમને હિસ્સે મળતી ભાગીડારીની રકમ, મકાન વગેરે મેળવવા માટે ડોર્ટ માં દાવો કરો. લાખુને બધું જરૂર મળશે.” અમે દાવો કર્યો, કે સત્તર વર્ષ ચાહ્યો. આ સત્તર વર્ષ તેના સાસરિયાંનો અમને ઘણી બીજી તથા ધાક્કામકી આપી હેરાન કર્યો, છતાં ભગવાનમાં અને મોટા પુરુષમાં શ્રદ્ધા હોવાથી અમે ટકી શક્યા. એવેટે ડોર્ટ અમારી તરફણુંમાં ચૂકાડો આપતાં, તેના રહેણુંના મકાન, તેમની હુકાન તથા ધરણભરી મળી, જે વેચતાં અને આશરે રૂપિયા એક લાખ (ખધી ખર્ચ બાદ કરતાં) મળ્યા.

(૨)

હું ઈ. સ. ૧૯૬૩ માં, રેલવેની નોકરીમાંથી રીટાયર થયો. આર્થિક સ્થિતિ નાખળી. મારો દીકરો ભાસકર સુંબદ્ધમાં અભ્યાસ કરે, તેના માસિક હોલ્ડસો-અસો રૂપિયાનો ખર્ચ આવે. અમને મૂંગવણું થાય. આ સમય દરમયાન પૂ. મોટાભાઈને ગઢપુર દર્શને આવવાનું થયું. મને પત્ર કારા ખખર મળી તેથી, હું પણ ગઢપુર ગયો. મને જેવો તેમણે જેવો કે તરત જ આકાશ સાસું જેર્ઝ જોત્યા, “ ધરમશીલાઈ, તમે વેપાર કેંદ્ર દિવસ કરશો નહીં. તમારે પેસાની જરૂર છે તે ભગવાન આપી રહેશો. એ દરમયાન તમારો દીકરો પડોંચી વળશે.” આ સૂત્ર મને તે સમયે કંઈ સમજાણું નહીં. પૂ. મોટાભાઈ ત્યાંથી નરીઓ ગયા. હું ભાવનગર ગયો. ત્યાંથી પંદર દિવસ પરી જોતાં ગયો. ત્યાં મારો એક સત્સંગી મિત્ર મળ્યા; અને મને કહે, “ અમે એક નવો ધંધે ચાલુ કરવાના છીએ, તમેને ભાગીડારીમાં રાખવા હિંચીએ છીએ.” વેપાર કરવાની પૂ. મોટાભાઈએ મને સાહ ના પાઠેલ; માટે મેં તેમને ના કહી. તરત જ તે ભાઈએ કહું, “ ભલે, પણ તમે કંઈ રકમ રોકો તો અમે તમને દર મહિને થોડી એવી રકમ આપી શકીએ. નશે તુકસાનમાં તમારે કંઈ દેવા દેવા નહીં,” મેં રૂપિયા પંચ હન્દર

આપવાનું નક્કી કહું. આ રકમ નથીં સુધી ભાસકર સુંબદ્ધ બદયો. ત્યાં સુધી દર મહિને મળતી રહી. જેવો તેનો અભ્યાસ પૂરો કરી તે ભાવનગર આવ્યો કે તરત જ મોટાદવાળા વેપારીએ તેનો નવો ધંધી બંધ કર્યો અને મને મારા મૂળ પૈસા પાછા આપ્યા.

(૩)

મારી નાની દીકરી એ. ડેાફિલા ઉમરલાયક થતાં અમે યોય સુરતીયાની શ્રાધ કરીએ, પણ કંઈ મેળ પડે નહીં. આ અરસામાં મારા એક મિત્રનો મારા પર એક પત્ર આવ્યો. તેમાં આવી એક વિગત જણાવેલ. સુરતીયાનું નામ શ્રી. જીલુલાલ વેવરીયા, એમ. એસ.સી. સુધી બણેલ અને તે સમયે જથુપુરમાં સારી સરકારી નોકરી પર હતા. પણ ઘરની સ્થિતિ બહુ સારી નહીં. આ બાબતમાં હું પૂ. મોટાભાઈને દૂબરૂ મળ્યો. અને અધી વિગતે વાત કરી. પૂ. મોટાભાઈ એ મિનિટ આપો બંધ કરી, પણ જોતાં, “ છોકરો ઘણો જ સારો છે; પણ તેના માબાપ માટે હું તમને કંઈ કહેતો નથી. તે બધું તમારે જેણ દેવાનું છે.” મેં મનમાં વિચાર કર્યો, “ છોકરા માટે પૂ. મોટાભાઈ જાની આપે છે, માટે તેની દૌદુંબિક પરિસ્થિતિ સારી ન હોય તો પણ વિચાર કરવા જેવું જરૂર.” એ. ડેાફિલાને તથા ઘરના માલસેને આ વાત સમજાવી. શ્રી. જીલુલાલને અમદાવાડ જોતાંયા. જે એક અમારા ઘરનાને આ બાબત સંપૂર્ણ સંતોષ તો ન હતો; પરંતુ એ. ડેાફિલાએ સાચી સમજણી ઉપરની દરીકત તથા તે સમયની પરિસ્થિતિ સમજી આ વાતને સંમતિ આપી. તેમનાં લંજ થયે લાલ પાંચેક વર્ષ થયાં છે. તેઓ સુખી છે અને તેમને એક દીકરી અને એક દીકરો છે.

ધરમશીલાઈ કે. પટેલ
(ભાવનગર-અમદાવાદ)
ધર્મકુંજ, પાનવાડી, વડવા,
ભાવનગર (સૌરાષ્ટ્ર)

XXIV

આજ્ઞા પાળવામાં સુખ અને શાંતિ મળે છે.

પુ. મોટાભાઈ ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન જાળુનાર હતા. તેમના કહેવા પ્રમાણે અમલમાં મૃહનાર હુઃખી થતો નથી ને અવગણુના કરનાર હુઃખી થાય છે; પછી પ્રાયશ્ક્રિત કરે એટલે સુખ-શાંતિ મળે, એ હકીકત દાખવતો મારો અનુભવ દુંકમાં જણાવું છું :

વડોદરા અભ્યાસ કરી, સુરતની સાચનસ કાલેજમાં નેડાચેા. હરોક વર્ષ બાબ, વડોદરા બીજ ક્ષેત્રમાં આવવાની સારી તકો જણાઈ, એટલે પુ. મોટાભાઈને પુછ્યું. એમને એક લિટિમાં

જવાબ આપ્યો: “શાંતિ છેઠીને અશાંતિમાં જહુ હોય તો જુદી વાત.” એ એ શાખાને ધ્યાનપર ન લીધા અને વડોદરા બીજ ક્ષેત્રમાં નેડાચેા. યોડા વખત બાબ, મનમાં અશાંતિ વર્ત્વા લાગી, પ્રાયશ્ક્રિત કર્યું. ભૂલ સમજાઈ. પુ. મોટાભાઈ તથા શ્રી હરિષ્ઠભુ મહારાજની દૃપાદિષ્ટ થઈ; અને પછી જદું સુવ્યવસ્થિત થયું અને દિન પ્રતિદિન સુખ અનુભવું છું.

મુકુંદભાઈ મ. પટેલ
૧૬, પીપલસ કો. હા. સોસાયટી,
અલાપાપુરી, વડોદરા - ૩૬૦૦૦૫

પુ. મોટાભાઈની પત્ર પ્રસાદી

(નીચેના લખાલુના પૂજ્ય મોટાભાઈના તેમના ઉપર લખેલા કાગળો પ. ભ. શ્રી. નીતિન હવે, મકેરી રણિયા, ભર્યા, પાસે છે.)

“જે પરમહૃપાળું અને સર્વાધિર પરમાત્મા શ્રીહિન્દુ શ્રીલક્ષ્મિનારાયણદેવના અનન્ય રમેશ્ય ચિત્વનપૂર્વક, એમના આદેશ અનુસાર જીવન જીવે છે તે સર્વપ્રારે સુખી રહેશે, એવો પરમાત્માનો મંગળ આશીર્વાદ છે.

“જેને ભગવાન અનુકૂળ થાય છે અગર જે ભગવાનને અનુકૂળ થાય છે, તે જ જીવનમાં સુખી થાય છે અને સાચી શાંતિ લોગવે છે.”

“જીવનમાં શિક્ષાપત્રીમાં લખેલી ભગવાના ઉપર ધ્યાન કેન્દ્રિત કર્યો.”

“ધ્યાવહારિક ડામ કસ્વામાં મનુષ્ય જો દક્ષતા ન રાખે તો જીવનમાં કલેશ ઉપલે છે અને હુઃખી થવાય છે.”

“તમારા, મારા અને સર્વના એક ઈષ્ટિદેવ શ્રીસ્વામિનારાયણ ભગવાન છે અને તે પ્રભુ પોતાના આશ્રિતને હુઃખરહિત કરવાની અને સુખી કરવાની પ્રતિશા ધરાવે છે.”

“આવક કરતાં કોઈપણ સંયોગમાં ખર્ચ વધારે કર્યું નાહિં, એવી પરમાત્મા શ્રીસ્વામિનારાયણ પ્રભુની રૂપી આજ્ઞા છે; તેનું ઉત્ત્લંઘન કરનાર હુઃખી થાય છે.”

સંક્ષિપ્ત રૂપ - ૫૧૭

વિભાગ - ૩

- ૧ પુ. મોટાભાઈના અક્ષરનિવાસ નિભિસે આવેલા તાર સંદેશાચો.
- ૨ પત્રો.
- ૩ શાકસભાચોના હેવાલ, શ્રવંજલિ, ડરાવો.

: સંક્ષિપ્ત કારણ :

જગીરથ જયંતિલાલ ત્રિવેહી (અમદાવાદ)

૧. તાર - સંહેશાયો

(૧) પ. ભ. સંગીતામેન તથા જ્યાબેન ચંદુભાઈ પટેલ	લંડન
(૨) પ. ભ. ડારીટકુમાર કાન્નિબાઈ પટેલ	લંડન
(૩) પ. ભ. લંડન સત્સંગ મંડળ (કાન્નિબાઈ)	લંડન
(૪) પ. ભ. મહેશભાઈ ભયુભાઈ તથા જ્યાબેન દીનેશભાઈ પટેલ	લંડન
(૫) પ. ભ. વિલકદાસ ઉમેદભાઈ પટેલ	લંડન
(૬) પ. ભ. નગીનભાઈ આશાભાઈ અને હેમિલી	લંડન
(૭) પ. ભ. સુતીભાઈ મુજળભાઈ અને હેમિલી	લંડન
(૮) પ. ભ. ચંદુભાઈ ઓધવળ સોની અને હેમિલી	લંડન
(૯) પ. ભ. રોગશયંડ અને પૂર્ણિમા અષિ	હિલાડેલ્ફીઅન્ન
(૧૦) પ. ભ. પ્રકાશયંડ કાપિ	હિલાડેલ્ફીઅન્ન
(૧૧) પ. ભ. ગિરિય તથા પ્રવીણા પટેલ	લુસાડા
(૧૨) પ. ભ. મધૂસુહન રમયુભાઈ પટેલ	લુસાડા
(૧૩) પ. ભ. દિનેશયંડ પી. તેવાર	મેડોન્બા
(૧૪) પ. ભ. પ્રકૃત્સ ઓધવળ સોની	મેન્ડોલાસ
(૧૫) પ. ભ. આશુદ્ધાલ શાહ	મુંબઈ
(૧૬) પ. ભ. રામકીશ્યુન (ભારતીય વિદ્યાભયન)	મુંબઈ
(૧૭) પ. ભ. રશ્મિકા સંતશરણુ પટેલ	મુંબઈ
(૧૮) પ. ભ. હેમેન્ડ વિનોય (એડવેક્ટ)	અમદાવાદ
(૧૯) પ. ભ. સોઅપુરા (બેંક મેનેજર)	અમદાવાદ
(૨૦) પ. ભ. ગિરિરાજ હેસાઈ (એડવેક્ટ)	અમદાવાદ
(૨૧) પ. ભ. પોપલાલ મનજુભાઈ ચૌડાયુ	ધનાદ
(૨૨) પ. ભ. અનીશુભાઈ પ્રકૃત્સાલ ચૌડાયુ	ધનાદ
(૨૩) પ. ભ. નાનાલાલ ચૌડાયુ	ધનાદ
(૨૪) પ. ભ. સ. ગુ. મોલનપ્રસાદહાસળ	ગાડીલ
(૨૫) પ. ભ. સ. ગુ. પુરાયી દેવનાનદાસળ	ગાડીલ
(૨૬) પ. ભ. પૂ. મહંતસવામી અને સતો, સ્વામિનારાયણ મંદિર	મુજા
(૨૭) પ. ભ. અન્ધિનકુમાર નટવરલાલ ચૌડાયુ	મુજા
(૨૮) પ. ભ. ઘનસ્યામદાસ અને હેમિલી	મદાસ
(૨૯) પ. ભ. પ્રભાતસિંહ ઈનામદાર	વલાસાયુ

(૩૦) પ. ભ. પુ. કેડારી સ્વામી અને ટ્રસ્ટી મંડળ	ગોડલ
(૩૧) પ. ભ. સત્સંગ સમાજ	બોટાદ
(૩૨) પ. ભ. ચાંતાબેન અને પિનાક્રીન ટાઇર	વરંગલ
(૩૩) પ. ભ. જયપ્રલાપસિંહ બાડેલ	રાજકોટ
(૩૪) પ. ભ. ઈન્ડિવદન શાઢ	મહુરાઈ-મહાલ
(૩૫) પ. ભ. ઉરિશયંડ ભારકાયા અને ચંદ્રકાન્ત માડ	જમસેદપુર
(૩૬) પ. ભ. ગનેન્દ્ર પી. ચૌહાણ અને ઇમિલી	પુના
(૩૭) પ. ભ. નીતમલાલ પી. ચૌહાણ	મહેન્દગઢ

૨. પત્રો

(અ) પરદેશથી આવેલા પત્રો :

(૧) પ. ભ. શ્રી. ક્રાંટિકુમાર એમ. પટેલ	લંડન
(૨) પ. ભ. શ્રી. જોવિંદભાઈ એમ. પટેલ	લંડન
(૩) પ. ભ. શ્રી. પાંડુલિલ પી. પટેલ	લંડન
(૪) પ. ભ. શ્રી. ચંદ્રકાન્ત એસ. સોની	મિયામ સરે
(૫) પ. ભ. શ્રી. પ્રકાશયંડ કાપિ	દિલ્હીએલ્ડિયા
(૬) પ. ભ. શ્રી. સનતકુમાર કાપિ	દિલ્હીએલ્ડિયા
(૭) પ. ભ. શ્રી. ઉપેન્દ્ર જોસાલીયા	ન્યૂઝેન્ડ
(૮) પ. ભ. શ્રી. કાનિત પટેલ	કોંગ એસ્ટ પ્રસીયા
(૯) પ. ભ. શ્રી. રામયારાઈ દામળભાઈ પીઠીયા	પાકે રીજ (શીકાગો)
(૧૦) પ. ભ. શ્રી. સુભાપ નટવરલાલ જાની	મેડિઓ
(૧૧) પ. ભ. શ્રી. કાન્તીલાલ એમ. મટેલ	નાઈરિયા
(૧૨) પ. ભ. શ્રી. રજની ને. પટેલ	તોથે બર્ગન (ન્યૂઝેન્ડ)
(૧૩) પ. ભ. શ્રી. ચિરિશ ને. પટેલ	લુફાસા
(૧૪) પ. ભ. શ્રી. રસિકલાલ દુ. શાઢ તથા ડિન્કુષ્યુ ડિ. શાઢ અને કુંભીજનોં	ડોબેડોન
(૧૫) પ. ભ. શ્રી. વાનંદિલેન પી. લોથી	બર્કશાપર (સુ. કે.)
(૧૬) પ. ભ. શ્રી. રસિકલાલ ને. પટેલ	ઓલ્ડ ચોલ (સુ. એસ. એ.)
(૧૭) પ. ભ. શ્રી. ભૂપેન્દ્ર કુમકીયા	નાઈરિયા
(૧૮) પ. ભ. શ્રી. રઘુ વિરાસુરિયા	દિલ્હીએલ્ડિયા

(૭) દેશમાંથી આવેલા પત્રો :

- (૧) પ. પૂ. ધ. ધુ. આચાર્યશ્રી ૧૦૦૮ શીનરન્ડમ્યાસાદજ મહારાજશ્રી,
સંસ્થાન વડાલ. વડાલ
- (૨) પ. પૂ. ધ. ધુ. આચાર્યશ્રી ૧૦૦૮ શીનરન્ડમ્યાસાદજ મહારાજશ્રી,
સંસ્થાન-અમદાવાદનાં પ. પૂ. માતુશ્રી આણુ
- (૩) પ. ભ. શ્રી. હરિવિલન ર. શેલત, આરી. જજાજ, જુનાગઢ
(આ પત્ર મનનીય હોઈ તે આપો પત્ર વિભાગ-૧માં દેખ તરીકે આપો છે)
- (૪)His death has caused a terrible void for all of us and his
numerous relatives, friends and adherents."

"....He was, to my knowledge, a guide, philosopher and friend.

—શ્રી. કે. એમ. શેલત, ભૂતપૂર્વ ન્યાયમૂર્તિ સુપ્રિમ કોર્ટ

(૫) ".....આપી છાંદગી તેમણે પોતાના અને સંપ્રદાયનાં સૌ કોઈના આધ્યાત્મિક કલ્યાણ માટે
વાપરી અને ભગવાન પોતાના લાદ્ધ દીકરાને પોતાની પાસે બોધાવી બે તે રીતે તેમને બોધાવી લીધા..."

—શ્રી. ભી. કે. દીવાન - નિવૃત્ત મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ, ગુજરાત હાઇકોર્ટ

(૬) ".....દીનરાધ્ય, આચાર્યપૂરુત, તેજસ્વી જીવન જીવી ગયા. અનેડાને ઉદ્ઘારને માર્ગ
વાળવાનો આજીવન પુરુષાર્થ કરીને સૌના ચુંબકે રહ્યા; એમનું જીવન સત્તસંગની એક મહાન મુર્તી
સમાન હતું.

—શ્રી. ભાયુભાઈ જ. પોલ, માણ મુખ્યમંત્રીશ્રી, ગુજરાત રાજ્ય

(૭) ".....એક પુણ્યાત્મા અનુભૂતિઓ ગયા."

—શ્રી. વિ. વિ. બેદરકર, ન્યાયમૂર્તિ, ગુજરાત હાઇકોર્ટ

(૮) ".....આવા પવિત્ર, પ્રકૃતપરાયણ, હૈની જીવના હેઠલ્યાગ પ્રસંગે કોઈ હોંક હોય જ નહીં
કેવળ ભગવાન સ્વામિનારાયણનું પાવન નામસ્મરણું કરી તેમને અંગલિ આપવાની હોય. એમની દિવ્યતાની
આજીં દર્શાવી મેં ક્ષ્યાં છે. એટલે તેઓ શરીરે આપણને દર્શાવ ન હે તેથી પૂરતું જ ફૂખ થાય છે....."

—શ્રી. નારાયણ એચ. ભડક, ન્યાયમૂર્તિ, ગુજરાત હાઇકોર્ટ

(૯) ".....એમનો માણાણુ અને પરોપકારી સ્વભાવ સદાય યાદ રહેશે XXXX એમની એટ કોઈ
રીતે પૂરાય તેમ નથી અને તમને એકલાને નથી પણ સમગ્ર સંપ્રદાય અને નરીઆદાના સમાજને પડશે....."

—શ્રી. પી. પી. મજસુદાર, ડિસ્ટ્રીક્ટ એન્ડ સેશન્સ જજા, અમરેલી.

(૧૦) "...તેઓઓએ અનેક શિક્ષિત - અશિક્ષિતને સદાચાર અને સદ્ગમના માર્ગ મૂકી અનેણું
રક્ષણી કર્યું છે."

—શ્રી. નવીનચંદ્ર વડાલરીના - ડિસ્ટ્રીક્ટ એન્ડ સેશન્સ જજા, રાજકોટ

(૧૧) "...અમારા જોવા કેટલાયને એક ધાર્મિકહૃતના સહદ્યા મિત્રની જોટ પડી છે. સત્તસંગ સમાજને તટસ્થભાવે દોરવાળી આપનાર એક ધર્મભીડ સમાજ સેવકની જોટ પડી છે. અને તે વખુપૂરાંએલી રહેશે."

—શ્રી. નાનાબાલ મહીલભાઈ શાહ, નિવૃત્ત નાયબ એરિયિકમિશનર, ગુજરાત રાજ્ય

(૧૨) "...અમારા જોવા સ્વલ્પ પરિયથમાં આચાર્ય તેમને પણ તેમની જોટ લાગે છે; તો તમારી જોટની કદ્દપના કરવી મુશ્કેલ છે. પણ એક રીતે વિચાર કરતાં આવી વિદ્યુતિતું અવસાન એ દુઃખનો વિષય ન હોઈ શકે."

“કુલ પવિત્ર જનની કૃતાર્થ બસુંઘરા ભાગ્યવતીય દેન ।
અપાર સંબિત્ત સુલલાયર સ્મિત લીન પરબહાને યસ્ય ચેતા: ॥”

—કુલને પવિત્ર કરનાર, માતાને કૃતાર્થ કરનાર, ખૂબિને ભાગ્યવતી કરનાર આવા સંતોને માટે રોધ ન હોય. એમના શુભ પગલે ચાલીએ અને એમના જીવનમાંથી પેરણું મેળવ્યો.

—ડૉ. દલમુખભાઈ કાળિદાસ શાહ, અમદાવાદ

(૧૩) “..... In his Passing away, the Bhavan has lost a true friend, a great well-wisher and a philanthropist patron.”

—શ્રી. આર. સી. મહેતા, ચેરમેન, ભારતીય વિદ્યા-ભવન, અમદાવાદ કેન્દ્ર, અમદાવાદ.

(૧૪) “..... પુ. મોટાભાઈ અજલતાનું હતા. તેઓના સંપર્કમાં આવેલી તમામ વ્યક્તિગ્રાતું જીવન જુખમય જોનેલ છે.”

—શ્રી. બાળુભાઈ એસ. પંચા, ચેરમેન, નગરપદ્ધતિ, બાલાસિનોં.

(૧૫) “..... પૂજયદ્રોગે ખરેખર સાચ્યા સ્વરૂપમાં અગ્રવાન શીસ્વામિનારાયણની સેવામાં, સંસારની અનેકવિધ પ્રવાનગીમાં પ્રવૃત્ત હોવા જતાં પણ, જલદમલવતું જીવન છાણીને, વ્યવહારમાં રહીને પણ મોક્ષના અવિકારી કેમ થવાય તેનું સંપૂર્ણપણે દર્શન કરાની, આદર્ય દસ્તાં પૂરું પાડ્યું છે.”

—ડૉ. આર. પી. રાવલ, મહીપુરા, તા. વિરમગામ

(૧૬) “...તેઓનો બંનેવ દેશસાં મનિષિત વિદ્યાન અને ગુણવાન, સેવાભાવી પવિત્ર સત્તસંગી હતા. બંને દેશના ત્યાગી-ગૃહીયાને સંપ્રદાયિક આંદીધૂંઠી હોય તા તેઓ તેને સરળતાથી ઠાણીને સંપ્રદાયનું જીરવ વધે તે પ્રમાણે સાચી સલાહ અપેના.”

—સ. ગુ. પુરાણી દરિયિયદાસજી, શ્રી સ્વામિનારાયણ ગુરુદૂલ, ગાંધીનગર

(૧૭) “...તેમની દરેક કિંદિયા કેવળ શીજુને પ્રસાન કરવાની દાખિયી જ થતી હતી.”

“... શીશુમહારાજની સ્તુતિ પ્રાર્થનામાં મન અને છન્દિયો સ્થિર થઈ જતાં, જોવા અપારભાવથી સ્તુતિ પ્રાર્થના અજનમાં એકાગ્રપદ્ધું, એ અંગ અગ્રવાનની કૃપાથી દદ સ્વામાનિક હતું.”

—શ્રી. કેશવલાલ જાન્યા, ધીવાળા, રાજકોટ

(૧૮) “..... તેમની શાંતિ, સરળ, અહિતનાવપુર્ખ પણ મજૂર મુખમુદ્રા અને આધ્યાત્મિકતાથી જણાણતી આભા કાયમ માટે હડયમાં જડાઈ ગયાં છે. તેમની તે મુર્તીનાં સ્મરણ માત્ર કરતાં, અંતરમાં શાંતિ અને અહિતભાવ વ્યાપ્તિ જાય છે, સમાધાન મળે છે.”

—શ્રી. હરિદાસ જાપાળજી સેની, મુખ્ય.

(૧૯) “..... શ્રીમહ રાજ્યદ્વારા પ્રાણીન નીચેનો શ્વેષક તેમને બરોખર કાંધેસતો છે:

“ દેઉ છતાં નેની દ્વારા,
વર્તે દેવાતિત;
તે ગાનીના ચરણુમાં,
વંદન હો અગણ્યિત.”

આપા શ્રી. ઈશ્વરભાઈ હતા.”

—શ્રી. હસમુખભાલ રાજભાઈ શેડ, અમદાવાદ

(૨૦) “..... અને પેતાની નાદુરસત તથિયતને પણ ન અનુકૂરતાં, એમને આશરે આવેલાને માટે કરી ફૂટવા તૌધાર થઈ જતા-એ બધું કરી પણ સ્મરણુમાંથી ઉઠવાતું નથી.”

—દા. બી. બી. શેલત, અમદાવાદ

(૨૧) “..... પૂળયશ્રી, શ્રીઘ્રાંદ્રાજના અનાય અકાત શ્રીગોપાળાનંદસ્વામી નેવા લાગતા હતા. શ્રીનિષ્ઠાનું અનાય નિષ્ઠા અને સેવામાં તેણો સહાયે લીન હતા, તેવું મને જણાયેલું.”

—શ્રી. જ. વ. હીરાણી, રાજકોટ

(૨૨) “..... તેણો નામસમરણ હુંમેથાં કરતા અને સર્વેને નામસમરણની સલાહ આપતા..... એમને માટે આપણે બધા નામસમરણ કરીએ, તેજ તેમને જાણી અદ્દાંજલિ ગણાયો.”

—શ્રી. હરિહર એમ. હાકર, અમદાવાદ

(૨૩) “... એમનો તો છતે હેડે સ્વામિનારાયણ જગતાનમાં વાસ હતે. આપા મુક્ત પુરુષોનું આગમન અસ્ત્રવાસ પણ પ્રશ્નની હિન્દ્વારીના છે.”

—શ્રી. ચંહલાલ મૂળચંદભાઈ પોલ, સુરત

(૨૪) “... એમને પરિચિતને - એક દિવલના માત્ર જરૂર કનાકમાં જી, એ માડાન-વિભૂતિને રાંપણ પરિચય થએનો અને એમાં અસ્તક દુઃખ થાય, તે જાપ સૌની વિષમ માનસિક પરિસ્થિતિ જ્ઞમજ શરીરે છીએ.”

—“..... ધૂ, મોટાભાઈ નાનકડા પરિચારકનીન નડો, કિંતુ, સમગ્ર સ્વામિનારાયણ જગતના કાંતો, નાનુંતો, અનુધારીએનાં તેમજ પેડા જિલ્લાના સમગ્ર સમાજના અને શીક્ષણિક જગતની માદામૂલી ‘મુડી’ રાય હતા.”

“..... પુ. ઈન્ડિયનકાઠાના અંતિમ લિખસોમાં અન્નપાણીને ત્વાગ અને તે દારા પરમ માર્ગે શરીર ત્વાળીને, જવાનો અદગ નિધાર, એ સમજવા આપણે “સામાન્ય માનવો અસર્વી છીએ.”

—શ્રી. કાન્તિ પટેલ, વ્યાર્ટિસ્ટ, અમદાવાદ

(૨૫) “..... પુ. મોટાભાઈ, પુ. દ્વારુશ્રી ચુકુણના આધ્યાત્મિક વારસ અને માનસપુત્ર હતા. પુ. દ્વારુશ્રી ચુકુણને કે જ્યાંદારી તેઓને સેંપેલી તે નિધારૂર્વી તેઓએ સમગ્ર સત્તસંગ ચમાજમાં વિવિધ કલ્યાણકારી કારોં કરીને બનાવેલા.”

—ડૉ. ચંદ્રકાન્ત પ્રિયેદી, અકાદમેર

(૨૬) “..... એણોઓ, ઓફરિંગ્સ મદારાજ, ઓલક્રમીનારાયણુદેવ અને ધ. પુ. પ. પુ. આમાર્યાશીએ, પરમપતિન સંતો અને સત્તસંગીએમાં જ મમતા અને મમતવ ડેમ થાય અને તેમનામાં જ ડેમ પ્રતીતિ અને સ્નેહકાઢિત થાય તે, સત્તસંગના સિંહાંતો અને શ્રીલમદારાજની આત્મ પર દાણ રખાવી આપણુને સમજવતા અને સત્તાએં, શિક્ષાપત્રી, વચનામૃત, ભક્તચિત્તામણી, સત્તસંગિલુધન, દેશ-વિભાગનો લેખ, આદિક વાંચી-વિચારી એંનમાં ઉત્તરવાનું શિખવતા.”

—“.....એ સવેના માર્ગેદર્થીક, માતા આગફની સંભાળ રાપે તેમ, આપણી સંભાળ રાખનાર, આપણી ચિંતા રાખી, પોતે આપણા હુંઘ અહણ ઠરી, આપણુને જુઘ ચાંતિ ડેમ મળે તેની હિન્દાનિ ચિંતા કરનાર હતા.”

—શ્રી. પોપલાલ મનજીલાઈ ચૌહાણું, ઘનભાડ

(૨૭) “.....જુની પેઠીના આચારસંહિતા, અને નીતિમતાનાં ધોરણો શીખવા માટે તેણોઝી પદાર્થ્યપાઠકૃપ હતા. તેમણે મુંડેલો સંસ્કારવારસો તેમના કંદુંઘીજને જળવી રાખશે એવી અક્ષ છે.”

—શ્રી. પુષ્પર વીરપ્રેસાદ કંથાર્યા, ગી. દી. વ્યાધિના સંવાદદાતા, દામાસ એંફ્રાઇન્ડ પ્રિન્સ્પા, અમનગર.

(૨૮) “..... એમના નેવા મહાતુભાઈ, સંત-ગૃહસ્થાભી, લેની દૃપાદણિ સૌ સ્નેહીજનો પર સદાય વરસતી હોય એવા, આ કળિલુગમાં ભાગ્યે જ નેવા મળે એવા, મહામાનવ, અચાનક ચાલ્યા જતાં સોને જીવનનાંથી મોટું આલાંબન અને આશ્રય ગયાનું હુંઘ સ્વામાચિક રીતે થાય. અનેક સ્વજનોને એ કુરુથી પણ આધિક અને સંતપ્ત રહ્યોનું ચારણ હતા.”

—શ્રી. દુર્ગાભાઈ મણીલાલ વ્યાસ, મુખ્ય

(૨૯) “.... Everyday and in every act of goodness, we see his image in front of us. The living body is no more, but his spirit still lives and it certainly gives us the much needed consolation and solace one needs in this turbulent life of ours....”

—“.... At this stage, I for one, can never forget the mental relief that he had afforded every time I met him at Nadiad. In fact, for me, it was a place of pilgrimage, since, every time I went to Vadtal, your house was the next temple, where I spent sometime....”

—ઘનશ્યામદાસ સી. બી. કોણરી એન્ડ સન્સ, મદાસ

(૩૦) “.....નાનામાં નાના માણુસથી મોટામાં મોટા માણુસો તેમને ખૂબ જ ચાહતા હતા.”

—શ્રી. હરિપ્રસાદ પુરુષોત્તમ પંથા - ભરત્ય

(૩૧) “.....આપે તથા કુદુંબે અને સમાને એક “દેવિં” ગુમાંબ્યા.”

—શ્રી. વિનોદ એમ. તેવાર, ચુરત —શ્રી. સી. એચ. ત્રિવેણી, ચુરત

(૩૨) “..... નીલકંદ્વિષીનું રામનંદસ્વામી સાથેનું મિલન અને પૂજય મોટાભાઈનું પરમપૂજય અ. નિ. શી. નાથજીભાઈ સાથેનું મિલન એ એ પ્રસંગે સાથે વાંચતાં ખાતો થઈ છે, આતો શ્રીજિમદારાને તેમને આ પૂજીપર મુખ્ય જીવાના માર્ગદર્શક સ્ટાંબ જનાવવાને માટે અક્ષરધામમાંથી મોકલ્યા છે. એ એ પ્રસંગેની સામ્યતાએ ભારા ચિત્ત-પ્રદેશમાં પૂજય મોટાભાઈ માટે માન અને પ્રેમ જગ્યાં.....”

—“.....આપણે સૌ તો તેમનાં રૂવડાની તેવે ન આવીએ, તો તેમના આત્માની શાંતિને માટે આપણે શી પ્રાર્થના ફરી શકીએ ? આપણે તો એજ પ્રાર્થના ફરવાની રહે છે છે, અક્ષરધામમાં શ્રીજિની ચરણુસેવામાં હાજર થઈ ગયેલા મુક્તિરાજ શી. ઈશ્વરભાઈ આપણા આત્માઓની શાંતિ માટે આશીર્વાદ આપે-વરસાએ, કે નેથી આપણા આત્માઓને બાળ મળે - પ્રેરણા મળે.”

—શ્રી. રમાકાન્ત એંબાલાલ હવે, લુણાવાડા

(૩૩) “.....એમના શુરૂવર્ય નાથજીભાઈની અતુલતિ મુજબ વિશ્વજનોમાં સ્વામિનારાયણ સ પ્રદાયના સિદ્ધાન્તો સમજાવી ને અભયદાન આપ્યું છે, તેનું વધુંન થઈ શકે તેમ નથી, ચિરઃસ્મરણીય છે.”

—સ. ગુ. શાસ્ત્રો જ્ઞાવિદ્યરણુદાસણ અને અન્ય સંતો, શ્રી. સ્વામિનારાયણ માંહિર, કરજાણુ.

(૩૪) “.....૫. પુ. મોટાભાઈ એ ડાલતા ચાલતા તીર્થ એવા, પ્રશ્નાએ કેના હદ્યમાં સતત વાસ કરેલો એવા, મહારાલસમા હતા.”

વૈદશાલી વૃજલાલ નાના ત્રિવેણી, રાજકોટ

(૩૫)

“હાહો”

અક્ષરપતિની - આગળો ... ।

ખટકો રાખી આસ ... ॥

માન મુક્ત - મોંદો ગેરો ।

(આજ) ઈશ્વર - ઈશ્વર - પાસ...॥

—શ્રી. બાળુભાઈ માનદાનણ શીમજીભાઈ રાત્રુ, રાજકોટ કાલાવા,

આ ઉપરાંત અન્ય પત્રોની યાદી આ પ્રમાણે છે :—

પ. ભ. શ્રી રસિકલાલ દરજવનદાસ શાહ	મુંબઈ
પ. ભ. ,, અંદહારાલ ધીરજલાલ ગદાગિલાગી	મુંબઈ
પ. ભ. ,, સુમંત આર. પરીખ	મુંબઈ
પ. ભ. ,, અયવનઅધિપિ રમાઠાનાન દવે	મુંબઈ
પ. ભ. ,, ડેં. વસંત પટેલ અને શંકરલાલ પટેલ	મુંબઈ
પ. ભ. ,, દુરિપ્રસાદ એસ. પુરોહિત	મુંબઈ
પ. ભ. ,, નરીનભાઈ સી. દવે	મુંબઈ
પ. ભ. ,, જયંતિલાલ વર્ષારાજ પારેખ તથા દુર્દેખાઈ વર્ષારાજ પારેખ	મુંબઈ
(કલાનિડેટનવાળાણ)	
પ. ભ. ,, સમુ ગાંધી કુટુંબ વતી ગાંધી પાનાયંદ માધવજી	મુંબઈ
પ. ભ. ,, જયંતિલાલ હાસરાવાળા	મુંબઈ
પ. ભ. ,, દેવાલાભેન વૈદ	મુંબઈ
પ. ભ. ,, ડે. ને. બારોટ	મુંબઈ
પ. ભ. ,, વિનોદભાઈ મીકાઈવાળા	મુંબઈ
પ. ભ. ,, છલેશ ખુ. પંડ્યા	મુંબઈ
પ. ભ. ,, ઈન્દ્રવદન પુરુષોત્તમદાસ મહેતા	મુંબઈ
પ. ભ. ,, મુણીજીભાઈ ચતુરભાઈ પટેલ અક્ષલાચાવાળા	મુંબઈ
પ. ભ. ,, લક્ષ્મીનારાયણ પી. ભાવસાર	મુંબઈ
પ. ભ. ,, જયોદ્ધાભેન, દેવનાન તથા પ્રણીયંદ મંગુલાલ શાહ	મુંબઈ
પ. ભ. ,, જ. પ્ર. લંઠ	મુંબઈ
પ. ભ. ,, રામકૃષ્ણ જડપિ તથા માણેકલાલ પંડ્યા	મુંબઈ
પ. ભ. ,, અરોક્ષાભાઈ પરીખ	મુંબઈ
પ. ભ. ,, વાણ્યાભેન શાહ	મુંબઈ
પ. ભ. ,, યોગેશ દ. પંડ્યા	મુંબઈ
પ. ભ. ,, લીલાવતી આર. અચ્યુક	મુંબઈ
ગ. ભ. ,, સુનિલ મંજુલાલ યાણિક	મુંબઈ
પ. ભ. ,, આધ. સી. ભંડ, હાઇકોર્ટ જગત ગુજરાત હાઇકોર્ટ	ગુજરાત
પ. ભ. ,, દુરિપ્રસાદ મહેતા	ગુજરાત
પ. ભ. ,, નાનાલાલ ડેશનલાલ મહેતા	ગુજરાત
પ. ભ. ,, જયંતિલાલ નાથલાલ શાહ	ગુજરાત
પ. ભ. ,, પોપટલાલ રણજીઠદાસ શાહ	ગુજરાત
પ. ભ. ,, સીમનલાલ કાઠયંદ કાઠારી	ગુજરાત
પ. ભ. ,, ભાનુપ્રસાદ એન. દવે	ગુજરાત
પ. ભ. ,, ને. પી. બારોટ	ગુજરાત
પ. ભ. ,, નરંદર ખંબેણાન	ગુજરાત

પ. ભ. શ્રી. ચંદુભાઈ સી. હેસાઈ	અમદાવાદ
પ. ભ. , ગૌતમ ને. નિપાતી	અમદાવાદ
પ. ભ. , ગજલનન મ. પંડ્યા	અમદાવાદ
પ. ભ. , જગહીશ બી. પટેલ	અમદાવાદ
પ. ભ. , પરાથર પી. મેન, એડવેક્ટ	અમદાવાદ
પ. ભ. , મહેશભાઈ પંડ્યા	અમદાવાદ
પ. ભ. , અચુભાઈ પી. પટેલ	અમદાવાદ
પ. ભ. , અરત આર. પરીખ, એડવેક્ટ	અમદાવાદ
પ. ભ. , મીમનલાલ ગણુપત્રામ જોર	અમદાવાદ
પ. ભ. , અંજલિ અંતરરાષ્ટ્રીય વ્યવસ્થાપક અરોક ના. શુક્ર	અમદાવાદ
પ. ભ. , રિવશંકર એમ. બ્યાસ, એડવેક્ટ	અમદાવાદ
પ. ભ. , કોરાલાલ નિકમલાલ હેસાઈ	અમદાવાદ
પ. લ. , મંજુલા ગૌતમકુમાર શાહ	અમદાવાદ
પ. ભ. , ડેશવલાલ નાગરદાસ કારભારી	અમદાવાદ
પ. ભ. , આચાર્ય વિષણુદેવ પાઈલ, મધુર જ્યોત દુસ્ત	અમદાવાદ
પ. ભ. , વ્યવસ્થાપક, શીગીતા મંદિર દુસ્ત	અમદાવાદ
પ. ભ. , શેય. સી. પ્રોકર, હેમત અધિકારી	અમદાવાદ
પ. ભ. , જ્યંતિલાલ શાહ (ચુનિયન એંક)	અમદાવાદ
પ. ભ. , કૃરીટકુમાર રતીલાલ તેથાર	અમદાવાદ
પ. ભ. , ગોરંગ એમ. બોફસી	અમદાવાદ
પ. ભ. , આનંદીલાલ સી. હેસાઈ	અમદાવાદ
પ. ભ. , જીમા મહારાજ (વિલભાવાળા)	અમદાવાદ
પ. ભ. , દિનેશંકર મોતિલાલ પંડ્યા	અમદાવાદ
પ. ભ. , ડી. એમ. નોથી	અમદાવાદ
પ. ભ. , મોહનલાલ ને. ભાવળ	અમદાવાદ
પ. ભ. , હરિનારાથયુ ઠ. શુક્ર	વડોદરા
પ. ભ. , કાન્તિભાઈ માછેકલાલ શાહ (ઠાસરાવાળા)	વડોદરા
પ. ભ. , નાનુભાઈ પંડ્યા	વડોદરા
પ. ભ. , ઉપાબેન જ્યંતિલાલ લલુભાઈ ભંડ	વડોદરા
પ. ભ. , ઉમંગલાલ શ. બ્યાસ	વડોદરા
પ. ભ. , પ્રવીણયંક કાન્તિલાલ શુક્ર	વડોદરા
પ. ભ. , કાન્તિભાઈ ગુ. પંડ્યા	વડોદરા
પ. ભ. , પ્રકૃતયંક હંચનલાલ પંડ્યા	વડોદરા
પ. ભ. , રાજુલ સુમંતલાલ શાહ	વડોદરા
પ. ભ. , ઠમગાથંકર પંડ્યા	વડોદરા
પ. ભ. , બી. ખાન, એડવેક્ટ	વડોદરા

પ. ભ. ઓ. વિનોદચંદ્ર ઉમંગલાલ ભટ્ટ	વડોદરા
પ. ભ. , જૌહીઅં રોગક વિદ્યાર્થી મંડળ	વડોદરા
પ. ભ. , છાટુભાઈ ગિ. ભટ્ટ, તંત્રી "વ્યાયામ"	વડોદરા
પ. ભ. , જીરીશંકર અંબાશંકર ઉપાધ્યાય	વડોદરા
પ. ભ. , જુતેન્દ્ર જગીરીશંકર મહેતા, એડવેક્ટ	વડોદરા
પ. ભ. , ચંદ્રવન એમ, શાખી	વડોદરા
પ. ભ. , ચંદુભાઈ કિરેશારભાઈ પટેલ, એડવેક્ટ	વડોદરા
પ. ભ. , નંદુખુ પ્રેમાનંદ પંડ્યા	વડોદરા
પ. ભ. , રેવાદાસ મુણજુભાઈ પટેલ	વડોદરા
પ. ભ. , વિજયભાઈ ભાલુભાઈ સેની	વડોદરા
પ. ભ. , બીમનલાલ અંબાલાલ થાડ	વડોદરા
પ. ભ. , રમેશ મણ્ણશંકર સુકલ	સુરત
પ. ભ. , આઈ. બી. પંડિત	સુરત
પ. ભ. , એદુમદ ઈલાધીમ, એન્ટનિયર	સુરત
પ. ભ. , પુનમચંદ માધવલાલ થાડ (હેઠી મંડળ વતી)	સુરત
પ. ભ. , મણ્ણભાઈ મીડાઈવાળા	સુરત
પ. ભ. , લલિતાબેન અંબાલાલ વેદ	સુરત
પ. ભ. , નટુભાઈ પટેલ	સુરત
પ. ભ. , પ્રિન્સપાલ, ડે. એન્ડ એમ. પી. પટેલ સાર્વજનિક વિદ્યાલય	અમદાવાદ (જિ. સુરત)
પ. ભ. , સેમાલાઈ મહેતાજ સુરત મંદિર	સુરત
પ. ભ. , રાણુ શાંતિભાઈ (રાણુ મંડળ, સુરત વતી)	સુરત
પ. ભ. , હરિલાલ આર. ચાવડા	ઘનાયાદ
પ. ભ. , ભૂપતરાય જાણજ ચાવડા	ઘનાયાદ
પ. ભ. , મોહનલાલ મનજુભાઈ ચૌહાણુ	ઘનાયાદ
પ. ભ. , કમળાશંકર ભટ્ટ	ભરૂચ
પ. ભ. , બાલાશંકર જસ્વાંતરાય પંડ્યા	ભરૂચ
પ. ભ. , દાનાનેથ બ્યાસ	ભરૂચ
પ. ભ. , વિનોદભાઈ આર બ્યાસ	ભરૂચ
પ. ભ. , અમૃતલાલ લ. ભટ્ટ, વડોલ	ભરૂચ
પ. ભ. , ચંપલાલ જ઼ફિ	રાજ્યપીપળા
પ. ભ. , દંડી સ્વામીશ્રી રસિફાનંદ તીર્થ શુરુ નિવિષમાનંદ તીર્થ	રાજ્યપીપળા
પ. ભ. , કાન્તિલાલ તેવાર	રાજ્યપીપળા
પ. ભ. , કનુભાઈ હરિવલ્લબ્ધ ભટ્ટ	રાજ્યપીપળા
પ. ભ. , રસિફલાલ હી. પંડ્યા	રાજ્યપીપળા
પ. ભ. , મહેન્દ્રભાઈ પંડ્યા	રાજ્યપીપળા
પ. ભ. , બાસકરભાઈ હી. પંડ્યા	સિનોર

પ. ભ. શ્રી. રતનલાલ સી. પંડ્યા	સિનોર
પ. ભ. „ અલફન્દા રસિકલાલ પંડ્યા	સિનોર
પ. ભ. „ વડીલ બાળદુષ્ય નંદાંકર પંડ્યા	સિનોર
પ. ભ. „ રમણલાલ લલ્લુભાઈ ભટ	સિનોર
પ. ભ. „ દિમતલાલ તથા વાડીલાલ તથા ધીલભાઈ મહિલાલ શાડ	સિનોર
પ. ભ. „ બાલચંદ દ્વારાંકર પંડ્યા	બાલોચ
પ. ભ. „ નાનુભાઈ નમદાશંકર પંડ્યા	બાલોચ
પ. ભ. „ હર્ષદભાઈ પંડ્યા	બાલોચ
પ. ભ. „ શંકરલાલ લ. શુક્રલ	બાલોચ
પ. ભ. „ પ્રકૃતલચંદ હરિલાલ તેવાર	બાલોચ
પ. ભ. „ જુરેન્દ એસ. પટેલ	પેટલાદ
પ. ભ. „ ગિરિજાપ્રસાદ યાંત્રિક તથા ભદ્રિજાબેન	પેટલાદ
પ. ભ. „ મણ્ણિલાલ પી. પરીખ	પેટલાદ
પ. ભ. „ રતનલાલ પરમણુલાલ પરીખ	પેટલાદ
પ. ભ. „ અંગાલાલ લલ્લુભાઈ શાડ	બાલાસિનોર
પ. ભ. „ સંગુણુભાઈ નિવેદી	બાલાસિનોર
પ. ભ. „ કનૌયાલાલ એમેશ્વર ભટ	ઉમરોઠ
પ. ભ. „ નાનુભાઈ ગ. ભટ	ઉમરોઠ
પ. ભ. „ વડીલ નાનુદરલાલ જીવણુલાલ ભાલલ	ઉમરોઠ
પ. ભ. „ મેસર્સ નાનાલાલ કાળિદાસ ઝાડુ	ઉમરોઠ
પ. ભ. „ શાસ્ત્રી રમણુલાલ જ્યેશ્વરામ	ઉમરોઠ
પ. ભ. „ હરિવિદ્ધ ગોવિદ્ધાસ પટેલ	ઉમરોઠ
પ. ભ. „ કે. કે. આચાર્ય	રાજકોટ
પ. ભ. „ એચ. સી. નિવેદી	રાજકોટ
પ. ભ. „ હરભાઈ જ્યંતિલાલ યાંત્રિક	રાજકોટ
પ. ભ. „ ચાંતિલાલ ર. નિવેદી	રાજકોટ
પ. ભ. „ જુરેણ આર. હોશી	રાજકોટ
પ. ભ. „ જિતુભાઈ આર. સેની, મંગી, હેલ ઉસ્પ મંડળ	રાજકોટ
પ. ભ. „ શંકરભાઈ બેચરદાસ પટેલ (ખંભાતવાળા)	પુના
પ. ભ. „ રમેશ હવે (પુના સંસંગ વતી)	પુના
પ. ભ. „ નંદરાય લે. પંડ્યા	બાવનગર
પ. ભ. „ રમેશચંદ ગ. પંડ્યા	બાવનગર
પ. ભ. „ અધ્યક્ષ અને મંગી, શ્રીસ્વામિનારાયણ સાંસ્કૃતિક માડાસભા તથા શ્રીભક્તિમાતા કન્યા આનાલય	બાવનગર
પ. ભ. „ એચ. આર. ઉપાધ્યાય	બાવનગર
પ. ભ. „ ચિમનલાલ ધનજીભાઈ સ્વામિનારાયણ, એલેવિટ	બાવનગર

પ. ભ. શ્રી. રાહેલાલાલ કુંજવિઠારીપ્રસાદથી પાત્ર	વઢ્ઢવાણી
પ. ભ. , , સ્વામી નારાયણસુદ્ધારાસથી (પ્રમુખ સ્વામી)	બોગાસાણુ
પ. ભ. , , સ્વામી ચંદુભૂજજારાસથી	અટલાદરા
પ. ભ. , , સ્વામિનારાયણ મંદિર સત્સંગી ભાઈઓ	બોટાદ
પ. ભ. , , ગીરબન્ધાલ દાણી	બોટાદ
પ. ભ. , , જટાશંકર ત્રિભુવન જોથી	બોટાદ
પ. ભ. , , ધીરજલાલ છોટાલાલ વડોદરીઆ	બોટાદ
પ. ભ. , , ચંદ્રકોણ એમ. ટ્રેફર	ગઢા
પ. ભ. , , સુહુદ ડી. દવે	અમનગર
પ. ભ. , , નૌતમલાલ અ. વ્યાસ	અમનગર
પ. ભ. , , દનુભાઈ ચુનીભાઈ ભાવસાર	મદાસ
પ. ભ. , , નશુદ્ધિભાઈ એમ. દવે	મદાસ
પ. ભ. , , કુરોણાર આર. રોલત	મદાસ
પ. ભ. , , ઈન્દ્રવઢન સી. મોહી	મહુરાઠી
પ. ભ. , , પુરુષેંદ્રમ છગનલાલ ટ્રેફર	રાપર (હંદળ)
પ. ભ. , , જથુંલાલ જગણપણાસ	મહુરા
પ. ભ. , , ડિગોરભાઈ સેની કુંજરવાળા	મહુરા
પ. ભ. , , દસમુખ એ. ચાડ, સિવિલ જગળ	દીંબરી
પ. ભ. , , બી. એમ. લાંદ	ગોંડલ
પ. ભ. , , સ. ચુ. મોહનપ્રસાદદાસથી લથા સંતમંદી	દીરણ
પ. ભ. , , તનસુખરાય પ્રભુદાસ કૃષ્ણાધી	જૂનાગઢ
પ. ભ. , , રાવણભાઈ ડી. પટેલ, સાગરી વીરી ઝાર્મ	જૂનાગઢ
પ. ભ. , , કુનીયાલાલ જોથી	નોરાધરનગર
પ. ભ. , , નારાયણદાસ મુળજીભાઈ સેની	રાણપુર
પ. ભ. , , બાળુભાઈ રાવચંદ દાણી	સાવરુંદ્રા
પ. ભ. , , રંભિ દ્વારામ	રંભી
પ. ભ. , , જનકરાજ ડી. ટાંક	હિંદી
પ. ભ. , , મહેન્દ્રભાઈ પંથા	મોપાલ
પ. ભ. , , નેહાલાલ મનજીભાઈ ચૌડાણુ	કરકું
પ. ભ. , , એચ. એન. વ્યાસ	કાનપુર
પ. ભ. , , ગવેણ સ્વામી ટેવપ્રસાદદાસથી	કલંકતા
પ. ભ. , , ડો. જથુંત આર. પીડીઆ	અમરેલી
પ. ભ. , , માણેકલાલ વલભદાસ પરમાર	ઘંઘુક!
પ. ભ. , , મહેન્દ્રપ્રસાદ છોટાલાલ દવે	પ્રભાસપાટાણુ
પ. ભ. , , કાન્દિલાલ ખી. ડોડારી	દાહોદ
પ. ભ. , , મધુભાઈ એમ. અમીન	નવસારી

પ. ભ. શ્રી. કિશોર વિ. ભટ્ટ	નવાનારી
પ. ભ. „ અમૃતલાલ શાહરલાલ શાહ	કુલુંગાડા
પ. ભ. „ પ્રવિષુ સી. ભટ્ટ	પાઠ્ય
પ. ભ. „ નિવાંચુભાઈ ભટ્ટ	પાઠ્ય
પ. ભ. „ બડુલ પંખા	પાઠ્ય
પ. ભ. „ છોટલાલ સગનલાલ પટેલ	ફરી
પ. ભ. „ નગીનભાઈ આઈ. પટેલ	સુલાદા
પ. ભ. „ અહાદજી દામોદર પંઝા	ભાવલી
પ. ભ. „ વકીલ જયભાઈ જવેરભાઈ	સારસા
પ. ભ. „ નવીનયંદ સી. વ્યાસ	ચીપોદરા
પ. ભ. „ અમૃતલાલ આર. અસુભટ્ટ	બોરસા
પ. ભ. „ વિષુપ્રસાદ લેશી	ડાંડાર
પ. ભ. „ ડિપલોમેન શાહ	ડાસરા
પ. ભ. „ બંસીલાલ એમ. હેસાઈ	મહેમદાવાદ
પ. ભ. „ નિકુંજભાઈ યાણિક	ભાંડુ
પ. ભ. „ ગ્રમેદ્ધભાઈ પટેલ	વડાલ
પ. ભ. „ ઉપપ્રમુખ, વડાલ કુવક મંડગ	વડાલ
પ. ભ. „ રતનલાલ પંઝા	ડોઈ
પ. ભ. „ ચંદુભાઈ સેની	ગંધીનગર
પ. ભ. „ સ. યુ. પુરાણી બહિતરલભદાસળ	ગંધીનગર
પ. ભ. „ જીવણલાલ ચુનીલાલ વ્યાસ	કાનીડા
પ. ભ. „ આંબાલાલ નિમોવનદાસ પટેલ	ઢાલેલ
પ. ભ. „ નાનુભાઈ લ. નાયક	દિલ્લાપારડી
પ. ભ. „ પીરાલાલ લદ્દમીયંદ	મોડાસા
પ. ભ. „ જયંતિલાલ નાનાલાલ મહેતા, વકીલ	સંતરામપુર
પ. ભ. „ ભાનુકુમાર ધનજીભાઈ પટેલ, જળજ	સંતરામપુર
પ. ભ. „ પંડિત સ્વામી, શીસ્વામિનારાયણ મંહિર	વડિયા
પ. ભ. „ સત્સંગી બંધુઓ, યદોડા સત્સંગ સમાજ	ચલોડા (જિ. ઘોળડા)
પ. ભ. „ ડે. ડિમટલાલ એચ. લેશી	દેસર
પ. ભ. „ ડાલ્ચાભાઈ વસ્તારામ પંઝા	મહિસાપુર
પ. ભ. „ ચીમનભાઈ મુણજીભાઈ પટેલ	સોજુના
પ. ભ. „ જયકર હર્ષદલાલ પંઝા	સાવલી
પ. ભ. „ રામભાઈ ઠ. પટેલ	સાવલી
પ. ભ. „ નટવરલાલ માણેલલાલ તેવાર	વડોદ
પ. ભ. „ આંગીલાલ સી. શાહ	ઇન્દોર
પ. ભ. „ ચીનુભાઈ પુરુષોત્તમદાસ પટેલ	ઇન્દોર

પ. ભ. શ્રી. પુરુષોત્તમ મોતીલાલ વ્યાસ	વરો
પ. ભ. ,, શ્રીસ્વામિનારાધ્યા મંહિર તથા ચુકુઠળ	દરજા
પ. ભ. ,, રમેશચંદ્ર જીવાખુલાલ ભાલાલ	અણુંદ
પ. ભ. ,, ઈંધુરલાલ ડેશવલાલ દવે	અણુંદ
પ. ભ. ,, અંબાલાલ સોભાભાઈ પટેલ તથા સવેં સત્તસંગમ ડા.	લસુંડા
પ. ભ. ,, દિનેશ બી. ચાવડા	દરમસદ
પ. ભ. ,, જીવાખુલાલ ડી. અનુભવાઈ	અંભાત
પ. ભ. ,, ભણ્ણીભાઈ મંગળદાસ પટેલ	નરસંડા
પ. ભ. ,, રાવજીભાઈ મધુરદાસ પટેલ (માટીખડોલના ઉરિભક્ટો વતી)	માટીખડોલ
પ. ભ. ,, રાધેસ્વામ ડિમતલાલ ઊપાધ્યા	માટીખડોલ
પ. ભ. ,, લીલાવતીયેન બીમનલાલ પંડ્યા	ઉઠાઈ
પ. ભ. ,, તખુલાલ કેમ. તેવાર	ઉમલલા
પ. ભ. ,, કૌરીલાલ હેસાઈ	વરસોલા
પ. ભ. ,, વસુબેન	છાટાઉંડેપુર
પ. ભ. ,, નંદાધ્યા છ. લેલી	છાટાઉંડેપુર
પ. ભ. ,, જયંતિભાઈ	સમલાલા
પ. ભ. ,, મગનલાલ મ. લાલ	માલસર
પ. ભ. ,, કનુભાઈ મુળજીભાઈ પંડ્યા	સુંઘડા
પ. ભ. ,, ચંદ્રચંદ્ર ડિમતરામ	કુરાઈ
પ. ભ. ,, વિહુલભાઈ બેચરભાઈ પટેલ	મગણ્યાદ
પ. ભ. ,, રાનેન પરીખ તથા ચંદ્રકાંત શુક્રલ	બિરપુર
પ. ભ. ,, સ્વામી ઉર્ગેનિદ્વારાસંજ તથા માધવપ્રસાદાસંજ, સ્વામિનારાધ્યા મંહિર, મધુરા	નેવાસા
પ. ભ. ,, મહેનપ્રસાદ લાલાચંદ્ર પુરોહિત	
પ. ભ. ,, નૌતમલાલ પી. ચૌડાયુ	સાઉથ જગડાખાડ ડાલિયારી (એમ. પી.)
પ. ભ. ,, પૃથ્વીબેન રાજરામ અધ્યારી	વલભવિદ્યાનગર
પ. ભ. ,, ભગવાનલાલ જયરામભાઈ ચાવડા	
પ. ભ. ,, ડો. કાન્તિભાઈ એમ. પટેલ, પ્રમુખશ્રી,	
શ્રીસ્વામિનારાધ્યા મંહિર શતાબ્દી પ્રતિશ્ચ મહોત્સવ સમિતિ	અવિધા
પ. ભ. ,, હિરાલાલ મનજીભાઈ ચૌડાયુ	કુંભારીઅના
પ. ભ. ,, શિવલાલ નારાધ્યા	લિમરીઅના
પ. ભ. ,, લદ્ધભાયુ લેવરામ રાડોડ	રાજનાંદ્રાંવ
પ. ભ. ,, નાનાલાલ રામજી રાડોડ	રાખપુર
પ. ભ. ,, સંતરામ સંસ્કાર ડેળવાયી મંજા	નડીઅના
પ. ભ. ,, શશિકાન્ત વિષ્ણુપ્રસાદ પંડ્યા	નડીઅના
પ. ભ. ,, ઉરિભાઈ અધિકારી	નડીઅના
પ. ભ. ,, પક્ષીલ કાન્તિલાલ ભાઈલાલભાઈ પટેલ	નડીઅના

પ. ભ. શ્રી. વિજનુ અન. રાડ	નડીઓદ
પ. ભ. , ડૉ. સુરેન્દ્ર સંતુરામ દવે	નડીઓદ
પ. ભ. , બ્લર. એમ. દવે	નડીઓદ
પ. ભ. , મેનેજર, બેંક ઓરોડા, ડોલેજ રોડ આન્ચ	નડીઓદ
પ. ભ. , સુકુંદ્રમસાદ ગીરનથંડર નિવેદી	(બેકારો સ્ટીલ સીટી (બિહાર))
પ. ભ. , વાસુદેવ તાપીયંકર દવે	દમણ
પ. ભ. , પી. ડે. ઠાકર	વરંગલ (ગે. પી)

(૩) શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિરો તથા સ્વામિનારાયણ સત્સંગસેવા સમાજની રોકસભાઓના હેવાલ, અદ્દાંજલિ અથવા ડરાવોની વિગતો

(૧)

હેવાલમાં અદ્દાંજલિ સભા

હેવાલ, શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિરમાં પૂ. મોટાભાઈ ઈખરલાલ લાભથંડર પંડ્યા અને પૂ. સ. ગુ. જી. નિઃસ્વાદાનંદનના અક્ષરનિવાસ નિમિત્તે, અદ્દાંજલિ આપવા માટે, હેવાલ દેયના ટૂસ્ટી મંડળના ચેરમેન, પૂ. સ. ગુ. સ્વામી નારાયણમુનિદાસજીના પ્રમુખપદ, તા. ૧૩-૭-૮૨ને મંગળવારે સંન્દર્ભે ચાર વાગે, સમાદંડપમાં વિશેળ સભા ભરાઈ હતી.

સુધ્ય કાઢારી વતી, સમાનું સંચાલન અને થદઘાત કરતાં, એસીસ્ટન્ડ કેઢારી સ. ગુ. શાસ્ત્રી શ્રીનારાયણદુષ્ટાસલુંએ જાણ્યું કે, સંપ્રદાયના જને વિભાગમાં પૂ. મોટાભાઈના અક્ષરનિવાસથી ન પૂરાય એવી જોટ પડી છે. મોટાભાઈ સ્વભાવે ઉદાર હતા, જ્ઞાન ભારે ન્યાયપ્રિય હતા. ઓછામદારાજની આગામાના પાલન ઉપર એમની દાખિ દુંમેણાં રહેતી. એમની જીવનરીતિ જોઈને બીજાને પણ એ રીતે વર્ત્ખાનું પ્રોત્સાહન મળતું હતું. એમણે સંપ્રદાયની ઠરેલી સેવા સદા સ્મરણીય રહેશે. દિશાતાપી મહોત્સવ વખતે ઘણુના મનમાં ઉત્સવ ઉજવાયે કે હેમ એ અંગે ઘણી રોકાણો પ્રવર્ત્તિ હતી; પણ એમને એ કુનેદ અને ધેર્યથી, દિશાતાપી મહોત્સવની કારોબારીના સુભિતિના પ્રમુખ તરીકે કામ કરું તેવા, હોઠણે પાણું ન હતું એવી ભાવ્ય રીતે ઉત્સવ જાજવાયે; ઉત્સવ કોઈ જલના વિધન વિના પૂરો થયો. જૌને સંતોષ થાય એવી રીતે પૂરો થયો, એ એમની વિચી સેવાભાવનાના કારણે બની શકતું હતું.

તારણાદ, ચુરત મંદિરના કેઢારી, સ. ગુ. શાસ્ત્રી સ્વામીબાળકૃષ્ણદુષ્ટાસલુંએ કહું, શ્રીનંદ્રારાજની શી ઘણણા છે તે કણાતું નથી. સંપ્રદાયમાં ને આગળ પડતા છે, પોતે સંપ્રદાયને રોબે એવા માર્ગે રહીને, બીજાને એ માર્ગે હોરી શકે એવા છે, એવા પુરુષો એક પછી એક વિદ્યાપ લેવા લાગ્યા છે. મોટાભાઈના અક્ષરનિવાસથી, સાચા સેવકની, નિઃસ્વાર્થભાવે તન, મન, ધનથી સેવા કરનાર સેવકની જોટ પડી છે. મોટાભાઈ ને રીતે સંપ્રદાયમાં સેવા કરતા તે ખરેખર આદર્શ અને દષ્ટાંકૃપ હતી. આચિંદાદાદિએ અને શાનદારિએ બધી રીતે, આગળ પડતી સેવા કરવા જ્ઞાન, તેમનામાં એ માટે માન મેળવવાની, પદ કે પ્રતિક્રિયા મેળવવાની હોઈ ઈખણા ન હતી. એમના જેવી સેવાભાવના ફુલબા હોય છે. એમના જીવનમાંથી આપણે જે હોઈ યુણુ પ્રવન અહણુ કરવા જેવો હોય તો, તે નિર્માનીકાવે અને નિઃસ્વાર્થ દાખિએ સેવા કરવી તે. ઓછામદારાજે સેવામુદ્રિત અભગ્યતામ. એવું ધેર્ય શિક્ષાપત્રીમાં સમજાવેલું છે, તે મોટાભાઈએ સિદ્ધ કરેલું હતું.

કુશી ભાગના માલુચેરમેન, સ. ગુ. અ. ગરાવરાનંદલાંગ કણું કે, મોટાભાઈની વ્યવસ્થાથકિત ઉતાર પ્રકારની હતી. મોટામાં મોટીથા મંડીને નાનામાં નાની આખતની યોજના એ અગાઉથી વિચારતા અને અમલમાં મુક્તા. એમની કાર્યચકિત સામાને આખરે એવી હતી. મનમાં વિરોધ કરવાનો સંકલ્પ હરીને બાબેદો પુરુષ પણ એમની કામ કરવાની રીત નેછાને વિરોધ કરવાની વાત મંડી વાળતો હતો. એ વિવસાયે વક્તીસ હતા, પણ એમની વાણીમાં કરવાચ બીજુકુસ ન હતી: મીકાચ હતી. સામાને પોતાના મન અને વિચારના કરવાની શક્તિ હતી. સામા પાસેથી કામ ડેવી રીતે કેવું એ એમના કેવું ભીજ ડાખને આપવતું હતું. શિક્ષાપીનમાં શ્રીજમદારાને કણું છે કે, એ માલુકુસ કેવા ગુણેનુંની દોષ તેને તેવા કામમાંન યોજવે, આ આપાનો બાળાન અમલ કરતા; એ નેછાને મને વાણી વખત સાચર્ચ આનંદ થતો અને એમના માટે મનમાં આદર અને પ્રેમ જગતો. છેલ્લી માંદાની દરમિયાનમાં એમનું સ્વરૂપ બાળાન નેયું. એમની જમવાની દીંગણ ન હોય અને અમે આખર કરીએ ન્યારે એ મંદમંદ હસીને અમારી સામે માણું નમાવીને દાખ નોડતા. આવા પુરુષના અહરનાસ ઘણાદી ને એટ પરી છે તે બગદાન જણે શી રીતે પૂરાણે!

ત્યાર બાદ, અનુભાવી લાંટિથિયાનંદલાંગ કણું કે, મોટાભાઈ વિશ્વાસ હા છાં, ત્યારી હતા. મારા ગુરુ અને મને એમનો પ્રત્યક્ષું અનુભવ હે. શ્રીજમદારાજના સિદ્ધાંતોનું તાન એમને જીવનમાં ઉતારને આચેલું હતું. એ પુન્ધરીના પરિવારવાળા હતા. વંચે વક્તીસ હતા, વ્યવહારનાં જાતજાતનાં કાર્યોમાં દુંમેશાં ગુંધાયેતા રહેતા હતા; ધ્લાં, સંપ્રદાયનું કામ આવે, ડાઈ ત્યારીનું કામ આવે, એટથે એ કાર્યભાર તરતીજ બાળુ ઉપર મુક્તાને, સંપ્રદાય અને ત્યારીનું કામ પહેલું કરતા. સંપ્રદાયના ત્યારીઓ માટે તો, એ આશીર્વાદ નેવા હતા. સંપ્રદાયના બન્ને દેશવિભાગમાંથી ગમે તે ડાઈ ત્યારી એમની પાસે ડાખાયું પ્રકારની મદદ માટે જાય તો, ખાલી હાથે પાણી ન આવે, એ હુકીકેત હું પ્રત્યક્ષું જાણું છું. અને આ પ્રમાણે વર્ત્યા છાં, એ સંપ્રદાયના ત્યારી સમક્ષ તો દુંમેશાં હાથ નેહાને જ જોમા રહેતા.

ત્યારથી, ભાગ ડોડારી સ. ગુ. પુરાણી શાંતિથિયદાસલાંગ કણું કે, સંપ્રદાયનું ગમે તે કામ મોટાભાઈને કઠીએ એટલે અફથી રહેતી પણ એ કામ પૂરું કરી આપવા દુંમેશાં તલું રહેતા. એમનામાં એક વાત મેં ખાસ નેછા હતી - એમણે કઠી ડાઈને અવગુણ લીધો નથી; ડાઈના અવગુણ અંગે નાની સરળી પણ દીનિયાદ કરી નથી. કેટલાં પ્રસ્તુતે, એવા અનેકાં કે, જ્યારે બીજું વ્યક્તિ માટે એ કક્ષ શાહે કહેવા પડે; પણ ત્યારેથ એ પ્રસ્તુતે, એમણે મીકાચથી અને શાંતિથી અને રીકાને એક પણ રંગ બોલ્યા સિવાય, કામ ઉકેલું છે. એમણે કાઈ કરવા ધાર્યું હોય, પણ અહુમાનીની દીક્ષા ન જુઓ તો, પોતાનો કષ્ટો ખરો કરાવવાનો એ આમાદ ન કરતા. મુખ્ય ડોડારી તરીકે ડાઈ કામ અંગે મને કદેવાનું હોય તો પણ, એ એવી રીત કહેતા કે, હું એમના મતને મળતો થઈ જતો. એ બોલતા એસ્ટાનું, પણ એમની આંખ અને વાણીમાં ભીજ પાસે જાણું જ કરાવવાની શક્તિ હતી. સંપ્રદાયની એમની સેવાભાવના અને સેવાદિષ્ટ જ જુદી હતી. ડાઈ સેવાકાર્ય બતાવ્યું હોય અને એ એમણે પૂરું ન કર્યું હોય, એવા ડોધ દાખલો મને જાંબરતો નથી.

ત્યારથી, જલાણના ડોડારી સ. ગુ. શાન્દી હરિયદશદાસલાંગ કણું કે, મોટાભાઈએ અભાનું મંહિર માટે સદ્ગ ચાદ રકે જેવાં છાણું કર્યાં છે. પણ એ માટે, પોતાને માન મોટાપ મળે એવા વિચાર જરૂરી એવાં કરેલે નથી. નિમોનાંબાવે જેવા કરવી, એ વાત એમના જીવનમાંથી થિયાવા નેવી છે.

ત્યારથી, ગાઢપુર મંહિરના દુસ્તીભાગના ચેરમેન, સ. ગુ. પુરાણી દેમનંદનદાસલાંગ કણું કે, મોટાભાઈની દાખિયાં વડતાલ અને ગડડા જુડા ન હાં; એમને તો સંપ્રદાયના બન્ને દેશવિભાગ

સરખા આદરશીય હતા; સંપ્રદાયની સર્વ મંહિરો સેવનીએ અને પૂજનીએ હતાં. ગકડા મંહિર માટે એમણે ને સેવાએ કરેલી છે, તે ખૂબાં જોઈ નથી.

ત્યાર પછી, સ. ગુ. શાસ્કો ઘનશ્યામપકોશદાસજીએ કણું કે, મોટાભાઈના મનમાં એક મનોભય હુતો-સંપ્રદાયના લ્યાણીએ શાસ્કાવિદામાં અને કેવી રીતે બને ? ડાઈ ત્યાળી સંસ્કૃત શાસ્કો ભાણે છે એવું એ અણે ત્યારે એને વધી પ્રકારની સગવડો આપવા એ તેવા થતાં જેણી પણે કથાઓ અને અવસરો વળે રહ્યેને જેણે મોટાસાઠન આપતા હતા.

ત્યાર પછી, ધારેચાના ઝાડાની પ. અ. રામસુંગ ભગતે કણું કે, મોટાભાઈએ દિશતાંથી મહોભ્રતને હિસાલ ને રીતે લખાવ્યો અને ઉત્ત્સવ પૂરો થયા પણ ધણા થોડા ચમદારાં અગ્રટ કરાવ્યો, એ હશીકત એક ઠિઠાસ કેવી છે. હિસાલ વખતસર લખાય, એટલું જ નહિ પણ ચોખ્યો લખાય અને સૌને ચંતોપ થાપ અને સૌ સમને એ રીતે લખાય, જેણી કાળજ એ ખાલ રામતા હતા. ત્યાર આદ. પ. અ. કાનશુભગતે મોટાભાઈના જીવનને રામચંદ્રના જીવન જાથે લર્ખાવીને કણું કે, એવું જીવન જીવનારા વિરસ દોષ છે.

ત્યાર પછી, પ. અ. શ્રી. રમેશચંદ્ર પંચાયે કણું કે, સભામાં ખીનાયોએ ભારા મોટાભાઈના યુગોનું વલદું કણું છે. હું એ એમના યુગોનું જાણ કરું તો, આદમદાદા કરી કરેવાય એટસે, એમના અંગે ટૂંકામાં ખુલાસો કરીશ.

મોટાભાઈના મનમાં સંપ્રદાયમાં આચાર્ય, ત્યાળી કે ગુહસ્થ ડાઈ માટે વ અસરદાર ન હતા. એવું કરેનાય છે કે, એ જોતના મંડળના સભ્યોની ધર્મદાયની રફતમાંથી ડેટલીક રફત એ સેવાકારોએ માટે પણ વાપરતા હતા; આ માન્યતા બરાબર નથી. મંડળના દરેક સભ્યને પ્રશ્નાદિકા અમારો, નામ ધર્મદાય આપવાની એ દુભેણી લાખી કરતા હતા. સેવાકારો માટે એ ને રફત વાપરતા તે પોતાની અંગત રફત તથા ધર્મદાય ઉપરંતુ વધારાની રફત વાપરવાની ડાઈની છન્ણા થાપ તો તે રફત, એમાંથી એ વાપરતા હતા. એ ગુરુ થષ્ણને પૂજની ન હતા; ગુરુ થયાની એમને કરી ઈશ્વરા રાખી ન હતી. મંડળના નાનામાં નાના સભ્યને પણ એ શિખ તરીકે માનતા ન હતા; પણ રૂકુભાઈની માનતા હતા. એટલે ખુલાસો કરીને, મોટાભાઈ કેવી સેવાકારના એને દર્શિ અણો સર્વમાં આવે, એવું બળ એને ખુદી આવે એ માટે, જીની આશીર્વાહની થાયના કરી હતી.

ત્યારખાન, દ્રસ્તીમંડળના ચેરમન, સ. ગુ. સ્વામી નારાયણમુનિદાસજીએ સમાપન કરતાં કણું કે, મોટાભાઈએ સંપ્રદાયમાં આચાર્ય, ત્યાળી અને ગુહસ્થ સૌ ડાઈની સેવા જ કરી છે. આચાર્યશ્રીની ત્યાં પુન અને પુનોના લગ્ન પ્રસંગ, જોડા અને કાશી સુધી જઈને, એમણે હળરો ઇસ્થિતાની સેવા કરી છે. દીવાની આદાલતોના કામકાજમાં પણ એમણે આચાર્યશ્રી માડારાજની લન, મન અને ધનથી સેવા કરેલી છે. જ્યારે જ્યારે પ્રસંગ આવ્યો છે ત્યારે, ત્યાળી વર્ગની પણ એમણે સેવા કરી છે; એ વખતે એમણે જેખું નથી કે, એ મેટો ત્યાળી છે કે નાનો ત્યાળી છે. એમના દ્વારે એકજ વાત દુંમેરાં રમતી હતી—સંપ્રદાયનું ગૌરવ શરી રીતે વધે ? એમની દરેક પ્રફુલ્લમાં આ વાત જ ઝન્દ સ્થાને રહેતી હતી.

ત્યારખાની, મુખ્ય ડોકારીઓ વતી, સ. ગુ. શાસ્કો બીનારાયણદાસજીએ આભારવિધિ કર્યો હતા.

ડો. મોહનલાલ લ. શાહ
તંત્રી, સત્તંગ પ્રદીપ

**મેનેજંગ ટ્રસ્ટી બોર્ડ વડતાલની તા. ૨૨-૭-૮૨ ના રેજની મિટીગમાં
પૂજય શ્રી. મોટાભાઈને અદ્ધાંજલિ અર્પણી ડરાવ નં. ૧**

“વડતાલની તેમજ અમદાવાદને — આ પ્રમાણે ચારાં સંપ્રદાયમાં રસ્તંગ સેવાએ મોટાભાઈ તરીકે હુદામણું બિનું પામેલા, શ્રી કંસમણલીન અકલરાજ દાહાભાયર તુલ્ય, એકાંતિક મહામુકૃતશાળ પૂજય મોટાભાઈ શ્રી. ઈંદ્રચલાલભાઈ કાલ્યાંકલાઈ પંચા, શ્રીદિની છંગાથી તા. ૮-૭-૮૨ ને શુદ્ધવારના રોજ સંને ૫ કલાકે, ૫ંચ બીતિક દેખો ત્યાગ કરી અનુનિનાસી થયા છે. તે જાણી સમય સત્તંગ સમાજમાં ઉલ્લાઘાત મણી ગયો છે. અને આ વાણધાન ક્ષમાચારથી, રસ્તંપાઠનોને તેમજ સમય ચલસંગી નંદુંગેને માથે જાણે આમ તરીકે પડણું હોય તેમ લાગે છે. શ્રી. મોટાભાઈ શુરૂવયને સત્તંગ સેવાને બેખ લઈને દાદાના દરખાર જેવા શુરૂરૂપા નિવાસસ્થાને, રસ્તંગ સંવર્ધીન મહાયા જાહંબીને એમાં સ્વદ્ધુર, સાચન સંપત્તિની આહુતિઓ અર્પણા. એમાં પણ ચર્વાંકારી કગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણ સાર્વ યતાબી અને હિંદુલાલી વગેરે મહોત્સવ પ્રસંગોને વંતે દેખનાં સત્તંગને ચુદદ અને સંગીન જનાવનાનું લગિયા કાર્ય પૂર્ણ કરીને છુનાં લીલા સર્કેલી લીની છે.

આ પ્રમાણે સત્તંગમાં ચાદાં આનંદું રાખનાર, નિયમ, નિશ્ચય અને પક્ષમાં ખેડે પગે રહેનાર, પૂજયથી મોટાભાઈને લેટા જરૂરે મુકેલ છે. એમની વિદ્યાથી આને સત્તંગ ચુંને પહોંચે છે—સત્તંગમાં ના પૂરાય તેવી ચેટ પરી છે. તો આ પ્રયોગે, જાહ નિવાસી મોટાભાઈને ભારે દુસે ભાવભીતી અદાંજલિ અંતરે કરણપૂર્વક અપાંગે છીએ તેમજ સર્વાંકારી શ્રીસ્વામિનારાયણ ભગવાન. અહારનિવાસી ગત આત્માને અક્ષરધામમાં નિજ યાણોનું સુખ આપે તેમજ સ્વજ્ઞનેને આપેલ દુઃખ સહન કરવાનું હીએ જાઓ, એજ પ્રાર્થના.

(૨)

અમદાવાદ શ્રીનરનારાયણહેવના મંદિરમાં નિવાપાંજલિ સમાચાર

શ્રીનરનારાયણહેવ મંદિર, અમદાવાદમાં, તા. ૧૯-૭-૮૨ ના રોજ સવારે સાડાસાત વાગે, ખ. પુ. પ. પુ. આચાર્યાર્થી તેજેનાન્દ્રપ્રસાદાલુ મહારાજના અધ્યક્ષપદ, ત્યારી અને ગૃહસ્થ આશ્રિતોની વિશાળ શોકસમાની હતી.

શ્રી પ્રથમ, ભાઇત સ્વામી સ. ગુ. શાસ્ત્રી હરિશ્ચનુહાસળાંદે રાધાંજલિ અર્પણાં કહું છે, પુ. ઈંદ્રચલાલ પંચા નેમને, પુ. મોટાભાઈના નામથી સમય સત્તંગસમાજ એણાખતો હતો, તેણેથી આચાર વહે નોંધને હિવરો સંને છ વાગે અક્ષરવાસી થયા તથા, સમય સત્તંગસમાજને ન પૂરાય તેવી ચેટ પરી છે. તેમણે સંપ્રદાયના અને દેખનાં મંદિરની અલોડ સેવા કરી છે. પોતે શુદ્ધસ્થ હતા છતા, તેમનું છન્ન જનકરિકેલી હેવું હતું. નિયમ, નિશ્ચય અને પક્ષને જીવનમાર વળગી રહ્યા હતા; આથી જ તેણે જાને દેખના માન્ય પુરુષ હતા. તેમની જીવન જરૂર જેલાં લાગે છે કે, જીવન જીવનું તો આતું જ જીવનું જેલાં. અ. નિ. જનનિષ્ઠ પુ. નાયદાભાઈના શિષ્ય તરીકે તેમણે પોતાનું ગૌરવ વધારું છે. તેમણે એક જાહીની સત્તંગમાં જિન્હું કર્યું છે, કે સંપ્રદાયની પ્રસંગોપાત લુંદર સેવા કરે છે.

અધી, ભાઇ ભાઇત સ. ગુ. શાસ્ત્રી વનશ્વામસ્વહૃપ્દાસળાંદે પુ. મોટાભાઈના ગુજરાતી પ્રચંસા કર્યાં કહું છે, પુ. મોટાભાઈના અખેલા વર્ગને પોતાના તરફ એંચવાની આક્રમિક જોડચુંબક નેણી થાકિત હતી. સંપ્રદાયનું વિસુદ્ધ રાન તથા જ્વાંદાનિક કુશાગ્રાતા, એ એમના આગવા શુણે હતા. તેમનું જીવન

मेष्टोपमेणी तथा मेष्टोलागी हुए। भरेखर तेजो उक्त उच्ची गया है। तेजेषु साया अर्थात् तेजन सार्वद कहुँ है। अंतमा, तेमना पुन ए. अ. आखुभार्त तथा तेमना नानाभार्त ए. अ. रमेशभार्तमा पू. मेष्टोलाइना गुणो जग्नार्त रहे अने संप्रदायनी देवा करवामां अगवान श्रीदिवि गण व्यापे तेवी शुभ गमना व्यक्त करी हुती।

त्यारभाद, भाट भद्रांत स. गु. शास्त्रो देवत्यरेष्टुदासल्लये जग्नार्तुः ३. पू. मेष्टोलाइने सत्संग तथा सत्संगी विषेऽनामभुदि दती। तेजोश्चोषे दुमेशां सत्संग हिन्दू समवयो है। तेजोश्चोषे दुमेशां नायार्तश्चोने श्रीजग्नार्तमार्जनुः साक्षात् स्वद्वप्स समलू ऐमनी आदा विरसार्त पर्याहा है। तेजेषु संत, सत्संगी तथा सत्संग विषेऽनामभुदि देवानी हुती। दिशाग्नी भद्रांस्वमां तेमनुः भार्तदर्थ्यन भूम ए उपदेणी नीवड्युः हुए।

त्यारभाद, अभद्रावाददेशना आशुप्रिता क्षयाकाः स. गु. शास्त्रो दुरिकेश्वदासल्लये जग्नार्तुः ३, एष्ट हिन्दू अभद्रावादना डेहिक संत भूम भांदा पउवा तेमने, डेस्तिपटवमां फाल्पव करवा पउवा। ते समये पू. मेष्टोलागी अने भजिनगरमां रहेता भधुभार्त तेमनी अधर् अंतर् पूछता गया। ते समये पू. मेष्टोलागी ते संतनी पथारी नाचे इपियानी नोटेनुः अंडल भूकी चालता थवा। साथे साथे भधुभार्त प्रेक्षने भलाभल करता गया है, वहु मदहनी अवर छाय ता भने संहेदा क्षेवडावले। आवी संत विषेनी आत्मभुदि तेमने झेणी हुती। वयनार्तमां श्रीजग्नारार्ते कहुँ है, “सत्संग मारुः कुटुंबे है।” ते सूत तेमना परिवयमां हुँ आन्यो त्यारथी में नेपुः ४ है, तेजोश्चोषे दुमेशां सत्संगना उक्तर्ष्म भटि ए कार्य कहुँ है। अंतमा, तेमनी उद्युप श्रीजग्नाराज आपवृत्ते आववा न है, तेवी प्रार्थना साथे पोतानुः वक्तव्य पूर्ते कहुँ हुए।

त्यारभाद, अभद्रावाद देशना विशान संत देवत्यरेष्टुदासल्लये (वेदां - व्याकरेष्टुदासल्लये) ए जग्नार्तुः ३, भानस्तेवरनो दुसलो जडीने जीज सरोवर पर आल्यो गयो; तेना जग्नार्थी आ सरोवर रांक आर्तुः ४। पर्यु ज्वां ते जडीने गयो है ते सरोवर वहु रमधीर अन्युः है। पू. मेष्टोलाइने सवा लाल इपिया दिशानार्थी नहेत्स्वमां आप्या, तेथी उत्तर पलु सवाग्ने अन्यो। दिशानार्थी भद्रांस्व भूम ए धामधूमपूर्वक उज्ज्वाग्ने, ते तेमना आशीर्वादनुः शुभ इण है।

त्यारभाद, अभद्रावाद देशना क्षयाकार स. गु. शास्त्रो देवत्यरेष्टुदासल्लये कहुँ है, आ शोकस्वामां डेहिक सामान्य भानवाने शोकजलि अर्पवानी नर्थी; पथ संप्रदायना एष्ट अनेक मुक्तात्माने अंजलि अर्पवा भेगा थवा छाये। पू. मेष्टोलागी नेक्षो आ संप्रदायना विशुद्ध गानना गाना हुता; तेर्तुः ए नहि, तेजोश्चो भडान आरिज्वथील वक्षित हुता। तेमण्डु सत्संग प्रतीप भासिक्षारा डलरा सत्संग दीवान्योने अगाठाव्या है; ए-ने देवनी ग्राहीग्नोना आचार्योनी भूम ए वक्षादारी जग्नवी है। ए. नि. पू. नाथजुलाइनो आहेद भूमज वक्षादारीपूर्वक जग्नवी राख्यो है। देवेष मेष्टो उत्सवोमां तेमण्डु तन, मन अने धनर्थी साहाय करी है। आवा विरल मुक्तात्माना आक्षर्यासर्थी हुःअ थाय ते स्वाभाविक है। आवे आपवृत्ते तेमना गुणेवाने अहापूर्वक याद करी सहभावना वक्तव्य करी छाये। तेमना पुन आखुभार्त तथा तेमना प. अ. अ. ए. अ. रमेशभार्तमां आ गुणो जग्नार्त रहे तेवा आशीर्वाद आपी, तेजोश्चोषे पोतानुः वक्तव्य पूर्ते कहुँ हुए।

त्यार भक्ति, क्षयारी विभागनार्थी स. गु. शास्त्रो दुरिभियानंहलये जग्नार्तुः ३, पू. मेष्टोलाइने संप्रदायना आर पासांग्नोनी आखुवन देवा करी है: (१) हेव (२) आयार्त (३) संत अने (४) सत्संगी। तेमण्डु नववृद्धा तथा विशित समाजने संप्रदायनुः आयानिक गान आपी सत्संगरूप आग्नुः अनासिंचन कहुँ है। तेमनां प्रत्यक्ष दर्शन अंध थवां है, पलु तेजो दिव्यहें आपवृत्ती सावेज है, तेम मानी आपवृत्ती सीमे तेमना धंये आववा भाट आपाला सौमां भगवान श्रीदिवि सामर्थ्य अर्पें।

ત્યારબાદ, ગુડસ્થ વિભાગમાંથી પ. ભ. શ્રી. શાલાભાઈ પટેલે જાણ્યું હે, પૂ. મોટાભાઈ જરૂરથીજ મહાન હતા. તેમના માતુશ્રી લક્ષ્મીલા બા, સગર્ભાવસ્થામાં હતાં ત્યારે, એક સંકેત દાહીવાળા સંત બિક્ષા લેતા આવ્યા ત્યારે તેમના માતુશ્રીએ પ્રેમથી જરૂરાયા. જતાં જતાં સાધુએ આશીર્વાદ આપ્યા હે, તારા પેટે મહાન પુત્રનો જરૂર થશે. તે પુત્ર હાની, તપસ્વી અને તેજસ્વી હશે; તેના કૃપાળમાં ભરમનું ચિહ્ન હશે. તેથા તેનું નામ ભરમલાલ પાડને. અને સાધુના આશીર્વાદનો અક્ષરશઃ સાચ્યાં પડયાં. તેમનો જરૂર સ. ૧૯૫૩ માં આસો વહ ખીજને દિવસે થયો હતો. તેમના પિતાનું નામ લાભશંકરભાઈ હતું. લાભશંકરભાઈના પિતામધ શિવભક્ત હતા. તેમને ભગવાન શ્રીશંકરે દર્શન આપ્યા અને સ્વામિનારાયણ ભગવાનનો આશ્રય કરવાનું હશું. તેમના પરિવારને દારકાપીઠના શ્રીમદ્ભારતાચાર્ય તરફથી ઠનડગલ શરૂ થઈ, એટલે તેઓ ડોછેઠ છોડી સિનોર આવ્યા. ધોરણું જ સુધી સિનોરમાં અવ્યાસ કર્યો અને મેટ્રિકનો અવ્યાસ રાજ્યપાત્રામાં હશે. તેઓ ત્યાં બાજ એડાવાળ રાતિના પ. ભ. શ્રી. રવિશંકરભાઈ રોલત તથા પ. ભ. શ્રી. ઉમિયાશંકરભાઈ ભરહના યોગમાં આવ્યા; તેમની મારદને અ. નિ. નાથજલભાઈ દ્વારાની ગુરુજીના યોગમાં આવ્યા. મોટાભાઈને ઉમરેઠ મળતાં દ્વારાની ગુરુજીએ હશું, “ઠિક્કર તું” આપ્યો, હું તારી જ રાદ જોતે હતો.” તે દિવસથી તેમના જીવનમાં મહાન પરિવર્તન આવ્યું. દ્વારાની ગુરુજીની આશાદી નરીયાદમાં પ્રેક્ટીસ રાહ કરી; વક્ષીલ તરીકે ખૂબ નામના મેળવી. દ્વારાની આશીર્વાદથી તેમણે અભયદાનની પ્રવૃત્તિ આલુ રાખી-સત્તસંગ કરવો અને હરાવવો. એ તેમનો જીવનમંત્ર બની ગયો.

તેમણે પોતાના જીવનકાળ દરમાન, ઉમરેઠમાં નગરપાલિકા તરફથી ચાલતા દ્વારાનામાં અ. નિ. શુફ્લ નાથજલભાઈ ઈચ્છારામ એરિટેલ ડિસ્પેન્સરી શરૂ કરી. તફઉપરાંત, “અ. નિ. શુફ્લ નાથજલભાઈ ઈચ્છારામ એરિટેલ ટ્રૂસ્ટ” દારા વિવાદાનની પ્રવૃત્તિ રાહ કરી; સાહિત્યસેતે તેમણે સત્તસંગ પ્રદીપ માસિક શરૂ કર્યું.

એક વખત હું ગઢાથી તેમની સાથે મોટરમાં પાણી આપતો હતો, ત્યારે મેં રસ્તામાં પૂર્ખું હે, ઘોડા જ વખતમાં સાસ-ગમાં આટલી બધી પ્રગતિ તમે હેવા રીતે હરી શક્યા? ત્યારે તેમણે જવાબ આપ્યો, “ગુરુનિધિ”. ગ. મ. ૫૪ અને ગ. પ્ર. ૫૪ ના વચ્ચનામણતમાં કહ્યું છે કે, જીવને હેઠ અને દેઢના સંખ્યાઓને વિદે નેટલી આત્મધૂર્ણ વર્તે છે તેની આત્મધૂર્ણ સંતપુરુષમાં થાપ તો, મોક્ષનું દર ખુલ્લું થઈ જાય છે.

નેમ એક દીવામાંથી અનેક દીવા પ્રગટ ચાય તેમ એક મહાનપુરુષ અનેક જીવાત્માઓના હૃદય-મંહિનમાં દીવા પ્રગટ હરી અધોરામાંથી અજ્ઞાનાળામાં લાભ્યા. અનેકને સ્વામિનારાયણ મહામંત્ર બોલતા હરી દીવા.

ત્યારબાદ, પ. ભ. રમેશભાઈ પંથાને જાણ્યું હે, પૂ. મોટાભાઈ વિધે ડેટલીઝ જેરસમજ પ્રવતેં છે તે, જેરસમજ હૂર કર્યા માટે ડેટલાઇ ખુલાસા કરવા છે. એ ખુલાસા કરવા જતાં નારી મોટાભાઈના ગુણ્યાનું ગાન થઈ જાય તો, મને માછ કરશે. પૂ. મોટાભાઈએ સૌ પ્રથમ નરીયાદમાં વક્ષીલાલ શરૂ કરી. નરીયાદ ક્ષેત્ર તેમના માટે નનું હતું. વળી નરીયાદમાં વક્ષીલાલક્ષેત્રે તીવ દરનિધિ ચાલતી હતી. શુદ્ધાના શખ્યાદમાં વિશ્વાસ રાખી તેમણે જંપલાન્યું. તે સમયે અમારા કુટુંબની આશીર્વાદ સિયાતિ નખણી હતી. તેમ જ્લાં, શુદ્ધાના આશીર્વાદનોથી ટૂંક સમયમાં જ, પૂ. મોટાભાઈએ સલ્યનિધિ વક્ષીલ તરીકે નામના મેળવી. તેઓ અસીલ પસેથી સર્વોપ્રથમથી હી નક્કો હતા. નક્કો અસીલ ને આપે તે લેતા. જ્લાં ખીંજ વક્ષીલે

કરતાં તમને કહું શી ભાગતી, તેમણે સંપ્રદાયના ચાલોનું વાંચન ૫૩૦ હતું અને તેની રોતે નેંબ રાજતા હતા; અને સારહોડન કરતા હતા, શુદ્ધનિધાના બેંગ ચાલોનું વાંચન તમને કંદુથ થઈ ગતું.

ધ્યાન લોડો છે છે કે, તેમો રોગી પુરુષ હના, તેમણે ડાઈ દેખ સાધના નથી કરી પણ તેમનામાં શુદ્ધ નિધાન ભળવાન હતી. વળા તેમો અન્યાન્ય મુક્ત હતા. જ્યારે તેમો વક્ત્વાતાતમાં દ્વારા ક્રમાચાર ત્યારે, તે દ્વારા ઉપયોગ તેમણે સત્તસંગ તથા સત્તસંગી અથેર્જ કર્યો છે. ડાઈપણ વ્યક્તિ ક્રમાચારનાનું દ્વસ્તમાં ન આપે તેનો ખાસ ઘ્યાલ રાખતા; એટલું જ નહિ પોતાના ગુરુદાઈને ઘર્માદા ચોખ્યો કાઢવો તેવો અદ્ય તેમણે આપ્યો છે. પોતે જણું દ્વસ્તના ઇસ્ટી હેવા છતાં એક દ્વસ્તનું નાણું બીજા દ્વસ્તમાં ન જણ તેનો ખાસ ઘ્યાલ રાખતા. રોજ જાતે જાતે નાનું કખતા. અને તેનો ચોક્કાધપૂર્વક હિસાબ રાખતા. સંપ્રદાયના અને દ્યાનિકાજના ઉત્સવેમાં દાન કરવામાં ઉમેયાં તત્પર રહેતા; જતો સંપ્રદાયની સલાહોમાં તમને પ્રદય હરોળમાં બેસવા મળો કે ન મળો, તેની તેમો કરી ચિંતા કરતા નહિ. સેવા તમનો અગ્રવો શુદ્ધ હતો. મોટાઈથા તે હું રહેતા.

અંતમાં, તેમણે સૌનો આમાર માની જણાનું કે, તેમોઓનું વિરલ જીવન હતું; અમે તમના પેંગડામાં પગ મુક્તી રહ્યાએ તેમ નથી; તેથી, સંપ્રદાયની સેવા કરવામાં અમારી ડાઈ કર્તિ રહી જણ તો, અમને જાંક કરેશો. અમારી શક્તિ મયોહિત છે; તેથી અમે આપની સંપૂર્ણ સેવા ન કરી રહ્યાએ, એ સ્વાભાવિક છે. આથી અમે તમારી પાસે આશીર્વાદ માગીએ છીએ કે, પૂ. મોટાભાઈ જેવી સેવા કરવાની અમારા જીવાં રહ્યાએ આવે.

ત્યારથાં, અસમાવાહદેશના અયગણ્ય હરિભક્ત તથા સ્ક્રીભ કમિટીના સભ્ય શ્રી. પ. અ. મનસુખભાઈ સૌનીએ કહું હતું કે, પૂ. મોટાભાઈએ, પર્વતભાઈ જેવી આત્મનિધિ ડેણાંની હતી. તેમોઓને આચાર્ય મહારાજાની આગા પાળવામાં કરી પણ પાછી પાની કરી નથી. પૂ. મોટાભાઈએ અમદાવાહદેશના નાના મોટા સર્વ ઉત્સવમાં તન, મન અને ધનથી સેવા કરી છે. એટલું જ નહીં પણ અમદાવાહદેશના મંહિના ડાઈપણ કાર્ય વિષે કરી પણ પાછી પાની નથી કરી. તેમણે સર્વ ઉત્સવેમાં આત્મષુદ્ધ ડેણાં સત્તસંગની લારે સેવા કરી છે.

અંતમાં આશીર્વાદ આપણાં પ્ર. પૂ. ધ. બુ. આચાર્ય મહારાજાની પોતાની આગની શેલીમાં જણાનું કે, ભારતદેશ આજાદ થયો ત્યારે, તેનાં શરૂઆતનાં ૧૦ વર્ષ એવાં આવ્યાં કે, ભગેસે વર્ગ મંહિરમાં જતો શર્માતો; એટલું જ નહીં પણ તમને તે અખમાન જેવું લાગતું; તુલાન અને ચિકિત્સાર્જને મંહિર પરત્વે તુચ્છ રહેતી નહીંની. તેવા સમયમાં અ. નિ. નાથએભાઈએ તુલાનર્જ અને ચિકિત્સાર્જનાં સંપ્રદાયનો બહેણો પ્રયાર કર્યો. તેમણે વક્ત્વો, અભ્યાપ્તા, ન્યામાધીશો, ડાક્ટરો અને ડાસેજના તુલાનેમાં સંપ્રદાયનું વિશુદ્ધ રાન ઇસાલ્પું; એટલું જ નહીં પણ, તેમને ચુસ્ત સત્તસંગી જનાન્યા. તેમની પર્સ્પરા પૂ. મોટાભાઈએ જણાંની રાખી. એમ ડેમબોજ ચુનિવર્સિટીનો સનાતક હોય તો, તેને વિષે પૂજાપણું રહેતું નથી, તેમ અ. નિ. નાથએભાઈના અંડળમાં, નિયમ, નિષ્ઠા અને પ્રક વિષે પૂજાપણું રહેતું નથી. તેવી ચુંદર જાપ સંપ્રદાયમાં તેમો ધરાવે છે. ધર્મરમાઈ જેવા પવિત્ર પુરુષના સ્વહસ્તે જ નારાયણાટના મંહિની આત્મસુહર્ત્વવિધિ થઈ હતી; પણ ડાઈ કારણુસર મંહિનું કાર્ય વિલંબમાં પડ્યું છે. જ્યારે નારાયણાટના મંહિનું આપણે નવનિમાણું કરી રહ્યોનું ત્યારે જ, આપણે તમને સાચી અદાંજલિ આપી કહેવાશે. અંતમાં અગ્રવાન શીદું એમને પોતાના ચરણ્યુરમિનું અપાર ચુખ આપે, તેવી પ્રાર્થના સાથે તેમોઓ વિરસ્થ હતા.

(૩)

**શ્રીસ્વામિનારાયણ સત્તસંગ સેવામંડળની તા. ૪-૯-૧૨ના રોજ ભરાયેલી
સામાન્યસભાએ અર્પેલી અધ્યાત્મલિ-૧૨૧૭**

શ્રીસ્વામિનારાયણ સત્તસંગ સેવામંડળના બાદસ્થાપક અને એના બંધારણના ઘડવેણ પુ. મોટાભાઈ,
શ. પંચા ઈશ્વરસાહ લાભચંદ્રે તા. ૬-૭-૧૨ના રોજ અક્ષરનિવાસ સીકારેં છે તેની આ સભા હિડા
એં અને બારે શાફની લાગણીખૂબં નેંબ લે છે.

આને સેવામંડળ, સંપ્રદાયમાં ભીજાં આ પ્રકારનાં મંડળો કરતાં આંધીક દિલ્લી તથા ધાર્મિક
દિલ્લીએ કંઈક આગણું અને વિશિષ્ટ સ્થાન ધરાવે છે, તેનો બંધારે પણ પુ. મોટાભાઈને ઘરે છે; એમના
માર્ગદર્શિન નાચે સેવામંડળના સમેયેં આજ દિન સુધી ને કંઈક કાર્ય કર્યું છે તે અરેખર પુ. મોટાભાઈની
ઉત્તમ નિષ્ઠાને કારણે જ થઈ શક્યું છે. સેવામંડળ પોતાના ઉચ્ચ ડેટુંગો અમલમાં મુક્તા શક્ય અને સત્તસંગ-
સમાજ રૂપું તેને ૨૯૪ કરી શક્ય એ માટે, ઉચ્ચ પ્રકારની ગુણવત્તુ ધરાવતું સત્તસંગ પ્રદીપ માસિક,
એણેશ્વરીની રાહબરી નાચે, આને ચૌદ વર્ષથી શરૂ કરેલું છે. નાણાંની સંખ્યાના સમ્ય એં જી થિએલું
એ માસિક, આને શરૂઆત કરતાં આદ્યાયી સંખ્યા ધરાવે છે, તે એની અને પુ. મોટાભાઈના માર્ગદર્શિનની
ઉચ્ચતા અને લોહાપ્રિયતાનો પ્રયત્ન પુરાવો છે. એવા અલ્પાહિક રાહબરને ગુમાવતાં, મંડળના સમેયો સ્વામાચિત
રીતે જ વેરા શાફની લાગણી અનુભવે છે, પણ સત્તસંગમાં ચુંબુંતે પણ એક ઉત્સવનો પ્રસંગ મનાય છે;
કારણું કે, ત્યારે માલ્યાસ અક્ષરધામમાં પરમાત્માની હિન્દુ સેવાનું ચુંબ હિન્દુ દેણે પામે છે. એથી ઓદરિની
દુંભાને હિરસ્તાવંદ કરવાનો સર્વનો ધર્મ છે, તેને જ અનુસરવું રહ્યું. એથી વિરોધ કરેવા માટે આ સભા
પણ શાન્દે નથી.

સહી બાધુભાઈ એ. પટેલ

સહી રમેશશાહ લા. પંચા

પ્રમુખ, શ્રીસ્વામિનારાયણ સત્તસંગ સેવામંડળ

(૧) “..... શ્રીષ્ટાને રેલે શિક્ષાપણો, વચ્ચનામત તથા સત્તસંગિજીવનની ધર્મભર્તાદ્યોતું પાલન
કરાવવાના ખૂબ જ આમદારી ... સંપ્રદાયમાં “દાનેવરી-કર્ષુ” નેવા પુ. મોટાભાઈના અક્ષરધામથી તેમના
કુદુંખીજનોને તા જોઈ પડી છે; પણ આખાયે સંપ્રદાયને ન પૂરાય તેની જોઈ પડી છે.”

—શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર, સુરત

(૨) “..... પુ. મોટાભાઈ, સત્તસંગ સાહિત્યને ખૂબ જ રહિ કરનાર, એનો ઈતિહાસ, એમની
જીવન અરેખ સૂચણી અક્ષરે લખાયે તો પણ એછું છે એવા, “સત્તસંગ-રતન” હતા, તેણેશીનો અક્ષરધામ-
નિવાસી થતાં, સમગ્ર સંપ્રદાયે અને સમાને એક અતિ નિષ્ઠાવાન, અચેસર ગુમાવ્યા છે.”

—શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર, જૂનાગઢ

(૩) “..... એક સાચા સત્તસંગી તરીકે, ઉપરેથ કરતાં આચરણ ઉપર જ, એમણે જીવનબર
ખાં મુઠોં છે એવા, શ. મોટાભાઈના નિધનથી અને દેશના લક્ષાવધિ સત્તસંગીઓ અચેસર ગુમાવ્યા રોક
સાગરના ગરણાન અન્યા છે.

—શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર, ધર્મજિ

(૭) “..... એક ગુમજ બહેળા ચિખ-ચમુદાવને એક રાગથી દોરવેા અને નાનીમેડી સર્વે પ્રકારની જેમની કાળજ રાગવી અને છતાં, ભગવાનમણજ જીવન જવતું, એ તો એવા જીવનમુદ્રણ જ કરી શકે !

— “..... સત્તસંગની સેવા કરતાં કરતાં એકાંતિકપલ્યુની આકિતથી અક્ષરધામને હેમ પમાય એનું એક દાઢાંત પૂરું પાડવા જાણું એક મુક્તાત્મા જ્ઞાન સત્તસંગમાં કી. “મોટાભાઈ”ના હૃલામણું નામથી પદ્ધત્વી હતા.

—શ્રી ભરત્ય સત્તસંગ સમાજ, ભરત્ય

(૮) “..... તેમણે પોતે છતે દેહે અક્ષરધામની પ્રાપ્તિ કરી હતી અને એવી પ્રાપ્તિ મુમુક્ષુ જીવાત્માએને મળે તે માટે, પોતે પોતાના મકાન - “ચુકુરૂપા”ને અક્ષરધામરૂપ બનાવી દઈને પોતે આધ્યાત્મિક જ્ઞાનની પરબે જોખી હતી. જે મુમુક્ષુ જીવાત્માએને એ પરબે જાય, તેમને તેનો અમૃત-આસ્વાદ મળતો હતો. અને એ રીતે ડેટલાય મુમુક્ષુ જીવાત્માએને જરૂર-મરણના અય થકી છોડવવા માટેનું “નૈમિયારષ્ય ક્ષેત્ર”, સાચે જ કહીએ તો, “અક્ષરધામના સદ્ગત તું ક્ષેત્ર હતું.”

—શ્રી મહેણાવ સત્તસંગ મંડળ, મહેણાવ

(૯) “..... જે આપણે મોટાભાઈનાં ચુચ્ચનો પ્રમાણે જીવન જીવાએ અને તેમના બાકી રહેવા સંકલ્પો સાકાર કરવામાં વયાચારિત સહભાગી થઈએ તો જ સાચી અદ્ઘાંનલિ અર્પણું કરી કહેવાય.”

—શ્રીમદાસ સત્તસંગ સમાજ, મદાસ

(૧૦) “..... તેણોથીને પોતાના પૂરુષલોક પરમ એકાંતિક મુક્તાજ ચુરુવર્દ્ધ પૂજયપાદ કી. નાથજાર્થાઈ ઈર્ઝારામ શુફલનો ભવ્ય અને અભિજિત આધ્યાત્મિક સંસ્કારવારસો મળ્યો હતો. અને તેણોથીની પ્રેરણ્ય અને આહેયને અતુર્તાંત્રી પૂરુષ મોટાભાઈ, સવિશેષ, ડોલેનોમાં અમ્ભાસ કરતા હુવાનોમાં સત્તસંગના વિશુદ્ધ ધાર્મિક સંસ્કારોનું આશ્વયન સિંયન અને સંવર્ધન હરતા રહતા રહતા.”

— “..... તેણોથીએ પોતાનું સમગ્રજીવન સંપ્રદાયની આજીવન સેવામાંજ શ્રીકૃષ્ણપર્ણ્ય કર્યું હતું. તથા સંપ્રદાયના મહાત્મના બધા સમાન બેને પ્રસંગોના આયોજનમાં મોટાભાઈનું દક્ષ અને સિદ્ધાંતનિક ગાર્હિદર્થન, વ્યવસ્થાશઠિત, તેમજ સહિત સહયોગ સદ્ગતે પ્રમુખ પ્રેરણ્યસ્તોત્રસમાં ગયુંતાં.”

— “..... વ્યાવહારિક જીવનમાં અનેકવિધ સામાજિક સંસ્થાઓએ અને પ્રતિલિપિઓ સાથે નિકટતમ સંકળાયોલા હતા અને સંપ્રદાય બહાર પણ અનેકતેકના જીવનપત્ર પ્રદર્શિક અને ચુરુવર્દ્ધસમા હતા.”

—શ્રીસ્વામિનારાયણ સત્તસંગ સમાજ, વનાદ

(૧૧) “..... તેણોથીએ આપણું સત્તસંગની નિષ્કામ-સેવા તેમના છેલ્લા જ્વાસ ચૂંધી કરી છે.”

—શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર, આયુંદ

(૧૨) “..... આચાર, વિચાર અને આદરશુદ્ધિનું પાલન ખૂબ ચીવટથી કરતા. સામા માણ્યસને સમજવવાની અને સમજનીને સ્તરે રહ્યે રહ્યાની ઘણી જ સરી ચીવટ હતી. ઘણું જીવાને સદૃપ્રદેશ આપી ભગવાનના આખ્રિત કરી, મોક્ષભાગી કર્યા છે.

“... ... તેણો આશમધર્મે ગુરુસ્થ હતા; પરંતુ દુષીકરણમાં સંત હતા. વર્ષોલાતનો ધંધી કરવા જતાં, સાચા ડેસોજ ધાર્મની લેતા; અદાલતના અમલદારો તેણોને માતની દિણ્યે આદરભાન કરતા. તેમની પણે જનારી સંત, સાચુ, ત્યાગી, ગુરુસ્થ સત્તસંગનો આદર કરી, આગતા સરાજતા, બોજન અને

જરૂરિયાં સુખન મન, વચન, કને સેવા કરતા. અન્તેદેશનાં માંહિરો, સંતો, સત્સંગીઓ તથા ધ. હું, આચાર્યાંશી મહારાજની તેવો તન, મન, ધનથી સેવા કરતા....તેવો નિયમ, નિશ્ચય, પદ્ધતિ, આગા, ઉપાસનાના ખૂલ્યા જાઓડી હતા."

શ્રીસ્વામિનારાયણ માંહિર, મુંબઈ

(૧૩) ".....પોતે આગા ખૂલ્ય જ પાળતા અને પોતાના અનુયાયીઓને આગા પણવવા તરફ ખૂલ્ય જ આઓડ અને કણણ રાખતા. તેમનામાં નિયમ, નિશ્ચય, પદ્ધતિ અને પાકા સત્સંગીને શોભે તેવા યુષ્ણો હતા. તદ્દુરસંત, સંપ્રદાયનાં મહાપૂજની જાગૃતિ આણ્ણી.પોતે મિતભાણી હતા.....તેમણે પોતે અગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણના સ્વરૂપમાં, ગ્રાન અને અહિતમાં અંભરીષ અને જનકરાજ નેવા વિહેઠી સ્થિતિ દર કરી હતી."

શ્રીસ્વામિનારાયણ માંહિર, વાર્કેપર, મુંબઈ

(૧૪) "..... પુ. અ. અં. મોટાભાઈએ બંને હેઠાં માંહિરો, આચાર્યાં, સંતો, સત્સંગીઓ અને સત્સંગીઓની તન, મન, ધનથી ખૂલ્યજ સેવા કરેલી છે. અને તેમના સમાગમમાં આવેલા સર્વે સંત-દરિભક્તો, પરમાત્માની શુદ્ધ આગા ઉપાસના, નિશ્ચય અને પદ્ધતિ રાખવાનું, સત્સંગીઓએ કંઈ રીતે વર્તનમાં ઊદ્ઘરું તે સ્વર્ણ દાખડો કરીને જીતાવી બધાની સેવા કરી છે.

શ્રી મુલુંડ સત્સંગ સમાજ, મુંબઈ

(૧૫) "..... એમની ચાલિયિ સત્કારની આવના અને સત્સંગ પ્રયોગી સ્વરૂપને નેરલી આન્મોદતા ચિહ્નસમરશીય છે.

શ્રી પુના સત્સંગ સમાજ, પુના

(૧૬) ".....અજાતશરૂ, નિયમ, નિશ્ચય અને પદ્ધતિ માયા સાટે રાખનાર, હુંઝી-પીલિને દૂંડ આપનાર.....નિમાની, નિરાભિમાની, વક્તીલ સંત, સંકટ સમયે સદાય સાય, સફકાર અને સદાય આપનાર, સત્સંગસેવામાં ગળાદૂષ પણ, સંસારમાં જળકમળવતું રહીને વ્યાર્થી વટબ્યવહાર દોબાનતા, પોતાના ચુરુણના આદરોને લુધનમાં ચરિતાર્થ કરી જીતાવી, મંઠળમાં અને સત્સંગમાં મોટાભાઈનું હુલામાઝું બિન્દુદ મેળવનાર, જનક વિહેઠી નેવા વિભૂતિ, સત્તુંગમાં આત્મભૂતિ રાખ્યી સદા સેવા કરનાર, આગા-ઉપાસનામાં સર્વોચ્ચ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરનાર, દ્વાના સાગર, અંગ્રેજ બંધુઓના ગાઢડ....."

શ્રી વડોદરા સ્વામિનારાયણ માંહિર, વડોદરા

(૧૭) "..... અક્ષરનિવાસી પુ. મોટાભાઈના અવસાનથી, શ્રીસ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયે એક પ્રભર વિદાન અને કંઈય પરાયણું સંનિધિ સત્સંગ પ્રચારક ગુમાવેલ છે.

કેદારી, શ્રીસ્વામિનારાયણ માંહિર, બાલાશીનાર

(૧૮) "..... આપ અમારા નેવા મુસુલ્માને શ્રીશાહારાજની સર્વોપરી નિષ્ઠા દર કરાવવા અહૃતરદેશમાંથી શ્રીશાહારાજની દુર્ભાગ્યા ભારતભૂગિમાં પદ્ધાંથી હતા. શ્રીશાહારાજની સર્વોપરી નિષ્ઠા આપે સત્સંગ પ્રદીપમાં દેખો લખો અમને સર્વને કરાવી તે બહલ અમે આપના સૌ જાહેરી છીએ. અમે સૌ આપને પ્રાર્થના કરીએ છીએ કે, અંતહાણે શ્રીશાહારાજ અમને તેવા આવે અને આપની જ્યામ નિરસ્વરૂપનું અખંડ જુલ્દ આપે; અને આપની જ્યામ સત્સંગની તન, મન, ધનથી સેવા 'કરવાનું' બળ આપે.

—પ્રમુખ, શ્રીસ્વામિનારાયણ સત્સંગ માંદળ, (બંસેર)

૨૦	શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર	અનુભૂતિ	દાખાણ
૨૧	શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર	અનુભૂતિ	ભાવનગર
૨૨	શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર	અનુભૂતિ	માંગડેણ
૨૩	શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર	અનુભૂતિ	કલાદી
૨૪	શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર	અનુભૂતિ	છંન્દોર
૨૫	શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર	અનુભૂતિ	ડ્રોઈ
૨૬	શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર	અનુભૂતિ	અંભાત
૨૭	શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર	અનુભૂતિ	ખુરડાનપુર
૨૮	શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર	અનુભૂતિ	પેટલાદ
૨૯	શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર	અનુભૂતિ	ઉમરાદ
૩૦	શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર	અનુભૂતિ	ઠાસરા
૩૧	શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર	અનુભૂતિ	ટેલર
૩૨	શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર	અનુભૂતિ	ગોધણા
૩૩	શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર	અનુભૂતિ	કલકણા
૩૪	શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર	અનુભૂતિ	કરમસદ
૩૫	શ્રીશિંગેર સ્વામિનારાયણ સત્તસંગ સમાજ	અનુભૂતિ	શિંગેર
૩૬	શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર	અનુભૂતિ	ચરાડથા
૩૭	શ્રી સ્વામિનારાયણ વાગ્યધન મંદિર તથા સમય સમાજ	અનુભૂતિ	ખોપાળા
૩૮	સ્વામિનારાયણ સેપ્રેદાય ધર્મપ્રચારક સત્તસંગ મંદિર	અનુભૂતિ	મિડલસેક્સ (૧૦.૩.)

(૫) અન્ય ધાર્મિક, સામાજિક, સાંસ્કૃતિક સેવા અંસ્થાઓની શોકભાના હરાવોની વિગતો :—

(૧) “.....પુ. મોટાભાઈ ભારતીય સાંસ્કૃતિક સંરક્ષક અને સાંપ્રદાય તથા ભારતીય દર્શન, વેદ, પુરાણ અનેક શાસ્ત્રોના મર્માંન હલા અને સાધોસાધ ચિત્ર, વિવેચન, અવગનહાતો અને સારા હયય ડોટિના લેખણ હલા.”

“.....ધીર ગભીર, શાંત, હસ્તમુખ અંહેતાના, પ્રતિભા સંપૂર્ણ વ્યક્તિત્વથી તેણે જ્ઞાન્યા-અજ્ઞાન્યા કૌને પોતાના કરી લેતા હતા.”

“.....મંદિરના નવનિમાણના કારોભા, સાહિય પ્રકારન તેમજ દીન દુઃખી સત્તસંગી સાધુ અને સમાજની જોવામાં અને કથા પ્રવચન આહિ શુભ પ્રવિષ્ટિયો. દારા સત્તસંગની લભિયાદિનાં કારોભાં કટિલદ્ધ રહી, હલાદપૂર્વક માર્ગદર્શિનની સાથે તન, મન અને ધૂનનેં સાહોગ આપી હૃતકૃત્યતા અનુભવતી.”

—શ્રીસ્વામિનારાયણ ગુરુકૃતિ, પારમાનંદ ધાયા

(૨) “..... સારાએ ગુજરાતમાં સામાન્ય નાગરિકોને ઉપયોગી થઈ શકે એવી સાંસ્થાઓ તેમણે સ્થાપી. આવી સાંસ્થાઓના તેણેં સર્જિંહ રહ્યા છ્ણાં, “આ મેં કર્યું છે.” — એવો ડાર્ઢી પુલાયો પણ લેમણી જા કર્મ — સાધનામાં આવવા ન હોય. જા દાખલો સમાજ-સેવકો, જાહેર જીવનને વરેલા

મનુષ્યો અને ધર્મનિકામાં રોકાયેલા સત્તોને મારે એક દાખલાએ છે. શ્રીસ્વામિનારાયણ ભગવાનના અનન્ય ભક્ત દેવા છતાં, બીજી પરમોને એવી જ લાગાયીથી જેનારા, સમાજમાં રહેલા થેડા સત્તોમાંના એક આપણી વચ્ચેથી ચાલ્યા ગયા."

—ઉમરેઠ નગરપાલિકા, ઉમરેઠ

(૩) "..... ડૉકર કેનના વિકાયમાં શરૂઆતના લખકો એક સહિત સમ્મ તરીકે અને પ્યારબાદ, કેનના એરમેન તરીકે તેમણે રચનાત્મક તથા હૃદાણું માર્ગદર્શિન પૂરું પાડીને અનન્ય અને પ્રદાસનીય દ્વારા કાપ્યો છે. xxxx ભારતીય વિદ્યાભાવન ડૉકાર એક સ્વજન અને સાચે પથદર્શક શુમાર્યો છે."

—ભારતીય વિદ્યાભાવન, ડૉકાર કેન્દ્ર, ડૉકાર

(૪) "..... In death of Shri. I. L. pandya, we have lost an eminent lawyer and a kind hearted man, who worked for the welfare of the society"

—યુનિયન એન્ડ એસ્ટેટ ઇન્ડિયા-નડીયાદ

(૫) "..... તેમના કુટુંબીઓ ઉપરાંત, ગુજરાતના ખાત્માનુસન્ધારને એક નિયાનાન અનેવાનની ન પૂરાય તેવી ખોટ પડી છે."

—ભાલોાદ ગામ સમસ્ત આનંદ સમાજ, ભાલોાદ

(૬) ".....તેમના જ્વાયી નગર નડીયાદને એક સદ્ગારી સેવકની ખોટ પડી છે."

—લાયન્સ કલાય એસ્ટેટ નડીયાદ, નડીયાદ

(૭) શ્રીલક્ષ્મીનારાયણ ડાઈસ્કૂલ વડતાલ

(૮) શ્રીસ્વામિનારાયણ જનરલ કોસ્પિટલ વડતાલ

(૯) શ્રીસ્વામિનારાયણ વિદ્યાધીયુનિયન સુરેન્દ્રનગર

(૧૦) શ્રી ઔદીય ટોળા ખાત્માન સમસ્ત ગ્રાતિ સમાજ, શ્રી ઔદીય ટોળા સમસ્ત ગ્રાતિ મંડળ, શ્રી ઔદીય ટોળા મહિલા મંડળ.

નડીયાદ

(૧૧) શ્રી ઔદીય ટોળા કેળવાણી મંડળ ઉમરેઠ

(૧૨) શ્રી ઉમરેઠ એન્ઝુડેન સેસાયટી ઉમરેઠ

(૧૩) ધી ઉમરેઠ જયુભિલી ઈન્સ્ટીટ્યુશન્સ વ્યવસ્થાપક મંડળ, વિદ્યાધીયો અને રિસ્ક્ફોડ

ઉમરેઠ

(૧૪) ધી ગલ્ફ્સ ઈન્સ્ટીટ્યુશન ઉમરેઠ

(૧૫) ઉમરેઠ બાર એસોસીએશન ઉમરેઠ

(૧૬) કુમારાણા વડતાલ

(૧૭) પ્રાથમિક કલ્યાણાણ વડતાલ

(૧૮) સ્વામી વિવેકાનંદ વિદ્યાવિદાર તથા શ્રી સંતામ સંસ્કાર કેળવાણી મંડળ નડીયાદ

(૧૬) ધી નડીઓદ એન્જિનીયરન સોસાઈટી	નડીઓદ
(૨૦) ધી નડીઓદ ભારત એસેન્સીનેશન	નડીઓદ
(૨૧) મહાયુદ્ધરાત્ર મેરીકલ સોસાઈટી	નડીઓદ
(૨૨) સી. બી. પ્રેટ આર્ટીસ ડાલેજના આચાર્યશ્રી, અધ્યાપક ગંદુ, ગોક્ષિસના ક્રેન્ચારી તથા વિદ્યાર્થી ભાઈ-બહેનો	નડીઓદ
(૨૩) ધી પ્રિન્સિપર ડાઈસ્કૂલ	અમદાવાદ
(૨૪) શ્રી જાન્સ આર્ટીસ, સાયન્સ એન્ડ ઇનોફોર્મેન ડેમસ્સ ડાલેજ	ડેમસ્સ
(૨૫) ધી ડાકોર નાગરિક સહકારી બેંક લી.	ડાકોર
(૨૬) સાર્વજનિક ડાઈસ્કૂલ	શિનેર
(૨૭) શ્રી તાલુકા થાળા	શિનેર
(૨૮) શ્રી મહાત્મા ગાંધી વિદ્યાલય	માલેદ
(૨૯) શ્રી ભાલેદ કલ્યાણા	ભાલેદ
(૩૦) ઓ એમ. પી. લેખી વિદ્યાવિહાર	મહિસા
(૩૧) શ્રી રેવાતટ ઓફિસ આદાય મંડળ ટ્રસ્ટ	વેદારા
(૩૨) શ્રી ડાકોર નગરપદ્યાયત	ડાકોર
(૩૩) શ્રી સ્વામિનારાયણ ગુરુડુલ વિદ્યાલય	તરસાલી (છ. વડાદરા)

સમાચાર

૧. બહેર ચેતવણી

બહેરાત

કાગદાન શ્રીસ્વામિનારાયણના દ્વિતીયાંદી જરૂર મહોત્સવ પ્રસંગે વડતાલ, શ્રીસ્વામિનારાયણ મંહિર તરફથી "સમિત નિક્ષાયની" પ્રસિદ્ધ થયેલી છે. એ પ્રકાશન ડોપી રાઈટના કાયદા અમાયો, ભારત સરકારના રણસ્ટરમાં અ. એલ. [૧૦૦૬૬/૮ થી નોંધાયેલું છે. એટે એ ડોપી એમી નકલ કરે, યા એમાંના ડોપી ભાગનું પ્રકાશન કરે-સંસ્કારી લોભી પરિવારની સિવાય, તો તે ગુણી અને છે. યા બાળતની બહેરાત, સર્વેશ, ગુજરાત સમાચાર વગેરે જાપાયેનાં પ્રસિદ્ધ થયેલી છે. સૌ ડોચીની જાણ અને અમલ માટે અને પણ આ બહેરાત પ્રગત કરવામાં આવે છે.

આ પ્રકારે ડોપી રાઈટના કાયદા અમાયો, એ ડોપી પ્રકાશન નોંધાયું હોય, તો તે સંપ્રદાયમાં પહેલો એ પ્રસંગ જાણ્યાય છે.

૨. વડતાલમાં હીરના હીરિણા

વડતાલના મુખ્ય ડાકોરાશી આચારણતની પ્રેરણથી આલુ સાલે આવણું માસમાં તા. ૨૬-૭-૮૨ થી તા. ૬-૮-૮૨ સુધી વડતાલ શ્રીસ્વામિનારાયણ મંહિરમાં અભ્ય ચુરોનિત કલાતમક લાઈટ ડોરેશન સાથે નવરંગ પીરના હીરિણાના દર્શનનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. આ સમાચાર વત્તમાનપ્રોત્સાહના આવણથી હન્દોની સંખ્યામાં ફરિયાદો દર્શનાથે રોજ આવતા જતા હતા. સાયોસાથ મંહિર તરફથી જમવાની તેમજ ઉત્તરાની સારી વ્યવસ્થા સ. શુ. શાસ્ત્રી શ્રીનારાયણદાસજી તથા અંગરી સ્વામી સત્તસ્વદૃપદાસજી વિગેર કરતા હતા. અને હીરિણામાં પણ વડતાલનું સંતુષ્ટ, પાર્શ્વથિંદ, પાર્શ્વથિંદ, પ. લ. હિરાભગતની આગેવાની નીચે રાખી દિવસના ઉભગરા કરી અકાપૂર્વક ઓડરિટ્યુન્ડ માટ્રારાજ, શ્રીલક્ષ્મીનારાયણહેવની પ્રસન્નતાથે સી સેવા કરતા હતા.

જાણું ભગત

૩. સર્વ સત્તસંગીએને ઉપયોગી

આથી સર્વે સત્તસંગીએને જાણુવવાતું હૈ, મેનેજંગ ટસ્ટી બોડીની સંમનિથી વડતાલ સંસ્થા શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર તરફથી, સંવત ૨૦૩૬ ના નવા વર્ષ માટે શ્રીલુભારાને સ્વદુસ્તે તૈયાર કરાવેલ છ મંદિરો સાથે ચુંદર ક્લાબનું એક ડેલેન્ડર પ્રસિદ્ધ કરવાતું છે અને સાથે તારીખવાળો ડાયો, હે કેની ચુંદર નત નિર્ણયની સંપૂર્ણ વિગતનો સમાવેશ કરેલો છે. તો કે ડોઈ દરિબદ્ધતોને ડેલેન્ડર કે નત ઉત્સવો સાથેના છૂં નોઈતા હોય તો, અગાઉથી આ જાહેરાત ને તે મંદિરના બોડી ઉપર કરી, એટલી સંખ્યામાં નોઈતા હોય તેનું લીસ્ટ કરીને વડતાલ શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિરમાં પત્ર લખી જાણુવવાતું.

૪. લ. ડોડારીશ્રી

શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર મુ. પો. વડતાલ, જ. ગેડા

૪. વડતાલમાં નૂતન ભંડારની ખાતવિધિ

વડતાલમાં સમગ્ર સત્તસંગ સમાજને જાણુવવાતું હૈ, વડતાલમાં ચાલતું યાનિક બોજનાલય દાખના સમયમાં સત્તસંગ સમુદ્દર નોતાં અતિ નાજુક તેમજ અગ્રણતાવાતું જૂનું હોવાથી, વડતાલના પ. લ. ડોડારી-ઓ આચાયાભગત તેમજ ટેમ્પલ બોડીના ચેરમેનઓ, સ. ચુ. ડોડારી નાસયથુમુનિદાસજી તેમજ અન્ય સભોના સંપ સહદ્દારથી, જૂતો ભંડાર મૂળ પાયામાંથી પાડી નવેસરથી બાંધકામ કરવા માટે, ટેમ્પલ બોડીમાં ફરાવ કરી, તા. ૧૬-૮-૮૨ને આવણું વહ ૧૨ને સેમવારના ૩૦૮ સવારે ૬-૩૦ છલાડે, વડતાલ શ્રીલક્ષ્મીનારાધુરેવની ગાઈના મોહાધિપતી પ. પુ. ધ. હુ. ચાચાર્યાંશી નરેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજાંશીના હસ્તે ખાતમુહૂર્તનિધિ રાખવામાં આવ્યો હતો. આ પ્રસગે ટેમ્પલ બોડીના ચેરમેનથી, તથા વડતાલના ચીર્દી અક્ષોક્ષુટીન મુખ્ય ડોડારીશ્રી આચાયાભગત તથા સ. ચુ. ચાચારી શ્રીનારાયણદાસજી તથા અન્ય સંતો. અદ્યાચારીએ, પાર્થીની તેમજ ટેમ્પલ બોડીના સભોએ, શ્રી. અંબાલાલભાઈ તથા શ્રી. લેઠાભાઈ તથા શ્રી. કંદ્રભાઈ તથા વડતાલ ગામના આગેવાન સહયોગથો, સરપંથી, વગેરેને હાજરી આપી હતી. આ પ્રસગનો ખાતવિધિ પ. લ. શુક્રત આનુભાઈએ કરાવ્યો હતો.

૫. દ્વિવાર્ષિકાન્સાવ

પુના

તા. ૨૨-૮-૮૨ ને હિંદે સવારે ૬ વાગ્યે, હુના શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિરથી અન્ય શોભાયાત્રામાં પુના શહેરના સત્તસંગી ભાઈએનો, બહેસો તથા સંસ્કાર મંડળના નાના મોટા સવેં સભોએ મોટી સંખ્યામાં હાજરી આપીને શોભાયાત્રા શોભાયાત્રા હતી. શોભાયાત્રામાં સાત વોડાના રથમાં શ્રીઅનનથધામ મહારાજની મૃત્તી પથરાની તેમાં ગલદુરથી પથરેલા સંતો તથા નાસિદ્ધથી પથરેલા સંતો બિરાજમાન હતી. શોભાયાત્રા પુના શહેરમાં ફરીને અગ્નિધાર વાગે મંદિરમાં આવેલ હતી. સવેં સત્તસંગી ભાઈઓને ડિસાઇધી ધૂન - ક્રતીન કરતાં દરતાં તથા આગળ બેન્ડવાળ પણ્ય રાખવામાં આવ્યાં હતાં.

રાત્રે ૬ થી ૧૨ સુધી નહેર મેમોરિયલ હોલમાં સાંસ્કૃતિક પોયામ રાખવામાં આવ્યો હતો. તેમાં સી પ્રથમ પ્રાર્થના, પછી “પ. પુ. અ. મુ. શ્રી. લાલભાઈભાઈનો અક્ષરધાર્થી સંદેશી”, પછી નાના છોડરાયોતું નાટક ‘યુંદાલી ગામના બે ટાઈ ડલિબકોટો’, પછી નાના છોડરાયો માટ વર્ષ નીચેના માર્ગીન, ત્યારથાં મોટા સભોયોતું નાટક ‘શરણુગતનો મહિમા’ રાખવામાં આવ્યું હતું. ત્યારથાં, ઈનામ વહેંઘણી અને સંતોના પ્રવન્તનો રાખેલ હતો.

આવણું માસની કથા, અહા વિવામં હિરથી પૂરાણી સ્વામી ડાચુભુદાસજી તથા પૂરુષ સ્વામી આત્મ-પ્રકાયદાસજી પથારેલા તેમણે કરી હતી. ખૂલજ મેડી સંઘ્યામાં સત્કર્ણીઓને ડાજરી આપતા હતા. સવારે શ્રીસત્સંગિષ્વનની પારાયણું રાખવામાં આવી હતી, અને રાજે વચ્ચનામુતની કથા રાખવામાં આવી હતી. આ રીતે અમો સર્વેંઝે કથાનો ખૂલજ જ સારો લાભ લીધા હતો. પુના મંહિરના નાનળભાગે મંહિરમાં ડોડાણ સારા બનાવીને સત્કર્ણીઓને રાજુ કથા હતા. પુના શ્રીસ્વામિનારાયણું સંસ્કાર મંદિરના પ્રમુખ, પ. ભ. શ્રી. ગોવિદભાઈ પુરુષ ઠફુર હતા.

સ્થાની રમેશચંદ્ર ગાંધીલાલ રાણ્ણપુરા (પુના)

૬. આવણું માસમાં કથાવાતની લાભ

વડોદરા

વડોદરા શ્રીસ્વામિનારાયણું મંહિરમાં વડતાલ ટર્પલ બોડેના ચેરમેનથી પુરુષ ડોડારીઓ નારાયણ-મુનિસ્વામીએ આવણું માસમાં, સર્વે સંત હરિભક્તોને કથાવાતની લાભ મળે તે માટે ચુંદ્ર આપોજન કર્યું હતું. જુનાગઢના સ. પુ. નારાયણમુનિદાસજીના શિષ્ય વિદાન થાલી પ્રેમસ્યરપદાસજી (વેદાંતાચાર્ય) ને ખાસ આમંત્રણ આપી સત્સંગિષ્વન મધ્યામંથના પહેલા પ્રકારથી કથા-પ્રવચનનો માનયતાને લાભ આપાયો હતો.

કથા દરમિયાન બનસ્યામ જન્મમહેતુસન આવણું ચુંદ્ર નોમ હરિજયંતિને દિવસે પામદ્યુમથી ઉજાને હતો. સાંજની કથામાં શ્રીમહદ્ભાગવતના દરામ સ્કંધની કથા વિવાદી સંત પ્રકાયદાસજીએ કરી, સહુને લાભ આપ્યો હતો.

કથાની પૂર્ણાઙુતિ આવણું વહ અમયાસ્પાના રોજ અંધરાજની પૂજા તથા વકલાની પૂજા આરતી ડોડારીશ્રીએ તથા ઓતાએએ બાવપૂર્વક કરી હતી. પ્રસંગેચિત પ્રવચનો કરી વિદાન-વકલાને આભાર માણ્યો હતો.

૭. શ્રી સ્વામિનારાયણું સત્કર્ણી સેવામંદિ

સાગંગપુર

અમો સાગંગપુર (દનુમાનજી) ના મામ જાગેવાનો તથા પ્રજાજીનો હર્ષ અને આનંદ અનુભૂતિએ છીએ કે, સાગંગપુર દનુમાનજી મંહિરમાં વડતાલ બોડે તરફથી નિમેલા ડોડારી પ. ભ. ગોવિદસ્યરપદસ્વામીના કાર્યવાહક મંડળ તરફથી સાગંગપુર ગામે છેલ્લા નાથ વર્ષથી હેઠળ આવણું માસ દરમ્યાન ભાગવત કથાનું આપોજન કરીને સમય આમ પ્રજાજીનો તથા આવતા જતા સંપ્રદાયના ઉત્તરે હરિભક્તોનાં મન પસંદ કરી દીધાં છે.

ચાલુ આવણું માસ દરમ્યાન ભાગવત કથાનું વાંચન કરી, તેમજ જન્માઙ્મીનો ઘણો મેડી ઉત્સવ કરી, તેમજ આપા આવણું માસ દરમ્યાન દરરોજ બણ્ણાજ આક્રોષની હૃદિણા પ. ભ. ડિરોઝ ભગતે જનાવી, હરિભક્તોનાં ઉત્સાહ અને આનંદની લાગથી પ્રગટારી છે, આમાસને દિવસે કથાની પૂર્ણાઙુતિ સમયે સમય આમ જન્માઙ્મી આરે દિનદિના અને ઉત્સાહ અને આનંદથી વાજતે ગાજતે સમય જામમાં ભાગવત પોથીની ભન્ય નગરયાના ફેરવી આખાલ કુદોણે લાગ લીધા હતો. સમગ્ર જામમાં સંપ્રદાય માટે એભલાસજું વાતાવરણ જિતું કરી સંને નગરયાના ફરી દનુમાનજી મંહિરમાં પ્રસાદનું આપોજન કરવામાં આનંદું હતું.

તેમજ દમણાં દમણાં ઘણો મેડી પાવા ઉપર દનુમાનજી મંહિરનું સમારકામ કરતી મંહિરને સુરોાભિત જનાવેલ છે.

આ મંહિરમાં દેશ પરદેશના હજનરોધાત્માળુંએ. અને જીત, પદીતથી પીડાતા દુભિવારા સેંક્રો માખુસો દરરોજ સાળ-ગપુર આવે છે. આ સાળ-ગપુરમાં બિગારેલ છષ્ટભંજન હતુમાનણ મહારાજ સહૃદાનાં કષે મટાડી હે છે તથા, દરિબક્તો સંતોષ અનુભવે છે. મંહિરના ડોહારીશી તરફથી, આવતા જીતા હજનરો ધાનિકાને મળતી જીતા પાણી તથા જમનાની ઉમદા સેવાથી અને સગવડાથી આવતાર તમામ દરિબક્તો અને ધાનાળુંએ સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયની ભારોભાર પ્રશ્નાંસા કરી આનંદ અનુભવતા અમેને જેવા મળે છે.

દૂંકમાં વડતાલ ટેમ્પલ નોઈના ચેરમેનની અને કાર્યવાહક નોઈમાં બેઠેલા સંઘેનાં કાર્યથી અમો આનંદ અનુભવીએ છીએ કે, સાળ-ગપુર (હતુમાનણ) મંહિરમાં આવું કાર્યવાહક મંડળ મુક્તી સંપ્રદાયમાં ધર્મજીજ પ્રતિષ્ઠા વધારેલ છે, તે પણ પ્રશ્નાંસનીય કામ છે.

નોઈ આવાં મંડળને કાયમ રૂપાને વધુને વધુ પ્રશ્નાંસનીય અને ઉમદા કાયો કરાવે એવું ઈંગ્લીએ છીએ.

આભાર સહી,

મામજનો વતી

પઠલ દેવશીલાઈ ગાર્દિલભાઈ

શામજલભાઈ મેપાલાઈ પઠલ

ચેરમેન

સરપંચ

સાળ-ગપુર વિ. કા. સેવા. સહી. મંડળી લી.

આમ પંચાયત, સાળ-ગપુર.

અભોઈમાં શ્રીસ્વામિનારાયણ ખાગધૂન મંડળની સ્થાપના

અનેના મંહિરમાં તા. ૧૨-૮-૮૨ ને હુદુવારે સાંકે સત્તસંગીઝાની વિશાળ સમા યોજના હતી. ખાગધૂનના પ્રભેલા સ. ગુ. શાસ્ત્રી રૂપથુળવનદાસણ મેતપુરથી ધૂનમંડળના રસાલા સાચે અને આવી પઢેંચતાં એમનું સંતોસહિત સ્વાગત કરવામાં આવ્યું. તેઓઓએ ખાગધૂનમંડળની પ્રષ્ટતિ વિશે સ્વિસ્તર માહિતી આપી જણ્યાયું હતું કે, સત્તસંગની અભિરૂદ્ધ અધ્યેં આવાં ધૂનમંડળ સ્થપાય અને હિન્પ્રતિહિન એનો વિકાસ થતો રહે એ આ કળિકાળમાં ધૂન જરૂરી છે. ખાગડોમાં શુલ્કસંસ્કારેનું સિદ્ધન થાય અને તેઓ ભક્તિમાર્ગે આગળ વધી, વ્યસનોથી આગળ થઈ સત્તસંગ રોાબોલે, એ ધૂનમંડળ સ્થાપવાને હેતુ છે. આજે વ્યસનોએ માજા મુક્તી છે; સિદ્ધેમાં અને ગામગપાટાને રવાડે લોડો ચરી ગયા છે. ખાગડોને એવા કુસંસ્કારોથી દૂર રાખવા હોય તો, ધૂનમંડળમાં નિવિભિત મેકલવા જોઈએ. પોતાનું ખાગડો સંસ્કારી બને એ હોને ના ગમે? વ્યસનો ત્યઙ્ણને છોકરાં ધૂન ભજન કરે તો કલ્યાણના માર્ગે વળે. મંગળાદીપ પ્રગટાવીને તેઓઓએ ખાગધૂનમંડળનું ઉદ્ઘાટન કર્યું. મેતપુરથી આવેલા ખાગધૂનમંડળના દરિબક્તોએ વિવિધ વાદો ને વાજિઝોસહ ધૂન મળ્યાં. પ. ક. જગમોહનભાઈએ ગાયેલું છ ધૂમનું કીર્તિન સંભાગાથ્યા બાદ, મેતપુરના શ્રી. જમુલાઈએ ધાર્મિક શિક્ષણ અને સત્તસંગપરીક્ષા અંગેની વિગતે માહિતી આપી. સ. ગુ. શાસ્ત્રી દરિદ્રધૂનદાસણ, મુક્તત્વનદાસણ, સૂર્યપ્રકાશદાસણને આશીર્વાદ અપૂર્તાં પ્રવચનો કર્યો. મેતપુરના અને સ્થાનિક દરિબક્તોએ પ્રાસંગિક પ્રવચનોમાં ખાગધૂન મંડળની અગ્રત્ય સમજની હતી. શ્રી. વશરામ ભગત અને જયેન્દ્રભાઈ વગેરેને ધૂનમંડળ સ્થાપનામાં સહિત રસ લીધ્યા. મેતપુરના તેમજ સ્થાનિક દરિબક્તો તરફથી લારી એવી રૂમ આગધૂનમંડળને દાનમાં નેંધાની હતી. ધૂનમંડળમાં નામ નેંધાવનાર ફરેફરે શ્રોણની મુર્દી બેટ આપાઈ. પુણ્યધાર વડે સંતાતું ધૂન કર્યો બાદ, પ્રો. કે. એ.મ. પઠલે આભારવિધિ કરી ત્યારે ધાયાળને કાંતો અભિયાર અને ભારની વર્ષે હતો.

પ્રા. હરિપ્રસાદ વિ. હસ્ત (અભોઈ)

વિદ્યાધ્યાસ-ગીઝાનું મળેલું સ-મેલન

ખાગધૂનમાં શ્રીસ્વામિનારાયણ મંહિર આતે સત્તસંગમાં હેત ધરાવતા કાલેને તથા માધ્યમિક શાગળાના આચાર્યાઓએ, પ્રાધ્યાપકોએ તથા અધ્યાપકોનું એક સ્નેહસ-મેલન સત્તસંગના અભિયાર પ. ક. રોટ

શ્રી. બાલુભાઈ અહેમારદાસ પટેલના પ્રમુખસ્થાને મળ્યું હતું. મારંભમાં શ્રી. માણેકલાલ અનુભવે એક આવવાળી ક્રીતિન રજૂ કર્યું હતું. પ્રે. ઉર્ધ્વભૂભાઈ અતુવેદીએ સંમેલનનો હેતુ સમજની સૌ વિદ્યાવ્યાસંગીઓને આપકાર્ય હતા. અંભાત આટોસ ડેમસ્ટ અને સાયન્સ ડાલેજના આચાર્યશ્રી સી. એચ. પ્રનપત્રિ જાડેબે, ઘર્મ, ફર્મ, શુકુ અને પરમાત્મા વિશે ગોતાનું મંત્રય રજૂ કર્યું હતું. પ્રે. શ્રી. નવીનભાઈ જોથોએ ચિક્ષા-પત્રોની ૨૧૨ આપાણોના તથા વચ્ચનામુન્નો ઘ્યાલ આપી છાંદુલ્યથી અભ્યાસ કરવા અનુરોધ કર્યો હતો. શ્રી. લુદ્દભાઈ અનુભાઈ, શ્રી. અતુભાઈ પટેલ, શ્રી. ગોવનભાઈ જાખસાર, શ્રી. કે. બી. પટેલ વિગેરેને પ્રાસંગિક પ્રવચન કરી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયનો મહિમા સમજાવ્યો હતો. મંહિના ડાડારી પુરાણી સ્વામી કૃષ્ણ પ્રસાહણએ વિદ્યાગુરુઓને આવકારી, માસ્ટર મહાત્મા વગેરેની વ્યાખ્યા આપી શાળા ડાલેનોમાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાધ્યાનો સારી સમજાયું અને સંસ્કાર ડેળવે એવી શીખ આપી હતી. પ્રમુખસ્થાનેથી રોહ શ્રી. બાલુભાઈએ પરમાત્મામાં અદ્વાત્યકૃત કરતા દશ્ટાંત્ર આપી સમજાયું ડેળવવા અનુરોધ કર્યો હતો. સંમેલનનું સંચાલન તથા આભારદર્શન ડી. રમેશભાઈ (ડી. અનુભવ) કર્યું હતું.

રમેશભાઈ ડી. અનુભવ (અંભાત)

નિષ્ઠાંધ ઉર્ધ્વભૂભાઈ

સ. શુ. સંતયિરેભાંધુ પૂણ્ય શાલી સ્વામી ચિનાનદાસજીની થૂલ પ્રેરણ્યથી કવિસાધાર શ્રી અનુભાનંદ આમ સેવાદ્રસ્ત તરફથી નિષ્ઠાંધ ઉર્ધ્વભૂભાઈ પોતાવામાં આવી હતી.

- વિષય :**
- (૧) માનવજીવનમાં લદાયારનું સ્વયાન અને અગ્રવાન શ્રીસ્વામિનારાયણજીની સદાચાર પ્રત્યતિ
 - (૨) આમ સેવાના ઉત્કર્ષમાં શ્રીસહુલનંદસન્મારોને અભ્યાસ કરો.
 - (૩) શુદ્ધિકર્મ અને આલ સંસ્કરના ઉત્કર્ષના માર્ગ અને પ્રત્યતિઓ.

ઉપરના ડોઈધાયું એક વિષય ઉપર ૪૦૦ શબ્દો અથવા ૫૦ થી ૬૦ લિટીમાં, કાગળની એકજ બાળુએ મુલાયું અન્ધારે મુદ્દાસર, નિષ્ઠાંધ લખ્યા નીચેના સરનામે એક માસમાં મોટાંથી આપવો. ઈનામની જાહેરત પ્રયોગની એકાદશીએ થશે.

ઈનામ પ. પૂ. ધ. હ. આચાર્ય મહારાજાનો ૧૦૩૮ શીતેનોદ્વારાસાદ્ય મહારાજાની વરદ હસ્તે અપ્યાંશુ કરવામાં આવશે. નિષ્ઠાંધ મોટાંથી સ્વયાન:

- (૧) શાકી સ્વામી ઘનરામસંપદાસજી, સાહિત્ય આચાર્ય

કે. સ્વામિનારાયણ મંહિર, વાયા - હાંદુ

મુ. પોસ્ટ : ચુરાડવા

- (૨) ડિલેન્ડસિંડ બી. પરમાર

વિલ્ય, ૧૦, સંશુદ્ધની ડી. ડા. સેસાપ્ટી

મુ. પોસ્ટ રાતનપર લેટાપરનગર-૩૬૩૦૨૦

શુદ્ધિની : ચુરેન્દ્રનગર

નીચે મુજબ ઈનામો આપવામાં આવશે :—

પ્રથમ નંબરને શ્રીસ્વામિનારાયણ ડિશ્ટ્રિક્ટ સમૃતિનાં

દીજા નંબરને સચિવ વચ્ચનાં

ત૊ંડ નંબરને સચિવ ચિક્ષાપણી

ચોઢા નંબરને કુસુમાવલી

પંચમા નંબરને કુસુમાવલી

ઘનરામસંપદાસજી શાકી

સર્વ સંક્ષેપેને જાણુવા લેગ

(૧)

મંડળની ડારોભાઈ સભિતિમાં પૂ. મોટાભાઈ, શ્રી. ઈંદ્રિરલાલ લાલશાહંડર પંચાના અસ્થરનિવાસના કારણે આવી પડતી સભ્યપદની જગ્યાએ ખૂટઠી સુધી માટે, હરાવ અ. ૨ તા. ૪-૮-૮૨ થી પ. ભ. શ્રી. મોહનભાઈ બંડેલભાઈ પંદેલની નિયુક્તિ કરવામાં આવી છે.

લ. ઈ. પંચા

મંત્રી, શ્રી રવા. સ. સેવામંડળ

તા. ૪-૮-૮૨

(૨)

બંધારલુણી ક. ૮(૨) અન્યથે, નીચે પ્રમાણે હરાવવામાં આવે છે:

મંત્રી, પ. ભ. શ્રી. રમેશચંદ્ર લાલશાહંડર પંચાના નિયુક્તિ મંડળના પ્રમુખ તરીકે બતાં, મંત્રીની આવી પડતી જગ્યાએ ખૂટઠી સુધી માટે, પ. ભ. શ્રી. લક્ષ્મીપ્રસાદ ઈંદ્રિરલાલ પંચાના નિયુક્તિ કરવામાં આવે છે.

ર. લા. પંચા

પ્રમુખ, શ્રી રવા. સ. સેવામંડળ

તા. ૪ ઓગસ્ટ ૧૯૮૨

સંબંધકર્તા સર્વની જાણ માટે

(૧) મંડળના પ્રમુખ પૂ. મોટાભાઈ શ્રી. ઈંદ્રિરલાલ લાલશાહંડર પંચાના અસ્થરનિવાસના કારણે, પ્રમુખની આવી પડતી જગ્યાએ, ખૂટઠી સુધી માટે પ. ભ. શ્રી. રમેશચંદ્ર લાલશાહંડર પંચાના નિયુક્તિ કરવામાં આવી છે.

(૨) પૂ. મોટાભાઈના લેખ સંખ્યાનું પુસ્તક “નિભિત્તા ભાગ” અને આંદોલના પુષ્ટ સમૃદ્ધિ હેઠળ આપવા આપની જરૂરી કિમતે નેટલે રા. ૧૦૦ રશમાં વેચાયું કરવાનું હરાવ અ. ૧૦/૪-૮-૮૨ થી કરવામાં આવી છે.

ર. લા. પંચા

પ્રમુખ, શ્રી રવા. સ. સેવામંડળ

તા. ૪ ઓગસ્ટ ૧૯૮૨

જાહેરાત

મંડળની સભાના હરાવ અ. ૬/૪-૮-૮૨ તથા હરાવ અ. ૬/૪-૮-૮૨ થી બંધારલુણી કલમ ઉન્નતિ અને ઉમાં નીચે પ્રમાણે સુધારો વધારો કરવામાં આવ્યો છે, તેની સંબંધકર્તા સર્વેચે નોંધ દેવા ચિનંદ્તી છે.

દાલની ક. ૩ રક્ત કરીને નીચે પ્રમાણે ૫ ક. ૩ (૧) ડાખલ કરવામાં આવે છે. અમલ તા. ૪-૮-૮૨ થી થશે.

ક. ૩ (૧) મંડળમાં સભાસહો, નીચે પ્રમાણે ચાર વર્ગના રહેશે.

(અ) મ્ય. મ્ય. વર્ગી

સભ્ય દી

(૧) સુરણી	રા. ૧૦૦૧૧-એકડ હજુ એકડ કે તેથી વધુ રક્મ એક સામટી,
(૨) અનુભવદાતા	રા. ૫૦૧૧- પાંચસો એકડ કે તેથી વધુ રક્મ એક સામટી,
(૩) અણુવન	રા. ૧૫૧૧-એકસો એકાયન કે તેથી વધુ રક્મ એક સામટી અને
(૪) સામાન્ય	રા. ૫૦ પુ. પ્રતિવર્ષ આપનાર

નોંધ : બે નીચેલા વર્ગના કોઈ સભ્યને ઉપલા વર્ગના સભ્ય ઘરું ઢાય તેણે ખૂટઠી રક્મ ભરીને, વર્ગમાં જમે તે વખતે તેમ કરી શકાશે.

क. ३ (२) नीचे प्रमाणे क. ३ (२) नवी उमेश्वरामां आवे छे. अमत ता. ४-८-८२ थी थरो.

क. ३ (२). उपरनी क. ३ (१)मां जग्यायेवा सक्षासहना चारवर्ग उपरांत अंक (५) “महादाता” सक्षय नामने वधारनो वर्ग रहेगे. ने ता. ५००१- पांचडलर एक ते तेथी वधु रक्षम ऐक्सामटी आपे ते आ वर्गना रक्षय गण्यारो. आ वर्गना सक्षय, कारोबारी समितिमां डायमना सक्षय तरीके गण्यारो.

क. ३ (३) क. ७ नीचे आपवाहमां उपरे नीचे प्रमाणे वाक्य उमेश्वरुः

क. ३ (२) अन्वये नीमयेवा महादाता सक्षय कारोबारी समितिना डायमना सक्षय गण्यारो. अमने कारोबारी समितिनी सक्षय संज्ञानी मर्यादानु घेठलु लागु थरो नहि.

२. ला. पंथा

ता. ४ गोगरु, १९८२

अमुख, श्री स्वा. स. सेवामंडा

संभांधकर्ता सर्वनी जाणु माटे जहेरात

आवनगर (हात अमदावाड) ना. प. ब. श्री. धरमराजीभाई कानलुभाई पटेल, सत्संग प्रहीपना अधिकृत कार्यक्रम (मेज़न्ट) छ. तेमने आपेक्षी पावती झुक अ. ४२६७१ थी १२७०० सुधीनी पावतीम्हा छे. अमां अ. अ. १२६७१ थी १२६८८ सुधी पवरयेती छे; बाटीनी अ. अ. १२६८८ थी १२७०० सुधीनी पावतीम्हा कोरी छे. आ पावती झुक, डां आवनगर या अमदावाहमां गेरवत्वे पडी छे. अमांनी ने पावतीम्हा पवरयेती छे तेना नाळां भंडाळा हिसाबमां सहमंडीना चोपडे जमा थयेकां छे. सहर पावती झुकनी वजु पवरयेती कोरी पावतीम्हा अ. अ. १२६८८ थी १२७०० भंडाळा डराव अ. ८ ता. ४-८-८२ थी २८ ४२४मा आवी छे. आ अंडवाणी पावतीम्हा, जे कोई आपे तो तेना नाळां आपनारे र्वीडार रहेशे नहि अने अेवा पावती आपनारना. नामदामनी विगतो, विना विलंगे, अमुख, श्रीस्वामि-नारायण सत्संग सेवामंडा, नडीआठ-यो-सरनामे कोणी भाइकवी. आ जहेरात विशुद्ध, ने कोई आ अंडवाणी पावती उपर नाळां आपरो तो ते अंगे भंडाळी कोई अवाभारी रहेशे नहि. २८ करेकी पावतीम्हा ले कोई वापरशे तो तेना विशुद्ध कायदेसर पगलां वेवामां आवरो. संभांधकर्ता सर्वनी जाणु अने अमत माटे आ जहेरात प्रसिद्ध ४२४मां आवे छे.

ल. च. पंथा

ता. ४ गोगरु १९८२

मंत्री, श्रीस्वामिनारायण सत्संग सेवामंडा

मुद्रक : वाहग अिन्डरी, जेगीदास पिक्कलनी पोल, राष्ट्रपुरा, वडोदरा-३६० ००१. तंत्री अने प्रकाशक : श्रीस्वामिनारायण सत्संग सेवामंडा वती डॉ. मोहनलाल ल. शाह, पंथमुखी अदाहेनी पोल, वडोदरा-१.